

Інна Родіонова

**ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
XX СТОЛІТТЯ**

Навчально-методичний посібник

Міністерство освіти і науки України
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

Інна Родіонова

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ XX СТОЛІТТЯ

Навчально-методичний посібник

Миколаїв – 2020

ББК 83.3 (4 Укр)6 Р-60
УДК 82.176.8

Рецензенти: **Лукьяненко Дарія В'ячеславівна**,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри теорії й методики мовно-
літературної та художньо-естетичної освіти
Миколаївського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти;

Руссова Владлена Миколаївна, кандидат
філологічних наук, доцент кафедри
української філології, теорії та історії літератури
Чорноморського національного університету імені
Петра Могили;

Береза Інна Юхимівна, кандидат
філологічних наук, доцент

Схвалено до друку Вченою радою
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
протокол № 23 від 25 травня 2020 р.

Родіонова І.

Історія української літератури XX століття : Навчально-методичний посібник.
Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2020. 280 с.

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	5
Розділ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ	
1.1. Робоча програма курсу Історія української літератури.....	7
Розділ 2. ЛЕКЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ	24
2.1. Літературно-мистецьке життя в Україні 20-40-х рр. XX ст.....	24
2.2. Панорама літературного життя 50-90-х рр. XX ст	35
Розділ 3. ПРАКТИЧНИЙ КУРС.....	146
3.1. Методичні поради щодо підготовки до практичних занять.....	146
3.2. Вказівки до виконання самостійної роботи студента.....	217
3.3. Індивідуальний проєкт студента.....	228
3.4. Зразок контрольної роботи.....	231
3.5. Тести для самоконтролю	234
3.6. Питання до іспиту.....	262
Розділ 4. ДОДАТКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ.....	265
4.1. Перелік художніх творів для обов'язкового прочитання	265
4.2. Список рекомендованої літератури.....	267

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна «Історія української літератури ХХ століття» належить до нормативної частини навчального плану підготовки бакалавра спеціальності 014 «Середня освіта» (Українська мова і література).

Передумови для вивчення дисципліни: обізнаність із нормами й канонами сучасного літературознавчого дискурсу та вміння представити свої наукові здобутки, що є одним із найважливіших і найвагоміших аспектів підготовки фахівця з університетською освітою. Курсу «Історія української літератури» властиві зв'язки з теоретичними та спеціальними теоретичними курсами загального фундаментального та професійного циклу: «Теоретичні проблеми літературознавства», «Мовознавство», «Історія світової літератури», «Філософія», «Історія».

Навчальна дисципліна «Історія української літератури ХХ століття» складається з 6-ти кредитів. Заняття проводяться у другому півріччі третього року навчання студента-філолога. Курс розрахований на 180 годин (24 лекційних години, 36 годин практичних та 120 – самостійної роботи). Індивідуальна та самостійна робота включає в себе виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань, написання творчих робіт, рефератів, рецензій і відгуків, підготовку презентацій та буктрейлерів на видання українських авторів. Серед форм самостійної роботи з курсу обов'язковим є написання реферату про творчість 1-го письменника в цілому чи про окремий твір. Вивчення курсу завершується іспитом.

Спеціально-предметні компетенції до дисципліни:

- Знання термінологічного апарату навчальної дисципліни та основних етапів розвитку української літератури й стильових тенденцій літературної доби.

- Володіння навичками аналізу літературних творів у єдності змісту та форми; уміння аналізувати їх з погляду естетичної вартості та суспільного значення.
- Уміння визначати характерні особливості ідіостилю митця.
- Здатність реалізувати проєкти, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання, пов'язане з розв'язанням значущих наукових, культурних, етичних та інших проблем сучасного літературознавства.
- Уміння висловлювати особисте ставлення до проблем, що порушуються в художніх творах, аргументувати свою точку зору.
- Спроможність формувати мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості засобами художнього слова.
- Здатність до самовдосконалення у професійній сфері протягом життя, відповідальність за навчання інших при проведенні науковопедагогічної діяльності та наукових досліджень в сфері української літератури.

РОЗДІЛ 1.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна	
	Спеціальність 014 «Середня освіта»		
Індивідуальне науково-дослідне завдання (реферат, презентація, буктрейлер)	014.01 Середня освіта (Українська мова і література)	<i>Рік підготовки:</i>	
		3-й	
		<i>Семестр</i>	
Загальна кількість годин: 180 год.			6-й
		<i>Лекції</i>	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 год.; самостійної роботи студента – 6 год.	Ступінь бакалавра		24 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
			36 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		<i>Самостійна робота</i>	
			120 год.
		Вид контролю: іспит	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 180 год.: 60 год. – аудиторні заняття, 120 год. – самостійна робота (35% ~ 65%).

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та очікувані результати навчання

Мета курсу: вивчення жанрово-стильових та ідейно-художніх особливостей української літератури XX ст.; розкрити характерні особливості індивідуального стилю представників «Розстріляного Відродження»; ознайомити студентів з основними тенденціями українського літературного процесу другої половини XX – початку XXI століття, дати систематизовані знання з історії української літератури щодо специфіки українського шістдесятницького руху, постмодерного періоду.

Завдання курсу: ознайомити з умовами розвитку української літератури XX ст., принципами ідейно-художнього аналізу літературних творів, методологією їх оцінювання; вивчити жанрово-стильові та ідейно-художні особливості української літератури; пов'язати вивчення питань історії літератури з практичною роботою майбутніх викладачів мови і літератури, критиків і літературознавців; сприяти всебічному розвитку, активному становленню й самореалізації особистості майбутнього фахівця.

Передумови для вивчення дисципліни: обізнаність із нормами й канонами сучасного літературознавчого дискурсу та вміння представити свої наукові здобутки, що є одним із найважливіших і найвагоміших аспектів підготовки фахівця з університетською освітою. Курсу «Історія української літератури» властиві зв'язки з теоретичними та спеціальними теоретичними курсами загального фундаментального та професійного циклу: «Теоретичні проблеми літературознавства», «Мовознавство», «Історія світової літератури», «Філософія», «Історія».

Очікувані результати навчання:

розуміння місця літературознавства у системі сучасної гуманітарної освіти, знання основ літературознавства для аналізу літературних явищ і процесів в українській та зарубіжній літературі; вміння використовувати професійно профільовані знання для аналізу й інтерпретації художнього, наукового тексту; здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Згідно з вимогами ОПП студент оволодіває такими *компетентностями*:

I. Загальнопредметні:

умінням оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства й літературознавства; знанням найважливіших методичних та філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл; здатністю до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; умінням використовувати філологічні знання в процесі викладання української мови та літератури, світової літератури у відповідних типах середніх навчальних закладів; здатністю опанувати ключовими положеннями теорії й методології сучасного порівняльного вивчення літературно-мистецьких явищ; володіння української мовою на високому рівні й здатністю реагувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ; умінням розробляти й застосовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійній та науковій діяльності; здатністю вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

II. Фахові:

знанням основних етапів розвитку української літератури, стильових тенденцій літературної доби; умінням розкривати характерні особливості індивідуального стилю митця; умінням застосовувати різні аспекти літературознавчого аналізу; здатністю виявляти риси взаємовпливу в українському та світовому літературно-мистецькому процесі; умінням

критично оцінювати набутий досвід із позицій сучасних досягнень методичної науки; уміння аналізувати художні твори української літератури з погляду їх естетичної вартості, суспільного значення.

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Літературно-мистецьке життя 20-30-х років XX ст. в Україні.

Провідна роль поезії 20-30-х рр.

Тема 1. «Український ренесанс» 20 рр.: епоха надій, пошуків та експериментів. Ідейно-естетичні пошуки українських символістів, неоромантиків та «неокласиків». Експериментальні пошуки авангардистів.

Тема 2. Новітня українська проза 20-30-х рр.: тенденції становлення. Традиція малої прози в українській літературі. Український роман 20-х років XX ст.: вектори художнього пошуку.

Тема 3. Українське театральне мистецтво 1-ої пол. XX ст. Естетичні засади «Молодого театру» та «Березолю».

Кредит 2. Творчість митців на еміграції. Кіномистецтво 1-ої пол. XX ст. Літературно-художній процес 2-ої пол. 40-х – поч. 50-х років: панорама літературного життя.

Тема 4. Тематичний діапазон і стильове розмаїття літератури в екзилі.

«Празька» школа. МУР, ОУП «Слово», Нью-Йоркська поетична група.

Тема 5. Кінодраматургія. Творчі досягнення О. Довженка.

Тема 6. Особливості «третього цвітіння» в творчості представників старшого покоління (П. Тичина, М. Рильський, В. Сосюра, А. Малишко).

Кредит 3. Феномен «шістдесятництва» в Україні. Поезія «проти течії»: дисидентство і постшістдесятництво.

Тема 7. Новаторство й традиційність молодого поетичного грона (І. Драч, Д. Павличко, В. Симоненко, Л. Костенко, М. Вінграновський).

Тема 8. Дисидентський рух і література.

Тема 9. Літературний андеграунд 60-70-х рр. Ідейно-стильова палітра поезії вісімдесятників.

Кредит 4. Проблемно-тематичні обрії прози 2-ої пол. XX ст.

Тема 10. Здобутки прозаїків 2-ої пол. XX ст.: загальні тенденції.

Тема 11. Переосмислення історичної пам'яті у творах 60-90-х рр.

(Ю. Мушкетика, П. Загребельного, Р. Іваничука, В. Шевчука).

Тема 12. Химерна проза як національний феномен.

Кредит 5. Українська драматургія 2-ої пол. XX – початку XXI ст.

Тема 13. Криза в розвитку української драматургії й театру сер. XX ст.

Драматургія О. Коломійця. Українська драматургія на зламі XX-XXI ст.

Творчий доробок Я. Стельмаха.

Тема 14. Новаторський характер драматичних постановок Я. Верещака, О. Ірванця, Неди Нежданої та Анни Багряної.

Кредит 6. Українська література постмодерної епохи.

Тема 15. Постмодернізм на зламі тисячоліть та його мистецьке втілення.

Концептуальні парадигми нового творчого покоління поетів 90-х рр. Тема

16. Прозові школи: київсько-житомирська, галицько-станіславська.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	кон	с./р.
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Літературно-мистецьке життя 20-30-х років XX ст. в Україні.						

Тема 1. «Український ренесанс» 20 рр. Ідейно-естетичні пошуки українських символістів, неоромантиків та «неокласиків». Експериментальні пошуки авангардистів.	10	2	2			6
Тема 2. Новітня українська проза 20-30-х рр.: тенденції становлення. Сатира і гумор.	12	2	4			6

Тема 3. Українське театральне мистецтво 1- ої пол. XX ст.	8	2	2			4
Усього:	30	6	8			16

Кредит 2. Творчість митців на еміграції. Кіномистецтво 1-ої пол. XX ст. Літературно-художній процес 2-ої пол. 40-х – поч. 50-х років: панорама літературного життя.

Тема 4. Тематичний діапазон і стильове розмаїття літератури в екзилі. «Празька» школа. МУР, ОУП «Слово», Нью- Йоркська поетична група.	16	2	4			10
Тема 5. Кінодраматургія. Творчі досягнення О. Довженка.	9	1	2			6
Тема 6. Особливості «третього цвітіння» в творчості представників старшого покоління.	5	1				4
Усього:	30	4	6			20

Кредит 3. Феномен «шістдесятництва» в Україні. Поезія «проти течії»: дисидентство і постшістдесятництво.

Тема 7. Новаторство й традиційність молодого поетичного гона.	16	2	4			10
--	----	---	---	--	--	----

Тема 8. Дисидентський рух і література.	9	1	2			6
Тема 9. Літературний андеграунд 60-70-х рр. Ідейно-стильова палітра поезії вісімдесятників.	5	1				4
Усього:	30	4	6			20
Кредит 4. Проблемно-тематичні обрії прози 2-ої пол. XX ст.						
Тема 10. Здобутки прозаїків 2-ої пол. XX ст.: загальні тенденції.	10	2	2			6
Тема 11. Переосмислення історичної пам'яті у творах 60-90-х рр.	9	1	2			6
Тема 12. Химерна проза як національний феномен	11	1	2			8
Усього:	30	4	6			20
Кредит 5. Українська драматургія 2-ої пол. XX – початку XXI ст.						
Тема 13. Криза в розвитку української драматургії й театру сер. XX ст. Українська драматургія на зламі XX-XXI ст.	10	1	2			7
Тема 14. Новаторський характер драматичних постановок молодих авторів.	20	1	4			15
Усього:	30	2	6			22
Кредит 6. Українська література постмодерної епохи.						
Тема 15. Постмодернізм на зламі тисячоліть та його мистецьке втілення. Концептуальні парадигми нового творчого покоління поетів 90-х рр.	12	2	2			8
Тема 16. Прозові школи: кийськожитомирська, галицько-станіславська.	18	2	2			14

Усього:	30	4	4			22
Усього годин	180	24	36			120

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Літературно-мистецьке життя 20-30-х років ХХ ст. в Україні. Провідна роль поезії 20-30-х рр.		
1.	«Український ренесанс» 20 рр.: епоха надій, пошуків та експериментів. Ідейно-естетичні пошуки українських символістів, неоромантиків та «неокласиків». Експериментальні пошуки авангардистів.	2 год.
2.	Новітня українська проза 20-30-х рр.: тенденції становлення.	2 год.
3.	Українське театральне мистецтво 1-ої пол. ХХ ст.	2 год.
Кредит 2. Творчість митців на еміграції. Кіномистецтво 1-ої пол. ХХ ст. Літературно-художній процес 2-ої пол. 40-х – поч. 50-х років: панорама літературного життя		
4.	Тематичний діапазон і стильове розмаїття літератури в екзилі. «Празька» школа. МУР, ОУП «Слово», НьюЙоркська поетична група.	2 год.
5.	Кінодраматургія. Творчі досягнення О. Довженка.	1 год.
6.	Особливості «третього цвітіння» в творчості представників старшого покоління.	1 год.
Кредит 3. Феномен «шістдесятництва» в Україні. Поезія «проти течії»: дисидентство і постшістдесятництво.		

7.	Новаторство й традиційність молодого поетичного грона.	2 год.
8.	Дисидентський рух і література.	1 год.
9.	Літературний андеграунд 60-70-х рр. Ідейно-стильова палітра поезії вісімдесятників.	1 год.
Кредит 4. Проблемно-тематичні обрії прози 2-ої пол. XX ст.		
10.	Здобутки прозаїків 2-ої пол. XX ст.: загальні тенденції.	2 год.
11.	Переосмислення історичної пам'яті у творах 60-90-х рр.	1 год.
12.	Химерна проза як національний феномен.	1 год.
Кредит 5. Українська драматургія 2-ої пол. XX – початку XXI ст.		
13.	Криза в розвитку української драматургії й театру сер. XX ст. Українська драматургія на зламі XX-XXI ст.	1 год.
14.	Новаторський характер драматичних постановок молодих авторів.	1 год.
Кредит 6. Українська література постмодерної епохи		
15.	Постмодернізм на зламі тисячоліть та його мистецьке втілення. Концептуальні парадигми нового творчого покоління поетів 90-х рр.	2 год.
16.	Прозові школи: київсько-житомирська, галицько-станіславська.	2 год.
	Разом	24 год.

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Літературно-мистецьке життя 20-30-х років XX ст. в Україні.		

1.	«Український ренесанс» 20 рр.: епоха надій, пошуків та експериментів. Ідейно-естетичні пошуки українських символістів, неоромантиків та «неокласиків». Експериментальні пошуки авангардистів.	2 год.
2.	Новітня українська проза 20-30-х рр.: тенденції становлення.	4 год.
3.	Українське театральне мистецтво 1-ої пол. XX ст.	2 год.
Кредит 2. Творчість митців на еміграції. Кіномистецтво 1-ої пол. XX ст. Літературно-художній процес 2-ої пол. 40-х – поч. 50-х років: панорама літературного життя		
4.	Тематичний діапазон і стильове розмаїття літератури в екзилі. «Празька» школа. МУР, ОУП «Слово», НьюЙоркська поетична група.	4 год.
5.	Кінодраматургія. Творчі досягнення О. Довженка.	2 год.
6.	Особливості «третього цвітіння» в творчості представників старшого покоління.	
Кредит 3. Феномен «шістдесятництва» в Україні. Поезія «проти течії»: дисидентство і постшістдесятництво.		
7.	Новаторство й традиційність молодого поетичного грона.	4 год.
8.	Дисидентський рух і література.	2 год.
9.	Літературний андеграунд 60-70-х рр. Ідейно-стильова палітра поезії вісімдесятників.	
Кредит 4. Проблемно-тематичні обрії прози 2-ої пол. XX ст.		
10.	Здобутки прозаїків 2-ої пол. XX ст.: загальні тенденції.	2 год.
11.	Переосмислення історичної пам'яті у творах 60-90-х рр.	2 год.
12.	Химерна проза як національний феномен.	2 год.
Кредит 5. Українська драматургія 2-ої пол. XX – початку XXI ст.		

13.	Криза в розвитку української драматургії й театру сер. XX ст. Українська драматургія на зламі XX-XXI ст.	2 год.
14.	Новаторський характер драматичних постановок молодих авторів.	4 год.
Кредит 6. Українська література постмодерної епохи		
15.	Постмодернізм на зламі тисячоліть та його мистецьке втілення. Концептуальні парадигми нового творчого покоління поетів 90-х рр.	2 год.
16.	Прозові школи: київсько-житомирська, галицько-таніславська.	2 год.
	Разом	36 год.

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Літературно-мистецьке життя 20-30-х років XX ст. в Україні.		

Провідна роль поезії 20-30-х рр. Новітня українська проза 20-30-х рр.: тенденції становлення		
1.	Характеристика літературних угруповань поч. XX ст. Законспектувати літературно-публіцистичні статті М. Хвильового «Камо грядеши», «Думки проти течії», «Україна чи Малоросія». Скласти термінологічний словник (модерна епоха).	2 год.

2.	Вивчити напам'ять 2 поезії П.Тичини. Роман «Третя Рота» і поема «Розстріляне безсмертя» як щире і правдиве слово про трагічну історію України і власну драму В. Сосюри. Вивчити напам'ять 2 поезії «неокласиків» (на вибір). Проаналізувати по 2 поезії М. Семенка, Є. Плужника, В. Свідзинського. Скласти конспект лекції за опорним планом (Є. Плужник, В. Свідзінський).	4 год.
3.	Новелістика Г. Косинки. Підготувати аргументи до диспуту за творчістю М. Хвильового : «Герой М. Хвильового – переможець чи жертва?». Детективний жанр (О. Слісаренко, Ю. Смолич). Химерна проза М. Йогансена. Гумор і сатира Остапа Вишні.	4 год.
4.	Використання народнопоетичних зразків у творчості І. Кочерги. Традиції та новаторство в драматургії М. Куліша. Драматургія Л. Старицької-Черняхівської та Є. Плужника.	6 год.
Кредит 2. Творчість митців на еміграції. Кіномистецтво 1-ої пол. XX ст. Літературно-художній процес 2-ої пол. 40-х – поч. 50-х років: панорама літературного життя		
5.	Вивчити напам'ять поезії Б.-І. Антонича, Ю. Дарагана, Є. Маланюка, Ольжича, О. Теліги, Ю. Липи, О.	10 год.

	Лятуринської, Н. Лівицької-Холодної. Ідейно-художній аналіз поезій пражан. Підготуватись до диспуту за романом І. Багряного «Тигролови». Літературно-мистецька діяльність письменників в екзилі. Здобутки організаторів МУРу. Осмислення трагедії України у творчості представників «Слова», висвітлення правди голодомору (В. Барка, У. Самчук, Т. Осьмачка). Опрацювати тему «Нью-Йоркська поетична група», скласти план-конспект за планом.	
6.	Творчі досягнення О. Довженка.	6 год.
7.	Творчість представників повоєнного покоління. Особливості «третього цвітіння» в творчості представників старшого покоління. Дослідити творчість періоду «третього цвітіння» М.Рильського, В. Сосюри, П. Тичини.	4 год.
Кредит 3. Феномен шістдесятництва в Україні. Поезія «проти течії»: дисидентство і постшістдесятництво.		
8.	Новаторство й традиційність молодого поетичного трона. Вивчити напам'ять вірш І. Драча, Д. Павличка, Л. Костенко, В. Симоненка, М. Вінграновського (на вибір). Проаналізувати поему «Соловейко-Сольвейг». На матеріалі окремих поезій визначити особливості поетичного синтаксису, тропів, поетичної фоніки. Ознайомитись із змістом «Думи про братів неазовських» Л. Косенко. Визначити мотиви «Казки про Дурила» В. Симоненка.	10 год.
9.	Дисидентський рух і література. Законспектувати статтю В. Стуса «Феномен доби (сходження на Голгофу слави)». Підготувати повідомлення за запропонованими	6 год.

	темами: Традиція в'язничної лірики у творчості Івана Світличного («Ґратовані сонети» цикл «Камерні мотиви») та Ігоря Калинця (цикл «Невольнича муза»). На прикладі 2 вивчених напам'ять поезій В. Стуса розкрити риси індивідуального стилю поета (за схемою).	
10.	Літературний андеграунд 60-70-х рр. Ідейно-стильова палітра поезії вісімдесятників. Порівняти поезію «шістдесятників» з поезією постшістдесятників, беручи до уваги сформульовані В. Кордуном творчі принципи «київської школи». Елегійні мотиви лірики І. Жиленко. Етногенетичні мотиви епічної лірики В. Герасим'юка; інтелектуальні медитації інакомовлення І. Римарука; іронічні прозріння І. Малковича.	4 год.
Кредит 4. Проблемно-тематичні обрії прози 2-ої пол. XX ст.		
11.	Здобутки прозаїків 2-ої пол. XX ст.: загальні тенденції О. Гончар, П. Загребельний, Гр. Тютюнник.	6 год.
12.	Переосмислення історичної пам'яті у творах 60-90-х рр. М. Вінграновський, Р. Іваничук, Ю. Мушкетик та ін.	6 год.
13.	Химерні стилістичні прийоми художнього письма у прозі В. Дрозда («Білий кінь Шептало», «Самотній вовк»), В. Шевчука («Дім на горі») та ін. авторів.	8 год.
Кредит 5. Українська драматургія 2-ої пол. XX – початку XXI ст.		
14.	Розкрити семантику власних імен героїв п'єси О. Коломійця «Дикий Ангел». Підготувати аргументи (усно) до аналізу моделі виховання й сімейного устрою П. Ангела. Підібрати модерні/ постмодерні принципи стилістики за творами Я. Стельмаха «Привіт, Синичко!..» / «Синій автомобіль».	7 год.

15.	Новаторський характер драматичних постановок	15 год.
	молодих авторів. Проаналізувати 1 п'єсу (на вибір одного з драматургів: за запропонованою схемою аналізу драматичного твору (або представити твір у презентації).	
Кредит 6. Українська література постмодерної епохи		
16.	Постмодернізм на зламі тисячоліть та його мистецьке втілення. Підготувати повідомлення про літературні угруповання неоавангардистів: Бу-ба-Бу, ЛуГоСад, Нова дегенерація, Пси св. Юра, Червона фіра, Пропала грамота. Встановити спільні й відмінні риси поезики.	8 год.
17.	Прозові школи: київсько-житомирська, галицько-станіславська. Дати визначення таким літературознавчим поняттям: бестселер, масова література, паралітература, детектив, кримінальний роман, трилер, кітч, авантюрний детектив. Охарактеризувати художні звершення письменників кін. XX – поч. XXI ст.	4 год.
18.	Підготувати реферат/буктрейлер за одним із творів (індивідуальний проєкт).	10 год.
	Разом	120 год.

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано

B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних робіт, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, іспит) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Студенту виставляється «відмінно» тоді, коли у відповіді містяться визначення всіх понять, про які йдеться в питанні, проаналізовано об'єкт, охарактеризовано його семантичні та структурні ознаки; студент виявляє особливі творчі здібності й здатність до оригінальних рішень, до перенесення набутих знань та вмінь на нестандартні ситуації; ґрунтовно і повно дає відповіді на всі запропоновані питання.

Студенту виставляється «дуже добре», коли він володіє фактичним матеріалом та навичками текстуального аналізу літературного твору; наводить переконливі аргументи на підтвердження власних суджень.

Студенту виставляється добре тоді, коли він демонструє належні знання, самостійний підхід до інтерпретації літературно-мистецьких текстів; чітко й

лаконічно висловлює думки, але припускається певних неточностей у відповідях, не наводить приклади; виконує переважну більшість поставлених завдань (не менш як дві третини).

Студенту виставляється «достатньо», якщо він володіє навчальним матеріалом поверхово і фрагментарно; має бідну теоретико-літературну базу, використовує окремі приклади на підтвердження висловленого судження.

Студенту виставляється мінімальний «задовільно», коли студент володіє теоретичними знаннями і практичними вміннями аналізу істориколітературних явищ, проте не може виконати поставлені завдання; у розкритті питань немає логічної послідовності.

Оцінка за виконання індивідуального науково-дослідного завдання, завдань самотійної роботи виставляється з урахуванням таких параметрів: вироблення навиків самотійного мислення, вміння знаходити понятійнологічну, оцінну, емоційну аргументацію, володіти культурою слова.

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 550 до 1100 балів (за 11 кредитів), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний **розподіл балів, які отримують студенти** за 6 крд.

Поточне тестування та самостійна робота						Контроль на робота	Іспит	Накопич. бали/ Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	90 б. (3 x 30 б.)	240б.	до 600
20	20	20	20	20	30			
Поточне тестування та самостійна робота								
T7	T8	T9	T10	T11	T12			
20	20	20	20	30	30			

***Примітка.** Коефіцієнт для іспиту – 0,6. Іспит оцінюється в 40 б.

10. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самотійної та

індивідуальної роботи (зокрема есе, реферати), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.

11. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові та дослідницькі. Усний виклад матеріалу: наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, спостереження над усним мовленням, спостереження над мовним матеріалом, порівняльний аналіз, виразне читання текстів; ілюстрація – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки та ін.).

Розділ 2. ЛЕКЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ

2.1. Літературно-мистецьке життя в Україні 20- поч 50-х років

XX століття

Тема 1. Літературна дійсність 20-30-х років XX ст. у контексті національного та соціального життя. «Український ренесанс» 20 рр.: епоха надій, пошуків та експериментів. Нові межі літературного процесу в умовах новітньої естетичної стратегії. Проблема самоідентифікації письменства: метаморфози модернізму. Авангардистські та модерністські течії в українській літературі (футуризм, конструктивізм, експресіонізм, імпресіонізм, сюрреалізм, символізм, неоромантизм), їхнє значення у подоланні народницьких тенденцій. Характеристика літературних угруповань та організацій («Гарт», «Плуг», «Ланка» – МАРС, київська «неокласика», ВАПЛІТЕ, Аспис, Аспанфут, «Авангард», ВУСПП, «Молодняк», «Спілка революційних письменників Західної України»). Періодика: «Мистецтво», «Шляхи мистецтва», «Червоний шлях», «Життя і Революція», «Плужанин», «Гарт», «Молодняк», «Універсальний журнал», «Нова генерація», «Гроно», «Жовтень», «Арена», «Літературний ярмарок». Вульгарносоціологічна критика. Пролеткультівський синдром, рефлексії «боротьбизму». Політика «українізації». Літературна дискусія 1925-1928 рр.: порушення націотворчих проблем; концептуалізація «психологічної Європи»; «азіатський ренесанс» і «романтика вітаїзму». Роль М. Хвильового у перебізі дискусії. Літературно-публіцистичні статті «Камо грядеши», «Думки проти течії», «Апологети писаризму», «Україна чи Малоросія» як реакція на викривлену дійсність. Заява групи комуністів членів ВАПЛІТЕ.

Українське письменство в умовах більшовицького терору. Література і тоталітаризм (1930-1940 рр.). Виникнення поняття «Розстріляне Відродження». Процес СБУ. Репресивні заходи влади проти творчої інтелігенції та їх наслідки для української літератури й театру. Створення Спілки радянських письменників

(1934), її роль у літературному житті в Україні. Запровадження «соціалістичного реалізму». Узаконення репресій. Перетворення впокорених радянською владою письменників на «класиків соціалістичного реалізму» (П. Тичина, М. Рильський, В. Сосюра, М. Бажан, Ю. Яновський та ін.). «Адекватна» відповідь О. Корнійчука на запити «соцреалізму». Драма в контексті соціального замовлення: І. Микитенко.

Ідейно-естетичні пошуки української поезії 20-х – початку 30-х років.

Український символізм як перехідний стиль доби. Національні джерела українського символізму. Його особливості в поезіях чільних репрезентантів (Яків Савченко, Дмитро Загул). Спроби організаційного оформлення символістів («Біла студія», «Музагет»). П. Тичина як найбільший модерніст початку ХХ ст. Оптимістичний характер ранньої творчості поета. Збірка «Сонячні кларнети» (1918) – епохальне явище української поезії початку ХХ ст. Поняття «кларнетизм» (Ю. Лавріненко). Художнє осмислення національного пробудження в ліричній поемі «Золотий гомін». Риси модернізму у змалюванні трагічної долі України. Використання біблійних образів у циклі «Скорбна мати». Гуманістичний пафос збірки «Замість сонетів і октав» (1920), осуд насильства й братовбивства в роки революційних зрушень та громадянської війни. Надмірна соціологізація в художньому трактуванні життєвих явищ у наступних збірках «Плуг» (1920) та «Вітер з України» (1924). Новаторський характер поезії П. Тичини. Оцінка творчості поета у критиці та літературознавстві. В. Стус про творчість П. Тичини («Феномен доби»).

Український неоромантизм 20-х-поч. 30-х рр. Основні риси, національний пафос шукань В. Сосюри, О. Влизька, М. Бажана. Творчість В. Сосюри. Героїка революційної боротьби в ранніх поетичних збірках «Поезії» (1921), «Червона зима» (1922), «Осінні зорі» (1924), «Сьогодні» (1925) та ін. Історико-романтична поема «Мазепа» (1929), її патріотичний зміст, філософське осмислення історичного минулого України, проблема вождя і народу. Інтимна лірика поета, майстерність автора у відтворенні внутрішнього світу ліричного героя. Патріотичні мотиви в ліриці періоду Другої світової війни. Роман «Третя Рота» і поема «Розстріляне

безсмертя» про трагічну історію України і власну драму автора в період тоталітарного режиму.

Київська школа «неокласики». Органічне поєднання традицій класики із модерними творчими пошуками «неокласиків». М. Зеров – теоретик української «неокласики», видатний майстер поетичного слова, перекладач, історик літератури. Збірка «Камена» (1924) як зразок високих орієнтирів та відданості давньоримським кумирам, французьким парнасцям. Ґрунтовні дослідження М. Зерова-літературознавця і критика, перекладна творчість поета. Життєвий і творчий шлях М. Рильського, поета, перекладача, критика, мистецтвознавця. Пошук гармонії та краси в житті й природі, осмислення культурної історії людства, античні образи й мотиви, проблеми мистецтва в трактуванні поета. Збірки неокласичного періоду: «На білих островах» (1910), «Під осінніми зорями» (1918), «Синя далечінь» (1922), «Крізь бурю і сніг» (1925), «Тринадцята весна» (1926) та ін. Особливості стилю М. Рильського. Висока художня майстерність П. Филиповича. Біографія, поетична спадщина (збірки «Земля і вітер» (1922), «Простір» (1925): філософські мотиви, довершеність поетичних форм. Творча еволюція від символізму до неокласики М. Драй-Хмари. Біографічні відомості. Літературна творчість (збірка «Проростень» (1926), неопублікована збірка «Сонячні марші»). Творча еволюція, відродження українського сонету. Історія сонету «Лебеді». Літературознавчий доробок. Переклади. Доля і творчість Юрія Клена. Перекладацька діяльність і оригінальна літературна творчість. Поема «Прокляті роки» (1937), новітня епопея «Попіл імперій» (1947). Збірка «Каравели» (1943). В. Домонтович єдиний прозаїк у ґроні «неокласиків».

Український авангардизм. Нова концепція світу й культури в маніфестах та програмах. Роль Михайля Семенка в культивуванні футуризму. Поет-експериментатор, впроваджувач авангардних тенденцій в українській ліриці 20-х років. Протиставлення традиційній «сільській» тематиці урбаністичного кола тем.

Змістова новизна, деструкція традиційної форми вірша (збірки «Prelude», «Дерзання», «Кверофутуризм», 1913-1914 рр.). Етапи еволюції футуризму. Нова Генерація із псевдохудожньою поезією з її ілюстрацією політики компартії. Розгубленість маніфестів і літературної творчості футуристів. В. Поліщук – талановитий представник конструктивізму як одного з відгалужень українського авангардизму, майстерне володіння верлібром («На мавський Великдень»).

Є. Плужник – майстер ліричних медитацій-роздумів про драматичні сторони тогочасної дійсності, кривавий терор революції. Історіософські мотиви у поглядах на минуле і сучасне життя; своєрідність пейзажної лірики та новаторство інтимної (утвердження у символічних образах вічної краси кохання). Екзистенційна природа світосприйняття. Новаторський внесок поета-експресіоніста в українську поезію 20-х рр. (зб. «Дні» (1926), «Рання осінь» (1927), «Рівновага» (1943). Драматична дійсність у художньому світі поета («Розстрільний цикл»). Мотиви, образи, поетика. Стильова еволюція від імпресіонізму до неоромантизму й неокласики. Гуманістична концепція поеми «Галілей» (1925); «Канів» (1925). Інший мистецький доробок: проза, драма, переклади. Роман «Недуга» (1928). П'єси «Професор Сухораб» (1929), «У дворі на передмісті» (1929), «Змова у Києві» (1933). Експресіонізм як явище в українській поезії 20-х рр. Елементи поетики експресіонізму в творчості Т. Осьмачки й М. Бажана.

Тема 2. Проблемно-тематичне й жанрово-стильове розмаїття прози 2030-х рр. Традиція малої прози в українській літературі. Переорієнтація в системі жанрів (етюди, ескізи, акварелі, шкіци, нариси, новели, оповідання). Звернення до нових тем, зумовлених змінами в суспільно-політичному житті країни. Жанровостильове розмаїття української прози. Інтерес до створення безфабульних, безсюжетних творів-мініатюр (потік емоцій, потік свідомості в Г. Михайличенка). Продовження розвитку традиційної реалістичної прози, хоча й далекої від описовості, збагаченої елементами орнаментальності, імпресіонізму, поєднання її з романтикою нового життя (Ю. Яновський, Г. Косинка, В. Підмогильний та ін.). Підпорядкування літератури політиці та ідеології, засилля політичних гасел,

стандартних суперечностей між комуністами, їх класовими ворогами, домінування показу не людини, а виробничих процесів (на поч. 30-х рр.).

М. Хвильовий – лідер національного відродження в літературі 20-х рр.

Біографічні відомості. Основні етапи творчого шляху письменника. Дебют М. Хвильового як поета-авангардиста (збірки «Молодість», 1921; «Досвітні симфонії», 1922; поема «В електричний вік»). Жанрово-стильова характеристика прози. Збірка новел «Сині етюди» (1923) як нове явище в історії української прози 1920-х рр. Еволюція автора від імпресіоністичної манери з ознаками неоромантизму та експресіонізму до неореалізму. Актуальність проблематики новелістики: протистояння мрії та дійсності; високої мети та шляхів, що компрометують і унеможлиблюють її; фанатизму й гуманізму; руйнація душі людини; проблеми вини й спокути, пристосуванства, обивательства й бюрократизму; «зайвої» людини. Порушення важливих проблем національнокультурного відродження України в романі «Вальдшнепи» (1926). Вплив письменника на розвиток української літератури 1920-х рр.

Г. Косинка – письменник-новеліст, перекладач доби розстріляного відродження. Біографія. Основні збірки новел та оповідань («На золотих богів» (1922); «В житах» (1926); «Політика» (1927); «Вибрані оповідання» (1929). Проблематика (відображення українського села в розбурхані революцією 20-ті рр., складна доля селянина; перші репресії в Україні; автобіографізм новелістики). Особливості імпресіоністського стилю Г. Косинки (лаконізм, психологізм відтворення літературних характерів, уривчастість фрази, поетичність прози, експресивність, романтична піднесеність, сконденсованість думки, яскраві художні деталі). Поєднання неореалістичних та експресіоністських стильових ознак.

Український роман 20-х років XX ст.: вектори художнього пошуку. В. Підмогильний – творець українського модерного та екзистенціалістського роману. Біографічні відомості. Джерела та естетична програма творчості. Проза письменника в світлі основних концептуальних засад екзистенціалізму.

Особливості неореалізму в українській літературі 1920-х рр. Рання творчість В. Підмогильного вплив В. Винниченка та європейської класики (зокрема французького модерного роману). Тематичне розмаїття, психологізм та модерністські засоби характеротворення «цілісної» людини у новелістиці письменника. Інтелектуально-психологічний роман «Місто» як новий етап розвитку української літератури та перший урбаністичний роман. Драма українського маргінала. Доля національного відродження в романі «Невеличка драма». Проблема раціонального та ірраціонального в «Повісті без назви».

Перекладацька діяльність.

Ю. Яновський – письменник, кіноредактор та кіносценарист. Естетичні засади творчості. Рання романтична проза (елементи імпресіонізму та сюрреалізму). Збірка «Мамутові бивні» (1925). Концепція романтичного героя. Вплив європейського неоромантизму (Дж. Лондон, Дж. Конрад). Збірка «Кров землі» (1927). Ю. Яновський і розвиток кінематографу 20-х років. Романістика 2030-х років. Новаторський характер, проблематика «Майстра корабля» (1928). Типологічна спорідненість «Чотирьох шаблів» (1930) з поетикою українського народного епосу; проблеми людської гідності, показ трагедії громадянської війни і долі «втраченого покоління». Історична правда й життєві реалії як поштовх до художнього узагальнення соцреалістичних «Вершників» (1935); ідея протиставлення загальнолюдських цінностей класовим.

Досягнення прозаїків 20-30-х у різних жанрово-стильових виявах. Прийом інтелектуального біографізму у творчості В. Домонтовича («Аліна і Костомаров», «Романи Куліша»). Розвиток детективного жанру, інтерес до авантюрного сюжету (О. Слісаренко, Ю. Смолич). Поява нового в українській літературі жанру «химерної» прози (переплетення фантастики, уяви, реальності з елементами містифікації, позареальної екзотики (повісті М. Йогансена «Подорож ученого доктора Леонардо та його майбутньої коханки прекрасної Альцести в Слобожанську Швейцарію» та «Неймовірні авантюри дона Хозе Перейра в

Херсонському степу»). Набутки історичної, історико-біографічної та історикореволюційної прози у 30-х рр. («Людолови» З. Тулуб, «Гроза» А. Шияна, «Мати» А. Головка та ін.). Поява т. зв. виробничої прози. Досягнення пригодницької та науково-фантастичної прози («Господарство доктора Гальванеску» Ю. Смолича, «Аргонавти всесвіту» В. Влада, «Шхуна «Колумб» М. Трублаїні тощо).

Сатира і гумор. Розширення можливостей гумору і сатири у творчості Остапа Вишні, В. Чечвянського, Костя Котка, Ю. Вухналя. Життя і творчість одного з найвидатніших гумористів. Сатиричне змалювання дійсності у фейлетонах і памфлетах. Національний колорит усмішок, їх жанрові різновиди й проблемно-тематичні групи: «Вишневі усмішки сільські», «Вишневі усмішки кримські» (1925), «Українізуймося» (1926), «Вишневі усмішки театральні». Сатирично-гумористична трилогія «Чукрен», «Чухраїнці», «Дещо з українознавства». Змалювання ментальності українського народу. Цикл «Мисливські усмішки» (1958): проблематика, поетика, стиль. Табірний щоденник «Чиб'ю, 1934» як історичний документ тоталітарної епохи. Роль Остапа Вишні у творенні українського гумору й сатири.

Тема 3. Українське театральне та кіномистецтво 1-ої пол. XX ст. Естетичні засади «Молодого театру» та «Березолю». Формування української драматургії поч. XX ст. в творчості представників старшого покоління (історична драма Л. Старицької-Черняхівської, І. Кочерги). Розквіт української драматургії 20 – поч. 30-х рр. Дискусії довкола завдань, місії театру. Розвиток українського театру у двох напрямках: побутово-етнографічного (Г. Юра) й експериментального («Березіль», режисер Лесь Курбас). Лесь Курбас та українське театральне мистецтво. Естетичні засади «Молодого театру» й театру «Березіль». Еволюційний характер розвитку українського театру від масовоагітаційного (1917-1919) до психологічного (театри ім. Т. Шевченка, І. Франка).

М. Куліш – драматург-новатор, основоположник новітньої драматургії.

Ранні п'єси М. Куліша («97», її постановка у театрі ім. І. Франка (Харків), «Комуна в степах» (1925, 1931) та «Прощай, село!» (1933)): авторська трилогія про село. Катастрофа революційного фанатизму у мелодрамах «Зона» (1926), «Закут» (1929). Конфлікт «маленької людини», правдошукача Малахія Стаканчика з тоталітарним режимом (трагікомедія «Народний Малахій», 1928).

Розвінчання національного нігілізму, духовної обмеженості (сатирична комедія «Мина Мазайло»), звернення до традиції світової драматургії («Міщаниншляхтич» Ж.-Б. Мольєра); полеміка М. Куліша з «Днями Турбіних» М. Булгакова. Ліро-епічна драма «Патетична соната». Оригінальність композиції (вертепна побудова, щоденникові записи героя, ліричні відступи). Висока оцінка зарубіжної критики (Ф. Вольф). Циклічна організація художнього часу в драмі «Маклена Граса» (1932-1933). Співпраця М. Куліша з «Березолем», його участь у діяльності ВАПЛІТЕ, Пролітфронту. Особливості драматургічного письма, поєднання рис реалізму та романтизму, сатиричних і трагічних начал, висвітлення загальнолюдських проблем на національному ґрунті.

Кінодраматургія. О. Довженко – один з основоположників національного кінематографа. Творча еволюція кіномитця: від короткометражних розважальних комедій («Вася-реформатор», 1926 та «Ягідка кохання», 1926 до естетичної довершеності фільму «Земля» (1930) та однойменної кіноповісті. Утвердження ідеї невмирущості української нації в роки Великої Вітчизняної війни в кіноповісті «Україна в огні» (1943). Проблематика малої прози О. Довженка періоду війни: трагедія українського народу в умовах війни, його великі фізичні й моральні втрати; нівеляція національних цінностей та орієнтирів; проблема історичної пам'яті (оповідання «Ніч перед боєм», «Мати», «Відступник», «Стій, смерть, зупинись!», «На колючому дроті», «Хата», «Тризна» та ін.). «Щоденник» (1941–1956) О. Довженка як гуманістичний документ, протест проти

тоталітаризму. Повоєнна творчість. Літературна історія кіноповісті «Зачарована Десна» (1942–1956). Кіноповість «Поема про море» (1956). Реєстр моральноетичних питань і конфліктів твору, що освоюватиме вітчизняна література згодом, у 60-70-ті роки. Ознаки новаторської поетики митця.

Тема 4. Літературний процес на Західній Україні в період міжвоєнного двадцятиліття. Поява журналу «Логос»; гуртування довкола письменників з католицькою орієнтацією. Періодичні видання, їх специфіка («Літературнонауковий вісник», «Дзвони», «Дажбог», «Ми»). Українська стрілецька поезія (М. Ірчан, В. Бобинський, Ю. Шкрумеляк, Р. Купчинський, О. Бабій) як «фактор пробудження національної свідомості, державницьких змагань народу» (М. Ільницький). Літературно-мистецькі школи, угруповання. Літературна група «Митуса» (В. Бобинський, О. Бабій, Р. Купчинський, Ю. Шкрумеляк), її стильові пошуки. Письменники націоналістичної групи від «ЛНВ» до «Вістника»

(Є. Маланюк, Л. Мосендз, О. Теліга, О. Ольжич, Ю. Клен («вісниківська квадрига»), О. Стефанович, Ю. Липа. Об'єднання католицьких літераторів «Логос» (О.Мох /Орест Петрійчук, С. Семчук, Г. Лужницький /Меріям/). Група літературно-мистецького місячника «Назустріч» (М. Рудницький, С. Гординський, Ю. Косач); «Дзвони» (Наталена Королева, Б.-І. Антонич, У. Самчук, К. Гриневичева); «Дажбог» (Є. Пеленський, Б.-І. Антонич, Б. Кравців). Письменники радянфільської орієнтації (група «Горно» (О. Гаврилюк, Я. Галан, П. Козланюк, С. Тудор), журнал «Вікна»). Група журналу-місячника «Нові шляхи» (А. Крушельницький, Ю. Косач). Б.-І. Антонич. Життя і творчість. Поєднання в творчості класичних фольклорних елементів із модерністськими поетичними образами. Пізнання філософських істин світу через культ природних сил і поетичних вірувань нашого народу. Збірки «Привітання життя» (1931), «Три перстені» (1934), «Книга Лева» (1938), «Зелена Євангелія» та «Ротації» (1938). Особливості поетичного стилю письменника: сюрреалістичне мислення,

оригінальність метафоричних образів, образи-символи, асоціативні образи, міфопоетичне сприйняття. Літературознавча діяльність Б.-І. Антонича.

Творчість митців в еміграції. Тематичний діапазон літератури «Празької школи». Еміграція як соціально-політичне і духовно-культурне явище. Центри української еміграції (Відень, Берлін, Париж, Варшава, Прага). Українські видавничі, освітні, культурні осередки. Друковані органи «Нова доба» (Відень, 1920–1921), «Веселка» (Каліш, 1922–1923), «Нова Україна» (Прага, 1922–1928), «Тризуб» (Париж, 1926–1939), «Ми» (Варшава, 1933–1939). «Празька школа»: естетична концепція, принципи літературної діяльності, перші публікації. Доктрина «державницької літератури». Самобутня творчість поетів з яскраво вираженою «філософією чину»: О. Ольжича, Л. Мосендза, Ю. Клена (О. Бургардта), Н. Лівицької-Холодної, О. Лятуринської, О. Стефановича та ін. Обстоювання потреби виховання національного чину при визнанні автономності мистецтва, полеміка з цього приводу з Д. Донцовим, публікації творів «пражан» у редагованому ним часопису «Вісник» (1933-1939); до 1933 – «Літературнонауковий вісник». Художня позиція літературної групи «Танк» (Варшава) та її прихильників (Ю. Липа, Н. Лівицька-Холодна, Є. Маланюк та ін.). Перегук творчих настанов «Празької школи» з орієнтаціями покоління «розстріляного відродження». Апеляції до національно-культурної традиції при подоланні гальмівних, неадекватних історичним вимогам рис ментальної свідомості. Утвердження нового, діяльного типу українця, екстраполяція його до дійсності міжвоєнного покоління, періоду Другої світової війни.

Є. Маланюк. Поєднання в творчості поета неоромантичних, «неокласичних», символістських та реалістичних тенденцій. Вплив на кристалізацію концепції творчості представників «Празької школи». Загострення антитетичної символіки в образах «степової Еллади» і потворної «чорної Еллади», «Антимарії» як взаємовиключний прояв України. Провідні мотиви лірики Є. Маланюка й особливості стилю (зб. «Стилєт і стилос», 1925; «Гербарій», 1926; «Земля і залізо»,

1930; «Земна Мадонна», 1934; «Перстень Полікрата», 1939): історіософізм, символізація образів, патріотичність, любовні мотиви, місце митця в історії. Літературно-критична, громадська діяльність. Ю. Дараган. Життєвий і творчий шлях. Збірка поезій «Сагайдак» (1925) – філософія оптимізму, боротьби, мотиви «бронзи і металу», відтворення образів поетичного світу княжої України, цикл «Луна минувшини». О. Ольжич – науковець і поет. Поезія О. Ольжича в контексті творчості пражан. Мотиви осмислення стародавньої історії людства, ідея циклічності культур у збірці «Рінь» (1935). Образ незламного борця, української революційної дійсності у зб. «Рінь» та «Вежі» (1940). Поема «Городок» (1932), цикл «Незаномому воякові» (1935). Зб. «Підзамче» (1946) – «жива душа в державній бронзі» (Ю. Шевельов). Своєрідність поезії Ольжича, поєднання експресіоністичних та сюрреалістичних рис. О. Теліга – «поетка вогнених меж» (Д. Донцов). Лірико-біографічна поезія, громадянські мотиви творчості. Посмертні збірки «Душа на сторожі» (1946), «Прапори духа» (1947), «На чужині» (1947). Співробітництво у «Віснику» Д. Донцова. Членство в ОУН, праця в Культурній Референтурі. Вірність національно-визвольній ідеї як визначальна риса світобачення О. Теліги. Концепція нового мистецтва в публіцистиці О. Теліги. О. Лятуринська – поетеса, малярка скульпторка, фольклористка, перекладачка, дитяча письменниця. Поетичні зб. «Гусла» (1938), «Княжа емаль» (1941). Шукання нового слова в поєднанні з глибоким патріотизмом, бойовим духом, мужністю і ніжністю. Вплив французького символізму та російської поезії срібного віку (Анна Ахматова) на поетичні збірки

Н. Лівницької-Холодної «Вогонь і попіл» (1934), «Сім літер» (1937). О. Стефанович. Історична тематика з княжих та козацьких часів, зображення боротьби українського народу за незалежність у поетичних збірках «Поезії» (1927), «Stefanos – 1» (1938). Л. Мосендз – поет, новеліст, повістяр. Поетична збірка «Зодіак» (1941), поеми «Канітферштан» (1945), «Волинський рік» (1948). Творчість Т. Осьмачки. Драматична доля співця. Жанрове розмаїття поетичного доробку. Мотиви та

образи лірики. Художні особливості поезій. Жанр поеми в творчості митця («Міщани», «Поет»). Повість «Старший боярин», її проблематика та образи, художня своєрідність. Повість «Ротонда душогубців», її викривальний пафос. Автобіографічні елементи у творі. Повість «План до двору», її ідейне спрямування. Творчість Т. Осьмачки в історії українського письменства. Образ

Тодося Осьмачки в романі – біографії «Поет із пекла» М. Слабошпицького. Проза У. Самчука. Життєва основа роману «Марія». Жанрові та художньо-композиційні особливості роману. Проблематика твору. «Марія» У. Самчука в контексті літератури про голодомор. Жанрові та сюжетно-композиційні особливості трилогії «Волинь». Проблематика епопеї. Місце «Волині» У. Самчука у літературному контексті доби.

Літературно-мистецька діяльність письменників в екзилі. Період МУРу та об'єднання українських письменників «Слово». Постанови на теренах Західної Німеччини Мистецького Українського Руху як спроба зінтегрувати розпорошені сили письменства, що перебували в таборах «Ді-Пі». Утворення об'єднання українських письменників «Слово» у 50-ті роки: 1954-1957 роки. Осмислення трагедії України у творчості представників «Слова», висвітлення правди голодомору (В. Барка, У. Самчук, Т. Осьмачка).

Перший літературний документ про інспірований більшовиками голодомор – повість «Марія» У. Самчука (жанрова своєрідність та життєва основа твору). Поліфонічне зображення долі волинського селянства у романі «Волинь»; історія Гуцульської Республіки в романі «Гори говорять». Розкриття механізму нищення людини та нації тоталітарним режимом у творчості Івана Багряного («Сад Гетсиманський», 1950, «Огненне коло», 1953, «Маруся Богуславка», 1957, «Людина біжить над прірвою», 1965).

Нью-Йоркська група поетів. Об'єднання україномовних письменників на засадах модернізму (відкидання канонічних літературних форм, прагнення до оновлення літературного вислову з домінуванням вільних поетичних форм;

орієнтація у світоглядному плані на екзистенціалізм, у художньому – на сюрреалізм з його ірраціоналізмом, потоком свідомості, автоматизмом письма, закодованістю образу, герметичністю мови). Творчість Б. Бойчука. Б. Рубчака, Е. Андіївської, Ю. Тарнавського та ін.

2.2. Панорама літературного життя 50-90-х років XX століття

Лекція. Тема № 5. Літературно-художній процес другої пол. 40-х – поч. 50-х років: панорама літературного життя. Історичні обставини в Україні після Другої світової війни, рецепція цих подій в літературі. Тимчасове послаблення режимного контролю над художньою літературою у другій половині 50-х років – на початку 60-х. Творчість представників повоєнного покоління. Часткова реабілітація репресованих письменників. Намагання модернізувати «соцреалізм» тезою про внутрішнє «розмаїття» його стильових течій. Творчі пошуки Г. Тютюнника, О. Гончара, М. Стельмаха.

Лекція. Тема № 6. Особливості «третього цвітіння» в творчості представників старшого покоління. Соціокультурні та історичні витоки українського шістдесятництва, його світоглядні, морально-етичні й художньоестетичні засади. Зародження соціокультурного феномену «шістдесятництво»: визначні представники. Вплив «шістдесятництва» на письменників старшого покоління; відновлення естетичних категорій («ренесанс справжності»). Особливості «третього цвітіння» в творчості М. Рильського («Троянди й виноград», 1957, «Далекі небосхили», 1959, «Голосіївська осінь», 1959, «В затінку жайворонка», 1961, «Зимові записи» 1964); В. Сосюри («Поезія не спить», 1961, «Щастя сім'ї трудової», 1962, «Якби помножити любов усіх людей», 1963, «Осінні мелодії», 1964); А. Малишка («Дорога під яворами», 1963, «Рута», 1966, «Синій літопис», 1968, «Серпень душі моєї», 1970); повернення до періоду «бурі і натиску» у творчості М. Бажана («Чотири оповідання про надію», 1966, цикл

«Уманські спогади», 1967).

Лекція. Тема № 7

Феномен «шістдесятництва» в Україні.

Новаторство й традиційність молодого поетичного гона.

Соціально-історичні та культурно-історичні витоки укр. шістдесятництва.

Шістдесятництво – це соціокультурний (літературно-мистецький, громадсько-політичний, світоглядно-філософський) рух опору підрадянської України, започаткований у 60-х рр. XX ст.; Друге укр. відродження XX ст., регенерація нац. еліти, винищеної сталінською машиною у 30-ті роки; духовна революція проти тоталітаризму. 1956 рік, XX з'їзд КПРС – саме ця дата і подія вважаються точкою відліку в історії укр. шістдесятництва, а головним здобутком потепління політичного клімату хрущ. “відлиги” стала поява нової молодії генерації мислителів і творців, названих за періодом розквіту їхнього таланту “шістдесятниками”. Є.Сверстюк, один із найяскравіших представників цього покоління, його філософ і літописець, так характеризував головний, світогляднопсихологічний, переворот, що настав: “... у роки ідолопоклонства – в роки т.зв. відлиги”: “Стривожені війною, гартовані злиднями, оглушені тотальною ідеологією, люди раптом прокинулись від падіння страшного ідола і кинулись до пробоїни в стіні, де він упав. Цілі ідеологічні загони було кинуто на заліплення пробоїни. Однак одиниці кинулись її розширювати. З цього почалися шістдесятники (...) – ті, яким засвітилась істина і які вже не захотіли зректись чи відступитися від украденого світла”.

Явище “шістдесятництва” не є локальним, суто українським. Це велика естетична система, ціла культурологічна епоха, яка охоплює понад 10-12 років. Її слід розглядати в еволюції культури XX ст., принаймні як чергову хвилю нац. відродження після 20-х років. Покоління шістдесятників покликане було стати поколінням проти течії. Більшість із його представників прийшли в цей світ двома

роками раніше чи пізніше від сумнозвісного 1937 – року найбільших сталінських репресій, коли укр. відродження уже остаточно і незворотно стало розстріляним. Тоді був винищений цвіт нації, її духовна еліта. Відтак, генерацією шістдесятників природа начебто компенсувала нашому народові ті жахливі втрати, котрих він зазнав упродовж усієї рад. історії, особливо в 30-40-х рр. – добу голодоморів, розстрілів і – II світової війни.

Серед зачинателів шістдесятницького руху були Л.Костенко і Д.Павличко, які почали писати у 50-ті; до них приєдналася велика група творчої молоді, яка прагнула зламати літ. шаблони, знайти нові зображувальні форми, переступити через одномірне, одноколірне, догматичне сприйняття світу Вони, молоді і незаангажовані, прагнули по-новому побачити і відтворити світ, поглянути на людину не як на бездушний гвинтик, а як на неповторну особистість, цілий духовний всесвіт.

Започатковане насамперед поетами, шістдесятництво невдовзі набуло масштабу універсального соціокультурного феномену: літературно-мистецького, філософсько-ідеологічного, суспільно-політичного. Тому в осерді цього руху були: поети (Д.Павличко, Л.Костенко, В.Симоненко, І.Драч, М.Вінграновський, В.Коротич, Б.Олійник, В.Стус, І.Калинець); прозаїки (Гр. Тютюнник, Є.Гуцало, В.Дрозд, В.Шевчук, Р.Іваничук, Ніні Бічуя); майстри худ. перекладу (Мик. Лукаш, Гр. Кочур, Анат. Перепадя, А.Содомора); літ. критики (І.Світличний, І.Дзюба, Є.Сверстюк, М.Коцюбинська); малярі та графіки (О.Заливаха, А.Горська, В.Зарецький, Гал.Севрук, Людм.Семикіна, Георг. Якутович та ін.); кіномитці й театральні діячі (режисери С.Параджанов, Ю.Ілленко, Л.Осика, Л.Танюк; актор І.Миколайчук); композитори (В.Івасюк, Ленід Грабовський, Мирослав Скорик); публіцисти та правозахисники (В. Чорновіл, Л.Лук'яненко, Вал. МАРченко, Валентин Мороз, О.Тихий, Юрій Литвин, Мих. Осадчий, Михайло та Богдан Горині, Мирослава Зваричевська).

Основним ядром “шістдесятництва” було творче покоління, сформоване в період тимчасового “потепління” рад. режиму. На той час “60-во” вже гуртувалося не тільки довкола приватних “кухонних” осередків, але й в офіційно зареєстрованих громадсько-культурних організаціях – зі статутом, “керівними органами”, плановими заходами. У Києві це був (Клуб творчої молоді “Сучасник”, (1959-1964 – Л.Танюк – голова), І.Дзюба, А.Горська, М.Коцюбинська, І.Світличний, Є.Сверстюк; у Львові – “Пролісок” (1962, на чолі з Мих. Косовим), імпульсом до створення якого став творчий візит до галицької столиці І.Дзюби, М.Вінграновського та І.Драча 1962р. Тут збиралися, щоб обговорити мистецькі й громадські питання, послухати гарну поезію й музику; клуб організовував творчі вечори, вистави, виставки. Лунали гострі думки і “заборонені” слова – “Україна”, “нація” (замість “УРСР”, “рад. народ”), поширювалася “нерекомендована” чи й просто “крамольна” література, зароджувався “самвидав”.

Соціально-історичні витоки шістдесятництва:

–60-ті роки в СРСР – т.зв. “хрущовська відлига” – період, десталінізації і деякої лібералізації рад. суспільства у 1956-1964рр. (тобто від XX з’їзду КПРС до усунення М.Хрущова з посади 1-го секретаря ЦК КПРС і Голови Ради Міністрів СРСР), названий за повістю рос. письменника І Еренбурга “Оттепель”, 1954-56;

–60-ті роки в усьому світі – час великих збурень і духовних зрушень, спільним знаменником яких була лібералізація (домагання більшої індивідуальної й нац. свободи), пора нестримного оновлення мистецтва (авангардизм в літературі, малярстві, скульптурі, зародження рок- і поп-музики).

Культурно-історичні витоки шістдесятництва:

–світова культура (особливо модерні література та малярство XX ст.); –
укр. література (як класична, так і доби Розстріляного Відродження); –
народна творчість (фольклор та міфологія, народне мистецтво).

Світоглядні й естетичні засади “шістдесятників”.

Спочатку виникнувши у вигляді культурницького руху явище “шістдесятництва” невдовзі переросло на опозицію владним структурам, набуло загальнонаціонального значення. Характерними для нього були ще ілюзорні погляди на побудову соціалізму з “людським обличчям”, які розвіялися після обвальних арештів 1965 року та агресії СРСР проти Чехо-Словаччини 1968р.

Рух опору, що почався із заперечення мистецької сірятини і догм соцреалізму, виразно політизувався – йшлося вже про звільнення від ідеологічних пут. Енергія протесту наростала поступово – від психологічного несприйняття окремих явищ “рад. дійсності” (стандартизованої псевдокультури, тотальної русифікації, поліційного нагляду) до цілковитого заперечення марксистсько-ленінської ідеології й політичної практики. Homo sovjeticus перетворювався на L’Homme revolte (людину бунтуючу). Таке зухвальство “молодих” не могли стерпіти реаніматори сталінізму, які саме приходили до влади. Шістдесятники протестували проти арештів, гонінь на нац. інтелігенцію, проти переслідувань за прогресивні переконання. І самі ж перші зазнали переслідувань.

Так, у серпні-вересні 1965р. Україною прокотилася хвиля політичних арештів. Серед тих, хто потрапив за ґрати, переважно були шістдесятники:

І.Світличний, О.Заливаха, В.Мороз, брати Горині... Друга хвиля – 1972р. – тоді забрала В.Стуса, В.Чорновола, Є.Сверстюка, І.Світличного, І.Дзюбу, І.Калинця. Відтак, можна говорити про відродження ери лицемірства й брехні, закритих судів і публічних покаянь, тюрем і спецбожевільень, а то й фізичних розправ, замаскованих під кримінальні злочини.

Ось тоді перед шістдесятниками постає вибір: безкомпромісно продовжувати боротьбу проти реставрації культу особи, за нац. та особисту свободу чи піти на поступки офіційній владі. Способи розв’язання цієї етичної дилеми – суто індивідуальні. Зроблений вибір означав розкол в середовищі шістдесятництва. Та головних варіантів виходу з цієї “межової”, кризової ситуації – всього три:

1) дисидентство (від лат. *dissidens* – незгодний) – активне інакодумство, відкрите протистояння тоталітарному режимові, цілковите неприйняття його псевдоідеалів і псевдоцінностей, опозиційна громадська діяльність – геройська самоофіра приречених на страту, свідомих своєї приреченості; дисидентський рух (В.Стус, І.Калинець, І.Світличний);

2) конформізм – (від лат. *conformis* – подібний, відповідний) – угодовство, пасивне сприйняття нав’язуваної ідеології, підпорядкування “правилам гри” тоталітаризму заради фізичного виживання; намагання ціною моральних та ідейних поступок врятувати власне життя й кар’єру, а це відповідало діяльності офіційного шістдесятництва (І.Драч, Б.Олійник, Д.Павличко та ін.);

3) “внутрішня еміграція” – позірна самоізоляція у власному внутрішньому світі, втеча в мовчання; насправді ж – вимушена ізоляція: митці прагнули вийти зі своєю творчістю до загалу, та їх позбавляли можливості діалогу з суспільством – як не арештами, то громадською обструкцією (самоізоляція В.Голобородька, безкомпромісна позиція Л.Костенко та аполітичність В.Шевчука зумовили тривалу перерву в публікуванні їхніх творів).

Отже, зрозуміло, що умови, за яких розгорталась діяльність шістдесятників були далекі від комфортних. У травні 1964р. трапилась подія, яка справила тяжке враження громадськості: за загадкових обставин унаслідок пожежі згоріли фонди відділу українки ЦНБ АН УРСР у Києві (майже 600 тис. одиниць зберігання). Цього ж року закрили КТМ. У серпні 1965р. – масові арешти серед інтелігенції. Після знищення у київ. ун-ті 6-ти метрового вітражу “протестуючого” Шевченка, за загадкових обставин в кін. листопада 1970 року загинула А.Горська (розповідь про А.Горську); (звіряче вбивство композитора Володимира Івасюка).

Таким чином, криза рад. нац. доктрини між укр. нац. менталітетом та ідеєю утворення “безнаціональної рад. людини” спричинили появу опозиційного руху в Україні.

Напрями опозиційного руху:

1. Рух “підписантів”.

4 вересня 1965р. під час прем’єри фільму С.Параджанова та Ю.Ілленка “Тіні забутих предків” у київському театрі “Україна” І.Дзюба виступив із заявою протестом проти арештів укр. інтелігенції. Його намагалися зацяткати. На захист підніс свій голос В.Чорновіл; “Хто проти тиранії, встаньте!” – вигукнув В.Стус. Відважні піднялися. (140 чол. підписали листа до уряду), за що їх було звільнено з роботи. Решта залишилися сидіти.

У листопаді 1965р. діячі укр. науки і культури (В.Майборода, Л.Костенко, І.Драч, О.Антонов) написали наступного листа до уряду, захищаючи покараних за акцію в “Україні”. Чимало листів на захист прав людини писали М.Коцюбинська, З.Франко, Є.Сверстюк, А.Горська, В.Стус. Влада відповідала підписантам репресіями, виключеннями з партії, притягненням до карної відповідальності.

(навести приклад про В.Симоненка).

1. Другим напрямком нац.-визв. руху був “самвидав” – підготовка статей, есе, книг, що викривали політику властей. У 1970р.

поширювався самвидавівський журнал “Укр. вісник” (світ побачило 6 номерів). Діяльність у самвидаві була небезпечною і переслідувалася владою. Дисидентів авторів заарештовували і утримували в “психушках”. Оскільки самвидав мав обмежений вплив на людей і був поширений серед вузького кола інтелігенції, бажаних результатів досягнуто не було.

2. Активні масові акції.

Дисиденти прагнули зрушити пасивність “радянського” народу, привернути увагу громадськості до фактів порушення прав людини, тому наприкінці 60-х рр. дисидентський вдався до радикальних дій – активних масових акцій. 22 травня 1967р., під час Шевченківських днів, була влаштована демонстрація біля пам’ятника Кобзарю. Міліція розігнала людей силою, але під тиском демонстрантів влада звільнила заарештованих. Очікуваний результат не був досягнутий через

інертність і заляканість народних мас, одурманених комуністичними ідеями, та репресивну діяльність КДБ.

Один з тих, хто започаткував укр. дисидентство, Л.Лук'яненко, згодом писав: “Є люди, які дивляться на історію сьогоднішнім днем. І є люди, котрі оцінюють, як ми дійшли до цього, виходячи з відстані не десяти, а п'ятисот і більше років. Як у статистиці закономірність виявляється тільки у великому числі, так і в історії випадкові, здавалось би, події стають у логічний ряд, коли починаєш їх оцінювати з погляду ряду хронологічного. І я вже тоді усвідомлював, що ХХ з'їзд – це критика у межах самої системи. Системи, що прихильнішою до України не стала”.

Визначимо світоглядні засади “шістдесятників”:

1. Лібералізм (культ свободи в усіх її виявах: свободи особистості, нації, свободи духу).
2. Гуманізм та антропоцентризм (культ людської особистості – центру всесвіту):
 - духовний демократизм (культ простої, звичайної людини-трудівника),
 - духовний аристократизм (культ видатної творчої особистості).

Ця важлива ідея в світогляді шістдесятників пов'язана з реабілітацією людськості, людського життя. Симоненкові слова із вірша “Ти знаєш, що ти – людина” звучали як своєрідний маніфест шістдесятників. Замість поширеної в соцреалістичній літературі соціальної проблематики постає екзистенціальна проблематика (тобто проблема людського існування).

Спрага людяності породжує пильну увагу до рядової, простої людини, іменованої критикою того часу – “маленькою” людиною. Так герої Гр.Тютюнника – переважно звичайні селяни, але проста, взята з життя ситуація виростає в грандіозну, незабутню подію людського горя, людської радості, тривожного або щасливого передчуття.

У 60-х роках з'являються перші прозові твори Р.Андріяшика (лауреата Шевч. премії 1998р.), в яких письменник щільно пов'язує національну та екзистенціальну

проблематику. Якщо тоталітарне суспільство виховувало “повагу” до війни, тому вона поставала героїко-романтичним епосом (як у “Прапорonosцях”), то Р. Андріяшик уже в першому романі “Люди зі страху” (1966) підійшов до проблеми війни не через сусп. проблематику, а через проблему окремої людини. Війна у нього постала страшною абсурдною реальністю, де від людини вимагалось механічне виконання чужої, незрозумілої їй волі. На такій війні не здобувалося, а втрачалося людське. Хоча письменник аналізує першу світову війну, його гуманістичний світогляд узагальнює цю загальнолюдську біду (згадати роман О. Гончара “людина і зброя”).

Страх постане влучною метафорою нац. людини. Споконвічна неможливість нормального існування на рідній землі, невлаштованість державного дому разом із передчуттями нових насильств робить нац. людину зневіреною в державотворенні, пропащою і загубленою. У діаспорі цей феномен загубленості укр. людини осмислюватиме відомий філософ М. Шлемкевич, котрий у 1959р. у Нью-Йорку видасть книгу “Загублена укр. людина”.

3. Моралізм та етичний максималізм (культ моральності як абсолютного мірила людських вчинків).

4. Космізм (усвідомлення “планетарної причетності” людини як частинки всесвіту до космічних процесів).

5. Активний патріотизм (любов до Батьківщини й рідного народу) і національна свідомість; сакральне сприйняття рідної мови та історичної пам’яті як оберегів нації.

Репресивні заходи щодо національно-патріотичної ідеї, нац. почуття в 1-й пол. ХХст. обумовили нову продуктивність цієї ідеї в укр. літературі. Пригноблене й поневолене нац. почуття раптом вибухнуло з незвичайною силою. У зрусіфікованому просторі наростала глибока туга за нац. світом. Символом цього часу Н. Зборовська називає поезію київ. поета Леоніда Кисельова (1946-1968) – “Я позабуду все обиди”.

Оцей інтимний біль за втраченим світом породить характерне духовне новаторство шістдесятників, що спонукає приреченого хворобою Л.Кисельова (помер у 22 роки) писати свої останні вірші укр. мовою, а так само недовговічного В.Симоненка (помер 28-літнім) спалахнути національним самоствердженням “Народ мій є! Народ мій завжди буде! / Ніхто не перекреслить мій народ!”

6. Культурництво (відстоювання справжньої, високомайстерної культуротворчості).

Шістдесятництво часто називають другим у ХХ ст. відродженням за аналогією до епохи Ренесансу (культурного руху, що виник в Італії й охопив країни Європи з 2-ї пол. XIII ст.). Духовний переворот в епоху Відродження (а саме: вивільнення людини з-під влади ідеології, народження гуманістичного світогляду, котрий в центр світу поставив людину і проголосив її найбільшою цінністю, а також поєднання людяності із “спрагою” краси) справді споріднений з добою шістдесятництва. Письменникам-шістдесятникам також притаманна спрага краси, що проявилася неабияким культурологічним інтересом. Насамперед це була спроба реабілітувати “Розстріляне відродження”: вперше з’являються імена М.Хвильового, М.Куліша... Шістдесятник-інтелектуал перейнятий модерністськими пошуками в укр. та світовій літературі, про що свідчать, приміром, естетичні уподобання В.Стуса: він пише цікаві розвідки про Г.Бьолля, Б.Брехта, перекладає поетичні тексти, його цікавить іспанський модерніст Гарсія Федерік Лорка, німецький модерніст Райнер Марія Рільке, франц. символіст Стефан Малларме, італійські поети-герменевти Унгаретті та Квазімодо...

Інтелектуалізм постає визначальною рисою поетичного світу Л.Костенко, І.Драча, прози В.Шевчука. Нац. культурництво разом із зростаючим інтересом до світового літ. процесу змінювало саме поняття про літературу, привертало увагу до формальних експериментів, власне худ. проблематики.

Естетичні засади шістдесятників:

1. Критика інакшістю – заперечення соцреалізму власною творчістю.

2. Естетична незалежність, відстоювання свободи митця.
3. Єдність традицій (національних і світових) та новаторства.
4. Індивідуалізація (посилення особистісного начала), естетизм, елітарність.
5. Домінування ліричного начала в літературі 60-х рр.
6. Жанрова система: лірична поезія, балади, притчі, етюди, поеми, сонети, рубаї, ліричні новели, історичні романи, роман у віршах, химерна проза.
7. Проблемно-тематичні домінанти: традиційні (природа, Вітчизна народ, історична пам'ять, людина у всьому багатстві її проявів – суспільне життя, моральність, кохання, творчість) та нові теми (підкорення космосу, етична правомірність НТР, стандартизація особистості в умовах новітнього міщанства).
8. Образне мислення – як конкретно-реалістичне, так і умовноасоціативне, метафоричне.
9. Образний світ: традиційні образи (птах, крило, криниця, джерело, сонце, серце...) та реалії НТР (синхрофазотрон, атом, ДНК...).

Отже, Л.Костенко, В.Симоненка, І.Драча Є.Гуцала, М.Вінграновського по праву можна назвати новаторами, адже вони будили нац. свідомість народу, впроваджували свіжі теми і мотиви, оцінювали найскладніші вияви життя, рішуче ламали офіційні казенні шаблони соц. реалізму, докладали зусиль, щоб вивести укр. літературу і культуру в цілому на світовий рівень.

Новаторство й традиційність поетичного грона (Д.Павличко, І.Драч).

Офіційне шістдесятництво формувало себе вже в перших творах, де тлом для новонародженого вільнодумства залишалися, хоч як це не парадоксально, ідеали тоталітаризму, а нац.-патріотичні ідеї поставали разом з імперськопатріотичними. Втіленням такого парадоксального мислення була модерна поема І.Драча “Ніж у сонці” (1961).

Дмитро Васильович Павличко (1929).

Ми часто чуємо мудрі слова Гете: «Хто хоче пізнати поета, мусить піти в його край». До цієї поради варто прислухатися. Тож якщо хочемо проникнути у буремний світ Дмитра Павличка – мусимо навідатися в Карпати. Кажуть, що народжені в горах – люди особливої душі. Щось є у них від стрімкості й розмаїтості довколишнього ландшафту. Ціла істота їх стихійна і рвійна, мов природа, і тілесна пристрасність доважена пристрасністю духу. Діти гір звичні до контрастів. Тож вміють нестримно-гаряче любити й так само нестримно-люто ненавидіти. Відтак, його візиткове зізнання: «Я син простого лісоруба, Гуцула із Карпатських гір», – не просто автобіографічна нотатка, а означення власного коріння. Так, він гуцул – затятий, упертий і несамовитий, чуттєвий і пристрасний.

І період творчості. Творчий доробок 50-х – 1-ої пол. 60-х рр.

“Любов і ненависть” (1953) – так можна було б окреслити його життєве й творче кредо, так назвав він перша збірку (вона отримала назву від 1-го вірша, опублікованого у 1951р). Антитеза – його улюблений прийом, і ці антоніми багато важать у житті й творчості поета; ці дві суперечності і взаємопов’язані почуття окрилюють і розривають його душу.

Але ж, скажете ви, усі поети всіх епох писали не про що інше, як про любов і ненависть. Тож чи в цьому своєрідність Павличка? Звісна річ, не тільки в цьому.

Вже у цій збірці виявляємо тверду позицію автора: “Не шукай ніколи середини, Дружам вір, а ворога пали!” (вірш “Знов Галан стоїть передо мною...”). Ніби все гранично просто, та чомусь закрадається сумнів: а чи так уже відомо, хто – друг, а хто – ворог? Де – добро, а де – зло? Павличко начебто відповідав на ці питання в дусі часу: добро – то Ленін, ком. партія, братній рос. народ, світовий пролетаріат, а зловорожі сили – релігійний дурман, темні демони капіталізму та укр. буржуазного націоналізму. І наснажений ненавистю бойовий пафос перших збірок поета був спрямований саме проти отих ворогів, тоді як любов його зодягала у сліпучі шати ідолів рад. імперії. Наскільки свідомий був цей вибір?

Сказати важко. Та сам поет сьогодні визнає, що вибір цей був хибний.

Поет гірко зауважував згодом: “Ненависть – звіряче почуття, і, власне, щоб вона зникла з людських взаємин, жертвували своїм життям великі подвижники й світочі доброти. Якщо в моїх творах присутня ненависть. То це означає, що я жив у жорстокі й складні часи”.

Митцеві довелося піти на компроміс із системою, щоб зостатися при житті. Його бунтарський дух потьмарився покорою. Та як тільки з’явилася найменша можливість, Д.Павличко був у лавах тих, хто виборював сьогоднішню незалежність. Довготривалі муки сумління вибухнули в книзі “Покаянні псалми” (1994), з новою силою відродилася його поетична публіцистика, і він кинувся спокутувати свої провини перед Вітчизною, його зізнання гіркотою відлунює в «Покаянному псалмі» (1993): «Не був я, Господи, безбожним, / Але носив раба тавро, / Во ім’я правди словом ложним / Сквернив свої уста й перо».

У наступні роки побачили світ його книги «Моя земля» (1955), «Чорна нитка», «Бистрина» (1959). У цих поезіях окреслилися риси власного поетичного мислення – конфліктність ліричного сюжету, де думка і почуття рухаються доланням суперечностей, образна і філософська діалектичність.

Рішучим кроком у свою тему стала збірка “Правда кличе!” (1958), що передувала появі шістдесятників й дуже точно передавала характер післякультивської доби в житті суспільства. На перший погляд, у ній все було гаразд: червона обкладинка, відкривалася циклом «Ленін іде», були вірші проти націоналістів. Але книга була сповнена різким осудом тоталітаризму. 18-ти тисячний тираж збірки був повністю знищений, а на 4-му з’їзді письменників України, виконуючи вказівку згори поета осмикнув Тичина. Збірки немає, але частина тиражу розійшлася під поли і вірші таємно читалися та поширювалися.

У Зібр. творів Д. Павличка в 3-х т. (Т.2) є розділ “З минулих літ”, – це поезії, що входили до збірки “Правда кличе!”, а серед них – зразок надзвичайної громадянської мужності (як, наприклад, сонет “Коли умер кривавий Торквемада...”, написаний ще напередодні “відлиги”). Досі цей сонет лишається

унікальною за своєю соціально-філософською проникливістю алегорією тоталітаризму. Автор перекидає місток через епохи, накреслюючи прозору алегорію між двома “великими інквізиторами”. Томас Торквемада (1420-1498), жорстокий інквізитор Іспанії, засудив до страти понад 8 тисяч “невірних”. Новітній великий інквізитор – Сталін – рахунок закатованих уже вів на мільйони. Поет, що вдався до езопівської мови у стислому на слова, та багатому на думки сонеті майстерно відтворив атмосферу духовної неволі, загального страху перед поневолювачем і водночас ненависті до гніту. Проте навіть не засудження кривавого тирана викликало жах у наступників Сталіна, а отой фінальний афоризм: “Здох тиран, але стоїть тюрма”. У збірці «Правда кличе!», в час, коли багато хто боявся повороту до старого й обережно мовчав, Павличко у цьому сонеті відтворив атмосферу страху. Занадто прозора алегорія не могла не бути поміченою компартійними чиновниками.

Образ “кам’яного чоловіка” з однойменного вірша, що до збірки не ввійшов і лише раз побачив світ зі сторінок “Літературної України” (3 листопада 1962), досі лишається найсильнішою метафорою духовного скам’яніння, що охопило країну в пору репресій, породивши не тільки можновладця, а й сліпого виконавця. Під личиною камінного ідола ховалися сотні тих, хто заганяли на Соловки укр. інтелігенцію, мучили у сталінських катівнях... Він ще й досі живе, тільки змінив мундир. І, мабуть, ще довго буде жити, наводячи духовне оціпеніння – страх на людей. Навіть і тоді слово Д.Павличка не завмерло у пустелі. Воно було почуте і оцінене творчою молоддю, яка вийде на літературну арену років за 3-4.

Окрім вірша про Торквемаду, владу обурював ряд крамольних віршів про мову, віршів, які відверто суперечили офіційній політиці щодо мови сколонізованого народу («Ти зрікся мови рідної», «Якби я втратив очі, Україно», «О рідне слово, що без тебе я?!», «Лист до одного знайомого в справах філологічних»). В цих на багатьох ін. поезіях Д. Павличко постає на захист укр. слова як конденсату національного духу, без якого немислиме саме існування народу. Для Павличка мова – то найцінніший скарб, з яким ніщо не може

зрівнятися. Ставлення до рідної мови для поета – то найвищий критерій моральності, взагалі вартості людини. З рівною пошаною ставиться він до кожної мови, бо знає, що вона – «Що вона – як вогонь, котрий може спалити або зігріти дух». І перевертнем називає того, хто рідну мову забув і зрадив, – не зігріє душі чужою мовою, не здатен ні до чого світлого («Лист до одного знайомого в справах філологічних»).

У доповідній записці першому секретарю ЦК КП УРСР тов. Шелесту П. Ю. «Про збочення тов. Павличка Д.В. у літературній творчості» говорилося, що «у цій збірці викривлена рад. дійсність... автор відійшов від принципів пролетарського інтернаціоналізму, виступив проти надуманої русифікації, яка начебто проводиться в Україні. Бюро обкому партії визнало випуск збірки «Партія кличе» серйозною помилкою» .

У наступних збірках «Днина» (1960), «Пальмова віть» (1960), «На чатах» (1961), «Жест Нерона» (1962), «Пелюстки і леза» (1964) – тут творча енергія перетворюється на публіцистичну, визначальною рисою поезій стають громадянська напруга худ. слова, хоча поет і змушений був іти на певні компроміси з пануючою тоді ідеологією.

II період творчості. Творчий доробок кін. 60-х – 1-ої пол. 80-х рр.

Починається зі зб. “Гранослов” (1968) – з багатьох точок зору книга етапна. Багато що відходило в сферу ілюзій, соц. романтики, натомість вигромаджувалися проблеми, які вимагали філософського осмислення.

Д. Павличко зобразив особистість не як володаря природи, – ця популярна в 50-х рр. ідея почала виявляти свою ущербність, – а як частинку цієї природи, невіддільну від усього суцього. Окрема особистість, стверджує Д.Павличко, залишає свій слід в історії лише тоді, коли беззавітно служить Вітчизні, дбає про її сьогодення і творить його. Людина – невіддільна часточка природи, її велич – у добрих справах, у творенні – ось лейтмотив “Гранослова”. Збірка вміщує 15 білих

сонетів, присвячених М.Рильському (роздуми про поезію і мораль, людську гідність).

Сонет є однією з найулюбленіших поетичних форм Д.Павличка. Він часто користується нею, досяг у ній віртуозності. Він же започаткував білі (неримовані) сонети. Сонетарій Павличка – один з найдовершеніших в укр. поезії. 1978р. вийшла книжка “Сонети”, до якої увійшли “Львівські сонети”, “Білі сонети”, “Київські сонети”. Його перу також належить антологія перекладів «Світовий сонет» (1983). Сонети Д. Павличка не становлять собою чогось відокремленого від решти творів митця, органічно входять в його поетичний світ, становлять невід’ємну частину. В сонетах рух ідей і форм постає більш окреслено і чітко, аніж в ін. жанрах і видах творчості, завдяки самій діалектичній природі цього жанру, його тяжінню до «строного контуру» в розгортанні думки. «Канонічність» сонета все більше послаблюється поетом, стають дедалі різноманітнішими способи розгортання сюжету, публіцистичність поступово збагачується філософічністю. Категоричний імператив поступається місцем зосередженому роздумові, осягненню складності буття, людини, творчості, але це не зміна погляду, а поглиблений спосіб пізнання світу у взаємозв’язку різних сил, настроїв.

Цілий цикл у Д.Павличка складають притчі (зб. «Поеми і притчі», 1986). Притча – старовинна назва повчальних алегоричних оповідань про людське життя із яскраво висловленою мораллю. Створюючи притчі, автор ставив за мету популяризувати багатий скарб «поезії та життєвої мудрості, що міститься у нашому старому письменстві, досі так мало відомому не лише широким народним масам, але можливо й також освіченим верствам нашого народу».

Багато Павличкових текстів покладено на музику. Особливо плідною є співпраця поета з композитором Олександром Білашем. Він написав музику до 40 поезій Д.Павличка. Так народилися пісні: “Впали роси на покоси”, “Лелеченьки”, “Пісня про Україну”, “Явір і яворина” (“Я стужився, мила, за тобою”), “Дзвенить у зорях небо чисте”, “Розплелись, розсипались, розпались...”, а пісня “Два кольори”

стала народною. В ній – увесь життєвий шлях поета. Ці два кольори – червоний і чорний – символ життя цілого покоління.

Надалі поет все більше поринає у світ любові й мудрості. На місце бойової, відверто-публіцистичної лірики 60-х прийшли філософічність «Гранослова», медитативна споглядальність «Сонетів подільської осені» (1973), пристрасна чуттєвість «Таємниці твого обличчя». Це зовсім не означає, що від певного часу Павличкова творчість втратила свою соціальну схвильованість; поет і далі переймався проблемами суспільного буття, та здебільшого його рефлексії виражалися вже не у прямій інвективі чи декларації, а в символічній притчі, алегоричній поемі («Вогнище», «Поєдинок») чи пейзажній замальовці.

Як і кожен поет, Д. Павличко, звичайно ж, звертався до інтимної лірики, де талант його розкрився на повну потужність. Чудові вірші про кохання, що увійшли до збірки «Таємниця твого обличчя» (1974, 1979) з повним правом можна зіставити зі славнозвісним Франковим «Зів'ялим листям». Ліричний герой поет. збірки – то сучасник автора, духовно багата людина, що вміє бачити й тонко відчувати красу. Любов як вседержителька життя – це єдиний і наскрізний мотив інтимної лірики Д. Павличка, таємниця, яку він береться розгадати.

У збірці навіяні досвідом віку роздуми зумовлюють домінантний стан смутку, туги за хмільною порою, що безповоротно поринула в минуле. Уже зникла молода ілюзія, що кохання буде тривати вічно, а натомість прийшло розуміння кінченості почуття: «Розплелись, розсипались, розпались, / Наче коси, вересневі дні. / Ми з тобою ще не накупались, / А вже грає осінь у вікні».

У зрілій ліриці поета характерною рисою ліричного героя поступово стає філософічність. Д. Павличко жадає збагнути таємницю кохання, яке має особливе значення в його житті. Для нього це і наближення до вічності, і насолода та страждання, і радість зустрічі та біль розлуки, і боротьба життя зі смертю. Воно – єдине мірило життя, «вічна таємниця», котру лір. Герой прагне розгадати. Саме існування ліричного героя залежить тільки від кохання:

Наприклад, лірична мініатюра “Дзвенить у зорях небо чисте” концентрує ціле людське життя. Чотири фрагменти твору (по 4 рядки кожен) побудовані за одним принципом (паралель між порами року, кожна з яких символізована певним деревом, та станами душі). Простий, свіжий і гармонійний асоціативний ланцюжок образних триєдностей: зима-самота-безлисте дерево; весна-щаслива доля-зелена тополя; літо-любов-черешня в цвіту; осінь-дружба-яблуна в плодах. Людська душа, мов дерево (у кожному фрагменті є це порівняння), змінює свій стан. Вже з цієї однієї поезії можна зробити висновок: любов подібна до природи у своїй вічній молодості. Вона не знає смерті, вона знає лише один закон – закон невпинного оновлення. В цьому, на думку автора, криється “таємниця обличчя” любові.

III період творчості. Творчий доробок кін. 80-х –90-ті й до нашого часу рр.

Особливої ваги в творчості Павличка набувають «канонічні» жанроформи сонета та рубаї, «позичені» відповідно із західної (європейської) та східної (орієнтальної) традицій, які привабили митця граничною чіткістю думки і вислову, лаконізмом, афористичністю, прихованим драматизмом, єдністю думки й почуття.

Зб. «Рубаї» (1987). Рубаї – чотиривірш, як правило, філософського змісту за схемою римування: ааба чи аааа (різновид монорими). Найвідоміша серед великого числа персько-арабських строф – строфа рубаї. Це чотиривірш, що являє собою закінчену переважно філософську думку, підкреслену в останньому рядку, і має римування ааба. Визнаний майстр цього жанру – Омар Хаям (1040 – 1120).

Рубаї протягом повоєнних років міцно увійшли в українську поезію (М.Орест, В.Мисик, М. Бажан, Д.Павличко). Д. Павличко привносить в цю форму оновлений зміст, насичує його національною символікою:

Мені нагадують людські серця Крихке
й тоненьке серце олівця – Зламати
легко, застругати важче, Списати
неможливо до кінця.

Несподіваним спалахом одкровення Д.Павличка стала поява в досить зрілому віці еротичної збірки “Золоте ябко” (1998), де поет можна думати, розповів про свої найпотаємніші мрії-фантазії, відверто розкрив перед читачам найінтимніші бажання. Чи не вперше в укр. літератури автор малює сцени найпотаємніших взаємин між чоловіком і жінкою, що раніше в нас вважалися забороненими.

Г. Маковей зауважує: еротизм збірки вражає, але, з другого боку, поява цієї збірки – явище закономірне, адже поет увійшов у ту пору, коли відбувається переоцінка цінностей, і хвилини молодого кохання сприймаються як дорогоцінні миттєвості щастя, найкращі моменти життя. Людина по-новому бачить місце чуттєвого кохання у своєму житті, тужливо повертається подумки в колишнє п’янке буяння весни й відверто змальовує потаємні нюанси земної пристрасті.

Ключовим образом збірки є яблуко, яке асоціюється насамперед із повнотою, досяглістю людського життя й природи. Протилежною асоціацією образу є заборонений плід – це тілесна спрага, протягом тривалого часу недосяжна й нарешті угамована. Золоте ябко (в пер. з польської – яблуко) уособлює в інтимній ліриці Д.Павличка спокусу, пристрасть, чуттєву насолоду, носителькою і дарителькою якої є жінка. Золоте ябко – то і алюзія на біблійний заборонений плід – такий солодкий і гіркий водночас, що дарує злет і падіння, насолоду й біль, і символ жінки як об’єкта еротичних переживань.

Фактично в цій збірці поет продовжує пошуки “таємниці обличчя” любові, відкриваючи для себе і для читача секрети протилежної статі, але вже в ракурсі еротичному. Поклоніння перед земним, грішним, але від того не менш привабливим жіночим тілом – наскрізний мотив більшості поезій збірки. Тіло коханої стає святим для поета, а її жіночі чари панують над його думками. Ліричний герой ладен віддати все за мить щастя з коханою: «Я буду витрачати / Здоров’я і талант, / Я буду все втрачати / За твій маленький грант – ... / За ледь примітну ласку / В твоїх сумних очах».

Як вже зазначалося, суперечливість думок і переживань – характерна риса поетичного світу Д.Павличка. Така ж особливість внутрішнього світу ліричного героя відбилася на сприйнятті й осмисленні образу коханої. Її ідеальний образ має дивовижно поєднати небесне й земне, божественне й людське, недоторканну таємницю й відвертий еротизм. Усе життя ліричний герой біжить за цією мрією, намагається розгадати цю таємницю. Вона мучить його, але водночас робить щасливим і є рушійною силою його творчої снаги як митця й коханця. Без цієї вічної загадки й насолоди життя втратило б сенс, було б пустельним і сірим.

Із перебудовою поет, маючи чітку громадянську позицію, стає депутатом Верховної ради СРСР. 1989 р. – депутат ВР України, голова комісії у закордонних справах. Не полишає він і творчої діяльності, пише збірки:

Д.Павличко у книжках третього періоду: «Ялівець» (1989), «Покаянні псалми» (1994), «Золоте ябко» (1998), «Ностальгія» (1998), «Рубаї» (2000), «Засвідчую життя» (2000), «Наперсток» (2002), «Потоп» (2010) сповнює рядки своїх поезій гнівно-пророчою тональністю. Нещадна до самого себе сповідальність веде до пошуку причин сучасного важкого стану суспільства загалом. Такі причини бачаться у втраті історичної й культурної пам'яті, занедбанні мови, а звідси й духовності, відсутності волелюбства, правдоборства, національної гідності. За силою емоційного впливу тут відчувається генетична спорідненість з поезією великих предтеч – Т. Шевченка, І. Франка, С. Руданського, В. Самійленка (докладніше про твори цих років – у статті І. Равліва «Тематичне й жанрове розмаїття Павличкової лірики 90-х» // СІЧ 1998. № 9-10).

Найбільший новатор з-поміж поетичних бунтарів поч. 60-х – І.Ф. Драч, він – першовідкривач нових материків художнього мислення, котрий зламав усталені норми мистецтва соцреалізму, виступив реформатором поезії, співвіднісши її з добою НТР. Поет запроваджував до своїх творів лексику новітніх наукових відкриттів, збагачуючи світ поезії незваними до того засобами. Він широко розсунув межі укр. поетичного слова. В його поезії здобутки світової цивілізації поєднуються з гострим усвідомленням нац. приналежності, гідності і поваги до

своїх коренів, як і до кожної окремої людини, котра представляє собою не “гвинтик”, а цілий всесвіт.

Тож на поч. 60-х років творчість поета сприймалась неоднозначно, багато кого дратувала асоціативність, метафоричність, символізм його творів, незвичні словосполучення, сміливе введення в мову вірша наукової лексики. І до сьогодні “візитковими” для І.Драча є твори, які ще на поч. 60-х років захоплювали читачів неординарністю поетичного мислення: “Балада про соняшник” та “Етюд про хліб”.

Іван Федорович Драч (1936 – 2018)

Як митець І.Драч формувався під впливом естетики О.Довженка; уважно придивлявся до творчості раннього П.Тичини, М.Бажана, поетів “розстріляного відродження”, а також модерної європейської поезії. Він з древнього й шляхетного роду сонцепоклонників, повстанець сонця. У його новаторській поезії надзвичайно багато сонця. Уже самі назви збірок промовляють самі за себе: “Соняшник” (1962), “Протуберанці серця” (1965) – (протуберанці – велетенські плазмові утворення на сонці, вихлюпи сонячної енергії), “Сонячний фенікс” (1978), “Сонце і слово” (1979), “Храм сонця” (1988). Солярний мотив – наскрізний у поетовій творчості. За таку відчайдушну, аж поганську сонцелюбність, за нестримне прагнення дійти до самого серця найбуденніших речей і найскладніших понять його часто вважали диваком.

Улюблений прийом І.Драча – ефект здивування, несподіване бачення світу, людей, предметів, явищ. Але здивування не задля епатажу, а для збентеженості, зачудування:

Та не в дивацтві суть – а в здивуванні, У

вмінні всюди диво світу світлом

Осяяти: потужним світлом серця («На

дні роси»), –

йдеться про постійний пошук Драчем нового, відчуття непересічності й

непроминальності мистецтва слова, бачення у невидимому видиме, у прозаїчному поетичне, у повсякденному неповторне:

Я дивлюся на світ здивовано,
І дивіння моє – здивування,
Все одивлене, все одивоване,
Дива дивові дивування («Освідчення»).

Три періоди творчості : 1) 1961 –1972 рр., коли з’явилися поема «Ніж у сонці» (1961), збірки «Соняшник» (1962), «Протуберанці серця» (1965), «Балади буднів» (1967), «До джерел» (1972);

2) 1973 – 1986 рр., у цей час побачили світ збірки поезій «Корінь і крона» (1974), за яку в 1976р.

був удостоєний Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка,

«Київське небо» (1976), «Сонячний фенікс» (1978), «Сонце і слово» (1979), «Американський зошит» (1980), «Шабля і хустина» (1981), «Теліжинці» (1985);

3) з 1986 р. до наших днів

опубліковані збірки «Храм сонця» (1988), «Вогонь з попелу» (1995), «Сізіфів меч. Вірші 90-х» (1999), драма-колаж про Т. Шевченка «Гора» (1997), збірка статей з проблем державотворення «Політика» (1997).

Діапазон творчості Івана Драча широкий. Він – автор низки кіносценаріїв, зокрема сценарію «Криниця для спраглих», за яким режисер Ю. Ілленко ще в другій половині 1960-х років відзняв фільм, що став однією з вершин українського філософсько-поетичного кіно, – і трагічною втратою для нашого мистецтва обернулася заборона цього фільму на чверть століття. У його доробку – і лірико-драматичні поеми, драми, кіноповісті, в яких звучать найгостріші конфлікти світу другої половини ХХ століття («Зоря і смерть Пабло Неруди» – до речі, цей твір, свого часу не дуже сприйнятий і зовсім забутий у часи розрахунку з радянщиною, нині цікаво прочитується у світлі подолання народом Чилі диктатури Піночета);

осмислюються естетико-гуманістичні принципи демократичного мистецтва і громадянський ідеал та обов'язок митця

(«Соловейко-Сольвейг», «Київська фантазія на тему дикої троянди-шипшини»). Цілий тематичний пласт у доробку І. Драча становлять твори про митців, художню цінність й етичну вагу мистецтва: «Соната Прокоф'єва», «Сковорода і Шевченко», «Монолог Сальєрі», «Балада творчості», «Реквієм Павлові Тичині» та ін.

Варто сказати і про наукові та літературознавчі інтереси І. Драча (до речі, і за його біографічними кіноповідями «Іду до тебе» – про Лесю Українку, «Київська фантазія...» – про Миколу Лисенка – стоїть серйозна дослідницька робота автора). Він – один із авторів біографічної повісті «Григорій Сковорода» (1984).

Активний учасник і організатор сучасного літературного процесу в Україні, він зацікавлено й гаряче відгукується на нього численними узагальнювальними й аналітичними статтями та рецензіями, глибоко інтерпретує класичну спадщину. Частина його статей була зібрана у книзі «Духовний меч» (1983), згодом перевиданій у російському перекладі в Москві (1988). Як літературному критикові І. Драчеві притаманні масштабність бачення художнього життя і вагомість естетичних критеріїв, ерудиція, вимогливий смак, проникливість і гострота характеристик, темпераментність стилю.

Новою, нестандартною є сама тональність висловлювання. Так, поема «Ніж у сонці» (1961) – поема-попередження, поема – звернення до людського глузду в епоху ядерної загрози – не мала в собі нічого від умовляння. Поет не запрошував читача розчулитися, перейнятися серйозністю розмови. Він обрав інший тон – жаскої грайливості, божевільної комедійності, чим і досяг бажаного ефекту – вразив читача.

Поема «Ніж у сонці» з'явилась 18 липня 1961р. у київській «Літературній газеті» (так тоді називалась «Літ. Україна»). В ній було все незвичайне: назва, жанр – «феєрична трагедія». Поема виконана цілком у модерному стилі.

У цьому творі Драч прагнув дати історіософську візію буття України 30-60хрр. ХХ ст. – візію поневоленої країни з більшовицькою колективізацією, голодомором 1933р., репресіями сотень тисяч невинних українців, війнами, духовним каліченням народу. Отже, трагізм поеми виростає не стільки з космічних, скільки з реальних земних джерел. Сонце розглядається автором як втілення людських прагнень до правди, до краси, до сміливості, до справедливості, до ніжності і т.д. Естетичні, ідейно-філософські пошуки молодого поета виявились у таких образах: (окрім Сонця), України, образах-архетипах укр. ментальності Сковороди, Залізняка, Шевченка як символах вічного бунтарства, духовної незалежності, волелюбства, протестів проти напасників. Тодішній читач сприйняв цей твір як сенсацію, небувале мистецьке явище в зацькованій українській літературі.

Перша збірка І.Драча “Соняшник” ознаменувала новий етап у розвитку укр. лірики, привернула до себе пильну увагу громадськості, її обговорювали, схвалювали й заперечували. Вона, як і збірки «Тиша і грім» В.Симоненка, «Атомні прелюди» М.Вінграновського відбивала нову естетику, тобто естетику шістдесятників.

Новаторство у жанрі балади. І.Драч реформував жанрові можливості балади. Він оминає традиційні легендарно-історичні, героїчні й фантастичні її атрибути, але залишає ліро-епічну структуру, напружений сюжет. Поет розширює просторові координати тексту, відштовхуючись від побутових, буденних реалій життя і на цій основі піднімається до незвичайних, універсальних вимірів. У його баладах ліричний суб’єкт уміє миттєво осягнути світ, побачити в ньому щось несподівано дивне, неповторне, якусь свіжу грань, яка не всім відразу відкривається. Новаторством І.Драча була тематична переорієнтація лірики з традиційно поетичних на “непоетичні” сфери і явища. Він творив поезію буквально “з нічого” – порожнього відра (“Балада про відро”), цибулини (“Балада золотої цибулини”), звіреного нічного дворища, де гойдаються на вервечці випрані штани (“Балада про випрані штани”).

Поет не стилізує образи під фольклорні, а переосмислює, переплавляє у нову якість, прагнучи розкрити народний погляд на світ, добро і зло, народну філософію.

Він – справді чарівник слова, невгамовний витівник і вигадник.

Очевидно, його поезія не проста, не для розваг... Там, де всі споглядають видимість, він прозирає в суть. Пізнати для нього й означає – проглянути в суть. А суть – незглибима. Він дуже добре засвоїв цю невичерпну загадковість кожної, навіть, навіть найпростішої речі, десь на денці котрої ховається таємниця, і вже цим повчальна його творчість, адже вчить бачити небо навіть в порожньому відрі...

І. Драча завжди тривожили вічні питання – і питання сучасності. Питання цілого людства – й питання конкретної людини (усіх отих його дядьків, тіток, бабусенцій, і дівувальниць), справді тривожно-болючі й складні питання. Ціла його творчість – то бентежна й напружена «Балда зі знаком запитання».

Крила (Новорічна балада). Зачитати УСЕ для школи (С. 65).

Проте не все у доробку І. Драча склало іспит часові. Особливо це стосується збірки поезій «Корінь і крона» (1974), за яку в 1976р. був удостоєний Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка, та «Київське небо» (1976). Сьогодні вони сприймаються як поступка чи тактичний обхідний маневр перед офіційною парадністю, постійно долати яку автор таки притомився. Написані в результаті зустрічей І. Драча з найрізноманітнішими читацькими аудиторіями: з шахтарями, будівельниками, кібернетиками, сільськими трудівниками. Книга «Корінь і крона» переобтяжена ілюстративними типовими для літератури соцреалізму виробничими циклами, своєрідними віршованими плакатами про життя робітництва (теж саме, що й в прозі панував виробничий роман).

У збірці «Теліжинці» під спільним «дахом» зібралися, зігріті вдячною пам'яттю ліричного оповідача земляки, сусіди, родичі поета, які раніше були «розпорошені» по різних його книжках, від найпершої. Тут звучать і роздуми над незворушними законами життя і смерті, над покликанням художника донести до нащадків живий дух, правду свого часу, над завданням вдосконалити цей час,

людей, самого себе. Ліричний герой уже не квапиться увібрати в себе весь світ, а бережно проживає кожну мить неповторного буття, його барви, запахи, звуки. Так, у вірші «Горіхового листа запах...» зустрічаємо не характерне для раннього Драча повторення рядків, яке сприймається як прагнення повторити, продовжити неповторне.

Фізично відчувається агресивність зла: назва вірша «Залізо» дала заголовок цілому розділові збірки. Йому протистоїть розділ, названий однойменним віршем «Мачинка».

Одним з перших І.Драч відчув потребу в крупних поліфонічних поетичних формах, придатних для глибокого аналізу психології особистості, притаманних їй суперечностей та зв'язків із суспільною свідомістю. Предметом критичних дискусій стають драматичні поеми “Соловейко-Сольвейг” (1978), “Дума про Вчителя” (1979).

Окремо треба сказати кілька слів про поему Івана Драча «Чорнобильська Мадонна» (1988), що залишається чи не найзначнішим твором усіх літератур на цю апокаліптичну тему. Жанр поеми в різних його модифікаціях (лірична, ліроепічна, драматична, лірико-драматична) посідає важливе місце у творчості Драча, який і тут виявив себе енергійним експериментатором, модернізуючи архітектуру і збагачуючи стилістику, вводячи елементи кінодинаміки, колажу, публіцистики, документалістики – і таким чином розширюючи жанрові межі, збагачуючи виражальні можливості української поеми.

З'явилася вона як відповідь на страшну Чорнобильську трагедію – вже після того, як були опубліковані поеми Світлани Йовенко «Вибух», Бориса Олійника «Сім», повість Ю. Щербака «Чорнобиль», роман В. Яворівського «Марія з полином у кінці століття». Тобто коли багато що з наболілого було вже сказане, і потрібна була нова якість художньої інтерпретації моторошної події, її суспільнополітичних передумов та наслідків, морального рахунку до кожного з нас, до суспільства і до всього людства, який із цього випливає.

Своєрідність Драчевої поеми, порівняно з іншими творами на цю тему, в тому, зокрема, що автор поставив перед собою завдання не так відобразити подієвий бік чорнобильської трагедії, її, сказати б, фабулу, як, обертаючи тему окремими гострими гранями, дати концентроване вираження свого суб'єктивного переживання її, того потрясіння свідомості, яке вона викликала, з виходом на вічні моральні та філософські питання, що набувають якості особистої пристрасності. Перед нами – квінтесенція пережитого й передуманого за весь цей надзвичайно «спресований» час.

Прагненням, не втрачаючи побутового сприймання чорнобильської теми, піднятися до узагальнено-есхатологічного, у масштабах усієї людської історії та образів культурної свідомості, зумовлена і її своєрідна міфологізація. У системі символіки поеми центральне місце посідає заголовний образ. Пройшовши через низку варіацій (селянська Мати, Солдатська мадонна, Хрещатицька мадонна), він набуває в епілозі остаточності, доволі незвичайної, нетрадиційної, але вражаючої: Чорнобильська Мадонна стає уособленням, втіленням закликом до відповіді за все, не гідне людини, втіленою невідворотністю суду совісті, останнім нагадуванням про відповідальність за майже вже погублений світ. На своїх руках «сива чорнобильська мати» несе «хворе дитя», і це хворе дитя – наша планета, наша земля, саме людство. Патетика фіналу поеми полонить і вражає. У цілому потенціал поетичної думки й етичної сили твору високий, хоч і не все в поемі позначене досконалістю виконання, і перепади художнього рівня та й просто змістовності відчутні.

Отже, у поемі І. Драча немає ні кон'юнктурної актуальності тематики, ні конформізму у висвітленні складних проблем життя, Поет гостро осуджує призвідців трагедії: від перших осіб державної машини, до академіків, що її запрограмували:

За безладу безмір, за кар'єри і премії, Немов

на війні, знову вихід один:

За мудрість всесвітню дурних академій

Платим безсмертям – життям молодим...

Характерні риси стильової манери І. Драча:

- інтелектуалізм, універсалізм поетичного мислення: автор осмислює найширші проблеми – від, здавалося б, мізерного до глобального світового рівня;
 - естетизація буденного;
 - незвична асоціативність, використання химерно-фантастичних картин;
- модернізація поетичної лексики.

«Неонародницька» концепція лірики В.А.Симоненка (1935-1963)

Псевдоніми: В.Щербань, С.Василенко, Симон.

Є. Сверстюк слушно зазначив, що В. Симоненко належить до тих людей, чії біографії треба вивчати як частину історії України. Він прожив лише 28 років (з них суто худ. творчості були відведені переважно безсонні ночі останніх 7-ми літ). Життєва дорога В.Симоненка пройшла через Київ, бо в 1952р., по закінченні школи, він вступає на факультет журналістики Київського ун-ту. Під час навчання пише багато віршів, стає активним членом літературної студії.

Молодість поета припала на роки “відлиги”, період шістдесятництва, яке стало загальнонаціональним явищем. Саме в роки підвищеної громадянської активності В.Симоненко увійшов у літературу. Романтик, мораліст, максималіст, він виступав проти шаблонів, схематизму, мірнання всіх на один копил, розуміючи, що для того, аби змінити щось в умах і серцях людей, треба передусім здолати їхню байдужість.

З 1957-1959рр. В.Симоненко працює в редакції газети “Черкаська правда”. Саме у Черкасах розкрився його самобутній талант поета і журналіста. Він очолив відділ пропаганди при новоствореній газеті “Молодь Черкащини” (1960-1962рр.), а пізніше здібного журналіста призначили власним кореспондентом республіканської “Робітничої газети” по Черкаській області. Він щодня поринав у глибокий вир людського життя, писав казки і вірші, статті і фейлетони, консультував поетів-початківців, їздив до Києва, Львова, до Москви, Кіровограда,

Одеси...

За роки роботи в Черкасах він устиг зробити так багато, як ніхто із сучасних поетів. Щоправда, його сатиричні, гостросюжетні твори зрідка друкували столичні газети та журнали, а саме ім'я поета замовчувала офіційна літературна критика. Працюючи в Черкасах, В. Симоненко часто приїжджав до Києва, де завжди був своїм серед митців-шістдесятників. Разом з І. Світличним, Л. Костенко, Л. Танюком, А. Горською та ін. відвідував КТМ. Але не пасивним слухачем – він сам активно брав участь у дискусіях, виїздив на зустрічі із робітничою і сільською молоддю, мав свідому просвітницьку настанову: розбудити в своїх сучасниках почуття нац. гідності. Він включився в роботу комісії, метою якої було перевірити чутки про масові розстріли в енкаведистських катівнях і відшукати місце таємного поховання жертв сталінських репресій.

А ще писав вірші сміливі, гучні, викличні, нефальшиві, називав речі своїми іменами. Підозріливе ставлення до Симоненка спричинив ще й той факт, що твори поета побачили світ на Заході: у мюнхенівській «Сучасності» було опубліковано щоденникові «Окрайці думок» та недруковані в Україні вірші.

У щоденнику Симоненка залишився запис від 3 вересня 1963 р.: «Друзі мої припинили, про них не чути ні слова. Друковані органи стали ще бездарнішими й зухвалішими. «Літературна Україна» каструє мою статтю. «Україна» знущається над віршами. Кожен лакей робить, що йому заманеться, до цього ще можна додати, що в квітні були зняті мої вірші у «Зміні», зарізані в «Жовтні», потім надійшли гарбузи з «Дніпра» й «Вітчизни». Цей запис з'явився вже через рік після того звірячого побиття, що стало фатальним для нього.

За життя поетового побачила світ лише одна поетична книга «Тиша і грім» (1962). Характерні риси його інд. стилю помітні ще у вірші, написаному 1955 р. й надрукованому лише 1989. Третьокурсник В. Симоненко писав:

Поезія безплідна як толока,
Усе завмерло, мов пройшла чума, –
Немає Брюсова, немає Блока,

Єсеніна і Бальмонта нема! Біля

керма – запроданці катрати

Дрижать од страху в немочі сліпій...

Коли б оту толоку розорати

Шевченко міг би вирости на ній!

До ознак індивідуального стилю зараховуємо:

- моральний максималізм (внутрішня переконаність у власній правоті);
- пафосність, трибунність, окличність, декларативність, надрична емоційність, риторичність;
- лаконізм, афористичність (афористичний вираз, як правило, виноситься насамкінець, стаючи своєрідною мораллю, силою худ. твору);
- різке романтизоване контрастування полюсів;
- орієнтація на один із «великих естетичних стилів» нашої літератури – Шевченків, якому властива чіткість, прозорість, доступність, глибина;
- культивування класичної силабо-тонічної метрики (переважно 5-стопний ямб).

Вже після смерті автора вийшли, хоч і порізані цензурою, збірки «Земне тяжіння» (1964), збірка новел і оповідань «Вино з троянд» (1965), «Берег чекань» (Нью-Йорк, 1965), «Поезії» (1966). Далі, аж через 15 років «Лебеді материнства» (1981), том вибраних поезій (1984), книжечка для дітей.

Назва його першої збірки концептуальна, адже автор задекларував принцип контрастів, що лункіше вдаряють у дзвони пам'яті родоводу: серед тиші гучніше гримить грім, а після грому залягає гучніша тиша.

Справжню вартість мають поезії «Жорна», «Дід умер», «Баба Онися» – тут ідеться про життя простих людей, але відвертих і духовно багатих. Герої поезій – ці звичайні люди не такі вже й прості, як може здатись на перший погляд; вони філософи, політики й поети, наділені любов'ю до правди, до краси, до добра, вони

уміють мислити державними масштабами. У одному з цих поетичних шедеврів класичний мотив безсмертя людського роду передано через осмислення життєвого шляху цілого хліборобського роду.

Осібнo варто виділити «новелу» (за авторським визначенням) «Кривда», в якій, очевидно, знайшли відображення автобіографічні моменти, хоча героя твору й названо Івасем.

Широкий проблемно-тематичний діапазон першої збірки засвідчують і включені до неї сатиричні та гумористичні вірші «Гнівні сонети», «Погода», «Без назва», «Лист читачів поету» – саркастичне висміювання газетної ілюстративності. «Мудра сова», «Годинник», «Яке зухвальство» – викриття міщанства.

Збірка також представлена інтимною лірикою, основна риса якої – світлий юнацький смуток від неподіленого романтичного кохання (“Вона прийшла...”, “Буду тебе ждати там, де вишня біла...”, “Ти не можеш мене покарати...”, “Є в кохання і будні, і свята...” та ін.).

Вдалися поетові також і суто пейзажні замальовки («Флегматично зима тротуаром поскрипує...», «Вже день здається сивим і безсилим...», «Степ», «Зимовий вечір»).

Таким чином, «Тиша і грім» засвідчила появу поета широкого діапазону, поета суворого і ніжного, доброго, мудрого і наївного, який знав життя із «першоджерел» і мав усі дані, аби вирости митцем першої величини, правдивого виразника сподівань, дум і прагнень народу. Вся суть його віршів у гуманістичній тональності і, в протилежність надмірностям культу особи, в підвищеній увазі та любові до простої людини, яка не є “гвинтиком”, а виступає частиною суспільства, всього людства.

Збірка “Земне тяжіння” (інший варіант назви “Червоний клекіт”) вийшла вже по смерті автора, у 1964 році. Симоненко відчував наближення своєї пори, знав, що залишилося небагато відведених долею літ на землі. Отож і назва збірки «Земне тяжіння» – глибоко символічна.

Основні мотиви:

1) центральною темою в його творчості слушно вважається патріотична тема, що розкривається у мотивах – любові до України, її народу, до рідної землі, відповідальність за її долю (і в цьому пряме продовження шевченківських традицій), віра у самостійну країну, у відродження нації (“Лебеді материнства”, “Задивляюсь у твої зіниці”, “Світ який – мереживо казкове”, “Люди – прекрасні”);

2) попередній мотив органічно поєднується з гуманістичною ідеєю самоцінності, неповторності людського «Я» (вірш «Я»: «Ми – не безліч стандартних «я», А безліч всесвітів різних») утвердження людської індивідуальності, її гідності (“Ти знаєш, що ти – людина”) поет закликає нас не забувати, що ніхто й ніколи не продублює, не повторить нашого існування на землі (знову його строфи набувають афористичної витонченості). Його поезія набула соціального звучання і була спрямована проти тих, хто стояв на шляху поступу. Саме принижену в роки сталінського свавілля людську гідність підносить В.Симоненко. Ліричний герой його поезії – це людина, яка опинилась на складних перехрестях історії, поставлена у злиденні умови буття, але бореться проти морального занепаду, бездуховності, бореться за свою гідність, ніби примушуючи замислитись усіх над неповторністю і значимістю кожної людини (“Ти знаєш, що ти – людина!”).

3) роздуми поета про істинних геніїв і вождів, заперечення будь-яких культів (“Пророцтво 17-го року”, “Монархи”, “Вихвалити, і славити, й кричати”). Від часу написання останніх поезій, особливо “Пророцтво 17-го року”, особливо після відвідин Биківні під Києвом, листа до Київської міськради, відтоді поет опинився, за партійною термінологією, “в сфері особливого зацікавлення відповідних державних органів”; цитата з вірша “Пророцтво 17-го року”:

Мільярди вір зариті у чорнозем,
Мільярди щасть розвіяні у прах.
Душа горить. Палає лютий розум
І ненависть регоче на вітрах.

Коли б усі одурені прозріли,
Коли б усі убиті ожили,
То небо, від прокльонів посіріле,
Напевно б, репнуло від сорому й хули.

Вірші написані у формі звертань до уявного співрозмовника, послань, інвектив. Застосовує він і форми містерій та притч.

4) роздуми про життєві спотикання і невдачі (“Перехожий”, “Помилка”);

5) знову звучить мотив любовних переживань (“Ікс плюс ігрек (Чорнявій математичці)”, “Ну скажи, хіба не фантастично”, “Не вір мені, бо я брехать не вмію...”, “Там, у степу схрестилися дороги” – тут, мов ті дороги схрестилися інтимні й громадянські поривання поета).

Збірка “Поезії” (1966), основа книжки – кращі твори з попередніх збірок та окремі твори з архіву поета чи з публікацій у періодиці. Ідейний лейтмотив – усвідомлення органічної спільності з долею народу, його нелегкою історією, земним і космічним призначенням, мотив уселюдської спільноти, протест проти диктату сили, авторитарності (“Я”, “Є тисячі доріг, мільйон вузьких стежинок...”). Вірші, присвячені дітям «У маленьких очах відбивається світ», «маленькі сонця».

Збірка “Лебеді материнства” (1981) – 50 неопублікованих раніше поезій, прозові твори (публіцистичні статті, гуморески, новели).

Вірш “Лебеді материнства” (увійшов до 2-ої збірки) нагадує мелодію казкової колискової, в якій від імені матері проголошуються вічні істини, без яких не може існувати ні окрема людина, ні народ. Передусім в душу западає романтична назва. Мати завжди в турботах про своїх дітей, для яких дитинство, оточене її турботами здається чарівним видінням.

У творі звучать материнські переконання про те, що такі поняття як “мати” і “батьківщина” нерозривно знаходяться поряд з людиною. Це закладено в нашої ментальності та в традиціях нашого народу. Таким чином, основний мотив поезії – материнська любов та любов до Батьківщини («казкові лебеді»– це символ

материнської колискової, ніжних дитячих мрій, це духовний оберіг дитячої душі, який бере початок з народної казки, з маминої пісні...).

В. Симоненко під час припливу творчої енергії, вже без надії надрукуватися, пише свої чи не найдовершеніші речі. До них належить “Казка про Дурила” , написана, як він сам визнавав у щоденнику, «одним подихом, хоч дещо було заготовлено раніше. Сьогодні казка ще подобається мені, жаль, що нікому її почитати».

У казці втілено основні мотиви: 1) осмислення притчі про блудного сина, що через випробування й поневірання врешті-решт знаходить дорогу до Рідного краю (слово Батьківщина взагалі не вживається); 2) мотив позначений автобіографічними рисами образ людини, котра, здолавши демагогічне наслання, відмовляється прямувати до “Раю” через людські страждання. Автор адресує усім безтурботним безбатченкам (цинічним та наївним), гнучкошиїм у пристосуванстві деяким землякам із пересторогою: легко загубити дорогу до рідного краю, але як важко буде згодом відшукати свою вітчизну, утвердитися у правоті своїй, у свободі вираження – думок, надій, переживань.

Не треба докладати якихось особливих зусиль для розшифрування образу ідола цього зловісного символу. Інші віршовані казки для дітей – “Цар Плаксій та Лоскотон”, “Подорож у країну Навпаки” також несуть виразне соціальне звучання. Мають яскраво виражений пригодницький жанр, моралізаторський характер, гумористичне забарвлення. У дитячій, на перший погляд, казці “Цар Плаксій...” розповідається про красиву країну з трагічною назвою “Сльозолий”, якою править цар Плаксій, котрому радість приносили тільки людські сльози:

Хто сміявся – вони хапали І
нагайками шмагали, Так,
що в царстві тому скрізь
Вистачало плачу й сліз.

Але, як і в будь-якій казці, злий цар боїться за трон і свою владу, тому що відчуває себе безпорадним перед силами добра. Так і тут, Плаксій боїться і ненавидить Лоскотна за те, що той приходив щовечора “до голодної малечі і усім приносив сміх”. Зрештою, як і будь-яка казка, оповідь завершується перемогою добра над злом. Але незвичайність цього твору полягає в тому, що казка В.Симоненка “Цар...” насправді критикує тоталітарний лад у державі, а значить, зважаючи на час написання твору і характер усієї творчості поета, дає право стверджувати, що красива країна, де ллються сльози, – Україна. А оптимістичний фінал казки дає надію, що колись і ця країна також стане щасливою.

У виданих одразу по їх написанні двох віршованих казках для дітей ідеологічні наглядачі не побачили “крамоли”, хоч обидві казки теж можна розглядати як своєрідно адаптовану для дитячого сприймання варіацію “антидеспотичної” теми.

Окремою сторінкою короткої творчої біографії В.Симоненка є інтимна лірика. Проживши коротке життя (28 років) поет зазнав не лише радості кохання, а й батьківської любові до маленького сина (Олесика), підніс інтимну лірику до глибоких філософських узагальнень.

Отож усі твори поета – В.Симоненка розкривають його як людину. Тонкий лірик, він своєю натхненною і щирою лірикою примушував замислюватись кожну людину над загальнолюдськими проблемами добра і зла, сенсу життя, значущості людини.

Відомі також прозові твори В. Симоненка. Збірка оповідань і новел «Вино з троянд» (Львів, 1965) – твори написані в студентські часи. Тематика прози:

1) стосунки в сім'ї й суспільстві («Наївне дівчисько», «Білі привиди»),

2) життя студентської та сільської молоді («Чорна підкова», «Сірий пакет»,

«Кукурікали півні на рушниках»),

3) стосунки «літературної братії» («Психологічний поєдинок», «Неймовірне інтерв'ю»),

4) спогад війни («Весілля Опанаса Крокви»).

Проза В. Симоненка своєрідна й багатообіцяюча є прямою попередницею Гр. Тютюнника, вона заслуговує на почесне місце в контексті розвитку епічного світовідображення свого часу. 1966-1981 рр. – 15 літ офіційного забуття. У 1995 році – через 32 роки після смерті поета – йому присуджено Державну премію України імені Шевченка.

Ліна Василівна Костенко (1930).

Лекція. Тема № 8-9

Поезія «проти течії»: дисидентство і постшістдесятництво.

Дисидентський рух в Україні, причини його виникнення та перебіг.

На тернистому шляху, який пройшла укр. література з глибин віків, траплялися бурхливі сплески піднесення, оновлення. Та, на жаль, не менш відомі періоди реакції та цькувань, направлених проти найталановитіших авторів і найпроблемніших творів.

Відомий вже бурхливий підйом у літ. процесі 50-60-х («шістдесятництво»), який розвінчував кар'єристів та демагогів, мав сумний фінал. Уже із сер. 60-х розпочалася довга серія жорстоких звинувачень.

Ідеологічний та адміністративний тиск на 60-ків мав логічно досягти вищої точки, набувши форми відкритих репресій. Потрібна була тільки відповідна вказівка «згори». За спогадами учасників руху опору, демонстративне стеження за ними, яке завжди передувало арештам, почалося з кінця 1964р., тобто після приходу до влади Л. Брежнєва та його прибічників.

Наприкінці серпня – на поч. вересня 1965 р. буденний плин часу для десятків людей в Україні припинився. Спочатку поповзли чутки (поширювані офіційними

особами) про те, що в республіці розкрито антирадянський «бандерівський» підпільний центр, знайдено нелегальну друкарню, вилучено зброю, іноземну валюту тощо. Незабаром з'ясувалося, що на робочих місцях, в аудиторіях вузів не вистачає декількох десятків чоловік. Вони опинилися у слідчих ізоляторах КДБ.

4 вересня 1965 р. у новозбудованому кінотеатрі «Україна» відбувся прем'єрний показ фільму С. Параджанова «Тіні забутих предків», уже відзначеного міжнародними нагородами. ... Після перегляду стрічки відбулося щось подібне до демонстрації, яка припинилася зусиллями чималої кількості «людей у цивільному», котрих підвезли кількома машинами під час кіносеансу.

Інакомислення, яке вийшло з феномену шістдесятництва, мало силу відкрито протистояти режимові, здобуло назву дисидентство.

*Дисидентство (від лат. *dissidens* – незгодний) – активне інакодумство, відкрите протистояння тоталітарному режимові, цілковите неприйняття його псевдоідеалів і псевдоцінностей, опозиційна громадянська діяльність – приречених на страту, свідомих своєї приреченості; дисидентський рух (В.Стус, І.Калинець, І.Світличний).

Це рух, учасники якого в СРСР виступали за демократизацію суспільства, дотримання прав і свобод людини, в Україні – за вільний розвиток укр. мови та культури, реалізацію прав укр. народу на власну державність.

Дисидент – інакомисляча особа, яка виступає проти панівного режиму, офіційної ідеології та політики. За доби середньовіччя так називали єретиків. У 60-ті роки ХХ ст. це поняття стосувалося переважно інтелігенції, яка не погоджувалася із порушенням прав людини в СРСР. Критикуючи офіційну систему, її опоненти вдавалися передусім до морального її осуду. Більшість дисидентів потрапила до таборів.

У 1972-73 рр. – період активізації політичних репресій в СРСР. Події, що відбувалися в ті роки, дістали назву «генерального погрому». Репресії 1972р були не тільки масштабнішими, ніж у 1965-66 рр., а й значно жорстокішими. Методи

ведення слідства багато в чому нагадували найганебніші сторінки в історії 30-х років. Зокрема, активізувалася практик тиску на підслідних спекуляціями щодо долі їхніх рідних.

Гельсінська група. Про організацію.

У 1975р. уряд 35 держав Європи і Північної Африки, зокрема і уряд СРСР, підписали Гельсінські угоди, які повинні були зміцнити нові відношення в Європі, забезпечити дотримання високих принципів демократії, прав людини.

У серпні 1975 р. рад. газети надрукували повний текст Заключного Акта Гельсінської наради з питань безпеки та співробітництва в Європі. На цій нараді СРСР добився остаточного визнання післявоєнних кордонів у Європі що справді було значною перемогою його дипломатії в руслі політики «розрядки». В обмін на це рад. представники дали обіцянку виконувати пункти гуманітарних статей Заключного Акта, які, зокрема, передбачали недопустимість переслідування громадян за їхні політичні переконання.

12 травня 1976 р. академік А. Сахаров скликав неофіційну прес-конференцію західних журналістів, на якій професор, член-кореспондент АН СРСР проголосив створення Групи сприяння виконанню Гельсінських угод в СРСР, або Московської Гельсінської групи (МГГ). 9 листопада 1976 р. в Києві було проголошено створення Української Громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод (або Українська Гельсінська Спілка - УГГ).

Її керівниками стали М.Руденко і О.Тихий, а серед членів були такі відомі дисиденти, як Л.Лук'яненко, Н.Світлична, В.Чорновіл, В.Стус, О.Бердник, П.Григоренко.

У спілці зішлись представники найрізноманітніших ідейних течій і політичних поглядів – марксисти і антимарксисти, націоналісти і націоналдемократи тощо. Усіх їх об'єднала одна ідея – захист прав людини, її право залишатися особистістю. Вони боролися з репресивною державною машиною, що

не визнавала елементарних прав людини і не вважала за доцільне дотримуватися власних законів і міжнародних зобов'язань.

Дисиденти прагнули привернути увагу західної громадськості до стану справ з інакомисленням в СРСР, організувати своєрідний моральний тиск на владу, яка не визнавала елементарних норм демократичного суспільства, спробувати, спираючись на підтримку громадської думки Заходу, розпочати діалог з тоталітарною владою з питань прав людини і сприяти таким чином її лібералізації. Люди, які йшли на це, свідомо прирікали себе на жахливі поневіряння, фактично жертвували собою.

Національне питання вони розглядали у контексті прав людини. Створення і діяльність УГГ стали своєрідним підсумком існування руху опору 1960-70-х рр. Врешті-решт він став правозахисним. Арешти продовжувалися і у 1980-86-му рр. Унаслідок важких табірних умов у 1984-1985 рр. померли в ув'язненні визначні укр. діячі: Олекса Тихий, Валерій Марченко, Юрій Литвин, В.Стус (вони повернулися на Батьківщину тільки у листопаді 1989 р.).

Якщо загалом оцінювати особливості розвитку руху опору в Україні 1960-1980-х рр., то можна помітити одну закономірність. У загальних рисах він досить швидко пройшов усі фази, характерні для попередніх етапів національно-визвольного руху: народився як культурницький; згодом набрав ідеологічного забарвлення, вийшов на політичний рівень, а потім дійшов до фази створення політичної організації. За цим же сценарієм розвивались події 1986-1991 рр. в Україні.

Василь Семенович Стус (1938 –1985).

В. Стус – великий поет ХХ століття. Його творчість вже вписана в новітню поезію та історію України, і не тільки тому, що він повторив трагічну долю Т. Шевченка, П. Грабовського, митців «Розстріляного відродження», переслідуваних рос. і радянською імперіями. Як і вони, Стус став символом національної гідності і мистецького самоствердження попри всі заборони, переслідування, арешти, заслання, тюрми й табори. Органічно національний і самобутній поет В. Стус

відтворив найприкметніші риси своєї доби. Він успадкував і синтезував глибинні народні джерела художнього образного творення, водночас спираючись на світову модерну поезію і філософію екзистенціалізму.

В. Стус як митець, громадський діяч органічно вливається в рух шістдесятників. З 1963 р. (до 1972) розпочинається київський період життя і творчості В.Стуса. Він вступив до аспірантури Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка АН УРСР, де працював над дисертацією «Джерела емоційності худ. твору (на матеріалі сучасної прози)». Поет підготував і здав до видавництва “Молодь” збірку “Круговерть”, виступив з літературно-критичними статтями, перекладами з Гете, Рільке, Лорки, відвідував Клуб творчої молоді, познайомився з такими діячами-шістдесятниками, як І.Світличний, І.Дзюба, А.Горська, Р.Корогодський, В.Чорновіл, Г.Севрук, Л.Танюк, М.Коцюбинська. Це були, як відомо, опозиційно налаштовані національно свідомі молоді інтелігенти, які, за словами М.Коцюбинської, відверто “протиставили себе тоталітарному режимові з його політикою денационалізації і придушення прав людини, культивуванням провінційності й меншовартості укр. культури”.

У Стуса до літератури був великий теоретичний інтерес. Вже в останні роки перед арештом у самвидаві здобула популярність його розвідка «Феномен доби , або Сходження на Голгофу слави», що представляє собою глибокий аналіз поезії П. Тичини і трагізму деградації великого поета як жертви нелюдської системи. Автор проаналізував драму П.Тичини, спричинену роздвоєнням митця, його пориванням зберегти своє поетичне “я” в душі, в глибинах власного “я” і подати режимові інше, відсторонене “я” – маску, що прикривала власне обличчя і перетворила його, як писав В.Стус: “на блазня при дворі кривавого короля”. (невдовзі цю працю буде долучено до «справи»).

У вересні 1965р. В.Стуса відраховують з аспірантури. Безпосереднім приводом для звільнення був виступ аспіранта в кінотеатрі “Україна”, коли він заявив про серпневі арешти укр. інтелігенції і приховування цього факту від

громадськості. То був насправді певний рубікон у долі кожного учасника цього символічного акту. Вчинок, за якого чи не в кожного, хто спромігся на нього, почався шлях самовизначення, ламання долі і моральних випробувань.

Поет змушений шукати будь-якого заробітку: працює будівельником, кочегаром, але скрізь його звільняють без жодних пояснень. За ним пильно стежать органи КДБ. У друк не пропускається жоден твір, хіба що друзі допомагають опублікувати переклади Гете і Гарсія Лорки під псевдонімом Василь Петрик. Проте Стус не складає рук. Він інтенсивно працює як літературознавець, зокрема підготував статті про творчість Г.Белля, Б.Брехта, В.Свідзинського – “Зникоме розцвітання особистості”, вже згадану ґрунтовну працю про Тичину.

Поет оприлюднює відкриті листи до президії СПУ з приводу наклепницької статті Ол. Полторацького “Ким опікуються деякі гуманісти?”, до редактора журналу “Вітчизна” Л.Дмитерка про його виступи проти І.Дзюби (1969), до ЦК КПУ й КДБ, до Верховної Ради УРСР (1970), в яких рішуче протестує проти авторитаризму, політики придушення демократії та свободи слова, порушень прав людини і нації.

У січні 1972р. Стуса разом із правозахисниками І.Світличним, Є.Сверстюком, Ігорем та Іриною Калинцями було заарештовано. 7 вересня 1972 р.

Київський обласний суд засудив його до 5 років концентраційних таборів (Мордовія) і 3 років поселень (Колима).

У відкритому листі «Я обвинувачую» (1975) Стус викриває рад. репресивну машину, яка нищить народ. У зверненні до Президії Верховної Ради СРСР (1976) він розвінчав так зв. «склад злочину»: «Я боровся за демократію – це оцінили як спробу звести наклеп на рад лад; моя любов до рідного народу, занепокоєння кризовим станом укр. культури кваліфікувалися як націоналізм».

Наприкінці 1979 р. В.Стус повернувся до Києва і стає активним учасником дисидентського руху, не припинив боротьби у складі переслідуваної Гельсінської

спілки. Проте його творів не друкують на батьківщині, а зарубіжжя, де й виходять збірки поета зачитується його поезіями.

Через 8 місяців Стуса вдруге заарештували й засудили на 15 років позбавлення волі: 10 років таборів особливого режиму і 5 – заслання. На захист Стуса виступив всесвітньовідомий німецький письменник, лауреат Нобелівської премії Генріх Белль, а також академік Андрій Сахаров, сам перебуваючи у засланні у Горькому, 12 жовтня 1980р. писав: “Життя людини ламається до краю, як відплата за елементарну порядність, за вірність своїм переконанням. Вирок Стусові – сором рад. репресивній системі. Стус – поет. Невже країна, в якій уже загинули або зазнали репресій і переслідувань численні її поети, потребує нової жертви, нового сорому ? Я закликаю колег Василя Стуса – поетів і письменників у всьому світі, моїх колег – учених, Міжнародну Амністію, всіх, кому дорога людська гідність і справедливість, виступити на захист Стуса...”.

Та все ж поетові довелося другий строк відбувати у відомих своєю жорстокістю Пермських концтаборах. Життя тут було нестерпним, утиски табірної адміністрації, конфіскація листів до рідних, все написане в таборі у нього відбиралося. Тут охоронники знищили збірку «Птах душі».

В ніч з 3 на 4-те вересня поет помер у карцері. Його поховали в безіменній могилі на табірному цвинтарі. А через 4 роки В.Стус був повністю реабілітований “за відсутністю складу злочину”. 19 листопада 1989 р. відбулося перепоховання В.Стуса та його побратимів Ю.Литвина й О.Тихого у Києві на Байковому кладовищі. Посмертно удостоєний Шевченківської премії (1991), звання Герой України (2005).

Зі сказаного стає зрозуміло: політиком Стуса зробила сама тоталітарна система, яка душила вільний подих поета недовірою, провокаціями, моральнопсихологічним терором. Та найголовніше, вона зазіхнула на внутрішню свободу митця, безцеремонно проникаючи в його індивідуальний світ творчості й тим вимушуючи його оборонити себе, своє право на незалежність мислення.

Коротко зупинюся на філософських поглядах В.Стуса. Передусім слід зазначити, що поета приваблювали ті світоглядні течії, в центрі яких стояв внутрішній світ людини. Це західна філософія (екзистенціалізм) і східна (даосизм і дзен-буддизм). Улюбленими його філософами були французькі екзистенціалісти Ж.-П. Сартр, А. Камю. Це й визначило його поетичний світ, зумовило світосприймання й мислення. Коло проблем, що розроблювали екзистенціалісти стосувалося питань вини і відповідальності, вирішення і вибору, ставлення людини до свого покликання, сенсу власного буття й до смерті.

Екзистенціалізм приваблював В.Стуса насамперед ідеєю стоїцизму, пов'язаною з темою “закиненості” людини у світі, згубності соціуму для особистості: важким умовам існування людина може протиставити свої внутрішні сили, свій духовний потенціал. Так сходяться у двобої “біль-білий світ” і дух людини, керований самонаказом: “Стій і стій, допоки скону, допоки світу й сонця – стій і стій”.

Поет повною мірою зазнав і відчув, як суспільство нищить, нівелює людину, обмежує її свободу, і протистояв цьому нищенню активною життєвою позицією, високими морально-етичними переконаннями і творчістю, яка, за постулатами екзистенціалізму, дає можливість досягти справжньої свободи. Провідна тема у цій творчості – становлення душі, духу. Екзистенціалісти твердять, що духовність людини є майже її метою. В.Стус теж вважав, що людина “твориться, самонароджується”, що у важких умовах існування вона знаходить власну гідність.

Східна, зокрема китайська філософія допомагала поетові в тяжких умовах ув'язнення зберегти внутрішню рівновагу, бути “в стані постійної душевної (світової) гармонії: “Бути всім-світом, не знаючи ні смерті, ні народження, а лише зміни все-сущих-станів. Дуже я тепер радію таким книжкам, що допомагають мені учитися тут не гірше, ніж будь-де на землі””.

Отже, Філософська поезія В.Стуса нелегка для сприйняття, але ж такою є вся справжня література. І якщо ми прагнемо бути духовно розвиненими, освіченими

людьми, ми не повинні відгороджуватися від цієї літератури (із статті Алли Бондаренко “Спроба аналізу філософських творів В.Стуса” Дивослово. 1998. №8.).

Поетична творчість. За кордоном побачили світ поетичні збірки «Зимові дерева» (Брюссель, 1970), «Свіча в свічаді» (Мюнхен, 1977), «Палімпсести» (Мюнхен, 1986).

На Батьківщині твори поета поширювалися через самвидав.

Тематика перших збірок:

- 1) медитативні роздуми поета над тим, як живе і як мусить жити людина;
- 2) любов до України;
- 3) виступи проти переслідувань та утисків;
- 4) передчуття неволі, трагічних шлях;
- 5) розмірковування над сутністю людського існування, над пошуками шляхів у житті й боротьбі

(«Не можу я без посмішки Івана», «Молодий Гете», «Утекти б од себе світ за очі», «Сто років як сконала Січ..», «Отак живу як мавпа серед мавп», «останній лист Довженка» та ін.).

Дебютна зб. “Круговерть” (1968) засвідчила непересічний талант митця, який прагнув пізнати незвідані горизонти життя, відшукати своє місце у ньому. Ця збірка по-тичининськи сонцесейна, сповнена життєрадісних мотивів. Автор захоплюється красою і гармонією світу, сповідує високі ідеали. Вони визначаються критеріями добра, справедливості, любов’ю до народу й України.

Але рукопис дістав негативну оцінку у редакції “Молодь” і не був надрукований.

Рукопис другої зб. “Зимові дерева” пролежав у видавництві “Рад. письменник” 5 років, але в Україні книжка не вийшла (побачила світ 1970р. у Брюсселі). Можливо, назва мала звучати, як символічне означення стану нашої духовності: замороженість, завмерлість, але й уперте протистояння зимі та назбирування сил

для весняного пробудження. Збірка, діставши позитивні видавничі відгуки, у світ не вийшла, оскільки доля книжок вирішувалася тоді не у видавництвах, а у відповідних відділах ЦК компартії України та в інших “органах”, але все ж у машинописному виконанні набула поширення серед літературної молоді і таким чином стала фактом літературного життя.

Уже в цій книзі почали визначатися деякі постійні мотиви творчості В. Стуса. Це насамперед лірика кохання. Власне, щось ширше (захоплення і розчарування, переживання невдач – немовби зізнання душі про зусилля знайти відгук у світі, зріднитися з ін. душею, цим подолавши самоту, а отже, і власну невикінченість, і долучившись до чогось загальнозначимого).

Другий мотив – переживання своєї національної сутності.

Третій – виразно відчутний у збірці мотив виникає із тієї критичної енергії, що породжена Стусовим етичним максималізмом. Ця енергія оформлюється в гротескне бачення і саркастичну інтерпретацію буденного низького існування, того, що сьогодні ми називаємо бездуховністю, а тоді сприймали як вияви міщанства, обивательщини.

Як і попередня збірка відбивала світорозуміння шістдесятників:

- заперечення духовної, інтелектуальної задухи й трагічне прозріння (“Отак живу: як мавпа серед мавп”),
- історіософські візії долі України (“Сто років як сконала Січ”), – пошук гармонії й краси у світі (“У синьому полі, як льон”).

Улюбленим жанром поета стає філософська чи лірична медитація, що вбирає в себе деякі ознаки елегії, іронічного оповідання й сатири, вірш-сповідь, ліричний образок, етюд.

У 1970 р. Стус скомпонував третю за ліком збірку поезій – «Веселий цвинтар». Написана вона була у 1968-70 рр. Назва збірки – оксиморон, що поєднує контрастні

за значенням поняття і виростає до символу. Поет демонструє серію сюрреалістичних портретів, сатиричних і гротескних образів, притч, щоб показати абсурдність дійсності, доводячи, що рад. суспільство в часи застою перетворилося на театр абсурду. У цьому театрі абсурду підмінено поняття й ідеали, людину нівельовано. Проте лір. Герой Стуса переборює замкнене коло людського животіння, долає його абсурдність, віднаходячи свою внутрішню свободу.

Фінальним акордом збірки стали вірші, присвячені пам'яті вбитої працівниками рад. спецслужб художниці й близької приятельки Стуса Алли Горської. Тоді, у грудні 1970-го, коли тривав ще судовий процес над автором “Репортажу з заповідника імені Берії” Валентином Морозом, усіх попередили: коли хочете зберегти перспективу – на цвинтарі бути не мусите. Стуса не попереджували. Він прийшов. Сказав прощальне слово про А.Горську, сказав, що вбивцями вважає співробітників КДБ (КГБ – за Стусом). Власне, саме тоді було розпочато збір матеріалів на Стуса, і його арешт став справою часу. Саме в цій ситуації виявилось Стусове “прямостояння”: хто, коли не я, має “стати голосом опору і протесту”.

Центральна проблема збірки – омертвіння. Конкретний історичний досвід, гнітюча моральна й політична атмосфера величезною мірою загострювали песимізм В.Стуса, що звучить у віршах “Мені здається, що живу не я”, “У тридцять літ ти тільки народився”, “Як страшно відкриватися добру”, “Спочатку вони вбивали людину”, “Вміння бути циніком”, “Сто дзеркал спрямовано на мене”, “Ярій, душе, ярій, а не ридай” та ін.

Вершиною у творчому доробку Стуса стала збірка “Палімпсести”, видрукована 1986р. видавництвом “Сучасність” (відсутність стабільного змісту, різні варіанти окремих віршів). Увібрала вона завдяки упоряднику (також на поч. 70-х рр. репресованій Надії Світличній – сестрі І.Світличного) вірші, як занотував В.Стус, “10-12 літ путі”. Переслав він Н.Світличній цей спішно переписаний текст “Палімпсестів” – 300 віршів із Колими до Києва в надії, що вона їх збереже і видасть. Н.Світлична переписала всю цю рукотворну книгу в товстий зошит для

збереження. Перебуваючи в еміграції у США, Н.Світлична упорядкувала збірку, детально пояснивши у вступному слові “Від упорядника” весь цей скорботний шлях “Палімпсестів” і принципи підготовки текстів до друку. Грунтовну вступну статтю до книги під назвою “Трунок і трутизна” написав визначний укр. закордонний літературознавець і мовознавець Ю.Шевельов (стаття вміщена у збірнику “Укр. слово” – К, 1994. – Т3).

(*Палімпсест – гр. – знову розсипаюся на порошок, пам’ятка писемності, рукопис переважно на папірусі чи пергамені, з якого стерто більш ранній текст і написано новий. На палімпсесті був затертий первісний текст, що не зникав, а прочитувався під новим текстом). Отже, назва збірки символізує незнищенність мистецького слова.

Провідний мотив табірної поезії – мотив туги за Україною («Такий близький ти, краю мій», «На колимським морозі калина», «За мною Київ тягнеться у снах», «Сосна у снах впливла, як щогла»). Любов до України для поета – не захоплення й оспівування, а правда, якою б гіркою вона не була.

Осмилення поетом трагічних сторінок укр. історії («За літописом Самовидця»): страшна апокаліптична картина братовбивчої війни і зради. Перегук мотивів у поезіях Т. Шевченка, І. Франка, П. Куліша, Олеся, Є. Плужника. Україна – єдиний біль поета.

«Палімпсести»: чіткість і концентрованість думки, відсутність страху перед смертю. Сприйняття поетом земного життя як кари, яку треба відбутися й очиститися перед вічною подорожжю душі (християнський мотив). Діалог з Богом для Стуса – внутрішня зосередженість, мобілізація душевних ресурсів, певна позиція власного життя. Релігійність стає «онтологічною потребою», котра міститься в індивідуальному досвіді. Поет відчуває голос Бога серцем, він є символом людської совісті, віри в добро та справедливість, символ покари за вчинене зло («Немає, Господи на цій землі», «Трени М. Г. Чернишевського»,

«Тюремних вечорів смертельні алкоголі», «Господи, гніву пречистого», «Наблизь мене, Боже, і в смерть угорни»).

Інтимна лірика В. Стуса («Вбери-но білу сукню», «У порожній кімнаті», «Скучив за сином, скучив за другом», «На Колимі запахло чебрецем», «Ніч блукає, наче кінь стрижений», «Наснилося, з розлуки наверзлося»), переплетення змісту з філософськими роздумами про сутність людського життя, пошуки шляхів до істини, які ведуть через страждання, самопожертву, ведуть «дорогою болу».

Висновок: І поетична герметика, і символічна закодованість «простого слова», і висока еротика, і химерний синтез: іронія – гротеск – ліризм, і прагнення до театральності, поєднане з поетикою абсурду, – все це властиве Стусові і органічно вписується в параметри сучасної поезії.

Риси інд. стилю В. Стуса: відсутність

сюжетних творів,

основний жанр – вірш-медитація, філософський роздум; глибока

філософічність та інтелектуалізм;

центральні мотиви творчості (відчуження від світу, проблема вибору, відчуття фатальної приреченості, трагічної самотності, стан активної дії, формування себе, самопізнання, душа людини; атмосфера розтлінного духу суспільної системи; реальний образ знищеної, скореної вітчизни та образ Українирії;

метафоризація як засіб передачі образності, поетичного відтворення світу та власних почуттів; багатство мови (словотворення, неологізми, традиційні тропи).

Про літературознавчі дослідження В.Стуса рекомендую прочитати статтю М.Коцюбинської “Зафіксоване і нетлінне. Роздуми про епістолярну творчість” (Укр. мова та література 2002. № 15).

Літературний андеграунд 60-70-х років ХХ століття. Внутрішній розкол «шістдесятництва», відгалуження молодих поетів, опозиційних до «соцреалізму»,

СПУ, заангажованої літератури. Літературний андеграунд 60-70-х років ХХ століття. Прикмети періоду. Фатальні наслідки доби неосталінізму для українського письменства. Провідні тенденції літературних шукань цього часу. Естетична концепція «Київської школи» поетів. Особливості «чистої» поезії киян (М. Воробйова, В. Голобородька, М. Григоріва, В. Кордуна). Аполітичність, камерність «тихої» поезії

П. Мовчана, І. Жиленко, Л. Талалая.

Ідейно-стильова палітра поезії вісімдесятників. Свіжі віяння в українській поезії 80-х. Зорієнтованість молодих поетів на глибинні, естетично змістовлені асоціативні пласти художнього мовлення. Етногенетичні мотиви епічної лірики В. Герасим'юка в масштабах цивілізаційних катаклізмів сьогодення; інтелектуальні медитації інакомовлення І. Римарука; іронічні прозріння І. Малковича.

Лекція. Тема № 10-11

Проблемно-тематичні обрії прози 2-ої пол. ХХ ст. Здобутки прозаїків 2-ої пол. ХХ ст. Переосмислення війни і долі людини митцями української літератури 60-80-х років (Г. Тютюнник «Вир», В. Міняйло «Останній рубіж», О. Гончар «Людина і зброя», А. Дімаров «Біль і гнів», М. Стельмах «Правда й кривда»). Письменники діаспори про війну, її драматичні сторінки (І. Багрянний «Огненне коло»). Творчі пошуки О. Гончара у нових історичних умовах 60-х та наступних років, драматична спроба оновлення української літератури у несумісних їй межах «соціалістичного реалізму». Інтенсивний розвиток малої прози в другій половині ХХ ст. (твори В. Дрозда, Є. Гуцала, Вал. Шевчука, Гр. Тютюнника, А. Дімарова та ін.). Гр. Тютюнник у контексті «шістдесятників», його участь у розширенні жанрово-стильового потенціалу української літератури 60-70-х рр. Активна участь Ю. Мушкетика, П. Загребельного, Р. Іваничука, В. Шевчука в процесі оновлення літератури в 60-х роках. Переосмислення історичної пам'яті у творах 60-90-х рр.

Творчі пошуки О.Т. Гончара (1918-1995).

На тлі української прози 60-80-х рр. творчість О.Гончара вирізняється передусім актуальною соціально-історичною тематикою. Письменника завжди хвилювала злободенна тема війни і миру, вічні і завжди нові питання, пов'язані із сутністю людини, її призначенням, її роллю в збереженні миру, в прогресі суспільства. В основу багатьох своїх творів автор поклав конкретні історичні події, значною мірою пережиті ним самим. Воєнні події визначили сюжет романів «Прапороносці», «Людина і зброя», «Циклон». Життя нашого сучасника – творів «Тронка», «Берег любові», «Собор», «Твоя зоря». Життя нашого народу на поч. ХХ ст., події 1-ої імперіалістичної війни – романів «Таврія», «Перекоп». Та ці романи не просто події, вони багатопроblemні. Прозаїк художньо осмислює проблеми гуманізму, патріотизму, спадкоємності поколінь, творчої праці. І кожна з них проектується в сьогоднішній день.

Художня інтерпретація проблеми «народ і війна» в творчості О.Гончара.

Звістка про війну застала О.Гончара в бібліотеці. Одним ударом були зруйновані студентські, по-юнацькому світлі мрії, мороком окутувалося майбутнє. Наступного дня О.Гончар разом зі своїми товаришами (Григорієм Тютюнником, Миколою Пилипенком, Дмитром Білоусом) у складі студентського батальйону філологічного факультету в перші ж дні війни пішли на фронт (усі четверо друзів вони навчалися на III курсі філ. фак. Харківського університету). Погляд Дм. Білоуса: *«... ми не знали тоді, що нас, необстріляних політбійців студбатівців, заплановано кинути в бої як смертників, щоб відстрочити падіння Києва бодай на кілька днів. Перші є фронтові дні були суцільним пеклом. За три місяці боїв із 3200 чоловік живих нас лишилось тільки 37, тих, що були поранені».*

Там же в боях під Білою Церквою на річці Рось у липні 1941 було поранено О.Гончара (це врятувало його від смерті). Після лікування у польовому госпіталі – знову фронт. Драматичні події війни, оточення, вихід з нього студбатівців, полон він згодом опише у своїх романах «Людина і зброя» (1960) та «Циклон» (1970).

Восени 1941 року – друге, значно тяжче поранення у боях між Харковом і Полтавою, лікування у Красноярську. Одужавши, повернувся на фронт сержантом гвардійського підрозділу мінометної роти. Записував на трофейному папері вірші як штрихи до майбутніх творів, публікував у фронтовій пресі. Згодом уклав із них збірку «Фронтові поезії» (видана 1985р.).

Після закінчення війни і демобілізації з армії у грудні 1945р. О.Гончар оселився у Дніпропетровську (Ломівці), у старшої сестри, там же у 1946р. закінчив навчання в університеті, залишився асистентом на кафедрі української літератури. Саме в цей час у журналі «Україна» опубліковано романтичне оповідання «Модри Камень» (1946) про кохання рад. солдата-розвідника і чеської дівчини Терези.

Саме у Дніпропетровську у хаті свої сестри ночами при світлі карбідної лампи писав Олесь Гончар роман «Альпи» – 1-шу частину майбутньої трилогії «Прапороносці». Все те ідейно-тематичне багатство, яке властиве романам Гончара 60-80-х рр., бере свій початок саме в «Прапороносцях». У цьому першому романі письменника ніби закладено їх основу, джерело подальшого філософського осмислення дійсності.

Вступивши до аспірантури Інституту літератури АН УРСР (1946), О.Гончар переїжджає до Києва. Так починається його професійна письменницька діяльність. За сприяння Ю.Яновського (гол. ред. журналу «Вітчизна») у цьому часописі було вперше опубліковано «Альпи» (1946), «Голубий Дунай» (1947), «Злата Прага» (1948). Під назвою «Прапороносці» перші дві частини вийшли вже у 1947р., а у 1948 році трилогія була повністю надрукована окремою книгою.

До О.Гончара прийшли справжні слава і визнання. А йому виповнилося лише 30 років! Трилогію було нагороджено двома Державними (Сталінськими) преміями (1948, 1949рр.). О.Гончара прийняли до Спілки письменників, його визнали імениті колеги по перу (Ю.Яновський, П.Тичина, Остап Вишня, П.Панч, М.Бажан, Ю.Смолич), схвальні відгуки читачів окрилювали його.

І тому, напевно, несправедливими є ті критики, які сьогодні вважають трилогію надто фальшивою і переобтяженою уславленням партійної ідеології. Цей твір є своєрідним документом того часу, а те, що критика 50-х і наступних років побачила в ньому *«уславлення визвольної місії рад. армії»* і *«керівну роль партії у перемозі над ворогом»*, не повинно перекреслювати гуманістичний пафос твору, його високу романтичну піднесеність і глибокий ліризм, розкриття таких важливих загальнолюдських тем як краса вірності (у коханні, у дружбі, вірність обов'язку і Батьківщині) та звільнення людини (від фашистів, від морального рабства).

На тлі творів, сповнених класової ненависті, роман О.Гончара сприймався як свіжий, повнокровний, де крім патріотичної теми героїзму, обов'язку, було розкрито красу людських переживань, окриленість людської душі. Водночас роман вирізнявся безпосередністю вражень фронтовика, знанням воєнного побуту, лірико-емоційною документальністю. Саме тому читачі полюбили цю книгу і її героїв, красивих фізично і духовно у своїх думках і вчинках.

Як стверджує В.Коваль, «Прапороносці» були перекладені 56 мовами, його читали у В'єтнамі, Анголі, Індії... Загалом трилогія О.Гончара стала вмістилищем тем, мотивів, акцентувань, до яких «воєнна» проза по-справжньому підійшла тільки в наступних 10-річчях (показ війни як тяжкої роботи, наголошення на самоцінності кожного людського життя, мотив раціонального ведення бою (на противагу принципів «перемоги за всяку ціну», позаяк «людського ресурсу в нас достатньо»).

До теми війни Гончар повертався не раз у своїй творчості, знаходячи щораз нові ракурси у її зображенні, його твори були сповнені любов'ю до людей, романтичною піднесеністю, поетичністю та ліризмом. Так виникли написані під свіжими враженнями фронтових спогадів новели «Модри Камень» (1946), про яку вже йшлося, «Весна за Моравою», «Ілонка», «Гори співають» та ін., об'єднані у збірку «Новели» (1949).

Творчий доробок О.Гончара наступних, зокрема 50-х років, сучасні дослідники трактують неоднозначно. Так, повість «Земля гуде» (1947) про полтавських підпільників (в ній змальовано постать Лялі Убийвовк), повість «Партизанська іскра» (1955) – (про підпільну організацію, що діяла в с. Кримка Миколаївської області) чи романи-дилогія «Таврія» (1952) та «Перекоп» (1957) про громадянську війну і революцію в Україні, в яких діють Ленін і Фрунзе, сьогодні сприймаються як твори, позначені впливом тоталітарної системи, як данина літературній традиції «соц реалізму».

По-філософському осмислюючи події кровопролитної війни, О.Гончар у романі «Людина і зброя» (1960) (Держ. премія УРСР ім. Т.Г.Шевченка, 1962) показує, що людина і зброя – поняття несумісні, але, коли мова йде про захист Батьківщини, людина змушена взятись за зброю. В цьому прояв справжнього гуманізму. Герої роману Богдан Колосовський, Андрій Степура Славик Лагутін, Мирон Духнович осмислюють проблеми війни і миру, застерігають від нових воєн, шукають відповіді на питання про сутність людського життя і смерть, думками звертаються у майбутнє.

На рубежі 50-60-х рр. два мотиви в осмисленні війни вирізняються з найбільшою очевидністю: 1) погляд на війну в контексті історії, 2) утвердження духовного стоїцизму людини в умовах війни. Не випадково центральні постаті роману – це вчорашні студенти-історики, а одному з них – Богданові Колосовському (*прототипом якого був Г.Тютюнник*) – доводиться виявляти свій стоїцизм не тільки в протистоянні фашистському оточенню, а й тоталітарному режимові, який репресував у 30-х рр. Богданового батька й тепер готовий будьякої миті посягнути й на нього самого. Опинившись у межовій ситуації, студбатовці з гиркотою міркують: якщо їм якось-таки вдасться вижити, то режимники зможуть ще й запитати, чому не застрелилися? Бракувало мужності й героїзму?.. Відтак у романі оголюється ситуація, за якої людський індивід у «цивілізованому» ХХ ст.

опиняється в трагічній самотності: *«Без близьких, без рідних, один у світі, як багнет»*. Єдине, що утримує його у цьому світі – любов.

У романі є символічний образ Дев'ятого – майора, який командував студбатовцями і посилав їх на безглузду смерть: *«Людські резерви – невичерпні»*. Автор написав про поразки, недолугих керівників, з-за яких гинули люди. Цей роман теж був перекладений багатьма мовами. Н-д, поляки переклали його під назвою *«Чорне літо»*.

Коли в кінці 60-х рр. О.Гончар перебував у Миколаєві, виступав у обласній бібліотеці, його запитали про долю героїв роману, він розповів про свій задум написати продовження. Так, згодом з'явився роман *«Циклон»* (1970), на сторінках якого знайшли своєрідне втілення філософські роздуми про життя і мистецтво. Твір побудовано у формі кінозйомок, під час яких чергуються події сучасності (мирне повоєнне життя) з минулим (роками ВВв), про яке талановитий кінорежисер Богдан Колосовський знімає фільм. Розповідь про те, як в умовах фашистського концтабору наші військовополонені зберегли гідність, про незнищенність людського духу переплітається з роздумами про небезпеку утилітарного підходу до прекрасного, до мистецтва.

Морально-етична та екологічна проблематика у романістиці письменника.

В оповіданні *«Щоб світився вогник»* (1955) Гончар вперше торкнувся теми духовного браконьєрства, яка зайде свій розвиток у його наступній творчості, зокрема у романах *«Тронка»*, *«Берег любові»*, *«Собор»*, *«Твоя зоря»*.

«Тронка» (1963). (Ленінська премія, 1964). Вже в самій назві твору закладено життєствердне, гуманістичне начало (*тронка – це дзвоник на шії вівці, зроблений із гільзи, голос далекої отари, пісня степу, символ перемоги життя над смертю, зв'язку з рідною землею). Зміст і ідея твору – зображення нової людини з високими благородними почуттями. Розвиток сюжету зумовлений його структурою (роман у новелах, 12). Як визначив сам автор, у ньому немає *«сюжетних переходів»*. Відтворені в кожній із новелістичних частин події пов'язані між собою не стільки

ситуаційно, скільки логічно. Благородні, духовно красиві герої твору – старий, мудрий і працелюбний чабан Горпищенко, його син льотчик-винищувач Петро, капітан далекого плавання Дорошенко, начальник полігону Уралов і його дружина Галя, Ліна Яцуба. Справжнім художнім відкриттям Гончара стала постать батька Ліни – майора- культовика Яцуби, людини минулої епохи. Виділивши в системі героїв два сюжетних центри – Горпищенки і Рясні – в їх взаємозв'язках з іншими, автор в подіях їхнього життя висвічує ідейно-моральну проблему внутрішньої чистоти людини, її активної життєвої позиції.

«Бригантина» (1972). Повість про життя Миколаївської спецшколи для правопорушників. Головний герой – Порфир Кульбака. Директор школи Валерій Іванович, завуч – Ганна Остапівна, молода наставниця Марися Павлівна; нач. служби Антон Тритузний. Об'єктивне звучання повісті – це роздум про свободу, її межі. Гармонію і дисгармонію, закони краси, стосунки людини і природи, і цей авторський задум містив і аналіз проблем довколишньої дійсності, і застереження щодо її новітніх загроз.

«Берег любові» (1976). Роман задуманий, як дослідження автором долі героя, що з біографією Порфира Кульбаки перейшов у старшу «вікову групу». З іншим ім'ям (Віктор Веремієнко) і в іншій родинній ситуації він зазнав у романі цілковитого життєвого краху: спричинив загибель батька, завдав болю закоханим у нього дівчині, зрештою – пішов з власної волі з життя, і в цьому не можна не бачити цілеспрямованого осуду автором тих умов, що породжують такі драми. Духовний вакуум теж здатен на активні дії. Виразно в романі постали мотиви, пов'язані з долею Інни Ягнич та її дядька Андрона. Перший мотив – це драматизм становлення творчої особистості, солодощі й гіркоти самої творчості, а другий наводив на роздуми про долю людей, які чесно віддають себе «в'язанню життєвих вузлів», хоч у кінцевому підсумку все одно потрапляють за борт життя.

У романі створюється конфліктна ситуація. Н-д, конфлікт між Інною та Віктором складний, асоціативний, на перший погляд, не має відношення до інших конфліктів, він внутрішній, хоча в ряді епізодів його прояв ситуативний. Втрата Інною Віктора перш за все моральна. В тому, як вона її сприймає, – утвердження Інни як особистості. Цей конфлікт тісно пов'язаний з іншим, який деякою мірою знаходиться у підтексті: Андрон Ягнич – Віктор Веремієнко, Автор протиставляє два розуміння сутності людського життя. Для одного життя – це постійне горіння, активність, а інший далекий від усього цього. Для першого берег любові – це Батьківщина, його дім (судно), місце, де він найповніше відчуває свою причетність до справ народу, країни, та і сам він – це берег любові для інших. У другого берега любові немає, він його зрадив, втратив. В цьому глибокий епічний смисл образів. Усі згадані колізії і конфліктні ситуації виповнювали роман тривогою з приводу невлаштованості світу. Головний конфлікт – це по суті, роздум автора про одне: з чим має людина розпрощатися в житті, а що має взяти з собою в день завтрашній.

«Собор» (1968). Над романом О.Гончар працював упродовж 1963-1967 рр. Усі події, пов'язані з історією видання і обговорення (а точніше – цькування) роману дослідив В.Коваль у книзі «Собор» і навколо собору». Багато цікавих фактів можна знайти також у книгах «Слово про Олесь Гончара» та «Вінок пам'яті Олесь Гончара». Працюючи над романом, Олесь Гончар виступив на 5-му з'їзді письменників України з доповіддю «Думаймо про велике», в якій порушив багато болючих тем (збереження історичної пам'яті, незадовільний стан вивчення укр. мови в Україні, проблеми освіти і тогочасного розвитку укр. мистецтва, необхідність бережного ставлення до природи, загроза екологічних катастроф, повернення із забуття до читачів творів П.Куліша, В.Винниченка, Б.-І. Антонича).

Здається, нічого крамольного у цьому виступі не було, проте у країні «процвітаючого соціалізму» насправді треба було мати неабияку громадянську мужність, щоб говорити про такі речі та проблеми. У 1964р. помінялось вище партійне керівництво держави: Хрущова замінив Брежнєв, «свобода» для укр.

митців закінчилась, почались масові арешти інакомислячих (тобто усіх, хто не прославляв, а «очорнював» радянську дійсність, був, за визначенням владних структур, «ідеологічним диверсантом» або ще гірше – «буржуазним націоналістом»). Це були часи «подвійної» моралі, що особливо буде процвітати у 70-80-х роках.

У такій атмосфері з'являється роман Олеся Гончара «Собор» (1968). Цей рік був ювілейним для автора, 3-го квітня йому виповнювалось 50. У січні цього року в журналі «Вітчизна» (наклад понад 19 тис. примірників) вперше опубліковано «Собор», у лютому він з'явився у видавництві «Дніпро» (накладом понад 100 тис). Після позитивних відгуків у пресі впродовж січня-березня 1968 настала чорна смуга для автора і його твору. У квітні почалася планомірна кампанія публічного шельмування «Собору». У пресі з'явилися організовані відгуки «анонімних читачів», які роман рішуче засуджували, навіть не гортаючи його сторінок. Тих, хто позитивно оцінював роман, чекали утиски, звільнення з роботи, залякування. Сумну роль у цій кампанії зіграв 1-й секретар Дніпропетровського обкому партії О.Ватченко (друг Брежньєва), який з подачі своїх підлеглих впізнав себе в образі Володьки Лободи, адже він також «помістив» свого батька у будинок для перестарілих. Гончар часто бував у Дніпропетровську у своєї сестри, а собор, описаний у романі, дуже схожий був на їхній Новомосковський.

Обуренню високого чиновника не було меж, і Ватченко, заручившись підтримкою «зверху», почав діяти. У Києві на Пленумі ЦК КПУ Ватченко прямо звинуватив автора роману, що той «очорнив» рад. дійсність, спрямував зміст «Собору» *“проти людей праці”*, *“по-наклепницькому показав духовні риси трудівників”*, отже, загалом роман *“ідейно порочний, шкідливий, пасквільний”*...

На підтримку О.Гончара в «Лит. газеті» М.Бажан опублікував статтю «У повній силі росту», в якій назвав «Собор» великим успіхом прозаїка, значним, глибоким, багатоплановим твором.

Проте механізм розправи з О.Гончарем та його романом було запущено, і згодом з'являються “розгромні” статті академіка Шамоти, Федя і їм подібних. Це ще більше привернуло увагу до опальної книги, тисячі читачів надсилали Гончарові листи підтримки. Тоді влада вдалася до замовчування: твір було офіційно заборонено, вилучено з бібліотек та книгарень, не допущено запланованого рос. перекладу для всесоюзного читача.

Лише через довгих 20 літ “Собор” повернувся в літ. обіг. 1987р. його було перекладено рос. мовою, а згодом вийшли нові видання й українською. Так цей “багатостраждальний” твір увійшов у літ. процес 60-80-х років.

За жанровими ознаками дослідники називають роман **проблемно-філософським**. Автор не просто аналізує абстрактні морально-етичні категорії. Його передусім хвилюють проблеми духовності сучасників, пошуки ними сенсу буття, питання про історичну пам'ять і наступність поколінь, джерела нац. нігілізму, споживацтва, злочинної байдужості у ставленні до нац. святинь і природи.

1. О.Гончар вкладає в уста своїх героїв (Миколи Баглая, його старшого брата Івана, Ромця Орлянченка, Геннадія та ін.) роздуми про сенс буття;
2. В образі Володьки Лободи викриває соціально-узагальнений тип кар'єриста, людини без пам'яті, без совісті, показуючи рад. дійсність без прикрас і гасел;
3. Порушує проблеми екології (М.Баглай розробляє фільтри для димових труб, Ізот Лобода береже Скарбне);
4. В гуманістично-творчому ключі осмислює проблему пам'яті, історії рідного народу, гармонії між людиною і природою в епоху НТР;
5. Його турбують джерела нац. нігілізму, споживацтва, злочинної байдужості, руйнування моральних цінностей, оказенення духовного життя людини, доля жінки-трудівниці (Єлька Чечіль і її мати, Вірунька Баглай, Шпачиха), турбота дітей про старих батьків та ряд ін. проблем, які окреслюються пунктирно (н-д, питання про чистоту мови – лист безграмотного хлопця з армії до Єльки, бо

відсутність паспортів для селян з позиції сьогодення – як викриття “сільського рабства” в тодішньому СРСР).

“Твоя зоря” (1980) (Державна премія СРСР, 1982). Роман оригінальний за вираженням часу і простору. Дійсний час – 1 доба, але він вміщує уявний час – життя на Україні 20-х рр., ВВв, проблеми сучасності. Основа сюжету – доля колишнього військового льотчика, а тепер дипломата Кирила Заболотного. Головний герой твору, його дружина Софія постають у контексті сучасних глобальних проблем; художнє протиставлення творення-руйнування пронизує образну систему роману. Автор створив суперечливий, тривожний образ сучасного світу, в якому існує загроза техногенних катастроф, дисгармонії людини і природи, показав такі явища, як нац. нігілізм, байдужість, прагматизм, а на противагу їм – внутрішню гармонію людини, духовну наповненість, творче ставлення до життя.

– *У чому філософська концепція особистості в худ. феномені О.Гончара “Твоя зоря”?* Традиційний принцип зображення – через пам’ять героя, що зв’язує різні часові пласти в одне ціле – набуває тут нового втілення. Пам’ять життя рядової людини передана письменником як рух, що “матеріалізується” у безкінчному плині дорожнього полотна (Кирило Заболотний, його друг дитинства вченийеколог та дочка колеги-дипломата, Ліда Дударевич, мчать далекими хайвеями, одержимі бажанням побачити виставленому в одному з провінційних музеїв західного світу “Слов’янську Мадонну”). Пам’ять без руху – ніщо; закостеніла пам’ять перестає бути такою. Саме в цьому яскраво виражений моральнофілософський зміст концепції письменника.

Говорячи про роман “Твоя зоря” не можна обійти увагою важливий момент – сконденсованість часу. Художній смисл дороги Кирила до Мадонни прочитується в романі як шлях до краси, до істини. Долаючи його, герой осмислює життєву суть людини і людства, повертається в своє голодне й поетичне дитинство, яке минало в полтавському селі Тернівщина, згадує чорні дні колективізації і війни з фашизмом, малює в своїй уяві портрети “добрих” і “злих” односельців. Оповідуючи

про кілька днів колективізації на Тернівщині, суть розповіді утримується на зіткненні двох антиподів: чесний трудівник Роман Винник і Мина Омелькович – теж селянин, незаможний ледар, який зненавидів свого часу працю як підневільну й тепер прагне лише одного – влади.

Інтерес до тієї “слов’янської Мадонни” посилюється в романі тим, що вона писалась (передбачає Заболотний) з дочки Романа – Надьки, яку було знеславлено в молоді роки, а в зрілі їй довелося розділити наругу з батьком, якого за “куркульське” господарювання вислано з села. Відтак твір виповнився соц. катаклізмами, через які пройшов народ у “комуністичні” часи; до тих катаклізмів додалися ще й конфлікти з міжнародного життя, які не дали Заболотному ні побачити жадану Мадонну, ні повернутися до рідного берега – до степової Тернівщини. Він гине за нез’ясованих обставин в авіакатастрофі, поспішаючи виконати доручення міжнародної організації по захисту дітей.

Як докір людству виписаний в романі епізод “Перед світлофором”. Рій бджіл “обліпив” світлофор, зупинивши рух величезного потоку автомобілів. Символічна розв’язка епізоду – шлях машинам відкриває спеціально викликаний на допомогу пасічник Френк. Письменник, таким чином, підводить нас до переконання, що майбутнє цивілізації залежить від самої людини, її волі, характеру діяльності, людяності.

Автор розвиває в романі одночасно три сюжетні лінії (життєвий шлях Заболотного; загадкова й реальна історія Мадонни; мозаїчні картини зарубіжного життя), а в кожному з них введено ще кілька оповідних шарів (протистояння Романа Винника і Мيني Куцолапа, окреслення життєвих позицій Заболотного і його колеги – кар’єриста Дударевича та ін.), які також розвиваються за принципом контрапункту. Звідси й симфонізм мислення, який став новою естетичною якістю в ліро-епічному стилі письменника і дав змогу йому зобразити справді масштабну картину сучасного світу.

Ліда Дударевич духовно тягнеться до тих ідеалів, які сповідує Кирило Заболотний. Образ Ліди – живе втілення авторської ідеї про безсмертя людяного в людині, про те, що сучасне юне покоління здатне глибоко усвідомити зміст слів, сказаних матір'ю Ліди – Тамарою: *“Подаровано вам планету унікальну, дублікатів нема, – так розпорядіться нею достойним чином”*.

Відображення руїницьких тенденцій бюрократизованого техногенного суспільства у новелістиці (“Корида”, “Чорний яр”, “Двоє вночі” та повісті “Спогад океану”). Публіцистичні міркування О.Гончара над фатальними подіями ХХ ст. У сер. 80-х рр. Гончар публікує оповідання “Геній в обмотках”, “Народний артист”, “Ніч мужності”, “Чорний яр” та ін. Опов. “Двоє вночі” написане ще в 1963р., але з’явилося лише у кінці 80-х. Відтворено драматичну колізію протиборства О.Довженка і Й.Сталіна. Надто багато суголосного він відчув у протистоянні стосовно власного життєвого і творчого досвіду. “Далекі вогнища” – передмова до роману “Твоя зоря”. Кирило Заболотний – працівник редакції обласної газети. Автор говорить про репресії 1937-38 рр. (як зникають люди – редактори, що співробітники навіть не встигають запам’ятати їхні прізвища). “Корида” (1982) – буденна картина поєдинку тореадора з биком на коридній арені, побачена очима звичайної трудівниці Ганни Адамівни, набуває глобальних узагальнень. О.Гончар цією новелою зробив спробу підірвати зсередини культ людської сили, котра продовжує бездумно “приборкувати” всю живу природу.

“Чорний яр” (1985) – в цьому опов. автор виступає майстром літ портрету. Головному героєві – Гайдамаці дозволено втілити в життя його мрію – збудувати величезну греблю, яка збирала б увесь бруд міста. Його часто критикували, вважаючи його дітище “кабінетною витівкою”. Та одного разу сталася катастрофа на “об’єкті”. Дамба прорвала на очах у її творця, змітаючи на своєму шляху будинки, заповнюючи вулиці міста лавиною бруду, перевертаючи трамваї з пасажирами. У вир текучого бруду потрапляє і Гайдамака, та його, як на гріх, врятували.

Повість “Спогад про океан” (1986-87) розкриває важливу якість Гончаревої творчості – планетарність худ. мислення. Дія відбувається на морському лайнері, що потрапив у шалений шторм. Кидає корабель, мов тріску, то на один бік, то на інший, а зібралися на ньому й українці і бельгійці, й американці, – і ось впливає з глибин твору асоціація: лайнер – образ сьогочасного людства з усілякими небезпеками, які на нього чатують, символом хисткості, вкрай слабкої захищеності усієї нашої цивілізації.

Отже, найважливішими ознаками інд. стилю О.Гончара є органічне поєднання реалізму з романтичним баченням світу (“поетичний реалізм”), філософське заглиблення у найскладніші проблеми сучасності, ліричність образів і розповіді, публіцистичність оповіді, планетарність худ. мислення, постійні пошуки позитивного героя. Як літературознавець, критик, публіцист О.Гончар реалізував себе у книгах “Про наше письменство” (1972), “Письменницькі роздуми” (1980), “Чим живемо. На шляхах до укр. Відродження” (1991), “Катарсис” (2000) – по смерті вийшла книга.

Життя письменника обірвалось 14 липня 1995р. Серед останніх записів на його письмовому столі були такі: *“Духовність – то як озонова піднебесна пелюстка, що так бережно огортає планету і не дає зруйнувати життя. Дбати про духовну наповненість душі, про її духовне здоров’я і дбати про середовище, в якому живемо, – це, мабуть, головне. Душа й природа в злагоді своїй забезпечать надійність життя”*.

Павло Архипович Загребельний (1924 - 2009).

Переглянути відео з ютубу : «Цікаві факти з життя Павла Загребельного» – <https://youtu.be/pHwsoGCQxAk>, Обличчя України. 2004 рік. Павло Загребельний – <https://youtu.be/PgHvk3blel4>, «Диво – ключі Павла Загребельного».

«Мудрого не зламає лихо і не зіпсує щастя», – писав П. Загребельний. А довелось пережити й перетерпіти багато: рано втратив матір (йому було лише 6 років), у 16 пішов добровольцем на війну, поранення, 2,5 роки німецьких таборів і

півроку в радянському концтаборі для спецперевірки офіцерів, що були в німецькому полоні (майже 12 тисяч). Йому пощастило, бо не відправили на розпилювання лісу, на роботу в шахти... Поталанило й з родиною (кохана, з якою познайомився, навчаючись в Дніпропетровському університеті, двоє діток).

Мало хто може зрівнятися із Павлом Загребельним у його фантастичній працездатності. Майже 50 років він писав прозу, публіцистичні статті і працював до останнього часу. Творчість Павла Загребельного (за 40 років літературної творчості написав 20 романів). Загальний тираж доробку письменника оцінюють у близько 15 млн. книжок, що опубліковані понад 20-ма мовами.

На сьогодні його творчість залишається візитівкою вітчизняної історичної романістики. Як же все починалося? Як він сам стверджував, «історію» почав писати випадково. На поч. 60-х працював над романом про Київ «День для прийдешнього» (спершу, між іншим, називався «Зло», а Хрущов не зрозумів і заборонив). П. Загребельному захотілося до книги увести главу про Софію Київську. Заходився вивчати архіви і так захопився! Увесь віднайдений матеріал в одну главу не вміщався, отож згодом і написав свій перший історичний твір, в якому автор прагнув реконструювати історичну психологію людини, яка сприймає/не сприймає християнство.

Про справжнього романіста він говорив так: *«це філософ, блискучий ерудит, знавець мови і літератури, він вибудовує цілий світ, заселяє його людьми, дає йому закони, творить небо і землю, води й рослини, найголовніше ж: творить світ людей, речей, часів»* (з його інтерв'ю). І справді, від першого «Дива» і в усіх наступних, аж до «Тисячолітнього Миколая» немає суто історичного сюжету. Натомість є концептуальна композиція (коли все обертається навколо собору; якщо він стоїть тисячу років – так само наша історія, і так само наше життя обертається довкола минулих подій, як довкола собору. Замкнене коло нашої історії).

Початковим стимулом для нього завжди служив внутрішній протест проти несправедливої на його погляд, або й просто непривабливої історичної оцінки – явища, доби, ідеї, особи; прагнення виявити їхнє істинне як на нього значення: (у

«Диві» (1968) й «Первомості» (1972) – розкрити глибокі народні джерела мистецтва та ремісництва Київської Русі, творчу силу народу – всупереч малознанню або інерції уявлень про запозичувальний, наслідувальний їх характер щодо Візантії; у «Смерті в Києві» (1973) – заперечити традиційні оцінки постаті й ролі Ю. Долгорукого, побачити в ньому не загребушого володаря, а ледве чи не свідомого носія єдності руських земель у її новій якості; в «Євпраксії» (1975) та «Роксолані» (1979) – дати своє, супротивне історичним стереотипам, уявлення про загадкові постаті й небуденні долі двох жінок нашої землі).

«Я, Богдан» (Сповідь у славі), 1983 – історико-філософський роман про вождя українського народу в його національно-визвольній війні 1648-1654 рр. написаний у формі сповіді-монологу. У ньому всебічно охарактеризовано постать Богдана Хмельницького як державного діяча, полководця, дипломата, так і людини в усій складності життєвого шляху та особистої вдачі.

Розкрити «таємниці» характеру Б. Хмельницького, показати його як людину та як визначного державотворця – таке завдання поставив перед собою П. Загребельний у романі. Він показує діяльність гетьмана на тлі складної політичної ситуації середини XVII ст., зупиняючись також і на подробицях його особистого життя. Панорамність, історіософські роздуми про долю України — такі риси роману «Тисячолітній Миколай» (1994).

П. Загребельний дбав про те, щоб пригода, інтрига не просто давала цікаву, захоплюючу форму розгортання історичного матеріалу, а щоб “працювала” на авторську версію, допомагала авторові разом із читачем пройти етапи дослідження історичної загадки.

Він наважився писати зовсім не модні (інколи й небезпечні) й навіть шкідливі для творчого становлення історичні твори, всупереч вимогам кон’юнктури, що потребували романів про радянських трударів. Свій вибір у цій ситуації пояснював так: *«Пам’ятаю, як Чіаурелі (рад. кінорежисер, сценарист) вчив Довженка фільми робити: «Треба, щоб між кадрами в тебе були серпочки й молоточки, тоді тебе не*

критикуватимуть». *Зізнаюся, так я й писав. У мене навіть графік своєрідний був. Напишу один роман «про сучасність», а тоді спокійненько один-два історичних. У такий спосіб кидав кістку критикам, і поки вони її гризли, писав, що душа просила».*

Твори П. Загребельного 80-90-х рр. про сучасність.

У прозі П. Загребельного представлено, напевно, усі жанрові й видові модифікації: авантюрний роман, пригодницький, детектив, репортажний роман, біографічний, автобіографічний, роман-розслідування, історичний роман, роман виховання, традиційний роман характерів, роман сатири, роман-памфлет... – він усе перепробував, подеколи змішуються жанри, зухвало перекреслюючи їхню непорочну “чистоту”, схрещуючи стильові манери. Для такої літературної провінції, якою була Україна 60-80-х рр. це було екзотично й несподівано.

П. Загребельний тривалий час (1966-1979рр.) очолював СПУ. З 1979-1986 рр. – голова Комітету з Державних премій ім. Т.Г. Шевченка, 1996-2005 – член Комітету Національної премії України ім. Т. Шевченка. Йому було дозволено більше за інших, але й він зазнавав не просто ідейних проробок, а й розправи чи спроби розправ. Пригадати хоча б судилище, влаштоване Генеральною прокуратурою СРСР над його романом «Південний комфорт» (1984р. – журнальний варіант; 1988 – окреме видання), де він не мав адвоката й не мав змоги захищати себе сам. Його звинувачували у тому, що він «грішить порнографією». Насправді ж роман пройнятий пафосом гострого сатиричного викриття прокурорсько-суддівського корпусу, його закулісного життя, корупції, безпринципності, зловживань, прихованих за демагогією. Так «Горбачовську перебудову» Загребельний зустрів із випередженням.

Були спроби розпалити полум'я скандалу довкола роману «Диво».

«Тризе» – оповідання 80-х рр., присвячене пам'яті В. Земляка. Про трьох письменників, чії прізвища починаються на літеру «З» (Земляк, Зарудний і Загребельний). За нього він також зазнав тиску на шпальтах газет.

Починаючи з кінця 80-х рр., можливо з повісті «В-Ван» (1988), у письменника немов відкривається друге дихання: один за одним виходять твори з гострою сучасною проблематикою, глибоким проникненням у проблеми сьогодення й історії, філософським осмисленням суперечливої, а часом і трагічної долі своєї Вітчизни, її багатостраждального народу. Образи героїв повістей та роману “Тисячолітній Миколай”, що з’явилися протягом 90-х набувають виразного символічного звучання.

Повість “*Гола душа*” (1992) зображає трагічний парадокс нашого життя. В центрі її – душа людини зі злетами та падіннями, терзаннями і суперечностями. Це підтверджує характерологічний рівень твору, який показує душевне роздвоєння, що виникає внаслідок деформації суспільних цінностей, яка набуває загрозливих параметрів наприкінці рад. доби. Двадцятирічна робота головної героїні на керівній посаді спотворює жіночий характер. За зовнішніми ознаками емансипації захована підневільність Клеопатри Микитівни Січкара. Якщо на початку твору письменник малює жінку, яка прагне самовизначитися, то все змінюється після призначення її на посаду начальника управління культури. Сила, влада призводять до втрати здатності щиро спілкуватися й виявляти почуття. У повісті автор використовує прийом сповіді, акцентує увагу на різних сферах життя Клеопатри Січкара – на славі та стражданні, на радощах і горі. І все ж композиція твору, побудованого у формі самоаналізу (підзаголовок – сповідь перед диктофоном), створює враження гри.

Це повість абсурду.

–Пригадаємо «театр абсурду», що з’явився на Заході у сер. ХХ ст.; назвіть його риси, парадокси, символи та представників.

Театр абсурду, звісно, був пов’язаний з іменами драматургів Е. Йонеску та С. Беккета. Спочатку всі посміхалися: “*О, це абсурд!*”, а потім придивилися й визнали, що не такий то вже й абсурд, – це наше життя таке безглузде. Вони спочатку написали, а потім переконалися, що життя й справді абсурдне, а ми прожили в цьому абсурді, а згодом П. Загребельний написав цю повість. Так що авторові нічого не треба було вигадувати. Працюючи колись у дніпропетровській обласній газеті,

Загребельний зустрів там директора видавництва, який перед тим був директором пивного заводу. Коли переїхав до Києва, побачив, що там іще більший парадокс – людина, яка була зоотехніком, керує ідеологією. У Москві міністр культури – за фахом – хімік...

Коли пише про жіночі переживання жінка, виходить жіноча література, коли ж пише чоловік, то виходить суцільний, за висловом П. Загребельного, «Сарказм. Маразм і Оргазм». Цінність цієї повісті абсурду в сатиричному змалюванні системи зсередини, показана очима самого коліщатка і гвинтика цієї системи. У центрі номенклатурного безумства – історія злету й падіння Клеопатри Микитівни Січкара, в арсеналі якої неймовірна зовнішність, 69 видів усмішки і великі амбіції. Павло Загребельний використовує кілька цікавих прийомів для творення цього образу.

–Прослідкуйте, читаючи повість, які саме засоби творення образу (головної героїні) використовує автор, та як висока емоційність мови твору передає авторське ставлення.

–Також зверніть увагу на саркастичність, влучність прізвиськ, порівнянь і метафор (щодо ін. персонажів); вкраплення пісень як форма вираження психологічного стану.

Загалом тематика і образна система твору однозначно вирашні. Павло Загребельний виявляє майстерність перевтілення, обираючи оповідачкою жінку та ще й з діаметрально протилежними цінностями. Клеопатра Січкара, хоч далеко не позитивний персонаж, але що точно у ній є – це воля до життя; воля до влади. У прямому сенсі. Хоч хтозна, можливо, вона б оцінила Шопенгауера чи Ніцше. Але хто керує, той не читає. А хто читає, той не керує.

По-іншому заповнений художній простір фантастичної повісті «Попіл снів» (1995). У ній письменника цікавлять перехідні стани, коли одна реальність деформується, а натомість з'являється інша. Ось чому він звертається до сновидного простору: там світ втаємничений, наповнений новими знаками. Більше того,

концепція змінної людини, через яку постійно перетікають найрізноманітніші світи, зумовлює фантастичність.

Сюжет повісті такий: у новорічну ніч 1992 р. на пульт стеження за станом 4го блоку Чорнобильської АЕС вривається невідома жінка в генеральській уніформі і заявляє, що залишиться там, доки до неї не прибудуть представники влади. Доктор Аля (так звуть цю жінку) повідомляє працівникам прокуратури, міліції та служби безпеки, що з надзвичайно секретного “наукового” об’єкту (він підлягав Москві, тому в Києві про нього ніхто ніколи не знав) втекли піддослідні люди, серед яких майор авіації Чуйко, наділений страхітливою здатністю вбивати людей психоенергією власного сну, – тих, хто йому насниться. Він може вбивати президентів і генералів, коронованих осіб і вчених злочинців, таких, як доктор Аля і її шеф. Доктор Аля в паніці: майора треба знайти і затримати – інакше може статися катастрофа...

Найбільший успіх автора в останні роки 90-х пов’язаний із романом «Тисячолітній Миколай» (1994) – твором незвичним своєю умовністю. Адже всі події роману відбуваються з людиною, яка живе тисячу років від часів князя Володимира аж до перебудови. Герой стає свідком і учасником подій доби Б. Хмельницького, Переяславської ради, переживає голод 33-го і другу світову війну. Паралельно подано сюжетну лінію брата головного героя, який несподівано для самого себе зробив дивовижну кар’єру і виріс з селянського хлопця до одного з керівників республіки. А все почалося з того, що в шкільному драмгуртку він виконав роль Леніна в п’єсі Корнійчука “Правда”. А далі пішло: інститут культури – секретар комсомольського бюро, секретар обкому і т.д. і т.п. Він нічого не вмів робити, тільки от в юності зіграв роль Леніна.

З філософських позицій П. Загребельний роздумує над функцією держави. Вона постає в його творах не тільки спільністю історично об’єднаних людей, а й сама уособлює дійову особу, яка є символом збагачення одних і зубожіння інших, яких значно більше. Письменник не раз підкреслює, що під тиском тоталітарної

культури всі стали однакові, сірі, неначе загіпнотизовані. Маса прагнула до свободи, але втратила її, бо пішла за деформованим сурогатом. Автор роздумує над характером нашого соціалізму, і приходить до висновку, що він – інквізиторський...

Пізніше вийшли друком «Юлія, або запрошення до самовбивства» (1994) – «роман про любов, у якому непросто змальовуються любовні пригоди»; «Брухт» (2002) : порушення проблем людського буття, безглуздя і нонсенсів суспільних процесів, духовної кризи; «Стовпотворіння» (2004).

Не кожен твір у доробку П. Загребельного витримав випробування часом. Та на момент виходу кожен був справжнім явищем літератури. А от історичні романи в більшості своїй житимуть ще довго. Загребельний, напевно, єдиний автор старшого покоління, книжки якого залишаються напрочуд актуальними й популярними сьогодні.

Павлу Загребельному було 84 з половиною роки, коли він помер від туберкульозу. Його називали «живим класиком» та «патріархом української літератури», «Нестором-літописцем з ХХ століття», адже романи Павла Загребельного (а їх є понад 20) – це своєрідний літопис багатостраждальної української історії від сивої давнини Київської Русі до першого десятиліття незалежності.

Цитати письменника:

«Людина вмирає, а дім, зроблений нею, стоїть, і пісня, складена нею, співається тисячу літ, і казка живе спервовіку, витвори думки й уяви триваліші за саму людину. І правда про людину так само існує довше, ніж сама людина».

«Найдорожче для людини – це думка, а вся солодкість думки – в рідній мові. Ворог може захопити територію. Він може сплюндрувати міста й села. Але доки живе душа народу – народ безсмертний. Вмирає душа – вмирає й народ. Без мови немає народу. Він зникає з лиця землі, як древні ацтеки. Чи не тому ворог зазіхає найперше на мову народу, який він хоче уярмити?»

Лекція. Тема № 12

«Химерна проза» як національний феномен та її світовий контекст.

«Химерна проза»: традиції, еволюція.

Здобутком української прози 50-70-х років минулого сторіччя став «химерний» роман. В українському літературознавстві химерність трактується як естетика, де органічно поєднуються елементи реального та фантастичного, побутового та міфологічного, дійсного та уявного. Термін прижився в українській рад. критиці, а Анатолій Погрібний присвятив «химерному жанрові» корисне літературознавче дослідження (Мода? Новація? Закономірність? О «химерном» жанре в укр. прозе». *Литературное обозрение*. 1980. №2. С. 24–28). Визначальними рисами химерного роману А. Погрібний назвав «крайню розкутість писання і уяви, що включає, як правило, елемент фантастичності і сміху, вільну, але цілеспрямовану деформацію часово-просторових зв'язків і відносин». Зосереджуючи увагу на технічних рисах, А. Погрібний підкреслив, що химерний роман, започаткований під час «післясталінської відлиги», кинув виклик консерватизму естетичної форми, такому характерному для типового рад. роману. Химерний роман відкинув панівний сюжет і традиційне поняття про позитивного героя, а його творці послуговувалися прийомами, які до 1954р. вважалися б формалістичними.

Химерний роман визначається і традиціями, в яких він має своє, історично зумовлене місце. У рад. літературознавстві поняття «химерне» асоціюється з «українським» корінням в «Енеїді» І. Котляревського, «Вечорах на хуторі поблизу Диканьки» М. Гоголя та ін. Водночас тут помітний жанровий зв'язок з європейською традицією комічного роману. Погрібний визначає такий зв'язок з романами «Гаргантюа і Пантагрюель» Ф. Рабле та «Дон Кіхот» Сервантеса. Можна ще згадати «Кота Мура» Е.Т.А. Гофмана.

Таким чином, «химерний роман» для укр. літератури – специфічне явище, проте «химерна проза» виступає в одному типологічному ряду з творами магічного реалізму Ж. Амаду, М.А. Астуріаса, А. Карпент'єра, Г. Г. Маркеса.

Нагадаємо елементи «магічного реалізму» у творах латино-американських письменників:

- дійові особи приймають і не заперечують логіку магічних елементів;
- фантастичні елементи можуть бути внутрішньо несуперечливими, але ніколи не пояснюються;
- численні деталі сенсорного сприйняття;
- часто використовуються символічні образи;
- емоції та сексуальність людини як соціальної істоти часто описуються дуже докладно;
- викривляється плин часу так, що він стає циклічним, або здається відсутнім (іще один прийом полягає у колапсі часу, коли теперішнє повторює чи нагадує минуле; змінюються місцями причина й наслідок, наприклад, персонаж може страждати до трагічних подій);
- елементи фольклору і /чи легенд;
- події представлені з альтернативних точок зору, тобто голос оповідача переключається з 3-ї на 1-шу особу, частими є переходи між точками зору різних персонажів та внутрішнім монологом відносно спільних взаємовідносин і спогадів;
- минуле контрастує із теперішнім, астральне з фізичним, персонажі один з одним;
- відкритий фінал твору дозволяє читачеві визначити самому, що ж було більш правдивим і відповідним світобудові – фантастичне чи повсякденне.

Так само, як і представники магічного реалізму, українські автори химерної прози, зображуючи фантасмагоричне як звичайну подію, одивнювали реальність,

надавали їй феєричного характеру, аби вразити читача парадоксами реальної дійсності, відкрити прихований сенс і ширші обрії буття.

Засобами химерності в українській літературі є:

- сміх, гумористичний тон, гротескність і пародіювання, карнавалізація і театралізація,
- переплетення реальних речей із барвистим міфологізмом, фантастикою чи містикою,
- народна фантастика, втручання фантастичного в хід подій і зображення персонажів,
- наявність фольклорних елементів і мотивів з історії (найчастіше – укр. козаччини), історичний колорит – за перевіреною традицією застосовується для того, щоб забавляти, розважати читача,
- місце дії (позаміський ландшафт, найчастіше – село),
- герой химерного роману – це милий оригінал, химерний дивак, який стоїть осторонь від життєвої практики звичайної сучасної людини.

Очевидно, «химерність» – особливе виявлення умовності – була спочатку своєрідним компромісом влади і літератури. Письменники одержали право на новаторство у формі й тематиці, почали активно прокладати шлях до притчевого, алегоричного осягнення дійсності.

Першим до цього жанру звернувся О. Ільченко «Козацькому роду нема переводу або Козак Мамай і Чужа молодиця» (1958), вказавши його жанрове визначення : «химерний роман із народних уст». На той час це був єдиний твір, у якому наскрізним, центральним елементом поетики була саме умовність. Авторіві вже з перших сторінок роману вдалося створити химерну атмосферу, де діють Господь Бог, святий Петро, безсмертний козак Мамай, Чужа молодиця (тобто Смерть), з усіма казковими героями трапляється безліч дивних, часом фантастичних пригод. Оповідь ведеться від першої особи. Це нагадує казку, де

відчувається присутність автора, іронічного сучасника, який веде оповідь у розважливій формі про якісь давноминулі події.

Переглянути Сайт, присвячений творчості О. Ільченка. Режим доступу:
<http://ilchenko.orgfree.com>

Після роману О. Ільченка в еволюції химерної течії була перерва у 13 років, а в 1971 В. Земляк відроджує це явище, хоча химерною свою діалогію «Лебедина зграя» та «Зелені Млини» він не називає. Тоді вже критики активно використовують цей термін. У першій частині діалогії автор, розглядаючи індивідуальні долі у фіктивному селі (Вавилон), подає гумористичний образ процесів, що в історичній дійсності особливо смішними не були це: колективізація й розкуркулення – 20-30-ті роки ХХ ст. За всіма героями роману (Левко Хоробрий, Явтушок Голий, Мальва Кожушна, Андріян Валах, Володя Яворський, брати Соколоки, Орфей Кожушний) стоїть український народ – багатий душею, великий у своїй простоті, вдатний до пісні, до гумору, вигадки. Вавилон В. Земляка виріс як символ незнищеного духу нашого народу, став одним з найпомітніших відкриттів літератури 70-х років. В романі письменник порушив проблеми: історії українського народу; осмислення сенсу людського життя та людських взаємин; вірність своїй землі; невмирущість, історичної пам'яті.

Логічним продовженням розпочатої Земляком теми, виступає діалогія Віктора Міняйла «Зорі й оселедці» (1972) та «На ясні зорі» (1975), в якій автор показує пореволюційне українське село, де йде боротьба з бандитизмом за встановлення радянської влади. Спільним для обох майстрів було те, що вони відкидали погляд на село як на матеріал для сталінських репресій, а на його людей – як на гвинтиків із дрібнобуржуазним нашаруванням. Решта ознак, зокрема й іронія, набули у В. Міняйла іншої, сказати б, суто реалістичної якості, тоді як В. Земляк тяжів до філософських узагальнень поетико-романтичного плану.

Поглиблюють наше розуміння природи й культурної функції химерного роману дві частини діалогії Євгена Гуцала «Позичений чоловік» (1980) та «Приватне життя феномена» (1981). Вони відрізняються наративною

перспективою. Першу частину розповідає від першої особи Хома Прищепа, колгоспник села Яблунівка. У другій частині автор – неназваний професійний письменник. Прищепа виступає як наївний оповідач, не обізнаний у ходах «високої літератури», але сповнений народної мудрості, якою дихає сама мова його сільського оточення. Що ж до другого оповідача, то це людина культурна, ерудована, хоч і заздрить природному генієві Прищепи. В обох частинах сюжет розвивається за одним сценарієм – час від часу дія переноситься в сферу фантастичного або невірогідного. Несумісність правил, чинних у цьому штучному світі, з тими, що діють у реальності життєвого досвіду читача, часто створює ефект гумору. Проте окремі внутрішні знаки роману Є. Гуцала, на які вказує М. Павлишин, дають підстави розглядати його у філософській площині. Передусім йдеться про серйозне питання смерті і безсмертя у світському суспільстві, а також обидва оповідачі стають по-своєму філософами, зокрема, коли звертаються до читача.

Таким чином, «химерний роман із народних уст» О. Ільченка став не лише прологом до появи низки творів новочасної умовної форми, а й започаткував тривке літературне явище – химерна проза. Сам термін, хоч, з легкої руки О. Ільченка, прижився в українській критиці, викликав полярні відгуки ще радянських критиків з приводу визначення жанру та з приводу того, які саме твори слід відносити до цієї категорії.

Згаданими творами, на думку декого з критиків, «химерна течія» української прози вичерпала себе; а виявлення у романах В. Яворівського «Оглянься з осені» (1979), та «Автопортрет з уяви» (1980) вважалося повторенням основних змістових акордів та стильових прийомів, напрацьованих попередниками. Проте згодом з'являться романи П. Загребельного, В. Дрозда, які переконливо засвідчать художню немарність цієї течії в укр. прозі 60-80-х років, викажуть новий рівень у стосунках літератури й народнопоетичної традиції.

Зараз чітко видно, «химерна проза» 70-80-х рр.:

- унікала нав'язуваної «робітничої» чи «колгоспної» тематики з неодмінними довгими описами виробничих процесів та фальшивою комуністичною патетикою, лакуванням дійсності, наперед заданими художніми висновками;
- піднімала злободенні морально-духовні проблеми сьогодення;
- вводила національні характери й національну проблематику;
- пов'язувала минулі традиційні цінності укр. народу з сучасним життям; □ розгортала в умовно-алегоричній формі заборонене тоді нац. «етнознавство»;
- освоювала нову для нашого письменства еротичну тематику.

Переосмислення «химерної прози» в доробку українських прозаїків 2-ої пол. XX ст. Умовна форма як один із засобів інтелектуально-філософського пізнання людського буття у творчості В. Дрозда.

Проза В. Дрозда – різностильова й багатожанрова, у світоглядному й психологічному плані її поділяють на дві групи: такі, що їх міг би написати «хтось інший» (бадьорі й оптимістичні повісті про колгоспне село: «Так було, так буде», «Новосілля»), і такі, що їх міг написати тільки В. Дрозд, які не мали «зеленої вулиці», як наприклад, повість «Вовкулака» (про всяк випадок перейменована у видавництві на «Самотнього вовка», Вітчизна. 1981р.) йшла до читача 12 років, «Ірій» – 6 та ін. подібні твори. Суттєвим для розуміння письменницької майстерності В. Дрозда є зауваження самого письменника у його щоденнику: «Коли світ розчарував мене, я конструював світ заново».

Предмет нашого зацікавлення становить друга група, твори, що кваліфікуються за використанням фантастики й гротеску, як химерна проза. Усі його химерні твори об'єднані спільним духом «пакульщини», вони зображають, повторюють і доосмислюють поліську Йокнапатофу, малий всесвіт, що має всі ознаки великого світу, із центром у Пакулі – місці, «звідки бере початок і де завершується містерія людського життя Дроздового героя, едемський сад його невинності (гріхопадіння відбувається поза межами світу Пакуля) і долина плачу,

каяття та спокути, куди вертається його душа на страшний суд совісті» [Історія української літератури ХХ століття: У 2 кн. Кн. 2: Друга половина ХХ ст. Підручник / За ред. В.Г. Дончика. С. 323]. Пакуль – вигадане місце, яке, проте, має свій реальний прототип. Це ті міста і села Сіверщини (Чернігівщина та Київщина), які були близькі письменникові, де він народився, вчився, працював.

Уперше за часом написання письменник згадує назву міста Пакуль у повісті «Самотній вовк» (звідси родом Харлан, Шишига та Великий Механік), хоч події відбуваються за його межами, проте кожен із вихідців цього міста, а особливо головний герой Андрій Шишига, відчувають на своїх вчинках вплив походження.

У повісті автор вдається до фантастичного прийому – перетворення людини на вовка. Тут письменник виходить із власної концепції світовідчуття: одухотворення, поетизація й персоніфікація природи як чогось загадкового, не завжди збагненого для людини, передчуття таємниці – усе це і багато іншого почерпнуто із духовних скарбниць поліського краю, із своєрідної народної філософії поліщуків, таких схильних до фантазування та гротеску. Окрім того, язичництво, фантастичні елементи органічно входять у зміст твору й стають тим ґрунтом, з якого виростають герої твору.

Повість оригінальна за вираженням часу і простору. Всі події відбуваються протягом чотирьох днів. Але наповненість їх така щільна, що в реальні часові межі вони не вміщаються. Тож час у повісті максимально наповнений, що допомагає авторові показати в гіперболічній формі деградацію людини. Чотирьом дням життя Андрія Шишиги після смерті Петра Харлана протиставляється все його попереднє життя. З цих спогадів виростає образна антитеза: протиставляються дві людини, з яких за чотири дні начебто утвориться новий тип сучасного молодика, що за будь-яку ціну прагне потрапити у «вищий» світ, стати там «своїм». А це, наголошує автор, пряма дорога до втрати людиною своєї індивідуальності, до спотворення людини загалом, що полягає у її моральному збідненні. У критиці образи Харлана та Шишиги розглядалися досі як сатиричні, проте сам автор вважає їх радше

трагедійними. Вони відтворюють той тип людей, що жертвують душею в ім'я зовнішнього благополуччя, успіху в матеріальному плані, хоча дуже часто цей успіх є примарним.

Проблематика оповідання «Білий кінь Шептало»: людина в суспільстві, свобода і неволя, особистість і натовп, дійсність та мрія.

Роман «Листя землі» (1993) опублікований вже в роки незалежної України, був удостоєний державної премії імені Тараса Шевченка. Автор відтворив чи не найскладніше століття у вітчизняній та світовій історії: від 80-х рр. XIX ст. до 80х XX ст., спогади, свідчення та історії людей, які пройшли крізь великі випробування новітнього часу. Матеріал збирався десятиліттями. Автор задокументував біографії членів різних генерацій кількох родів, що проживають у «Краї» – напівмітичній українській землі.

У контексті 2-ої пол. 1980-х років, коли написані перші п'ять розділів роману, особливо актуальним було Дроздове осмислення міфу про справедливе суспільство, яке мало з'явитися за соціалізму. Тільки як гірку іронію читач може сприймати слова Івана Коляди: «І тоді настане на нашій землі соціалізм, який є найновішим словом науки про те, як людям розумніше влаштуватися в цьому житті. Коли настане соціалізм, не буде серед нас ні багатих, ні бідних, а будуть усі рівні. За соціалістичного устрою земля і фабрики належатимуть тим, хто на них власними руками працює. І чиновників-дармоїдів над нами не буде, а вільно вибрані народом люди порядок забезпечать».

Читач кінця 1980-х років може порівняти кожну фразу цього «найновішого слова науки» з власним життєвим досвідом побудованого соціалізму і прийти до висновку, що пророцтва революціонерів реалізовувалися у формі своєї прямої антитези. Тут роман не модифікує, а заперечує донедавню ідеологію. Іронія розвінчує марксистське уявлення про соц. суспільство як план, що не реалізувався. Подібній стратегії служить мотив Горіхової землі: це утопія, де ростуть горіхи розміром з людську голову, в яких є все, що потрібне людині. Гаврило Латка вірить у Горіхову землю, занапащує дітей і дружину, шукаючи її, вчиняє заради неї бунт

у Пакулі і, вкінці, розстрілює людей, що відмовляються в неї вірити. І Латка, і Коляда виявляються наївними читачами текстів: вони повірили в буквальноне значення розповіді про Горіхову землю (чи її соціалістичний еквівалент) і заради неї затоптали свою людяність.

Загальна історія, в яку вкладаються всі мікроісторії роману, рухається за законами класової боротьби: показано, як ця боротьба «загострюється», як добрі наміри окремих людей зводяться нанівець залізними економічними законами. Таким чином, роман засуджує з позицій гуманізму тезу, що мета революції освячує всі засоби, навіть брутальні – тезу, втілену у фразі «хай згинуть тисячі й мільйони рабів – майбутнє нас виправдає». У романі людські дії відбивають не тільки боротьбу економічних інтересів, а й принциповий поділ світу на табори добра і зла.

Отже, В.Дрозд – письменник-психолог, письменник-філософ своїми химерними творами змушує задумуватись над сенсом людського буття, взаємозалежністю людини і природи, екологічними проблемами й моральною складністю світу. В усіх химерних творах автор, досліджуючи деформації людської душі, її роздвоєння, відкриває загальний психологічний стан абсурдного суспільства «розвиненого соціалізму». По суті, його фольклорно-міфологічна проза – це розгорнута метафора реальної дійсності, «вирощена» завдяки творчій уяві й фантазії митця на традиційній народній демонології, на слов'янських міфах, легендах, казках, переказах, притчах, небилицях, на елементах української сміхової культури і внаслідок творчого переосмислення спрямована на глибинне відкриття та пізнання історичної та сучасної долі української людини.

Творчий доробок Валерія Шевчука як альтернатива «химерній прозі».

1988р. письменник удостоєний Шевченківської премії за роман-триптих «Три листки за вікном», а 1991р. – однієї з найпрестижніших міжнародних нагород – премії фундації Антоновичів (**Володимир Антонович* (1834-1908 – історик, археограф, археолог, професор історії в Київському ун-ті, фундатор Історичного товариства Нестора-Літописця в Києві, організатор археологічних з'їздів в Україні)). При врученні останньої премії Вал. Шевчук сказав про себе: «Моя доля

як митця не складалася безхмарно, але я ніколи на неї не нарікав. Ніколи не шукав слави для себе, але шукав слави для народу свого і своєї літератури. Зрештою, я й полюбив народ свій через те, що він був упосліджений, гнаний, битий і обкрадений». А закінчував промову так: «Кожен з нас – гість у цьому житті, але кожен у ньому, як уміє і як може, будує свій храм...».

Свій духовний храм – художні твори – він писав, наполегливо шукаючи дорогу до читача. Орієнтиром йому завжди служили християнська мораль і загальнолюдські цінності, а не постулати якоїсь ідеології, класові чи політичні міркування. Для В. Шевчука політика взагалі несумісна з мистецтвом, він вважає, що там, «де до мистецтва домішується політика, починається його поступовий занепад». Тобто, найголовнішим для В. Шевчука у художньому творі є естетична довершеність. Ще за молодих років В. Шевчук відстоював думку, що будь-яка література «мусить розвиватися трипостасно: на елітарному, середньому і масовому рівні, а коли вона не матиме хоч одного з цих компонентів буде неповна». Тому й уникає письменник кон'юктурної праці, не відгукується на події сьогодення, не піддається «потоків минутих вражень». Пише лише про те, що визріває в надрах його душі, що підлягає довготривалому осмисленню. На тлі «шістдесятників» В. Шевчук протистояв нормативам псевдопрози «соцреалізму», творчо полемізував з естетичними засадами «хімерної прози», обстоював принципи елітарної літератури. Він вчасно зрозумів, **як** у тих абсурдних суспільних умовах зберегти внутрішню свободу, а значить і своє істинне обличчя.

Творчість В. Шевчука і є прикладом тієї елітарної форми нац. культури на її строкатому і досить розлоному полі. Він є представником інтелектуальнофілософської, психологічної прози в українській літературі ХХ століття. Р. Мовчан ділить художній доробок письменника на:

–твори про сучасність (ранні повісті «Маленьке вечірнє інтермецо» (1984), «Дзигар одвічний» (1990), «Стежка в траві. Житомирська сага» (1994));

–історичні твори («Три листки за вікном» (1986), «На полі смиренному»

(1983));

–умовно-асоціативні, філософські твори («Птахи з невидимого острова» (1989), «Сповідь», «Мор», «Дім на горі»).

Але чітку грань між ними провести дуже важко, бо всі твори об'єднує єдиний індивідуальний стиль автора, в якому варто виділити кілька найважливіших моментів:

- усі герої мають реальних прототипів, скрізь є він сам, або його знайоме оточення;
- об'єктом письменницької уваги В. Шевчука завжди є насамперед душа людини в різних її іпостасях;
- усі твори відзначаються філософічністю (письменник прагне дошукатися відповідей на питання, які здавна цікавлять людство: сенс життя, добро і зло в світі і в самій людині, свобода духа, мораль, віра, честь, обов'язок, смерть і безсмертя, влада, дружба, любов);
- притчевість, тобто наявність яскраво вираженої через художні образи моралі, повчання (часто він використовує євангельські притчі).

В індивідуальному стилі В. Шевчука переважають риси необароко – певного культурного світогляду, що є продовженням традиції українського бароко в нових умовах. Найяскравішим прикладом необарокового стилю є роман-балада В.Шевчука «Дім на горі». Створювався він у 1966-1980 рр., а вийшов у світ лише 1983 року, коли автора знову почали друкувати. Не тільки роман, а й уся різножанрова творчість В. Шевчука пройнята наскрізним, системоорганізуючим образом Дому. Це символ міцної осілості й захищеності і водночас – ідеальне, алегорія духовної Батьківщини.

Національні засоби химерного роману – фольклор, козаччина, фантастика – з'являються в ньому, але із зовсім новими функціями. Вони звільнені насамперед від кепкування. Історія – це не музейне минуле в романі, а тло, що відчужує, дає

можливість розглянути різні передсучасні проблеми. Етнографічний елемент включно із народною фантастикою – засіб, який звільняє фабулу від реалістичної зображальності й відкриває роман для широкого спектру читань та інтерпретацій.

Роман складається з 2-х частин. Перша – це розповідь про долю чотирьох генерацій, пов'язаних з домом на горі впродовж періоду 1911-1963 рр. Дія 1-ї частини починається нібито реалістично. 1946 р. в домі, що знаходиться недалеко від містечка над річкою Тетерів, живе троє людей: 27-літня Галя, її син, який зветься просто Хлопець, та її Бабуся. Післявоєнна відбудова, в місті з'являється Володимир, новий директор школи, ветеран, з яким Галя пізніше одружиться. Але поступово виявляється, що такі реалістичні зображальні елементи життя вкладаються в зовсім не реалістичну загальну схему(про що онуці розповіла Бабуся).

Другу частину складають 13 фольклорно-фантастичних новел. Саме з них викристалізовується образ світу, в якому панують непевність і страх, в якому межа між добром і злом нечітка й мерехтлива, в якому людина є жертвою згубних пристрастей. Цей цикл становить, по суті, нові і перетворені старі сюжети, що художньо досліджують епоху бароко, світовідчуження тогочасної людини, різних граней її духовного життя. «Новели вводять читача в тип людської свідомості, для якої такі персонажі є справжніми, і відновлюють таким чином призабуті можливості жаху і неспокою» (Марко Павлишин). Цикл новел «Голос трави» – має підзаголовок: «Оповідання, написані козопасом Іваном Шевчуком і приладжені до літературного вжитку його правнуком у перших». Письменник Вал. Шевчук у такий спосіб виразно натякає на Валерія-Шевчука-персонажа. Автор не приховує, що його твір значною мірою автобіографічний.

Естетичний ефект новел полягає в основному у їх фабулі. Так, у новелі «Швець», ремісник, перехитривши чорта, примушує його відкликати усі свої домовляння з людьми, які обіцяли йому свої душі. На здивування шевця виявляється, що до цієї категорії належать усі його знайомі, навіть священник. У новелі «Чорна кума» новоспеченому знахареві стає зрозуміло, що неможливо

рівночасно розбагатіти і залишитися праведним. В новелі «Панна сотниківна» є юний чорт, що мріяв зробити панну сотниківну своєю коханкою. Але це йому не вдається і він приходить до розуміння таких істин: «Всі настанови мають рацію, вони даремно не даються. Ми народжені до чогось одного й не повинні переступати меж»; «У світі повинні бути відповідності – інакше він не втримається купи. Світ без гармонії ні до чого, бо, коли порушиться в ньому одна ланка, усе розсиплеться на сміття».

Наскрізна ідея роману В. Шевчука «Дім на горі» (характерна для всієї епохи бароко) – пізнати сенс буття.

Отже, фольклорно-міфологічний світ роману: умовний, вигаданий, допомагає зазирнути в корінь реального життя як давнього, так і сучасного; допомагає дослідити людську природу та її можливості. Використання міфів, переказів, легенд, дія у творі загадкових демонічних сил. Зв'язок символіки повісті з бароковими мотивами (наприклад, мотив «небесної дороги» як символ життєвого шляху («Самсон»), самотність як благо і прокляття («Джума»), вода як очищення («Панна сотниківна»).

Над романом-триптихом «Три листки за вікном» В. Шевчук працював упродовж тривалого часу – з 1968 по 1981 рік (надр. у 1986); складається він з трьох повістей з трьома головними героями, які виражають характерні риси психології і суспільної поведінки трьох епох: бароко, просвітництва та пізнього романтизму (відповідно XVII, XVIII, XIX століття). Хоч і заснований на конкретному історичному матеріалі, роман філософський, оскільки автор досліджує українську душу в розрізі трьох історичних епох. Три герої-оповідачі (вони ж є і історичними постатями) Ілля Турчиновський (випускник КМА), його онук Петро Турчиновський (випускник філософ. фак-ту Київ. ун-ту) та Киріак Сатановський (також випускник ун-ту) прагнуть з'ясувати: що є добро, а що є зло. Кожен із них по-своєму це робить, але в цьому пізнанні вони мовби переймають естафету один від одного. Отже, в романі авторів вдалося простежити важку суперечливу історію

становлення духовності українського народу, його моральноетичного кодексу упродовж трьох століть – адже, як наголошує автор в одному зі своїх інтерв'ю: «всі оці тисячу років мільйони індивідуальностей боролися, гинули, зводилися, будували і руйнували не тільки матеріальні цінності, але й себе і свою суть, свою духовну структуру» (див. СІЧ. 1991. №12).

Як видно, художня романістика В. Шевчука демонструє інтерпретацію історичних подій та колізій людського духу. Найчастіше центральною постаттю його творів виступає книжник, проте, як стверджує А. Кравченко, «автор може наділяти його будь-яким фахом, але тип мислення, схильність до заглибленого рефлектування виказують у ньому передусім інтелігента характеру, вельми спорідненого з авторським».

Висновки. Хоча «химерний роман» вважається здобутком національної літератури 1960-1970-х років, однак «химерна» проза та «химерність» не обмежені часовими рамками перших десятиліть 2-ої пол. XX ст., а існують у літературному процесі 1980-1990-х рр., поч. XXI ст., щоправда, дещо у видозміненій формі, стаючи повсякчас ознакою жанрових модифікацій творів. Так, В. Чернецький характеризує як химерну повість Ю. Винничука «Ласкаво просимо у Щуроград», підкреслюючи можливу ускладненість твору потоком свідомості, галюцинаторними візіями. Також дослідник до «химерної» прози як вияву магічного реалізму відносить роман «Сталінка» О. Ульяненка та твори ін. письменників, із якими він відчуває спорідненість, – Є. Пашковський та В. Медвідь. Специфіку «химерної» прози як належну до експериментальної парадигми української літератури простежує С. Підпригора на прикладі прозових творів М. Вінграновського (повість «Сіроманець», роман «Северин Наливайко»).

Отже, явище «химерної» прози працює на збагачення української літератури 2-ої пол. XX ст. Двоплановість, параболічність, гротескність і комічність художніх образів та ситуацій, надмірний фольклоризм та символізм, казковість і незвичні

словотвори збурюють унормований плин художнього процесу, повертають літературу до мистецького пошуку.

Лекція. Тема № 13-14

Тенденції розвитку української драми 2-ої пол. XX століття.

Драма з давнини була моделюванням життя й різновидів людської психіки, причому *«драма кожної доби може правити за її портрет»* [Танюк Л. Драма як феномен. *Кур'єр Кривбасу*. 1997. №81-82. С. 4 (3-5)]. *«Хто хоче пізнати дух народу і його менталітет, зрозуміти, чим одна доба відрізняється від іншої, – має вивчати драматургію»*.

Глибоке осмислення епохи XX століття є важливим моментом, бо письменники-шістдесятники, чітко вирізняються на тлі літературного процесу *«радянської доби»* тяжінням *«до пошуку національної самості, традиційних для нашої культури тем та ідей»* [Історія української літератури XX століття: У 2 кн. Кн. 2: Друга половина XX ст. Підручник / За ред. В.Г.Дончика. К.: Либідь, 1998. С.384]. На діяльності українських драматургів благотворно позначилася тимчасова *«відлига»*, що в їхньому доробку виявляється передусім громадянською позицією та художньо-естетичним світовідчуттям.

Етапними для драматургічного поступу 60-х років XX століття стали драматичні твори О. Левади (*«Фауст і смерть»*, 1960), О. Коломійця (комедія *«Фараони»*, 1961), М. Стельмаха (драма *«Правда і кривда»*, 1965). Ці твори повертають штучно *«забуті»* в українському мистецтві колізії неперебутнього філософського конфлікту між добром і злом, реанімують одвічні людські цінності, протистоять ідеологічно заангажованій публіцистиці корнійчуківського штибу використанням засобів художньої умовності.

Увесь складний і взаємопереплетений комплекс проблем, які порушувала соціальна драма 60-80-х років, Дія Вакуленко умовно поділяє на три групи:

- художнє дослідження розвитку соціалістичного суспільства та його головної сили у виробництві матеріальних благ – робітничого класу в епоху НТР...
- художнє дослідження нових суспільних відносин і соціальної психології...
- єдність різних поколінь радянського народу, дослідження героїзму трудового і героїзму ратного.

Освоювали драматурги також історичну тематику: М. Зарудний у п'єсі «За Сибіром сонце сходить», О. Коломієць «За дев'ятим порогом», «Камінь русина».

Творчість О. Коломійця (1919–1994). Творчий доробок О. Коломійця складають близько 20 п'єс. Поява першої п'єси «Фараони» (1961) стала етапною в українській драматургії 2-ої половини ХХ століття. Сюжет комедії – оповідь про те, як чоловіки помінялися місцями з жінками і що з того вийшло. Він здавна побутує у фольклорі, на цю «вічну тему» не раз з'являлися літературні твори, починаючи від арістофанівської «Лісістрати», п'єс пізнішого часу, аж до сучасних водевілів, скетчів, сценок та гуморесок. Коротко нагадаю зміст п'єси. Завідуючому механізацією Тарану з похмілля наснився сон, в якому жінки зайняли місце своїх чоловіків, а чоловіки почали виконувати щоденну жіночу роботу. Комедійні персонажі і кумедні події пов'язані з ними дають підстави робити невеселі висновки, адже драматург говорить про такі речі, як: неуцтво, лінь, пияцтво, зневажливе ставлення до людей, що спотворюють життя; основою згоди на виробництві і в сім'ї має бути взаємоповага між людьми. Таким чином, смішне перемежується із серйозним, кумедне з драматичним і в цілому виходить досить повчальна п'єса.

О. Коломієць належить до покоління, на чю долю випали випробування війною і сталінщиною, проте він зумів винести з цих суворих випробувань «віру в людину, в її моральну непоборність, у торжество життя над усіма ідеологічними і класовими надбудовами, над революціями і війнами» [Одинець І. Вивчення творчості О. Коломійця в 11-му класі. *Українська література в загальноосвітній школі*. 1999. № 2. С.36]. Пішов на фронт з аудиторії Харківського університету.

Студент-історик вивчав живу історію країни в школі Великої Вітчизняної війни (1941-1944), щоб згодом відтворити її у своїх п'єсах. Так, діалогія «Планета сподівань» (1965) є безперечною авторською удачею, результатом художніх шукань і глибоких роздумів про сучасне (роки війни) і прийдешнє (наше сьогодення). Автор дає відчути, що його герої підготовлені до подвигу всією попередньою діяльністю, умовами та самим способом життя. О. Коломієць розкриває коріння мужності, сутність подвигу, гуманістичного в своїй основі, викликаного бажанням перемогти зло й несправедливість, домогтися торжества священної справи. Відлуння війни у п'єсі «Одісея в сім днів» (1972) – емоційний і психологічний чинник сюжету. Через подолання своїх літературно-мистецьких уявлень про воєнні часи проходить молодий хлопець (актор Петро) шляхом подвигу свого батька (командира партизанського загону Коршака), і повертається з тієї мандрівки дорослішим, мудрішим. Це шлях правди, шлях очищення, зворотній зв'язок поколінь.

П'єса «Дванадцята година. Репортаж з того світу» (1969). Її події відбуваються в рятувальному човні. Герої – випадкові пасажери, які опинилися на маленькому суденці після корабельної аварії у відкритому океані. Вони різної національності, різного соціального стану, різного духовного й психологічного складу, але всі, зрозуміло, прагнуть добратися до берега. А навколо – грізна водяна стихія. Жодного шансу на порятунок. І в човні – перед обличчям смерті – панує мир і взаємне співчуття. Коли, здається, показала земля, воскресла надія на життя, тоді знову спалахують класові й расові суперечності, поки не з'ясовується, що це був звичайний в океані міраж. І знов приречені забувають про давні чвари й суперечки, їх об'єднує спільний інтерес – як урятуватися, як вижити. Таким чином, з глибин твору впливає асоціація: човен – образ сучасного людства з усілякими небезпеками, які на нього чатують, символом хисткості, вкрай слабкої захищеності всієї нашої цивілізації. П'єса у формі притчі наочно розкриває коріння суспільних негараздів. Тут соціальне органічно зливається з психологічним, оскільки йдеться

про людську поведінку під час смертельної небезпеки і в хвилини уявного порятунку. Все це показано досить тонко, ненав'язливо, з гіркою іронічною інтонацією.

Очевидно, ця п'єса справила неабиякий вплив на О. Гончара, який у 1987 році напише повість «Спогад про океан», дія якої відбувається на морському лайнері, що потрапив у шалений шторм, а зібралися на ньому й українці, і бельгійці, й американці... Як видно, зазначені твори розкривають важливу якість їхніх авторів – планетарність художнього мислення.

Памфлет «Дванадцята година» – це єдиний твір О. Коломійця, що не був поставлений на сцені. Певно, як зауважує Й. Кисельов, це сталося не з вини автора, «просто не знайшлося режисера, який би міг розібратися в цій досить складній, більше того, символічній драмі» [Кисельов Й. Олексій Коломієць / Письменники Радянської України. Критичні нариси. Вип.9. К.: Радянський письменник, 1979. С.247].

«Перший гріх» (1971) – одна з найцікавіших п'єс О. Коломійця. Вона залишається актуальною і в наш час, бо нею автор прагнув застерегти людину від *першого гріха*, за яким нерідко бувають наступні, й тоді чим далі, то важче повернути втрачене. У п'єсі відсутня зовнішня дія, яскраво виражений конфлікт, тому «ареною, на якій відбуваються битви, є душі молодих героїв» (Медведєва Н.). П'єса розповідає про життя команди баржі «Ураган», що курсує Дніпром, перевозить потрібні вантажі. Як і на кожному судні, тут капітан, боцман, матроси, кок, – люди різних біографій, доль, характерів, прагнень. Доля кожного визначається конкретними причинами, які, по суті, виявляються вагомими суспільними та морально-етичними проблемами: втрата довіри колег, колективу (*боцман Павленко*); зв'язки з нетрудовими елементами, паразитичний спосіб життя (*Палик*); поєднання кар'єризму з підлотою (*капітан*); хибне виховання, внаслідок обивательської обмеженості (*Галина Петрівна*); брак вольових якостей, спроможних протистояти згубним впливам і порокам (*Неля*).

П'єса має пролог і епілог. У пролозі звучить репліка рибалки: «Ураган тьопає, виходить, нічого не сталося», в епілозі – «Яка тиша, яка скрізь благодать». «Нічого не сталося» – підзаголовок п'єси. Він іронічний і полемічний водночас. Очевидно, О. Коломієць хотів ще раз підкреслити – звичайність оманлива. Начебто все спокійно, нормально, буденно, а в цей час відбуваються справжні драми, змінюються людські долі, ламається або відновлюється людське життя.

П'єса «Дикий Ангел» (1978) написана зрілим майстром; вона довершена, хвилююча, гостропроблемна. «Повість про сім'ю», як визначив сам автор у підзаголовку. Життєвим кредо О. Коломійця було утвердження сімейних цінностей, загальнолюдських ідеалів. У цьому контексті слушно навести цитату драматурга: «Я старий чоловік, задумів ще багато, сил – мало, але хотів би написати... може, п'єсу-мрію, коли люди вже переїдяться усім, що я називаю псевдогласністю: душевним нехлюйством, безсоромністю, демонстрацією інтимного, розхристаністю поведінки й зовнішнього вигляду... Я впевнений, що люди з таким розумінням гласності, як право на вседозволеність, ніколи не обідали за сімейним столом, не знають своїх родичів, ніколи не збирались з ними на сімейні свята, не знають, що це таке... Мені відомі сім'ї, що по 20 років не збиралися на обід. Це наш спільний гріх... Ми пішли з дому – на будови, на збори, у кафе, в кабінети, у готелі... Ми розійшлися. Це наш біль. Де ж формується оте святе, оте найдорожче в людині? У сім'ї, в рідній домівці»

[Коломієць О. Зимове сонце світить добріше. *Культура і життя*. 1994. 23 липня]. Звідси виховання в дитини доброти, працьовитості, чесності, поваги до батьків, шанобливого ставлення до старших, до культурної спадщини свого народу та до історії свого родоводу – ті людські чесноти, які має дати родина. У сім'ї дитина усвідомлює свою приналежність до родини, роду, а через них – до рідного народу, української нації.

Тому логічною стала поява драми О. Коломійця «Дикий Ангел», в якій автор осмислює тему спадкоємності поколінь, спільності ідеалів батьків і дітей, коли

«першим є що передати, а другим – що взяти від попереднього покоління» [Вакуленко Д.]. П'єса привернула увагу митців і глядачів насамперед проблематикою, напружено-загостреними конфліктами, зіткненнями діаметрально протилежних поглядів на сенс життя, діяння людини. Незважаючи на підзаголовок («повість про сім'ю»), і розкриті в ній звичні перипетії родинних взаємин, підтекст твору – глибинніший, адже зображені драматургом суспільні ситуації і соціальні негаразди мають насамперед «об'єктивні причини, а не особистісно-суб'єктивні» (Д. Вакуленко). Письменникові вдалося привернути увагу до державних проблем через змалювання однієї сім'ї, внести свою частку в їх осмислення. Про це свідчить той широкий розголос, який здобула п'єса, а її постановка у Київському українському драматичному театрі ім. І. Франка відзначена Державною премією 1980 року.

Під час вивчення драми О. Коломійця «Дикий Ангел» необхідно осмислити проблеми авторської сучасності, які залишаються актуальними і сьогодні для нас із вами. Насамперед це такі:

- відповідальність батьків за виховання своїх дітей;
- батьківський авторитет, наступність поколінь;
- роль жінки в родині та суспільстві;
- єдність особистого й громадського;
- чесна і сумлінна праця кожного громадянина, відповідальність перед майбутніми поколіннями за свою працю;
- викриття «філософії временщика»;
- загальнолюдські цінності: віра, надія, любов; □ проблеми суспільної деградації.

Отже, О. Коломійець як тонкий психолог-експериментатор намагався багатовекторно дослідити всі аспекти особистості: її інтелект, моральні якості, силу характеру, ступінь духовної зрілості. За визначенням М. Наєнка, «Він художник чистоти людської мрії, котра відлунює в усіх його етико-психологічних колізіях,

що розвиваються завжди в екстремально крайніх, психологічно наснажених ситуаціях». Майже до останніх літ життя щороку ставилася нова драматурга. П'єси для нас і про нас. Різні за жанром, за життєвим матеріалом, за проблематикою і художніми якостями. Комедія, драма, лірична драма, драматичний памфлет, п'єси-притчі, які сам автор назвав повістями. Його творам удавалося протягом багатьох років на рівних змагатися з фаворитами репертуару українських театрів. І не лише змагатися, а й перемагати, займати перші місця. Так, комедію «Фараони» ставили 70 театрів, а в Київському театрі ім. І.Франка п'єса витримала понад 800 спектаклів. Вона багато років ставилася в Московському драматичному театрі ім. М.Гоголя, театрах Болгарії, Чехословаччини, Польщі і незмінно викликала зацікавленість глядачів смішними сценами, яскравими гумористичними образами, своєрідністю і народною мудрістю. «Дикого Ангела» ставили навіть японські режисери; п'єса «Планета сподівань» отримала сценічне втілення не лише в театрах України, колишнього Радянського Союзу, а також у Японії. «Голубі олені» збирали мільйонні глядацькі аудиторії.

Сказане дозволяє резюмувати: драматургія О. Коломійця з її універсальною семантикою і національним типом мислення, масштабними філософськими проблемами та жанровими характеристиками значно розширила інтелектуальні й естетичні можливості української літератури ХХ століття, зумовила відповідні зміни в естетичній свідомості письменників наступних десятиліть.

«Нова хвиля» української драматургії. Драма в доробку Я. Стельмаха (1949-2001).

Українська драматургія 70-80-х рр. ХХ ст. поступово звільняється від догм «соцреалізму», від панування описовості й ілюстративності. Дедалі виразніше вимальовується тенденція до розкриття наболілих морально-етичних проблем, драматичних ситуацій, драматичного конфлікту в цілому. Альтернативні драматургічні тексти створювались за принципом деміфологізації соц. системи, що в першу чергу позначилося на руйнуванні основних настанов жанрового канону драматургії.

Драматурги, творчість яких пов'язують із мистецьким явищем «нової хвилі»: Ярослав Верещак, Наталя Ворожбит, Анатолій Дяченко, Василь Фольварочний, Володимир Кисельов, Анатолій Крим, Віктор Лисюк, Володимир Сердюк, Олег Лишега, Олена Клименко, Лариса Хоролець, Юрій Щербак, Ярослав Стельмах та багато ін.

Як зазначає дослідниця української драматургії відповідного періоду, Л. Бондар у статті («Нова хвиля» української драматургії 80-х рр. як заперечення соцреалістичного канону), «Творчість «молодих» відтворила процес суспільної деформації і на прикладі молодого покоління подала моделі поведінки героїв у патових умовах... «Новохвилівці» почали вести розмову про звичайну, слабку людину, яка за умов суспільної ентропії опинилася на роздоріжжі, втративши контроль над реальністю, а разом з ним і здатність знайти своє місце у світі. Таким чином, новаторство драматургів «нової хвилі» проявилось перш за все на рівні образної системи п'єс, передовсім у постулюванні нових параметрів концепції героя. Персонажі нових драм знецінили клішований тип «героягвинтика», що стає вагомим лише за умов суспільного розвитку, в контексті якого він набував рис героїчного, дієвого, соціально свідомого індивіда. Драматургія «нової хвилі» подала відмінну концепцію героя – слабого, пасивного індивіда, в такий спосіб, започаткувавши процес руйнування соцреалістичного міфу в українській драматургії. Отже, творчість «молодих драматургів» репрезентувала «діагностичну модель суспільства» (термін Н. Корнієнко) та через світовідчуття авторів зумовила появу нової футуріальної стилістики у вітчизняному літературно-сценічному мистецтві».

Світоглядні моделі драматичних творів «нової хвилі» будуються переважно на ґрунті молодіжної тематики, окресленої родинно-побутовим простором. Однак, незважаючи на, здавалося б, обмежений світ внутрішньосімейних стосунків, на молодість персонажів, їхні орієнтири та світоглядні позиції, нові п'єси свідчать про достатню внутрішню зрілість юних героїв, що часто межує з життєвою мудрістю.

Перший драматичний твір Я. Стельмаха – «Шкільна драма» був присвячений юнацькій аудиторії і торкався проблем школи. Авторитет батька завжди тиснув на Я. Стельмаха, особливо відчутно це проявилось в п'єсах «Привіт, Синичко!», «провінціалки», «Гра на клавесині», а потім на повний голос зазвучало у сповідальній монодрамі «Синій автомобіль».

Як зазначає дослідниця А. Клочкова, «Синій автомобіль» можна назвати «антидрамою», оскільки у ній руйнуються класичні канони драматичного жанру, а саме: «нівелюється сюжетна логічність, домінантним стає сам текст, тобто на перший план виходить не зміст, а форма, і, відповідно, змінюється характер конфлікту, який полягає тепер у протистоянні текстових структур, а не героїв чи обставин; майже зникає інтрига; замість притаманного сценічному жанру динамізму домінує тяглість, яка мотивована рефлексійністю сюжету. Наявність у п'єсі лише одного героя (А.) обумовлює виключно монологічний характер фабульної структури».

Найповніше дослідження творчості Я. Стельмаха представлено (див. за посиланням Бондар Л. Творчість Я. Стельмаха в контексті «нової хвилі» української драматургії 80-х років ХХ століття. Ел. ресурс).

Загальна ситуація у театральному мистецтві та драматургії кін. ХХ – поч. ХХІ ст. Останнє десятиліття ХХ ст. у розвитку вітчизняного театру та драми (приблизно 90-ті роки, формально від розпаду СРСР і утворення незалежної України в 1991 році) суттєво вирізняється від попередніх, бо зміни стають лавиноподібними – в ідеологічній системі, ієрархії цінностей, в характері внутрішньо-театральних зв'язків, організаційній структурі, зрештою в менталітеті суспільства. У зв'язку з кризою ідеологічної системи зникає і потреба в драматургії як провіднику ідеологем, відповідно ліквідовується система підтримки драматургії та контроль над нею. Тобто перш за все скасовується квота на сучасних вітчизняних авторів, рідкісні закупки п'єс колегією з драматургії Міністерства перетворюються на фікцію, бо тексти не друкуються і не розсилаються по театрах. Паралельно скасовуються «держзамовлення» на першопрочитання п'єс та інші форми

протекціонізму, припиняють проводитись семінари драматургів і режисерів, драматургічна освіта і фахові часописи опиняються за кордоном (у Москві) після розпаду СРСР.

Економічна ситуація породжує дві тенденції: випадковість формування репертуару (пріоритетною стає постановка, на яку можна знайти кошти) та примат вистав, розрахованих на масового глядача. Комерціалізація театру зміщує акценти у системі цінностей театрального процесу, вводить культ «авторитету» і «розважальності». Для сучасних авторів, які прагнули лишатися професіоналами, цей феномен примату «авторитету» означав спрямування на інсценізації, переробки (зокрема у Я. Стельмаха), а також на біографічні п'єси, оскільки авторитет героя якоюсь мірою компенсував «неавторитетність» автора (наприклад, у В. Босовича, К. Демчук та інші).

Що в такій ситуації залишається робити драматургам? В. Даниленко у своїй монографії «Лісоруб у пустелі» дає відповідь. Продовжувати писати й об'єднуватися в громадські організації. В Україні вже існують дві такі організації – у 1995 році було запроваджено «Гільдію драматургів України» з ініціативи Я. Верещака, «Конфедерацію українських драматургів» очолила Неда Неждана. Обидві структури мають своїх авторів, яких усіляко популяризують у театральних колах, а також намагаються впровадити квоти на обов'язкову постановку творів сучасних українських драматургів. І Гільдія, і Конфедерація намагаються зацікавити чиновників проблемами української драми. Адже в багатьох країнах і держава, і меценати фінансують програми підтримки нац. драми, майстер-класи драматичної майстерності, конкурси сучасної драми, видають збірки і серії сучасних драматичних творів. Проте в наших обставинах ці організації виявилися радше формальним об'єднанням, ніж реальною дієвою структурою, що впливає на театральні процеси.

Свою роль у формуванні драматургії нового ґатунку зіграло видавництво «Смолоскип», що проводить ряд акцій з підтримки молоді літератури (випуск збірок та антологій, конкурси, семінари, вечори тощо), зокрема завдяки цьому

видавництву у 1998 році вийшла друком перша в незалежній Україні антологія молоді драматургії «У чеканні театру», що заповнила одну з прогалин в історії української культури в галузі драматичного мистецтва. Серед авторів антології ті, чий п'єси вже побачили глядачі (або які чекають постановки): Анатолій Дністровий, Олег Клименко, Олег Миколайчук-Низовець, Неда Неждана (Надія Мірошніченко), Олена Савчук, Сергій Щученко. Критик Неда Неждана зауважила про п'єси антології: «Тут практично немає чистих жанрів, як і чистих стилів. Історична драма поєднується із сюрреалізмом, побутова комедія – з абсурдом, мелодрама – з чорною драмою... Не тяжіють митці і до глибоких психологічних мотивацій. І це швидше не недбалість. Вони просто зайві в умовах гри авторів. Адже дія здебільшого відбувається лише зараз, а «до» і «після» не мають значення». Майже у всіх п'єсах присутня гра наділюзії, чи інакше – гра в гри. Різні у авторів поводження із часом і простором. Імена героїв п'єс взяті для «іншості», імена-абстракції. Фінали, як правило, не крапки, а швидше ? або ...

Друга антологія творів молодих українських драматургів – «У пошуку театру» (Київ, 2003), упорядкована Недою Нежданою, складається із 16-ти експериментальних за формою п'єс 11 авторів. Видання спростовує думку про занепад драматичного мистецтва в Україні. Воно привертає увагу новаторством без нігілістичного ставлення до традиції, пошуками жанрової та стильової самобутності. Деякі із запропонованих п'єс не розраховані для сценічного втілення, сприймаються як твори для читання, наприклад віршована драматична поема «Над часом» Анни Багряної. «Пастка для миші» І. Бондаря-Терещенка, на якій позначилася стилістика І. Костецького, відповідає жанру радіоп'єси. Вплив І. Костецького також помітний у п'єсі Олександри Погребінської «Я знаю п'ять імен хлопчиків». Досвід драми абсурду освоює А. Вишневський («Різниця»). Частина творів антології має вигляд моноп'єси, як-от «Людина» Ю. Паскара, а також Неди Нежданої та О. Миколайчука. Казковий світ привертає увагу Світлани

Новицької («Злидні»), Надії Симич («Вирію, не зникай...»). Відмінні від інших драм, представлених в антології, трагікомедія «Останній забій» О. Росича.

Протягом останньої чверті XX століття до сьогодні українська драматургія пройшла складний шлях від стабільної, професійної й унормованої, відповідної канону аж до маргінальної строкатої, але неупередженої. Цей перехід був зумовлений низкою послідовних причин і вкорінений у глибинні процеси розвитку суспільства і культури в ньому.

Перш за все зміни відповідають утвердженню, а потім поступовій деструкції і відмітанню **ідеологічної неоміфології**, характерної для тоталітарного суспільства, яке використовувало мистецтво для впровадження власних ідеологем.

Другим фактором стала **закономірність функціонування норми, канону** в мистецтві (цей період відповідає процесу руйнації канону й утворення передумов для створення канону нового типу).

Третім фактором є **особливості діалогу автор-театр**, що не можуть перебувати в одному статусі і змушений мутувати згідно з особливостями театральної системи і характеристиками трикутника театр-влада-публіка.

Драматургія вивела на театральний кін нові типи персонажів (героямаргінала, героя-девіанта, героя-нігіліста, для яких характерними стали пасивність, рефлексивне сприйняття життя, його зусилля найчастіше спрямовані на досягнення власної вигоди). Опозиція герой – антигерой, «наші» та «їхні» втрачають сенс, конфлікт нерідко виноситься за межі конкретних персонажів (наприклад, між персонажами і деякою віртуальною силою – потойбіччям, законом тощо). На зміну проголошення чи заперечення певних моральних норм настає імморалізм, досліджуються допіру табуйовані зони: сексуальні збочення, божевільні, покидьки суспільства (особливо у А. Дяченка). Молоде покоління уникає відвертої правдоподібності й реалістичності, вводячи «квазіпростори»: гру в гри, світ галюцинацій і снів, роздвоєної психіки, потойбіччя тощо.

Маргіналізація стосується не лише персонажів, а й мовлення – вживаються сленг, естетизуються нецензурні слова (у А. Шипенка, Л. Подерев'янського), суржик (у Б. Жолдака) тощо. Руйнується і класична структура п'єси, притаманні радянському канону, передусім у композиції, розвитку дії, конфлікті – вони спрощуються, нехтуються. Ускладнені структури (колажний принцип), формальний експеримент поєднуються часом із браком елементарного знання сценічних законів, по суті, з драматургічною інфантильністю, викликаною депрофесіоналізацією. З іншого боку, створюється новий тип «добре зробленої п'єси» за принципово іншою формулою.

Шлях молодій драматургії пролягає через реміфологізацію радянської історії як «совкової міфології» до постмодерністського «скасування історії». Клоунада на «звалищі історії», що її розіграє постмодерна драма. Покликана звільнити суспільну свідомість від привидів і штампів соцреалістичної традиції (В. Діброва у п'єсах «Двадцять такий то з'їзд нашої партії», «Короткий курс» представив вільну авторську гру із забронзовілими ідолами революції, ці п'єси – «постісторичні перформанси»).

Драма останніх десятиліть ХХ ст. представляє трансформацію «модерністського міфу про Творця» (Неда Неждана «І все-таки я тебе зраджу»). Якщо порівняти цю п'єсу із п'єсою Ю. Щербака «Сподіватись», що з'явилася раніше, то стає зрозуміло, як ламаються канони белетристичних міфів попередньої доби, долається ідеалізація і канонічна схематизація характерів.

Авторська свобода на теренах жанру біографічної драми реалізується у різних формально-змістових площинах, зокрема й через актуалізацію «призабутого» архетипу барокової людини: «Містер Сковорода» Я. Верещака й О. Вратарьова, «Сад» В. Шевчука, канонізацію українських дисидентів та ін. знакових постатей культурного дискурсу не тільки ХХ ст. («Третя Рота» О. Клименко, «Петлюра» В. Фольварочного, «Три життя Айседори Дункан» З. Сагалова, «П'єси про великих» В. Герасимчука).

Лекція. Тема № 15

Основні тенденції розвитку української літератури від 80-90-х років XX століття до сьогодення. Соціокультурні умови і тенденції розвитку української літератури кін. XX – поч. XXI ст.

Формування сучасного літературного процесу можна простежити з 2-ої пол. 80-х років XX ст. Це був час, коли, відповідно до об'єктивних законів розвитку історичного процесу, почався занепад радянської імперії як тоталітарної держави, основи якої базувались на комуністичній ідеології. Кульмінацією цих суспільноісторичних змін стало проголошення Україною незалежності у 1991 році. Відбулося становлення держави, молоді за віком, з міцними демократичними засадами. Зміни в суспільстві зумовили зміни ролі літератури та її змісту.

З кінця 80-х років XX ст., коли «соцреалізм» стає неактуальним, всі потоки української літератури активізуються, освоюючи західний естетичний досвід та раніше заборонений власний, формуючи національне мистецтво на основі постмодернізму. До розпаду СРСР українській літературі був притаманний приховано антиколоніальний пафос, а після розпаду Рад. Союзу й утворення української держави література вступила в постколоніальну стадію розвитку. Література, а разом із нею письменники, видавці, в ринкових умовах економіки змушені вміти рекламувати свою продукцію. Щорічно відбуваються Форуми видавців (м. Львів, м. Київ), книжкові ярмарки, на яких кожен письменник має можливість зацікавити читачів. Також письменники часто дають інтерв'ю, беруть участь в різноманітних телевізійних програмах, щоб до більшої аудиторії донести інформацію про себе та про свою творчість. Активізували свою діяльність видавництва «Смолоскип», «Факт», «Фоліо», «Грані-Т», «Дім химер». Сприяє рекламі сучасних книжок й використання буктрейлерів. Так, М. Кідрук ініціював створення буктрейлерів до своїх книжок «Бот» та «Твердиня» (до речі, офіційні відео й трейлери на його книги створює випускник нашого факультету Артем Албул (він же популярний блогер «Клятий раціоналіст»)).

Якість літературної продукції також визначає розвиток системи конкурсів, рейтингів, премій. Проводяться рейтингові акції, наприклад «Книга року».

Найавторитетнішою літературною премією є Національна премія ім. Т. Шевченка, що функціонує з 1961 р. Існує ряд іменних премій – Лесі Українки, Є. Маланюка, О. Гончара, В. Сосюри, О. Олеся і под. Серед конкурсів вагоме місце займає Всеукраїнський, а з 2012 р. – Міжнародний літературний конкурс романів, кіносценаріїв, п'єс, пісенної лірики та творів для дітей «Коронація слова», що був заснований за підтримки бренду українського шоколаду «Корона» (2009 р.). Головне завдання конкурсу – сприяти розвитку новітньої укр. літератури. У положенні конкурсу зазначено, що його метою є – «пошук нових імен, видання кращих романів, стимулювання й підтримка сучасного літературного процесу, кіно й театру, і як наслідок – наповнення укр. ринку повнокровною конкурентоспроможною літературою, а кіно й театру – якісними українськими фільмами й п'єсами».

«Коронація слова» – це конкурс, який щороку відкриває нові імена, жанри, формати, розширюючи простір популярного читання для українців, розвиваючи українську сучасну культуру. Твори «коронованих» письменників з'являються в перекладах (англійською, грецькою, польською, російською мовами), що сприяє популяризації української белетристики у світі! Романісти видали романів сукупним накладом понад 10.000.000 примірників. Серед досягнень конкурсу – «відкриття» понад 1000 нових письменників у всіх номінаціях (серед яких Ірен Роздобудько, Володимир Лис, Надія Гуменюк, Галина Вдовиченко, Максим Кідрук, Олексій Волков, Світлана Талан, Тетяна Белімова, Ніка Нікалео, Люко Дашвар (Ірина Чернова), Лариса Денисенко, Наталка і Олександр Шевченки, Марина Гримич).

Український неоавангардизм. Літературні угруповання кін. ХХ ст. Наприкінці ХХ ст. молоде покоління письменників групувалося у творчі гуртки та об'єднання такі, як АУП (Асоціація українських письменників), асоціація «Нова

література», **«Бу-Ба-Бу»** (Ю. Андрухович, О. Ірванець, В. Неборак), **«ЛуГоСад»** (І. Лучук, Н. Гончар, Р. Садловський), **«Пропала грамота»** (Олексій Семенченко, Юрій Лисенко, Віктор Лапкін), **«Червона фіра»** (Ігор Пилипчук, Сергій Жадан, Ростислав Мельників), **«Нова дегенерація»** (Степан Процюк, Іван Ципердюк, Іван Андрусяк), творча асоціація **«500»** (очолює її поет і політолог Максим Розумний), **«Західний вітер»** (Василь Махно, Борис Щавурський, Віталій Гайда, Гордій Безкоровайний), що мали різні естетичні платформи, стильові манери і способи образного втілення світосприймання людини постколоніального суспільства. Насамперед молоді митці відкидають «соцреалізм» з його рутиною й штампами, заперечують творчість письменників, які були його апологетами. Пафос їхніх творчих зусиль визначають пошук нового, орієнтація на кращі здобутки західноєвропейської літератури.

Згадані поети відродили стиль авангардизму в українській літературі, який виникає, як відомо, у кризові періоди історії мистецтва, коли певний напрямок або течія переживає вичерпаність своїх зображально-виражальних можливостей, існує за рахунок інерції, тиражуючи свої вчорашні творчі здобутки, перетворені на одноманітні «кліше», замикаючись на своїх канонічних зразках. Тому роль авангардизму полягає насамперед у розкритті хворобливих явищ у мистецтві, які він подає у гіпертрофовано абсурдній формі, безперечно, виправдана і в конкретний кризовий момент еволюції естетичної свідомості – бажана. Тут вбачається прояв «сміхової культури», очищення мистецького руху від гальмівних тенденцій, почленування художнього явища на складові елементи й довільний їх монтаж. Однак сам авангардизм не спроможний до створення неперебутніх художніх цінностей, оскільки він не має свого коріння, а живиться енергією епатованого ним самим напрямку.

Літературні зрушення започаткувало доволі цікаве з точки зору мистецьких проявів угруповання **«Бу-Ба-Бу»** (бурлеск, балаган, буфонада). Літературне угруповання, засноване Ю. Андруховичем у Львові у квітні 1985 р. До нього

увійшли В. Неборак, О. Ірванець. На початок 1990-их рр. припадає найактивніший період діяльності. Концертно-поетичні вечори 1987-1991рр. принесли цьому об'єднанню славу карнавального, необарокового явища в українській культурі. Підсумком його 10-літньої діяльності стало видання у львівському видавництві «Каменярі» книги «Бу-Ба-Бу. Т.в.о.(...) ри» (1995). Творчість членів літутгрупування дослідники розглядають як «масову карнавальну сміхову рефлексію на катаклізм системи». Поети мають у своєму доробку і авангардні вірші, і традиційні, витримані наприклад, в дусі неокласики (сонети Ю. Андруховича). «Бубабісти» охоче з'ясовують для допитливих, що вони занурені в глибоку традицію, яка сягає «Енеїди» Котляревського з її бурлескнотравестійною формою та укр. вертепу. Цю традицію поети трансформують у модерну форму, витворивши новий різновид віршованої поезії – поетичне шоу.

Найпомітнішою постаттю в суч. укр. літературі є Ю.Андрухович. Поетичні збірки «Небо і площі» (1985), «Середмістя» (1989), «Екзотичні птахи і рослини» (1991), «Пісні для мертвого півня» (2004). Для його поетичного стилю «притаманна авангардна поетика, яка навдивовиж органічно поєднується з традицією і класикою. Поет тяжіє в своєму авангардизмі до неокласичних пошуків, що й надає особливої самобутності його творчій манері», – твердить Н. Анісімова.

Цікавою також видається постать цього ж угруповання – О. Ірванець. Поетичні книги «Вогнище на дощі» (1987), «Тінь великого класика» (1991). Поет виступає своєю творчістю проти нав'язування ура-патріотичних настроїв. Саме з цієї причини «об'єктом критики став конкретно вірш *«Любіть Оклахому»*, який пародіює хрестоматійний твір В. Сосюри *«Любіть Україну»*. Важливо наголосити, що ця поезія не є виявом антипатріотичних настроїв, це вірш – виклик тим державним керівникам, які користуючись своїм високим чином звертають амбітні плани-погляди за кордон, розповідаючи при цьому пересічним громадянам казки про свій патріотизм.

На увагу заслуговує авангардист Віктор Неборак. Літературний доробок поета склали такі поетичні збірки: «Бурштиновий час» (1987), «Літаюча голова» (1990), «Альтер его» (1994), «Розмова зі слугою» (1994), «Епос про тридцять п'яту хату» (1999). Найбільш характерною рисою поезики В.Неборака є урбаністична лірика, в якій він прославляє Львів. Збірка «Літаюча голова» вважається найяскравішим тому прикладом. Голова, насамперед як маска, є невід'ємною частиною карнавалу – дійства низького, міського, вуличного, в якому беруть участь люди нестійкі морально.

Львівський поетичний гурт «**ЛуГоСад**», заснований у 1984р. (назва створена першими складами прізвищ його засновників). У 1986 р. видали однойменний альманах, захищаючи теорію поетичного ар'єргарду. У їхній творчості відбито традиції минулих епох. Це типово постмодерністська концепція мистецтва: усі надбання культури минулого потрібно перетравити. «Лугосадівці» плекають естетичні знахідки українського бароко (зокрема І.Величковського) й українського модерну. **І. Лучук** культивує *паліндроми*, тобто такі віртуозні тексти, у яких певне слово (око, потоп), фрази, речення можна було б читати зліва направо і навпаки при збереженні змісту. За цією технікою мови він пише сонети.

Митець створив найдовший у світі паліндром «Епос і нині сопе» (3333 літери). Він автор збірок «Паліндромони» (1997), «Тридцять три сонетії» (1997). **Н. Гончар** запроваджує жанр муназара (давньої віршованої форми Близького й Середнього Сходу, що будується у вигляді суперечки з уявним суперником). Зокрема, його збірка «Усміхнений Елегіон». **Р. Садловський** творить візуальну (зорову) поезію – зб. «Сонні сонця» (1996), «Два вікна» (1999).

«**Пропала грамота**» – літературне угруповання, до якого входили київські поети (*Семен Либонь* – Олексій Семенченко, *Юрко Позаяк* – Юрій Лисенко, *Віктор Недоступ* – Віктор Лапкін). Група існувала напр. 80-х – на поч. 90-х рр. У 1991р. вони видають збірник під назвою «Пропала грамота». Члени угруповання брали участь у кількох музичних проектах, зокрема – «Баніта Байда». Крім того,

працюють у галузі перекладацтва, мовознавства, викладацтва. Стилїстика поетичної творчості «Пропалої грамоти» переважно пародійна, наближена до мовної стихії сучасного міста.

У текстах їх творів є спроби знайти серед урбаністичного міста живі людські душі, а натомість – маска, манекен. Ю. Позаяк використовуючи класичні форми поезій, писав постмодерні, авангардні твори, застосовуючи київські вуличні фразеологізми, навіть брутальні слова, алогічність, шокуючи цим обивателя. Такими творами члени цієї групи прагнули будь-що порушити літературні табу різних рангів, заідеологізовану милозвучність вірша. Автори застосовують висловлювання різних суб'єктів: культивують персонажну (рольову) лірику, тобто висловлюються в їх творах персонажі різномірні – хіпі, бомжі, люди, що саркастично ставляться до правопорядків рад. суспільства чи пострадянського життя.

Прослідкувати естетичні пошуки неоавангардистів у поезії 90-х рр.: «Пси св. Юра», «Червона фіра», «Нова дегенерація», “Західний вітер”, «ОЧІ», «Музейний провулок, 8», «Нечувані» та ін. угруповань – завдання самостійної роботи № 11.

Отже, поети-авангардисти, відступаючи від нав'язаного класового бачення мистецтва політикою комуністичної влади, відобразили своє розуміння поезії. Модерна лірика порушує всі закам'янілі норми, видозмінює теми, мову, стиль, не визнає жодних норм та канонів, звільняється від ідеологічної заангажованості та суспільної упередженості поглядів. Поети-модерністи починають активно вживати у своїх творах суржик, діалекти, сленг, проте в жодному випадку це не свідчить про обмеженість мислення чи низьку культуру авторів. Таке застосування лексики було зумовлене прагненням «...зруйнувати народницькі стереотипи у сприйнятті української поезії, основними мотивами якої майже два століття були: визвольна боротьба, любов до батьківщини, а поет виступав будителем народної свідомості,

пророком нації» (Н. Анісімова). Поети нової генерації вдавалися до експериментів: збагачували поетичний словник, видозмінювали форму та розмір вірша.

Сучасні часописи та альманахи.

Джерелами ознайомлення з сучасною українською літературою можуть стати часописи «Сучасність», «Київ», «Березіль», «Дніпро», «Україна», «Вітчизна» та ін. Щоб детальніше познайомитися з сучасним літературним процесом України, його напрямками та течіями, варто скористатися літературознавчими матеріалами, що друкуються на сторінках видань «Літературна Україна», «Дивослово», «Культура і життя», «Слово і час», «Українська мова і література в школі» тощо.

Нове покоління літературних часописів з'явилося в 1990-х рр., разом із новими тенденціями в літературному процесі. Хронологічно одним із перших серед новостворених часописів літературного спрямування був незалежний культурологічний часопис «І», заснований у Львові (1988). Це один з найкреативніших часописів в багатьох аспектах змісту і формату видання.

Літературно-мистецький журнал «Світовид» виходив під егідою Київської організації СПУ; прагнув продовжити традицію «Дажбога» (знаковий журнал 1930-х, що редагував Б.-І.Антонич). На жаль, часопис припинив існування у 1999р., проте залишився одним із найпомітніших явищ літературно-видавничого процесу останнього 10-ліття ХХ ст.

Літературні часописи нерідко ставали наслідком діяльності певних літературних шкіл чи угруповань. Зокрема, часопис текстів і візій «**Четвер**» виник як одне із явищ «станіславського феномену» (Івано-франківських постмодерністів).

У 1991-1997 рр. виходив літературно-художній і громадсько-політичний журнал «**Перевал**», який презентував творче покоління 90-х (Ю. Андрухович, І. Андрусак, В. Неборак, Ю. Іздрик, М. Савка, Н. Сняданко).

З 1994 р. виходить криворізький літературно-культурологічний журнал «**Кур'єр Кривбасу**» за редагуванням Г. Гусейнова. Видання вирізняється широким спектром висвітлення сучасного літературного процесу.

Ринок газетних видань останніх десятиліть складають друковані та електронні видання, серед яких газета з тривалою історією існування «Літературна Україна», «Літературна газета», орган асоціації українських письменників «**Література плюс**».

Значно доповнюють ринок літературних часописів **альманахи**, серед яких «**Молода нація**», «**Нова проза**», «**ЛітАкцент**», літературний альманах Форуму видавців у Львові та ін.

Сучасні літературні журнали виконують важливу роль фіксації, систематизації та критичного аналізу знакових явищ сучасного літературного процесу, популяризації творчості молодих українських письменників; вони є важливою трибуною для розвитку фахової літературної критики.

Лекція. Тема № 16

Українська література постмодерної епохи

Постмодернізм на зламі тисячоліть та його мистецьке втілення. Специфіка українського постмодернізму.

Говорячи про українську літературу кінця XX ст., традиційно наголошують на світоглядно-мистецькому напрямі, що в останні десятиліття прийшов на зміну модернізмові, – постмодернізму як основному художньому напрямку літератури 90-х років XX ст.

Сучасний митець отримав те, за що боролися його попередники – абсолютну свободу творчості. Кожен письменник сам окреслює кордони дозволеного, керуючись власними поглядами на світ, сам обирає худ. напрям, бо творить у безцензурному просторі. Митці активно займаються жанротворчістю, звертаючись до жанрових трансформацій та пошуків нового слова; активно завойовують здобутки світової літератури, доступ до якої довгий час був обмежений. У сучасних творах можна простежити діалог культур, оскільки проза вітчизняних письменників знаходиться в єдиному експериментальному просторі з прозою

сучасних зарубіжних авторів: П. Коельо, М. Кундери, М. Павича та ін. Все це дозволяє говорити про багатоголосся в літературі – тобто відсутність єдиного методу, єдиного стилю, єдиного лідера. Сучасна література – це простір співіснування та взаємодії різних худ. мов, різних поколінь літераторів, що керуються неоднаковими орієнтирами.

Так, Т. Гундорова (Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. Київ, 2005), потрактовуючи літературу к. 90-х – поч. ХХІ ст. як літературу постмодерної епохи, визначає такі її складові: неонародництво, неомодернізм, постмодернізм, феміністична література і неоавангард. Р. Харчук (Сучасна укр. проза. Постмодерний період. Київ, 2008), окрім зазначених, вирізняє ще підлітково-дитячу літературну альтернативу або ж молодіжну прозу. *У вказаних вище джерелах ви зможете знайти докладну інформацію про відповідні складові постмодерної епохи та їхніх представників.*

Зупинимось докладніше на характеристиці **постмодернізму**.

Як літературний напрям, що склався на Заході в 60-80-ті роки ХХ ст., до пострадянських країн прийшов пізніше і досяг розквіту в 1990-ті рр. Виникнення П. пов'язують із загальною духовною, культурною та соціальною ситуацією в світі. Ситуація ця характеризується все більшою **атомізацією, поділом, відчуженням** людей, світоглядів, **втратою цілісності** і у внутрішньому світі, і в людських співтовариствах. Посилюється почуття глобальної самотності людини в будинку, в країні, на Землі, в космосі і відповідно зростає почуття безнадійності та беззахисності. Це провокує втрату загальної шкали цінностей, авторитетів і орієнтирів. Центральними моментами постмодерністської картини світу є знецінення реальності, зруйнована ієрархічність, змішування стилів, найтісніший зв'язок із сучасною субкультурою, поліфонізм культур, обов'язковий елемент гри, інтертекстуальність. Стверджуючи постулат про «кінець літератури», коли вже нічого нового написати не можна, постмодернізм сприймає чужі мови, культури, знаки, цитати як власні, і з них, як з уламків або пазлів, будує новий худ. світ. Як

зазначає В. Агеєва, «тут і відмова від одностилевості, і щедра цитатність, пародія, пастиш, необарокова орнаментальність, гра з різними словниками культури, з різними претекстами, змішування високих і низьких стилів» (В. Агеєва Апологія модерну: обрис ХХ віку: статті та есе. Київ, 2011).

Авторитетний вчений Вадим Руднєв підкреслює, що утворах із постмодерністським світовідчуттям наявні:

- 1) відмова від серйозності і загальний плюралізм;
- 2) панування загального змішування та насмішка над усім;
- 3) відмова від істини, замість історії подається текст, причому текст, що не відображає реальність, а створює нову, навіть множинність нових реалій; 4) місце пародії займає пастиш, що відрізняється від пародії тим, що пародіювати немає чого.

Варто наголосити на тому, що на Заході постмодернізм виник як опозиція до модернізму й постіндустріального суспільства. «У нас немає багатьох сутнісних ознак постіндустріального суспільства, але водночас посттоталітарні, посткомуністичні риси й феномени виявилися не менш плідним підґрунтям і не менш цікавим матеріалом для постмодерних мовних ігор» (В. Агеєва).

Т. Гундорова слушно зауважує, що кожен має власне уявлення про П., що український, безперечно, був звільнений від тоталітарного минулого передусім у формі естетичного бунту проти совєтчини. Загальновизнаним джерелом укр. П. є «низькі», бурлескні форми укр. літератури, він відкидає концепцію народності й національно-просвітницьку тенденцію. У цьому запереченні – його провокативність. Найяскравіше П. реалізовується у творчості представників «станіславського феномена» (Ю. Андрухович, В. Єшкілев, Т. Прохасько).

Звісно, що це є позитивним – бути вільним у виборі мистецьких рішень, не оглядатися на панівну ідеологію, не боятися бути покараним за свою точку зору, як це часто відбувалося з письменниками, змушеними творити в умовах тоталітарних режимів. Однак така свобода, особливо на поч. 1990-х років, обернулася і так зв.

«ліквідацією лакун» – зверненням до заборонених тем (соціальне дно, еротика, містика і под.). Часто такі твори є досить епатажними та викликають обурення читацької аудиторії своєю відкритістю, часто брутальним оголенням інтимного життя людини, її потаємних вчинків, почуттів, думок

(«Рекреації» Ю. Андруховича, «Польові дослідження з українського сексу» О. Забужко, «Сталінка» О. Ульяненка, «Заборонені ігри» Ю. Покальчука і под.).

Як відомо, традиційно мистецтво було покликане розширювати уявлення про світ і людину, позитивно впливати на людську природу, сприяти зміні світу і особистості на краще, облагороджувати душу, розвивати естетичне почуття. Мистецтво нового часу втрачає ці здібності пізнання і зміни життя, воно стає особливим ігровим способом існування художника. Сучасний письменник свідомо відмовляється бути «знаряддям» духовного забезпечення людства, звертаючись до апокаліптичних настроїв, сперечаючись із попередньою традицією (пос. на посібник С. Підпригори «Сучасний літературний процес», 2014).

Першою термін «постмодернізм» в Україні ужила в 1991 р. Наталка Білоцерківець, охарактеризувавши літературні гурти «Бу-Ба-бу», «Пропала грамота», музичні – «Брати Гадюкіни», «Сестричка Віка» як постмодерністські.

Хоча вперше цей термін згадується у світовому мистецтві ще у 1917 р., але поширився він лише наприкінці 1960-х рр. спершу для означення стильових тенденцій в архітектурі, спрямованих проти безликої стандартизації, а невдовзі – у літературі та малярстві (поп-арт, «новий реалізм», гепенінг та ін.). Популярності постмодернізму сприяли міркування філософів Ж.Дерріди, Ж.Батая, Ж.Ф.Ліотара, М.Фуко.

Визначальні риси постмодернізму:

1. втрата віри у вищу доцільність і надособистісну мету людського існування, усвідомлення «вичерпаності» традиційної історії, кінця сучасності, реальності, визнання дійсності ірраціональною та непізнаваною, створеною за законами худ. тексту (світ – великий текст), утвердження принципу

- плюралізму – загальної рівнозначності всіх явищ і аспектів буття (релігій, філософських і політичних систем, художніх явищ, способів життя і поведінки, смаків і захоплень тощо) – світоглядні, світовідчуттєві основи П.;
2. опозиційність до модернізму, що виявляється в бінарних протиставленнях: замкнута форма (модернізм) – відкрита форма (постмодернізм); цілеспрямованість мистецтва – мистецтво як гра; художня майстерність – реконструкція, мовчання; закінчений твір – хепенінг, перформанс, (вистава); жанр, межі – текст, інтертекст; метафора – метонімія та ін.;
 3. принцип колажу, зумисне химерне переплетення різних стилів оповіді (наприклад, високий класицистичний і сентиментальний чи грубо натуралістичний і казковий, або поєднання масової культури й елітарної літератури, детективу й сентиментального роману, серйозного й карнавального, високого стилю і ненормативної лексики, історичних реалій і сучасної манери поведінки, мови героїв);
 4. інтертекстуальність (від франц. – міжтекстовість) – активне використання у творах сюжетів, персонажів, цитат або цілих фрагментів з ін. творів, класичних і сучасних тощо;
 5. пародіювання, іронізування як спосіб переосмислення культури минулого; ігрове начало (щоб акцентувати на ненормальності, несправжності, протиприродності панівного в реальності способу життя); бачення повсякденного реального життя як театру абсурду, апокаліптичного карнавалу;
 6. порушення жанрової чистоти літератури, поширення змішаних, «прикордонних» жанрів (роман-есе, есе та ін.);
 7. відступи від норм орфоепії, слововживання, логічної побудови речень і правил пунктуації.

Серед перших виразно постмодерністських творів – в США показовим постмодерним романом є «Політ над гніздом зозулі» (1962) Кена Кізі, «Версія Роджерса» (1985) Д.Апдайка, в Англії – «Жінка французького лейтенанта» Джона Фаулза, в Італії – «Ім'я троянди» (1980) Умберто Еко, в Німеччині – П.Зюскінда «Запахи» (1985).

Постмодерна література, за словами Т.Денисової, є антиподом літератури модерної, елітарної, апелює до широких мас. У цьому її принципова ознака. Постмодерний роман побудований на гротеску, пародії, іронії, травестуванні, поєднанні, здавалося б, непоміжуваних речей: комедії і трагедії, сатири й сентиментальності, документа й міфу. В укр. літературі П. виник під впливом західного П. і водночас як реакція на рад. тоталітарну культуру та постколоніальну дійсність. Його елементи помітні в прозі 70-80-х рр. ХХ ст. (Е.Андієвська, В.Діброва, Б.Жолдак, Л.Подерв'янський). У силовому полі П-му перебуває творчість Ю.Андруховича, Ю.Іздрика, С.Жадана, О.Забужко, В.Медвідя, Є.Пашковського, С.Процюка та ін. сучасних письменників. Однак, на відміну від західних постмодерністів (Р.Барт), вони заперечують тезу «смерті автора», а їхнім творам притаманні патріотичні почуття.

Українська постмодерна проза

За географічним принципом виділяють літературні школи 80-х років: □ київсько-житомирську (В.Медвідь, Є.Пашковський, О.Ульяненко, Б.Жолдак, О.Жовна, Л.Пономаренко, Є.Кононенко, О.Забужко, В.Діброва та ін.);

□ галицько-станіславівську (Ю.Андрухович, Ю.Винничук, Ю.Іздрик, Т. Прохасько, В. Єшкілев та ін.).

У прозі галицько-станіславівської школи переважає гра й іронія, прозаїки культивують героя-інтелектуала, рафінованого інтелігента, схильного до рефлексій; абсолютизують формалістичні пошуки, стилізацію під уже існуючі зразки. У київсько-житомирських прозаїків переважають екзистенціальні мотиви, автори змальовують героя маргінала з бомжевою свідомістю, селяка з комплексом

меншовартості; мистецькі пошуки цих письменників орієнтовані на художнє осмислення фундаментальних основ, які найбільше впливають на поведінку людини – любові, страху й смерті. Проте представників цих шкіл об'єднує постмодерне світобачення, дискурсивна організація текстів. У центрі її, як правило образ автора, тобто «маска автора». Вона є структуротворчим началом, що налаштовує й організовує реакцію імпліцитного (прихованого, уявного) й реального читача, що й забезпечує необхідну комунікацію між текстом (автором) і читачем.

Сучасні прозаїки продовжують розпочаті на початку 80-х років теми: 1) «ялюдини» в побуті; 2) нереалізованість її творчого, емоційного потенціалу; 3) екзистенційне відчуття відчуженості в суспільстві, абсурдності існування; 4) інтерес до аномалій, до підсвідомості людини, її інстинктів.

Юрій Андрухович – культова фігура українського постмодерну.

Поет, прозаїк, есеїст, перекладач, колишній віце-президент Асоціації українських письменників. Творчий доробок Ю.Андруховича формально можна поділити на дві групи: поетичну й прозову. Про його поетичні варіації говорилося у попередній лекції (№ 11). З прозових творів Андруховича найперше варте уваги оповідання «Самійло з Немирова, прекрасний розбишака» (Перевал, №1), що представляє проблему людини, яка живе в країні, позбавленій власної державності, історії, юриспруденції; оповідання, фактично, визначає характерні для подальшої великої прози письменника риси: схильність до гри з текстом і з читачем, містифікаторство, колажність, еротизм, любов до магічного і надзвичайного.

Роман «Рекреації» (1992). Назва розшифровується як відновлення, перетворення. Орієнтація на концепцію середньовічної «карнавальної культури й амбівалентності». Центральною подією роману є Свято Воскресаючого Духу, що відбувається у вигаданому містечку. Роль путчу у його програмі. Промовистість і значущість прізвищ присутніх на карнавальному дійстві (Мартофляк, Мацапура, Проскурня, Немирич, Хомський, Штундера). Літературні алюзії у романі, їх

доречність і актуальність (Гессе, Рільке, Гейне, Мендель, Фройд, Юнг, безліч посилань на масову культуру Заходу). Роман передбачив закономірність падіння відносної важливості культури у національному житті і приреченість ідеї Поета.

Роман «Московіада» (1993). У підзаголовку автор зазначає – «роман жахів». Напевно, це найкращий спосіб передати безпрецедентну атмосферу епохи перебудови. Реконструкція символів імперії в тексті твору. Глобальні проблеми. Автор демонструє звироднілість тоталітарної імперії, що камуфлює себе під демократичне суспільство. Мозаїко-карнавальна композиція, моно-міфологічна схема розгортання сюжету. Образна палітра. Герой – український поет Отто фон Ф. Оповідач – текст – читач. Ремісценції, інтертекстуальні перегуки. Химерне поєднання і переплетення стилів. Ознаки жанру меніппеї.

Роман «Перверзія» (1996) найскладніший за структурою. Неоднозначність назви твору (perversus – перекручений, фальшивий, неправдивий). Герой роману – Стах Перфецький – справжність чи примарність – маска. Символічний образ риби. Центральну роль у романі посідає міжнародний науковий семінар з виходу із ситуації посткарнавальної (постмодерністської) кризи. Кожна доповідь пародіює різні способи сучасного розв'язання проблеми: феміністичного, езотеричного, постмодерністського, міфологічного.

Ці твори можна розглядати як трилогію: героєм (антигероєм?) кожного з них є поет богеми. Усі романи представляють собою доволі відчутну жанровостилістичну суміш (сповідь, «чорний реалізм», трилер, готика, сатира), час розвитку дії в них вельми обмежений і сконденсований: одна ніч у «Рекреаціях», один день у «Московіаді», п'ять днів і ночей у «Перверзії».

Інші романи: «Дванадцять обручів» (2003), «Таємниця. Замість роману» (2007), «Коханці юстиції» (2018).

«Жіноча» проза як специфічний літературний феномен.

У сучасній укр. прозі окреме місце займають твори, написані жінками. Їх вирізняють не тільки увага до жінки і жіночих проблем чи виразно жіночий погляд

на світ і важливі проблеми сучасності. Жіноча проза – це інший стиль мислення і письма, інша манера мовлення, інший тон. Інакшість жіночого письма, що відбиває жіночий досвід, дала підстави **Т.Гундоровій** ствердити, що «український постмодернізм має гендерну спрямованість».

Цікавою є гіпотеза **О.Забужко**, за якою жіноча література являє собою наднаціональне явище і нагадує колоніальну літературу тим, що переважно залишається незнаною, недооціненою і маргінальною. Однак ця гіпотеза досить вразлива, адже масив колоніальної літератури, зокрема української, переважно чоловічий.

В американському літературознавстві науковці досить часто пропонують розрізняти поняття «феміністичне» (feminist) і «жіноче» (female) письмо: якщо перший з термінів передбачає зв'язок з політичним дискурсом, то другий апелює до гендерної відмінності. Так, приміром, **Елізабет Гросс** розрізняє три види текстів: «жіночі тексти» – написані жінками-авторами», «фемінні тексти» – написані в стилі, що культурно позначається як «жіночий», «феміністські тексти» – ті, що свідомо кидають виклик методам, цілям і завданням домінантного патріархатного літературного канону».

Н.Зборовська називає такі основні параметри жіночого письма:

1. відверта розмова про своє тіло і сексуальність, що постали основою автобіографічного сюжету;
2. рефлексії особистого досвіду жінки у контексті досвіду жіночого письма;
3. свідоме і несвідоме протистояння жіночого приватного світу чоловічому, жіночої творчої особистості – чоловічій творчій особистості;
4. сам стиль письма – замість наративної послідовності подій реалізується афективна історія, тобто емоційна послідовність подій тощо.

Феміністична література – масив творів, написаний жінками. Однак не всі твори, авторами яких є жінки, можна назвати феміністичними, стверджує С. Підпригора. Феміністична інтерпретація послуговується ідеологією, що

спрямована на деструкцію патріархальної системи цінностей, реконструкцію традицій. Художній текст, який створила жінка, має відмінності не тільки на рівні теми, проблеми. Системи образів. Поетика тексту засвідчує розвиток нового бачення світу, нову гендерну картину суспільства і появу ін. мови: не логоцентричної, не раціональної – іншої, такої, що відтворює жіноче сприйняття і жіноче розуміння себе в чоловічому світі. Серед рис жіночого письма дослідниця вирізняє: інтимність (заста авторки послуговуються щоденниковою формою), автобіографічність, однак занурення у простір особистісного існування героїні не спричинює розриву зв'язків із своїм історичним часом; фрагментарність; провокативність і цинізм – лінія авторської агресивності в жіночій прозі 1990-х років.

Жінка в творах феміністичного спрямування висвітлюється як неоднозначна особистість із складною психікою та розвиненою чуттєвістю (як джерело плотської пристрасті, як об'єкт сексуальних домагань, як цільна істота зі своїми бажаннями, відчуттями. Правом вибору тощо). Яскраво репрезентує українську феміністичну літературу творчість Оксани Забужко («Польові дослідження...»).

Частково риси феміністичної літератури можна знайти в доробках Євгенії Кононенко, Софії Майданської, Галини Пагутяк.

Оксана Забужко. Її перу належать поетичні книги: «Травневий іній» (1985), «Диригент останньої свічки» (1990), «Автостоп» (1994), «Новий закон Архімеда: Вибрані вірші 1980-1998» (2000). Роман «Польові дослідження з українського сексу» (1996) написано у формі лекції на тему психоаналізу, що має характер жіночого сповідального монологу. У підтексті – лекція З. Фрейда «Жіночність». В ній проаналізована ситуація едіпового комплексу, ступінь подолання якого визначає, на думку вченого, істотну відмінність між духовністю чоловіка і жінки. Цим романом представлена жінка як «вічне розчарування», жінка, якій не вдається досягти самої себе. Тему роману Л.Масенко визначила так: згубний вплив соціального й національного рабства на формування особистості. Центральна

проблема – нереалізованості української людини, вибір якої невтішний: між небуттям і буттям, що вбиває.

Збірка малої та середньої прози «Сестро, сестро» (2003, 2005) – це шість текстів, написаних протягом майже 10 років. «Сестро, сестро» (своєрідний психологічний натюрморт, заснований на автобіографії свідомості та біографії суспільних реалій тоталітарної історії), «Дівчатка», «Інструктор з тенісу» (констатують драматичну розколотість людського буття на статі і переживання жінкою самотності та безталання), «Казка про калинову сопілку» (міфологізована повість-притча, сповнена алюзій, символів, алегорій), повість «Я, Мілена» (в основі конфлікт як символічний двобій між жіночою плоттю і жіночою душею), повість «Інопланетянка» (присвячена темі літератури та її призначення).

О. Забужко є авторкою філософських праць «Дві культури» (1990), «Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період» (1992; 1993), «Шевченків міф України: Спроби філософського аналізу» (1997; 2001), «Notre Dame D'Ukraine: Українка в контексті міфологій» (2007).

Євгенія Кононенко. Варто зауважити, що Є. Кононенко відверто декларує свої феміністичні погляди, які є її органічним світоглядом і які впливають на тематику, проблематику та образну систему її творів: «я за злам стереотипів, а відтак моє визначення: феміністка – це жінка, яка виступає за злам вікових стереотипів». Як видно, письменниця має оригінальний погляд на гендерні взаємини в українському суспільстві, який яскраво виявився саме в романі «Імітація» (2001). Увесь роман пронизаний антагоністичними образами насамперед протистояння жінки та чоловіка за рівність, навіть перевагу першої. З «елітної» Мар'яни починається розповідь, а простакуватим хлопцем з Комбінатного завершується. Є. Кононенко демонструє читачеві соціальні прошарки обох статей, даючи досягнути їх схожість та протилежність одночасно. Центральним образом «Імітації», безумовно, є Мар'яна Хрипович, про яку дізнаємося зі спогадів та розмов її друзів. Незалежна та принципова, вона оточила своє життя предметами

розкоші, замінюючи ними людей, сім'ю, щастя. За яскравою обгорткою успішної особистості, «еліти суспільства», відомою мистецтвознавицею насправді прихована самотня жінка, яка відчайдушно відкидає кохання, бо сама його не пізнала. У цьому образі переважають риси типової кар'єристики.

Другий роман письменниці – «Зрада. Made in Ukraine», що вийшов через рік, лишився майже непоміченим. Він мало чим поступався «Імітації», тільки підґрунтя вбивства не соціальне, а особистісне.

Прозові школи: київсько-житомирська, галицько-станіславська.

Неомодерний стиль в українській прозі київсько-житомирської школи (В. Медвідь, Є. Пашковський, О. Ульяненко, Б. Жолдак, О. Жовна, Л. Пономаренко, Є. Кононенко, О. Забужко, В. Діброва). Стильові особливості прози «станіславівського феномену» (Ю. Андрухович, Ю. Винничук, Ю. Іздрик, Т. Прохасько). Активні творчі пошуки переможців «Гранослова» та «Смолоскипа» І. Андрусяка, С. Жадана, Ю. Бедрика, Р. Скиби, М. Матіос, Ю. Покальчука та ін.

Жанрово-стильові шукання української прози початку ХХІ століття. Масова література в Україні. Зміни в прозових жанрах (детектив, кримінальний роман, мелодрама, фентезі, фантастика тощо). Перегрупування на тематичнопроблемному рівні (філософська, інтелектуально-психологічна література). Проблеми формування України як держави та українців як нації у творах Ю. Андруховича. Оригінальність жіночої прози. Поява «феміністичної» критики в українській прозі (О. Забужко). Феміністичний дискурс сучасної української прози. Специфіка відтворення дійсності в творчості М. Матіос («Солодка Даруся», «Нація»), І. Роздобудько «Перейти темряву», Є. Кононенко («Імітація», «Зрада», «Ностальгія»), А. Рогашко, Н. Гуменюк, А. Хоми та ін.

Отже, українська література помежів'я ХХ–ХХІ століть не стільки виформовує свій, самодостатній шлях, скільки успадковує ті якості, риси та особливості, що їх давно або досить давно пройшли, скажімо, західноєвропейські

та американські літератури. В основі багатьох її творів прозоро вгадуються шаблони й моделі західного художньо-образного мислення. Тяжіння новітньої української літератури (й насамперед прози) до по-європейськи сучасного стилю, мови, характеру оповіді нерідко обертається фактичною втратою естетичної та мистецької іншості.

Серед характерних рис сучасної літератури вирізняють: абсолютну свободу творчості, експериментаторство, відкритість, співіснування та взаємодію різних художніх мов, різних поколінь (за С. Підпригорою). Література постмодерної епохи включає в себе такі складові, як неонародництво, неомодернізм, неоавангардизм, феміністична література, постмодернізм, підлітково-дитяча літературна альтернатива (за Т. Гундоровою та Р. Харчук).

Розділ 3.

ПРАКТИЧНИЙ КУРС

3.1. Методичні поради студентам щодо підготовки до практичних занять

Основні вимоги до відповіді на практичному занятті:

1. Знання художніх текстів, розуміння їх етико-естетичної цілісності, жанрово-тематичної специфіки, композиційної структури, образної системи, мови та стилю.
2. Знання основних понять і положень теорії літератури.
3. Уміння прочитати один твір на засадах різних літературознавчих і філософських принципів.
4. Розуміння національної специфіки та художньої самобутності літератури.
5. Залучення літературного контексту, проведення аналогій, протиставлень щодо інших творів як світової, так і української літератури.
6. Додержання нормативності мови.
7. Виразне читання творів (уривків) напам'ять, визначених відповідним переліком.

Рекомендації щодо виконання вимог:

1. Прочитати художній текст, зробити закладки на сторінках відповідно до поставлених питань і завдань практичного заняття, виписати цитати.
2. Прочитати конспект лекції; той чи інший розділ з дисципліни (бажано різних авторів чи укладачів); монографії, наукові статті у збірниках та періодичних виданнях, витворюючи таким чином мистецький портрет письменника на тлі своєї епохи, знайомлячись з рецепцією його творчості в літературній критиці (класичній, «радянській», сучасній).
3. Розширюючи сучасний «простір» сприйняття і оцінки письменника різними вченими, пам'ятайте, що ця оцінка може бути різною, а то й

протилежною, визначтесь зі своєю позицією, аргументуйте свої твердження.

4. Дотримуйтеся сучасних вимог до оформлення бібліографії.

Літературознавчий аналіз прочитаних текстів (епос, лірика, драма)

здійснювати за такою схемою: АНАЛІЗ ЛІРИЧНОГО ТВОРУ

I. Загальні питання:

- 1) назва твору, ім'я автора;
- 2) назва збірки, складовою якої є вірш;
- 3) рік написання та видання;
- 4) поштовх для створення збірки чи вірша;
- 5) кому присвячений;
- 6) наявність епіграфа, його значення.

II. Теоретичні, літературознавчі питання:

- 1) напрям, якого (яких) стосується вірш чи збірка;
- 2) жанр;
- 3) тема;
- 4) ідея;
- 5) мотиви;
- 6) образ ліричного героя;
- 7) строфіка;
- 8) кількість стоп;
- 9) розмір вірша;
- 10) назва стопи;
- 11) рима чи її відсутність;
- 12) вид рими;
- 13) художньо-зображальні мовні засоби*

*Художньо-зображальні мовні засоби – це: 1) тропи: епітет, порівняння, метафора, алегорія, символ, оксиморон, метонімія, синекдоха, перифраз, евфемізм, антономазія, гіпербола; 2) стилістичні фігури: інверсія, анаколұф, еліпсис, асиндетон, полісиндетон, плеоназм, тавтологія, психологічний паралелізм, анафора, епіфора, епанафора, ампліфікація, градація, паронوماзія, антитеза, риторичні фігури; 3) прийоми милозвучності (звукової організації мови, звукопису): алітерація, асонанс тощо; 4) прийоми творення поетичного образу: порівняння людського із зовнішнім, з природою; антропоморфічні порівняння – природа уподібнюється до людини, тотожність краєвиду і настрою, їх взаємозалежність; алегорія – поширення образу на цілий твір; образ-малюнок; наявність контрасту в самому образі.

АНАЛІЗ ДРАМАТИЧНОГО ТВОРУ

I. Загальні питання:

- 1) назва твору, ім'я автора;
- 2) рік написання, рік видання;
- 3) історія написання;
- 4) наявність присвяти, епіграфа.

II. Теоретичні, літературознавчі питання:

- 1) жанр;
- 2) тема та ідея; 3) проблематика
- 4) система образів;
- 5) сюжет;
- 6) композиція;
- 7) художньо-зображальні засоби словесного мистецтва: діалоги, монологи, репліки як засоби характеристики персонажів; наявність авторської характеристики та коментаря (опис обстановки, поведінки, жестів

- персонажів, ремарки тощо). **III. Культурологічні питання:** 1) думки митців, критиків до твору
- 2) власна думка про твір.

АНАЛІЗ ЕПІЧНОГО ТВОРУ

I. Загальні питання:

- 1) назва твору, ім'я автора;
- 2) рік написання, рік видання;
- 3) історія написання;
- 4) наявність присвяти, епіграфа

II. Теоретичні, літературознавчі питання:

- 1) жанр;
- 2) тема та ідея;
- 3) проблематика
- 4) особливості композиції;
- 5) образна система (засоби типізації та індивідуалізації); 6) мовностилістичні особливості твору.

III. Культурологічні питання:

- 1) думки митців, критиків до твору;
- 2) власна думка про твір;
- 3) естетична цінність твору.

Кредит 1

Практичне заняття № 1

Складна картина літературного процесу 20-30-х років XX століття.

План

1. Історична обстановка в Україні у 1917 – 1930-х рр., комплекс проблем соціально-економічного, державно-національного, мовного, культурного характеру та їх вплив на літературне життя.
2. Модерністський дискурс та його різновиди. Розмаїття стильових течій та художніх манер творчості.
3. Українські літературні журнали, альманахи в 20 – 30-х років XX століття, їх роль в організації літературного процесу.
4. Характеристика літературних організацій і угруповань, їх ідейноестетичні платформи. Роль української національної ідеї.
5. Літературна дискусія в Україні 1925 – 1928 років, її хід та етапи.
6. М. Хвильовий як речник українського національного Відродження (цикл памфлетів «Камо грядеши», «Думки проти течії», «Україна чи Малоросія»). Проблеми, порушені в ході дискусії.

Література

1. 20-і роки: літературні дискусії, полеміки. Літературно-критичні статті. К.: Дніпро, 1991. 189 с.
2. Історія української літератури XX століття: У 2-х книгах. / За ред. В. Г. Дончика. Кн. 1. К.: Либідь, 1998. С. 14-64.
3. Ковалів Ю. Літературна дискусія 1925 – 1928 рр. К.: Знання, 1990. 125 с.
4. Лавріненко Ю. Література вітаїзму. 1917 – 1933 рр. / Лавріненко Ю. Розстріляне відродження. Антологія 1917 – 1933 роки. К.: Просвіта, 2001. С. 753-783.
5. Мовчан Р. «Європа і ми»: колізії та особливості українського окциденталізму 1920-х років. *Слово і час*. 2009. № 1. С. 2-15.

6. Меженко Ю. Відозва ВАПЛІТЕ / Ю. Лавріненко. Розстріляне відродження. Антологія 1917 – 1933. К., 2007. С. 799–803.
7. Хвильовий М. Камо грядеши. Думки проти течії. Апологети писаризму / Ю. Лавріненко. Розстріляне відродження. Антологія 1917 – 1933. Київ, 2007. С. 804–834.
8. Хвильовий М. Україна чи Малоросія? / Українське слово. К., 2003. Кн. 2. С. 288- 294.

Вияв модернізму в ранній творчості Павла Тичини План

1. Збірка «Сонячні кларнети»: естетична програма духовного відродження нації.
2. Проблема національного відродження українського народу в поемі «Золотий гомін».
3. Трагічні перспективи революції в поемі «Скорбна мати».
4. Особливості поетичного стилю П.Тичини періоду «Сонячних кларнетів» (засоби пісенності, афористика, медитативність, асоціативність, строфіка).

Література

1. Антофійчук В. Євангельські образи в українській літературі ХХ століття. Чернівці: Рута, 2001.
2. Гон М. «Послав я в небо свою молитву» (Із спостережень над біблійною образністю збірки П.Тичини «Сонячні кларнети»). *Українська література в загальноосвітній школі*. 2001. № 2.
3. Коцюбинська М. З любов'ю і болем. Спогади про поета. / Тичина Павло. Панахидні співи з юнацького зошита. Вибране. К., 2000. С.3-7.
4. Поляруш О. «Вслухався я у гомін золотий...» (поема П.Тичини Золотий гомін). *Дивослово*. 2004. № 2.

5. Сверстюк Є. Прощання з Мадонною / Сверстюк Є. На святі надії. К., 1999. С. 383-399.
6. Шестопалова Т. Міфологеми поезії Павла Тичини: спроба інтерпретації. Луганськ: Альма-матер, 2003.

Естетична концепція лірики «неокласиків»

План

1. Формування ідейно-естетичних засад поетів «п'ятірного грона».
2. Художня інтерпретація М.Зеровим образів і мотивів античної міфології.
3. Образ міста в поезії М.Драй-Хмари.
4. «Неокласичний» період творчості М.Рильського: світоглядне кредо, естетичні принципи, стильова еволюція.

Література

1. Білик Г. «Камена» Миколи Зерова: спроба наближення до смислів. *Слово і час*. 1999. № 8. С. 82-85.
2. Горячева О. Микола Зеров і його епоха, або великий нонконформіст. *Українська мова та література в школі*. 2000. Ч.16.
3. Дунай П. Київські неокласики та їх лідер поет М. Зеров. *Українська мова та література в школі*. 1997. Ч.35.
4. Київські неокласики. / Упор. В.Агеєва. Сер. «Українські мемуари». К.: Факт, 2003.
5. Костенко Н. Рецепція формалістичних ідей у колі київських неокласиків. *Слово і час*. 2006. № 11. С. 58-69.
6. Неділько В., Монастирський Л. Материк поезії Максима Рильського. *Дивослово*. 1995. № 3. С. 11-16.
7. Панченко В. Від «Білих островів» до «Знака терезів» (Поезія Максима Рильського 1901-1932 рр.) *Слово і час*. 2006. № 1. С. 3-14.

8. Погребна В. Скарби античності в живописі та поезіях М.Рильського.
Всесвітня література та культура. 2001. № 11.
9. Родіонова І. Митець і антиномія «свобода – неволя» у поезії М.Драй-Хмари. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2007. № 2. С. 11-14.
10. Родіонова І. Місто в поезії Михайла Драй-Хмари як інваріант неокласичної моделі світу. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2008. № 7-8. С. 8-10.
11. Родіонова І. Числовий символічний код у поетичному просторі М. ДрайХмари. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2004. № 3. С. 186–191.

Михайль Семенко – поет-експериментатор.

Євген Плужник: екзистенціальна природа світосприйняття План

1. Роль Михайля Семенка в культивуванні футуризму.
2. Змістова новизна, деструкція традиційної форми вірша (збірки «Prelude», «Дерзання», «Кверофутуризм», 1913-1914 pp.).
3. Новаторський внесок Є. Плужника – поета-експресіоніста в українську поезію 20-х років (збірки «Дні», «Рання осінь», «Рівновага»).
4. Основні мотиви творчості поета: 1) кривавий терор революції («А він молодий, молодий...», «Уночі вели його на розстріл»); 2) туга за минулістю краси, гармонією світу і людини, пейзажна та інтимна лірика («Ніч..., а човен – як срібний птах», «Вчись у природи творчого спокою», «Річний пісок, слідок ноги твоєї...»); 3) історіософічні мотиви у поглядах на минуле і сучасне життя («Для вас, історики майбутні...», «Суди мене судом своїм суворим»).

5. Особливості поетичного стилю митців. Значення творчості письменників для української літератури.

Література

1. Бажан А. Євген Плужник в Умані: Спогади. *Сучасність*. 2005. №4. С.121-122.
2. Барабаш А. Інтимні мотиви в поезії Є. Плужника. *Українська мова та література*. 1999. №4. С.12.
3. Бондаренко А. Збагнув усю непереможність днів. Текстове поле «людина в часі» в художньому мовомисленні Євгена Плужника. *Урок української*. 2005. №1-2. С.27-29.
4. Життя і творчість Є. Плужника. *Дивослово*. 1998. №6. С.56.
5. Солодовник Т. Барви Плужникової поезії. *Слово і час*. 1998. №12. С.22-25.
6. Токмань Г. «Скривавлені сліди» й «Огниста радість» (Спроба хронологічного прочитання лірики Є. Плужника). *Слово і час*. 1998. №2. С.39-44.
7. Токмань Г. Художньо-філософська своєрідність екзистенціальних мотивів у ліриці Є. Плужника / Токмань Г. Жар думок Є. Плужника: лірика як художньо-філософський феномен. К., 1999. С. 75-137.
8. Токмань Г. «Це закон: замруть червоножили...» (Мотив смерті в ліриці Є. Плужника). *Дивослово*. 1998. №6. С.57-59.
9. Токмань Г. Чи знав Є. Плужник, що він екзистенціаліст? *Слово і час*. 1999. №4-5.
10. Хоцяківська І. Кохання у затінку смерті в інтимній ліриці Володимира Сосюри і Євгена Плужника. *Сучасний погляд на літературу: Збірник наукових праць*. Вип. 7. К., 2002. С.86-96.
11. Череватенко Л. «Брешете ви, кому ясно усе!» (Є. Плужник). *Урок української*. 2001. №6. С.48-53.

12. Череватенко Л. «Фатальний цей трикутник»: Є. Плужник Плужник Є. Змова у Києві: роман, п'єси. К., 1992. С. 3-27.
13. Череватенко Л. «Експеримент такий...» (поезія Є. Плужника). *Дніпро*. 1994. №9-10.

Богдан-Ігор Антонич

План

1. Естетичні погляди Б.-І. Антонича. Випробування лірики в різних формах її прояву – авангардистських та класичних (збірка «Привітання життя»).
 2. Поєднання язичницьких мотивів із християнськими, міфологічність образу, екзотика лемківського краю, психологічне перевтілення героя, його уподібнення явищам природи, філософська інтерпретація навколишньої дійсності як частки космічного буття (збірки «Три перстені», «Книга Лева», «Зелена Євангелія»).
 3. Феномен міста у творчості письменника (збірка «Ротації»). Література
1. Андрусів С. Богдан-Ігор Антонич: «росте Антонич і росте трава». / Модус національної ідентичності: львівський текст 30-х років ХХ ст. Тернопіль, 2000. С. 279-294.
 2. Жулинський М. Богдан-Ігор Антонич / Слово і доля. К., 2002.
 3. Крищенко С. Художньо-філософська концепція людини в поезії Богдана-Ігоря Антонича. *Слово і час*. 2000. № 1.
 4. Липа Ю. Бій за українську культуру. К., 2004.
 5. Павличко Д. Літературний портрет Б.-І. Антонича. Київ, 2003.
 6. Руснак І. Поезія Б.-І. Антонича: від українських джерел до світової культури. *Відродження*. 1999. № 1.

7. Чеховська Л. Народження художньої думки в поезії Б.-І.Антонича. *Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, гімназіях та колегіумах*. 2000. № 4. С. 68-71.

Володимир Свідзінський

План

1. Асоціативні образи-символи, елементи сюрреалізму в ранній творчості поета (збірка «Вересень»).
 2. В.Свідзінський – майстер ліричної пейзажної мініатюри («У рідній моїй стороні...»).
 3. Мотив самотності ліричного героя, його самоізоляції від жорстокої дійсності, єднання з природою («І цей листочок, як я...», «Біла пушинка», «Ой красна ти, яблунько...», «Зелені свята»).
 4. Філософія життя і смерті (цикл з 7 віршів «Пам'яті З.С.-ської»). Зв'язок інтимної лірики з усною народною творчістю. Література
1. Кернер Г. Міфотворчість Б.-І. Антонича і Володимира Свідзінського. *Сучасність*. 2001. № 12.
 2. Мандрівник і риболов: Природа у творчості Володимира Свідзінського і Максима Рильського / упор. І.Андрусяк. К., 2003.
 3. Плахотнік Н. Згорання як профетичний мотив у поезії Володимира Свідзінського. *Київська старовина*. 2005. № 2.
 4. Погребенник В. Володимир Свідзінський. *Українська мова та література*. 1997. № 22.
 5. Соловей Е. Типологія української філософської лірики ХХ століття. Міфософська типологічна лінія (Б.-І.Антонич, В.Свідзінський) / Соловей Е. *Українська філософська лірика*. К., 1998.
 6. Соловей Е. *Hebent sua fata libelli* (Прижиттєві поетичні книжки

Володимира Свідзінського). *Українська мова та література*. 2004. Ч.25-28.

Практичне заняття № 2

Художні наративи у прозі Миколи Хвильового План

1. М.Хвильовий як «основоположник справжньої нової української прози» (О.Білецький). Тематична злободенність і стильова самобутність збірки «Сині етюди».
2. Імпресіоністична манера письма у новелах («Дорога й ластівка», «Кіт у чоботях»).
3. Героїко-романтичні твори, трагічне відтворення в них химерної сув'язі мрії та дійсності («Мати» та ін.).
4. Проблема вини і спокути, роздвоєння особистості «Я (Романтика)».
5. Актуальність проблематики новел М. Хвильового. Передбачення і пророцтва митця.

Література

1. Агєєва В. Мотиви і варіації (Роль інтертекстуальних зв'язків в українській імпресіоністичній прозі). *Слово і час*. 1996. № 3. С. 32-40.
2. Хвильовий М. Твори У 2-х т. К.: Дніпро, 1990. / Т.1. Вступ. ст. М.Жулинського «Талант, що прагнув до зір».
3. Жулинський М. Микола Хвильовий / Слово і доля. К., 2002.
4. Демчук О. Микола Хвильовий у тексті й поза ним. *Урок української*. 2003. № 11-12.
5. Мірошник С. «Хай живе дух неспокою!» (вивчення творчості М.Хвильового) *Українська мова і література в загальноосвітній школі*. 2001. № 5.
6. Цюп'як І. Екзистенція смерті як вимір буття в прозі М.Хвильового.

Слово і час. 2001. № 3.

7. Шуляр В. Система уроків вивчення творчості М.Хвильового. *Дивослово.* 2000. №8.

Новелістика Г. Косинки

План

1. Автобіографізм новели «На буряки».
 2. Жанрово-стильові особливості ранньої прози («За земельку», «Мент»).
 3. Глибоко психологічне розкриття характерів персонажів у новелах («В житах», «Серце», «Мати»).
 4. Новели «На золотих богів», «Фавст» як новий етап у творчості письменника.
 5. Особливості індивідуальної стильової манери Г. Косинки. Література
1. Агеєва В. Автор і герой як виразники оцінки зображуваного у прозі Г.Косинки / Агеєва В. Українська імпресіоністична проза. Київ, 1994.
 2. Антоненко-Давидович Б. Спогад серце гріє / Косинка Г. Заквітчаний сон. Київ, 1990.
 3. Жулинський М. Григорій Косинка / Слово і доля. К., 2002.
 4. Наєнко М. Григорій Косинка / Українське слово: У 4-х кн. Київ, 1994.
 5. Шабліовський Е. Приречений талантом (до 100-річчя Г.Косинки). *Все для вчителя.* 1999.
 6. Мартинець Л. Син Стефаника з Дівич-гори *Українська мова та література.* 2004. Ч.16.

Проблема людської екзистенції в прозі

Валер'яна Підмогильного

План

1. Тематичне розмаїття, психологізм та модерністські засоби характеротворення «цілісної» людини у новелістиці В.Підмогильного («Історія пані Ївги», «Сонце сходить»).
2. Минуле й сучасне життя народу в соціальному та національному аспектах за повістю «Третя революція».
3. «Місто» В.Підмогильного як інтелектуально-психологічний роман.
Неоднозначність, діалектична змінність образу Степана Радченка.
4. Маргінальний характер «Міста» в контексті класичних зразків (Дж. Лондона, Гі де Мопассана, Оноре де Бальзака, Л. Толстого).

Запитання для дискусії

- Що об'єднує В.Підмогильного з А.Франсом, Оноре де Бальзаком, Гі де Мопасаном?
- Прокоментуйте думки головного героя оповідання «Сонце сходить» (Володимира Петровича): *Життя складається із двох сил: великих обставин і маленького «я».*
- Хто, на вашу думку, Степан Радченко – прагматичний егоїст, кар'єрист, завойовник міста чи його чергова жертва?
- Поясніть роль жіночих образів в ідейно-художній структурі роману «Місто».
- Аргументуйте ваші думки про способи самоствердження людини.
- Які положення екзистенціалізму відображені у прозі В.Підмогильного?

Література

1. Деркач Л. Трансформація подорожі міфологічного героя у структурі наративної моделі «Міста» Валер'яна Підмогильного. *Слово і час*. 2007. № 4.

2. Досвід кохання і критика чистого розуму. Валер'ян Підмогильний: тексти та конфлікт інтерпретації. К., 2003.
3. Мельник В. Суворий аналітик доби: В.Підмогильний в ідейноестетичному контексті української прози 1-ї половини ХХ ст. К., 1994.
4. Мовчан Р. Український модерністичний роман: «Місто», «Невеличка драма» В.Підмогильного. *Дивослово*. 2001. № 2.
5. Пастух Т. Роман «Місто» Валер'яна Підмогильного. Проблеми урбанізму та психологізму. Луганськ, 1999.

Новаторський характер роману Юрія Яновського «Майстер корабля» План

1. Жанрова специфіка роману «Майстер корабля». Особливості художньої форми.
2. Біографічні алюзії, інтертекстуальні перегуки та їх інтерпретація.
3. Символіка образів та їх прототипи.
4. Багатогранність таланту Ю. Яновського.

Література

1. Войтенко В. Скалічений вершник. *Слово просвіти*. 2005. 18-24 серпня.
2. Гнатюк М. Реляція «автор-текст» у модерній новелістиці Юрія Яновського. *Слово і час*. 2004. № 2.
3. Голобородько Я. Естетична поліфонія Юрія Яновського (Романи «Майстер корабля», «Чотири шаблі», «Вершники»). *Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, гімназіях та колегіумах*. 2004. № 4.
4. Ковальчук О. Жінка у візіях чоловіка: аберація зору (Роман «Майстер корабля»). *Дивослово*. 2004. № 8.
5. Мовчан Р. Неоромантична проза Юрія Яновського («Майстер корабля», «Чотири шаблі»). *Дивослово*. 2001. № 7.

6. Панченко В. Патетичний фрегат Роман Юрія Яновського «Майстер корабля» як літературна містифікація. Кіровоград, 2002.
7. Савченко З. Активний романтизм – стильова домінанта раннього Ю.Яновського. *Слово і час*. 1999. № 3.

Актуальні проблеми національного буття в доробку Остапа Вишні План

1. П.М. Губенко. Гумористична оповідь про життя і творчість («Моя автобіографія»).
 2. Національний колорит усмішок, утвердження засобами гумору народної моралі («Ярмарок», «Дідів прогноз», «Як ми колись учились»). Охарактеризувати жанрові різновиди усмішки.
 3. Сатирично-гумористична трилогія «Чукрен», «Чухраїнці», «Дещо з українознавства» про особливості ментальності українського народу.
 4. Цикл «Мисливські усмішки»: особливості жанру, проблематика, стиль.
 5. Філософські роздуми автора про роль літератури і мистецтва в суспільному житті (щоденник «Думи мої, думи мої...»). Література
1. Богач С. «У нас люблять Остапа Вишню». *Дивослово*. 2001. №2.
 2. Панасик Н. Великий сміхотворець Остап Вишня. *Українська мова і література*. 2004. Ч.35.
 3. Присяжна Т. Сторінками життєпису Остапа Вишні. *Дивослово*. 1996. №2.
 4. Семенюк Г. Великий правдолюб (до ювілею Остапа Вишні). *Українська мова і література в школі*. 2000. № 3.
 5. Семенюк Г. «Ніколи не сміявся без любові...» Київ, 2000.
 6. Шуляр В. З вірою по тернистій стежині правди. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2000. № 6.

«Дівчина з ведмедиком» - філософсько-інтелектуальний роман

В. Домонтовича про інтелігенцію Києва 20-30 років ХХ ст. План

1. Літературний портрет В. Домонтовича. Екзистенціалістські умонастрої та мотив «існування на межі» у прозі письменника.
2. «Дівчина з ведмедиком»: особливості жанру, твір у контексті української прози ХХ ст. Проблематика: конфлікт патріархальної та постреволюційної епох, раціонального й ірраціонального, таємниці внутрішнього світу людини.
3. Система образів: Іполіт Миколайович, Семен Кузьменко, родина Тихменєвих (Олександр Владиславович, Мар'я Семенівна, Леся, Зина). Оригінальність любовного сюжету.
4. Особливості мови і стилю.

Запитання для дискусії:

- Прокоментуйте ігрову специфіку пародійності в повісті «Дівчина з ведмедиком».
- Яким чином автор порушує проблему ілюзорності буття?
- Яку роль відіграє засіб парадоксу та мотив абсурду в творі?
- Прокоментуйте тезу дослідниці Ю. Матасової: «Символічне поринання у життя-гру є відчайдушною спробою порятунку в умовах тотальної несталості буття».

Література

1. Агеєва В. Мовні ігри В. Домонтовича. Домонтович В. Дівчина з ведмедиком. Роман. Болотяна Лукроза. Оповідання та нариси. К., 2000.
2. Агеєва В. Модерна героїня в романістиці В. Домонтовича. Агеєва В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму. К., Факт. 2003. С. 227-245.

3. Белімова Т. Література українського модернізму: «Дівчина з ведмедиком» Віктора Домонтовича. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. №7. С.12-15.
4. Василюшин І. Віртуальний світ українського екзистенціалізму (Ю. Косач і В. Домонтович). *Слово і час*. 2003. № 6. С.70-75.
5. Гірняк М. Існування на межі, або екзистенціалістські умонастрої у прозі В.Петрова-Домонтовича. *СІЧ*. 2007. № 8.
6. Горбик Р. Знімання масок, або Лист у вічність: Віктор Домонтович і світовий контекст. *Вітчизна*. 2001. №11-12. С.136-143.
7. Грегуль Г. Соціальне походження Віктора Петрова: невідомі сторінки. *СІЧ*. 2007. № 8.
8. Домонтович В. Дівчина з ведмедиком. Домонтович В. Дівчина з ведмедиком: Роман. Болотяна Лукроза: Оповідання та нариси. К., Критика. 2000. С.21-177.
9. Черненко О. Аналіз світоглядних принципів у прозі В. Домонтовича *Сучасність*. 1994. № 5.

Практичне заняття № 4

Драма «Патетична соната» Миколи Куліша як твір-сповідь про трагедію громадянської війни

План

1. Творча біографія М. Куліша. Художні особливості його п'єс
(представити в презентації).
2. «Патетична соната»: жанрова специфіка, особливості композиції, аспекти проблематики.

3. Система образів. Ідейна еволюція Ілька Юги: від мрійника-ідеаліста до революційного фанатика. Ілько та Марина як представники двох таборів в умовах суспільно-політичних розмежувань українського суспільства.
4. Сценічна доля «Патетичної сонати», оцінка світовою критикою.
Пізнавальне та виховне значення п'єси.

Запитання для дискусії:

- З традиціями яких драматургів органічно пов'язана творчість М. Куліша? Які художні особливості успадкував від них?
- Поясніть назву твору. Чому, на вашу думку, драматичний твір про громадянську війну в Україні («Патетична соната») асоціюється з музикою німецького композитора?
- У чому полягає непересічна інтелектуальність Кулішевої драматургії? Які риси притаманні його персонажам-інтелектуалам? Що становить сферу їхніх духовних інтересів?
- М. Куліш – трагедіограф чи комедіограф? Доведіть свою позицію аргументами, прикладами з його творів.
- Як ви вважаєте, чому п'єси М.Куліша залишаються актуальними сьогодні? Чи є підстави розвивати концепцію про світове значення драматургії М. Куліша?

Література

1. Голобородько Я. Архітектонічна партитура комедії Куліша. *Слово і час*. 2002. № 12.
2. Голобородько Я. Духовний подіум Миколи Куліша. *Дивослово*. 2002. № 12.
3. Голобородько Я. Художньо-інтелектуальна аура Миколи Куліша. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2003. № 1.

4. Кудрявцев М. Драма Миколи Куліша «Патетична соната»: сучасне прочитання. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. № 7.
5. Поляруш О. Герої Апокаліпсиса: Образи-символи «Патетичної сонати» Миколи Куліша. *Українська мова та література*. 2007. Ч.37-39.
6. Ставицька Л. Про символіку драм Миколи Куліша. *Українська мова та література*. 1997. Ч.24.
7. Томашівський С. Куліш і українська національна ідея. *Молодь України*. 2005. 20 вересня.
8. Шерех Ю. Над озером Баварія. Триптих про добу, про мистецтво, про провінційність, про призначення України, про голуби і інші речі / Шерех Ю. Пороги і запоріжжя. Харків, 1998. Т.1.
9. Шишко О. Ім'я і його носій: Матеріали до інтеграційного вивчення драми Миколи Куліша «Мина Мазайло». *Дивослово*. 2006. № 4. С. 5-10.

Історична драматургія Івана Кочерги

План

1. Історична правда й художній вимисел в драмах Івана Кочерги.
2. Історія написання, композиція і конфлікт драматичної поеми «Ярослав Мудрий».
3. Специфіка драматичного характеру Ярослава Мудрого.
4. Характеристика ін. образів (монах Микита, Сильвестр, Журейко, Інгігерда, Ульф, Гаральд, Єлизавета, Милуша).

Завдання.

Визначити риси індивідуального стилю І. Кочерги-драматурга, проаналізувавши мову, використання зразків народнопоетичної творчості,

образів-символів, творення афоризмів, поєднання реалістичних картин з романтичним пафосом у поемі «Ярослав Мудрий». Література

1. Бондарєва О. Мов виноград у золотую чашу, вино словес він проливає в світ. / Кочерга І. Вибрані твори. К.: Сакцент Плюс, 2005. С. 5–24.
2. Матющенко А. Романтик у лабетах залізної доби. Шлях драматурга І. Кочерги до його шедеврів «Свіччине весілля» та «Майстри часу». *Дивослово*. 2010. № 12. С. 48–51.
3. Могильницька Г. Моральна проблематика драми І. Кочерги «Ярослав Мудрий». *Українська мова і література в школі*. 1999. № 3.
4. Панченко В. «Замкнуте коло нашої історії – ось це я мав на увазі...». *Дивослово*. 1999. № 2.
5. Свербілова Т. П'єси Івана Кочерги та проблема визначення соцреалізму як масової культури. *Слово і час*. 2006. № 10. С. 8–21.
6. Шевцова К. Концепція керівника держави у драматичній поемі І. Кочерги «Ярослав Мудрий». *Українська мова і література в школі*. 2003. № 6.

Історична драма Людмили Старицької-Черняхівської «Іван Мазепа»

План

1. Трагічна постать Л. Старицької-Черняхівської в контексті національної драматургії 20-30-х років ХХ ст.
2. Поєднання в її творчості традицій української драматургії з набутками «нової драми». Європейська традиція мазепіани (Дж. Байрон, Ю. Словацький, В. Гюго) в зображенні неординарної постаті гетьмана.
3. Жанрова специфіка, композиція, 2 сюжетні лінії твору.
4. Інтерпретація основного конфлікту «лідер – маса». Причини великостаршинської опозиції до Мазепи.

5. Афористичність поетичного стилю.

Література

1. Борщак І., Мартель Р. Іван Мазепа: Життя й пориви великого гетьмана / Автор. пер. з франц. М.Рудницького. К.: Вид-во СП «Свенас», 1991. 136 с.
2. Мірошніченко Н. Модернізм в українській драматургії початку ХХ століття / Український театр ХХ століття. К., 2003. С.4-36.
3. Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба / Ред. Л.Винар, упор. І.Гирич, А.Атаманенко. 2-ге доп. вид. Нью-Йорк-Київ-Львів – ПарижТоронто, 2001. 464 с.
4. Родіонова І. Образ Мазепи в трагедії Л. Старицької-Черняхівської «Іван Мазепа». *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О.Сухомлинського: збірник наукових праць* / За ред. В.Д.Будака, М.І.Майстренко. Випуск 4.4(111). Миколаїв: МНУ ім. В.О.Сухомлинського, 2014. С.141-145.
5. Старицька-Черняхівська Л. «Іван Мазепа» Драматичні твори. Проза. Поезія. Мемуари / Вступ. стаття, упорядкув. та приміт. Ю.М.Хорунжого. Київ: Наукова думка, 2000. 848 с.

Завдання:

- Підготувати повідомлення: «Гетьман Мазепа в історії».
- Підготувати презентацію: «Образ Івана Мазепи в мистецтві».
- Виписати із тексту драми крилаті вислови, з'ясувати їх роль.

Драма Євгена Плужника «Професор Сухораб»

План

1. Драматургічні експерименти Є. Плужника у контексті його доби.
2. Риси «нової драми» у п'єсі «Професор Сухораб».

3. Конфлікт, проблематика, образи. Художня реалізація семантики людських цінностей.
4. Символізація хронотопу (художнього часу та простору).

Завдання:

Інсценувати уривок драми.

Література

1. Бажан А. Євген Плужник в Умані: Спогади. *Сучасність*. 2005. №4. С.121-122.
2. Бондаренко А. Збагнув усю непереможність днів. Текстове поле «людина в часі» в художньому мовомисленні Євгена Плужника. *Урок української*. 2005. №1-2. С.27-29.
3. Токмань Г. Чи знав Є. Плужник, що він екзистенціаліст? *Слово і час*. 1999. №4-5. С.63-65.
4. Череватенко Л. «Брешете ви, кому ясно усе!» (Є. Плужник). *Урок української*. 2001. №6. С.48-53.
5. Череватенко Л. «Фатальний цей трикутник»: Є. Плужник Змова у Києві: роман, п'єси. К., 1992. С.3-27.

Кредит 2

Практичне заняття № 5 Творчість

поетів-«пражан»

Юрій Дараган

План

1. Феномен «Празької школи».
2. «Білі плями» біографії Ю. Дарагана.
3. Збірка «Сагайдак»: основні мотиви й образи поезії.
4. Кольорова гама пейзажних віршів Ю. Дарагана.

5. Художньо-історична реабілітація Івана Мазепи в однойменній поемі митця.

Література

1. Гузар З. Збірка Юрія Дарагана «Сагайдак» як пролог до вісниківського неоромантизму. Вісниківство: літературна традиція та ідеї. Дрогобич: Коло, 2009. С. 113-121.
2. Ільницький М. Гридень Дажбога, джура Мазепи (Юрій Дараган) / Ільницький М. На перехрестях віку: У 3 кн. Київ: ВД «КМА», 2008. Кн.1. С. 366-371.
3. Качуровський І. Юрій Дараган і поезія Празької школи / Променисті силуети: лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки. Київ: ВД «КМА», 2008. Кн.1. С. 339-342.
4. Слабошпицький М. «... Дай мені стати великим поетом». Юрій Дараган / 25 поетів української діаспори. Київ: Ярославів вал, 2006. С. 49-71.
5. Скорина Л. Література та літературознавство української діаспори. Курс лекцій. Вид. 2-ге, доп. Черкаси: Брама-Україна, 2005. 384 с.
6. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917-1921). Кн. 1. Київ: Темпора, 2007.
7. Українська діаспора: літературні постаті, твори, бібліографічні відомості / Упор. В.А. Просалової. Донецьк: Східний видавничий дім, 2012. 516 с.

Євген Маланюк

План

1. Є. Маланюк – найбільший поет української діаспори.
2. Основні мотиви творчості :
 - тема України («Варязька балада», «Псалми степу», «Історіософічне», «Ностальгія»);
 - тема митця і мистецтва («Стилет і стилос», «Сучасники», «Творчість», «Муза», «Демон мистецтва»);

- поетична Шевченкіана і Кулішіана («Невичерпаність», «Шевченко», «Пам'яті Куліша», «Куліш»);
 - тема кохання («Як перший пелюсток весни», «І час настав. І сталося вічне», «А як же Наталочка? Як же квітень? »). Література
1. Базилевський В. Римлянин з Архангорода (Євген Маланюк: фізіотерапія батогом і металом). *Сучасність*. 1997. № 1.
 2. Барабаш Ю. Український Єремія. Євген Маланюк: парадигма малоросійства. *Слово і час*. 1997. № 1.
 3. Войчишин Ю. «Ярий крик і біль тужавий...» Київ, 1997.
 4. Даниленко І. Модифікація жанрового канону молитви в ліриці Маланюка. *Слово і час*. 2005. № 1.
 5. Ільницький М. Степове прокляття України (Євген Маланюк) / Від «Молодої Музи» до «Празької школи». Львів, 1995.
 6. Климентовська О. Історико-літературний феномен «празької школи». *Дивослово*. 2003. № 3.
 7. Ковалів Ю. Лабіринти відроджень: пошук виходу. *Слово і час*. 2004. № 4-5.
 8. Кухар О. Проблема митця й мистецтва в естетиці й поезії Є. Маланюка. *Дивослово*. 2002. № 2.
 9. Маланюк Є. Книга спостережень. Київ, 1997.
 10. Сірик Л. Моральні аспекти української еміграційної поезії. *Слово і час*. 2004. № 2.
 11. Синевич Б. Маланюк-літературознавець. *Слово і час*. 2000. № 2.
 12. Тищенко О. Образ інтимних переживань у поетичному дискурсі Є. Маланюка. *Українська мова і література в школі*. 2005. №1.
 13. Шептицька Т. Тема малоросійства у творчості. *Українська мова та література в школі*. 2000. Ч. 39.

14. Шитюк Л. Поет боротьби й вселюдських ідеалів (творчість Євгена Маланюка). *Українська мова і література в школі*. 2004. №2.
15. Яремчук Т. Знак Є. Маланюка. *Сучасність*. 2005. № 6.

Поезія Юрія Клена

План

1. Тема України в поетичній збірці Юрія Клена «Каравели».
2. Сонетарій Юрія Клена («Сковорода», «Беатріче», «Кортес», «Володимир», («Цезар і Клеопатра»).
3. Іпостасі ліричного героя творів: «Услід конкістадорам (Конкістадори)», «Серед озер ясних», «У Первозванного на горах».
4. Головні мотиви поезій Юрія Клена («Софія», «Осінь», «Терцини», «Жорстокі дні», «Київ»).
5. Специфіка поетичної майстерності Юрія Клена та його роль в історії ІУЛ.

Література

1. Астаф'єв О. У пошуках світової гармонії (Григорій Сковорода і Юрій Клен: діалог через віки). Ніжин, 1996.
2. Астаф'єв О. До вивчення поезії Юрія Клена. *Урок української*. 2004. № 7. С.45-47.
3. Гаврилюк Н. Словотворчість Юрія Клена. *Дивослово*. 2013. № 2. С. 30-33.
4. Городиська Л. Українська неокласика. Цикл уроків. *Уроки української літератури*. Учитель року – 2005 / Упоряд. Є.І.Наumenко, О.М.Чхайло. Х.: «Основа», 2005. 288 с.
5. Качуровський І. Променисті силуети. К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 249-300.
6. Клен Ю. «Слова і квіти», «Соняшник» : поезії. *Дніпро*. 2016. № 4. С. 95.
7. Клен Юрій. *Усі цитати до творів з української літератури. 5 - 12 класи*.

- Харків, 2006. С. 310-317.
8. Куцевол О. Життя і творчість письменника в дзеркалі «поетичної критики»: [навчальний посібник]. Вінниця, 2010. 280 с
 9. Куцевол О. Будівничі перекладацьких мостів. Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2012. 456 с.
 10. Лазірко Н. Юрій Клен-Освальд Бургардт - дослідник української літератури. *Українські літературознавчі наближення : Збірник наукових праць*. Люблін, 2006. Т. 1 : Інтерпретація художнього тексту. С. 105-119.
 11. Мегела І. Австрійський період життя і творчості Юрія Клена. / У світі вічних образів. К.: Видавець Вадим Карпенко, 2008. С. 157-164.
 12. Надуваний П. «Тобі, праматір, шлю привіт 3 років, що час їх порохом укриє...» (Юрій Клен). *Літературна Україна*. 2018. № 1. С. 13.
 13. Неврлий М. Несподівана знахідка і «Каравели» Юрія Клена. *Літературна Україна*. 2011. № 20. С.7.
 14. Омельчук О. Літературні ідеали українського вістниківства (1922 - 1939). К. : Смолоскип, 2011. 336 с.
 15. «Празька школа» українських письменників. Львів: «Червона калина», 2004. 256 с.
 16. Сарапин В. Ростуть у духа крила (Про книгу Юрія Клена «Каравели»). *Українська мова і література*. 1999. (Жовтень). С.2.
 17. Слабошпицький М. 25 поетів української діаспори. К. : Ярославів Вал, 2006. 728 с.
 18. Тарнавський Остап. Відоме і позавідоме. К.: Вид-во «Час», 1999. С. 281296.
 19. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. Кн. 2. К.: Рось, 1994. 720 с.

Жіноча лірика «Празької школи»

Концепт «кохання» у творчості Наталі Лівицької-Холодної

План

1. Інтимна лірика поетеси як «роман її життя».
2. Циклізація збірки Н. Лівицької-Холодної «Вогонь і попіл», що відповідають трьом періодам з життя жінки.
3. Аналіз творів за циклами: «Барвін-зілля»; «Червоне і чорне», «Попіл» (коментоване читання поезій). Кохання як одухотворене почуття, коханняспокуса, кохання-пристрасть та ін. прояви почуття.
4. Характеристика основних мотивів збірки «Сім літер». Література
 1. Бійчук Г. «Серце надвоє роздерте»: вивчення лірики Н. Лівицької-Холодної. Українська мова та література в загальноосвітній школі. 2000. №3. С. 18-23.
 2. Бойчук Б. Розмова з Наталею Лівицькою-Холодною. *Поети Празької школи: Срібні сурми. Антологія*. К., 2009. С. 809-821.
 3. Димченко Т. Наталя Лівицька-Холодна: позакласний виховний захід. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2012. № 25. С. 30-33.
 4. Єременко О. Магія кольорів у ліриці Н. Лівицької-Холодної. *Слово і час*. 2000. № 4. С. 68-72.
 5. Ковалів Ю. Наталя Лівицька-Холодна. *Слово і час*. 2018. № 6. С. 100-108.
 6. Куценко Л. останні гавані безпричальності: Самота і старість Наталії Лівицької-Холодної. *Українська мова та література*. 2006. № 18. С. 21-23.
 7. Легка О. «Виростала я на землі, що від Бога...»: життєтворча силуета Наталі Лівицької-Холодної. *Дивослово*. 2014. № 12. С. 43-49.
 8. Легка О. Збірка Наталі Лівицької-Холодної «Вогонь і попіл» та українська еротична поезія: минулий досвід і тогочасний контекст. *Українське літературознавство*. 2006. Вип. 67. С. 37-45.

9. Легка О. «Я в країні вишневій зросла – дівча з золотою косою...» (До 110річчя від дня народження Наталі Лівницької-Холодної). *Слово і час*. 2012. № 11. С. 16-25.
10. Легка О. «Виростала я на землі, що від Бога...» (Життєтворча силуета Наталі Лівницької-Холодної). *Дивослово*. 2014. № 12. С. 43-49.
11. Лівницька-Холодна Н. (літературна силуета). *Поети Празької школи: Срібні сурми. Антологія*. К., 2009. С. 253-286.
12. Мельничук Б. Художня шевченкіана української діаспори в Європі, Америці та Австралії. *Слово і час*. 2014. № 10. С. 18-26.
13. Немченко Г. «Життя спинилось в розпеченій тиші...» (на смерть української поетеси Наталі Лівницької-Холодної). *Вісник Таврійської фундації*. 2005. № 1. С.187-198.
14. «Празька школа» українських письменників. Поезії. Львів : «Червона калина», 2004. 256 с.
15. Просалова В. Поезія «Празької школи»: навч. пос. для студ. гуманітар. спец. вузів. Донецьк: Веда, 2000. 80 с.
16. Слабошпицький М. 25 поетів української діаспори. К. : Ярославів Вал, 2006. 728 с.
17. Слабошпицький М. Остання з великого покоління: Наталя ЛівницькаХолодна. *Київ*. 2005. № 3. С. 131-135.
18. Столбюк С. Публіцистична лірика Наталі Лівницької-Холодної періоду Мистецького українського руху (1946-1948). *Дивослово*. 2012. № 6. С. 39-41.

Оксана Лятуринська

План

1. О. Лятуринська: багатогранна творча постать.
2. Основні мотиви збірок «Гусла» та «Княжа емаль».

3. Історія України крізь призму тисячолітнього часопростору.
4. Інтерпретація міфологічних образів у поезії О. Лятуринської (язичницька і християнська образність).
5. Інтимна лірика поетеси. Внутрішня конфліктність мотиву кохання.
6. Синтез словесного, музичного та образотворчого мистецтв у пейзажноособистісній ліриці. Вірші циклу «Волинська майоліка» («Так пам'ятаю нашу осінь», «Нещодавно ще стояли копи», «Дивіться: осені пейзажі», «Десь весни, літо. В мене – осінь» та ін.).

Література

1. Анісімова Н. Художній світ «Материнок» Оксани Лятуринської. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2001. № 6. С. 42.
2. Анісімова Н. «Як цілий світ, велику тугу не понести самій». Художньо-психологічні аспекти інтимної лірики О. Лятуринської. *Українська мова та література*. 1999. № 32.
3. Василюшина І. Дивосвіт поезії Оксани Лятуринської. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 12. С. 58-60.
4. Витвицький В. Жар-птиця високого таланту. 100 років від дня народження української письменниці, живописця, скульптора, писанкарки, перекладача Оксани Лятуринської. *Голос України*. 2012. № 19. С. 14.
5. Левчук Т. Втрачена батьківщина як об'єкт мистецької ностальгії (Мотиви творчості Оксани Лятуринської). *Дивослово*. 2015. № 11. С. 41-47.
6. Левчук Т. На варті української духовності (До 100-ліття з дня народження Оксани Лятуринської). *Розбудова держави*. 2002. № 1-4. С. 44-53.
7. Лятуринська О. «Встелю килимом ослін...» *Дніпро*. 2012. № 2. С. 74.
8. Лятуринська О. (літературна силуета). *Поети Празької школи: Срібні сурми. Антологія*. К., 2009. С. 287-318.

9. Мисевич М. Оксана Лятуринська - поетка зі справжньої Божої ласки.
Українська література в загальноосвітній школі. 2009. № 7-8. С. 41-46.
10. Наumenко Н.В. Елементи народної поетики в художньому осмисленні битви під Крутами. *Літературознавчі студії.* К., 2008. Вип. 20. С.253-259.
11. Невідома українська поезія. Оксана Лятуринська. *Київ.* 2003. № 2. С. 127-131.
12. Неврлий М. Празька поетична школа / Муза любові й боротьби:
Українська поезія празької школи. Київ, 1995. С.3-19.
13. Поліщук Я. Ритуал і поетика Оксани Лятуринської. *Українська мова та література.* 2003. № 8. С. 20-26.
14. «Празька школа» українських письменників. Поезії. Львів : «Червона калина», 2004. 256 с.
15. Слабошпицький М. Вундеркінд (Оксана Лятуринська). *Київ.* 2003. № 2. С. 138-143.
16. Слабошпицький М. 25 поетів української діаспори. К. : Ярославів Вал, 2006. 728 с.
17. Соловей Е. Оксана Лятуринська. *Поети Празької школи: Срібні сурми. Антологія.* К., 2009. С. 803-808.
18. Тарнавський Остап. Відоме і позавідоме. К.: Вид-во «Час», 1999. С. 281-296
19. Токмань Г. Бойко-Блохин Ю як дослідник української лірики (на матеріалі статей про О. Лятуринську і Олега Ольжича). *Уявні діалоги: Слово про науковців.* Ніжин, 2017. С. 116-138.
20. Українські письменники діаспори : Матеріали до біобібліограф.

словника / Національна парламентська бібліотека України / В. Кононенко (ред.), О. Білик (авт.-уклад.), Ф. Погребенник (авт. вступ. ст.). Ч. 1 : А-К. К. : НПБ України, 2006. 196 с.

21. Українські письменники діаспори : Матеріали до біобібліограф.

словника / Національна парламентська бібліотека України / В. Кононенко (ред.), О. Білик (авт.-уклад.), Ф. Погребенник (авт. вступ.ст.). Ч. 2 : Л-Я. К. : НПБ України, 2007. 252 с.

Літопис життя і творчості Олени Теліги

План

1. Поезія О. Теліги як мистецьке явище.
2. Проаналізувати мотиви лірики (1 вірш кожного мотиву):
 - прагнення повноти життя, протест проти байдужості й сірості («Сучсникам»).
 - мужності, боротьби і героїзму («Життя», «Засудженим», «Мужчинам»).
 - любові до рідної землі та свого народу («Лист», «Поворот»).
 - трагедія еміграції («П'ятий поверх», «Поверх»).
 - кохання («Літо», «Я руці, що біла - не пробачу», «Напередодні», «Махнуть рукою! Розіллять вино!» та ін.)

Публіцистика О. Теліги.

Література

1. Агеєва В. Чого ми прагнемо чи «якими нас прагнете»: драматизм жіночого самовияву в творчості О.Теліги. / Агеєва В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму. К., 2003. С. 245–254.

2. Бабійчук Т. Душа в червоній Амазонці (вечір, присвячений великій українці Олені Телізі). *Українська мова і література в школі*. 2015. № 3. С. 40-43.
3. Байбак Т. Шляхи діячки ОУН Олени Теліги: від Петербурга до України. *Історія та правознавство*. 2019. № 1-2. С. 55-57.
4. Береза І. Героїчний вірш як традиція у давньоукраїнській поезії та поетичному доробку Олени Теліги. *На сторожі цілості; щастя і могутності*. К., 2006. С. 73-75.
5. Бойко Ю. Олена Теліга як публіцистка і поетка / Олена Теліга. Вибрані твори. К.: Смолоскип. 2006. С. 243-261.
6. Гурбанська А. Дух - воля - віра: концепція художнього світу поетів «Празької школи» *Українська мова і література в школах України*. 2015. № 7-8. С. 52-57.
7. Державин В. Національна героїня (Олена Теліга). *Поети Празької школи: Срібні сурми. Антологія*. 2009. С. 638-647.
8. Донцов Д. Трагічні оптимісти / Донцов Д. Дві літератури нашої доби. Львів: Просвіта. 1991. С. 279-285.
9. Жулинський М. Олег Ольжич і Олена Теліга. Нариси про життя і творчість. Вибрані твори. К.: Видавництво ім. О. Теліги. 2001. С. 81-100.
10. Жулинський М. Ольжич і Теліга - вища ліга. Вони поети й речники культурного націоналізму. *Літературна Україна*. 2017. № 29 (27 липня). С. 8-9.
11. Качуровський І. Променисті силуети. К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 249-300, 339-436.
12. Климентова О. Витоки творчості О. Теліги. *Українська мова і література в школі*. 2000. № 4. С. 56-60.
13. Ковалів Ю. Слово і час. Олена Теліга. Слово і час. 2018. № 7. С. 80-83.

14. Ковальчук О. Лірична героїня О. Теліги. – Хто вона? *Урок української*. 2000. № 8.
15. Кузьменко Л. Формування національної свідомості школярів засобами поезії Олени Теліги. *Зб. наук. праць. Педагогічні науки*. Херсон, 2000. Вип. 16 : Педагогічні науки. С. 268-271.
16. Лебідь Н. Олена Теліга в європейському контексті. *Київ*. 2002. № 3. С. 49-54
17. Лисенко Н. Образи та мотиви поезії Олени Теліги. *На сторожі цілості; щастя і могутності...* К., 2006. С. 49-57.
18. Луц Н. Національна ідея в поезії О. Теліги. *Українська мова та література*. 1999. № 18. С. 3.
19. Миронець Н. Олена Теліга - письменниця й громадська діячка. *Берегиня*. 2013. № 1. С. 2-6.
20. Неврлий М. Празька поетична школа / Муза любові й боротьби: Українська поезія празької школи. Київ, 1995. С.3-19.
21. Олена Теліга О краю мій... твори. Документи. Біографічний нарис / Упоряд. Н.Миронець. К., 1999.
22. «Празька школа» українських письменників. Поезії. Львів : «Червона калина», 2004. 256 с.
23. Скрипник Л. Олена Теліга: «Життя - це боротьба, а боротьба - це справжнє життя». *Українська мова і література в школі*. 2016. № 5. С. 44-50.
24. Теліга О. О краю мій...: Твори, документи, біографічний нарис. К., 1999. С. 213-245.
25. Братунь-Колесниченко Н. Публіцистика Олени Теліги. *Дзвін*. 1994. № 4. С. 137-140.

26. Хом'як Т. «...Там, де треба, я тверда й сувора» (публіцистика Олени Теліги як вияв її світобачення). *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Луганськ. 2009. № 19. С. 247-258.

Практичне заняття № 7

Домінанти історіософської концепції у поезії

Олега Ольжича

План

1. Олег Ольжич на тлі історії України (поет, публіцист, учений-археолог, громадсько-політичний діяч).
2. Оригінальність поетичної форми (поема, пісня, епіграма, сатира, портрет, пейзаж, ідилія, поменник та ін.).
3. Мотиви поезій та характер ліричного героя Ольжича :
 - історіософські мотиви («Був же вік золотий... », «Геологія», «Рінь», «Антропологія»);
 - звеличення сильної особи («Пісня про ворога», «Вечір. Я дивлюсь на сині скелі», «Галли», «Змій»);
 - патріотична лірика («Зимовник», «О, Україно! Хай нас людство судить», «Поворот»);
 - мистецькі мотиви («Сонна Венус»);
 - сатирична й пародійно-гумористична лірика («Метаморфози», «Ну. Та й чистять, ну й чухрають... », «Вже ціла згряя збіглась їх», «На Юрія Косача»);
 - пейзажні й інтимні мотиви («Яблуна на горі», «Пороша», «Весна»).
4. Поетика лірики Олега Ольжича.

Література

1. Атрошенко Г. Семантика художнього слова в поезії Олега Ольжича. *Вісник ЗНУ: Філологічні науки*. 2007. № 1. С. 8-12.

2. Атрошенко Г. Повтори як прийоми увиразнення поетичної мови Олега Ольжича. *Вісник Запорізького осередку вивчення української діаспори*. Вип. 4. Запоріжжя. 2006. С. 129-142.
3. Бахуринська Т. Ольжич - поет національного героїзму. 11 клас. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2012. № 2. С. 18-26.
4. Білятинська О. Олег Ольжич - лицар української державності (Урок у 10 класі). *Дивослово*. 2011. № 1. С. 11-16.
5. Гурбанська А. Дух - воля - віра: концепція художнього світу поетів «Празької школи» *Українська мова і література в школах України*. 2015. № 7-8. С.52-57.
6. Державин В. О. Ольжич – поет національного героїзму. Поетичне мистецтво Ольжича / Укр. слово : Хрестоматія: У 4 кн. К., 1994. Кн.2. С.543-544; 578-599 (конспект тез).
7. Жулинський М. Олег Ольжич і Олена Теліга: Нариси про життя і творчість. Київ: Видавництво Олени Теліги, 2001. 144 с.
8. Зінкевич О. Згадуючи Ольжича і Багряного. Спогади Зінкевича про зустріч з визначними українськими діячами минулого Іваном Багряним та Ольжичем. *Літературна Україна*. 2011. № 36. С. 10-11.
9. Ковалів Ю. Олег Ольжич. *Слово і час*. 2018. №7. С. 73-79.
10. Народова В. Еволюція характеру ліричного героя збірки «Підзамчя» О. Ольжича. *Наука. Студентство. Сучасність: Матеріали IV Всеукраїнської наукової студентської конференції (25 квітня 2013 року)*. Миколаїв, 2013. С. 152-161.
11. Неврлий М. Празька поетична школа / Муза любові й боротьби: Українська поезія празької школи. К., 1995. С.3-19.
12. Немченко Г.В., Немченко І.В. Вежі духовності. Херсон, 2000. С.78-101.
13. Олег Кандиба – Ольжич: До 100-річчя від дня народження. К., 2007. 88 с.

14. Олег Ольжич. *Українська література XX століття : Навчальний посібник для старшокласників та вступників до вищих навчальних закладів*. К., 2008. С. 116-122.
15. Олег Ольжич (літературна сільвета). *Поети Празької школи: Срібні сурми. Антологія*. К., 2009. С. 435-469.
16. Череватенко Л. «Я камінь з Божої праці» / Ольжич Олег. Незнаному воякові. К., 1994. С.351-424.

Творчість Юрія Липи

План

1. Життєві дороги Юрія Липи.
2. Концепція України в творчості поета за збірками («Світлість», «Суворість», «Вірую»).
3. Основні мотиви поезій: «Націє, вроджена з огня...», «Призначення», «Людська душа, як дерево гіллясте», «Зайди», «Простовіч», «Народи», «Батькові», «Міста».

Література

1. Юрій Липа (літературна сільвета). / *Поети Празької школи: Срібні сурми. Антологія*. К., 2009. С. 217-252.
2. Юрій Липа про відповідальність письменників / Літературно-ідеологічні напрямки в Західній Україні (1919-1939 роки): Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К., 1999. С. 197-200.
3. Ананченко Т. Духовна домінанта поезії Юрія Липи (збірка «Вірую»). *Треті Липівські читання: Зб. матеріалів Всеукраїнської науковопрактичної конференції* / Упоряд. Г. Дольник. Одеса: Друк, 2007. С 74–80.

4. Горболіс Л. До мозаїки «Празької школи»: Ю. Липа. Вивчаємо оглядову тему «Еміграційна література 20-40-х років» (11 клас). *Українська література в загальноосвітній школі*. 2008. № 7-8. С. 36-38.
5. Даниленко О. Липа Юрій Іванович (поет, публіцист, історіософ, політолог). Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності. Чернівці, 2007. С. 237-240.
6. Двигун О. Юрій Липа. Історія української літератури: ХХ - початок ХХІ ст. У 3-х томах: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К., 2013. Т. 1. С. 310-320.
7. Ковалів Ю. Юрій Липа. *Слово і час*. 2019. № 5. С. 82-89.
8. Криса Б. Необароко Юрія Липи. Антипролог: збірник наукових праць, присвячених 60-літтю члена-кореспондента НАН України Миколи Сулими. К., 2007. С. 393-403.
9. С. 70.
10. Липа Ю. Вірую: Вибрані вірші: Перевидання за збіркою 1938 року; Післяслово О. Янчука. Львів : Каменяр, 2001. 102 с.
11. Липа Ю. Бій за українську літературу / Упорядкув., прим. та післямова Л. Череватенка. Київ: Дніпро, 2004. 350 с.
12. Лівицька-Холодна Н. Юрій Липа, якого я знала. *Поети Празької школи: Срібні сурми*. Антологія. К., 2009. С. 790-802.
13. Маланюк Є. Юрій Липа – поет. *Поети Празької школи: Срібні сурми*. Антологія. К., 2009. С. 614-628.
14. Мафтин Н. Необароко як стильова реалізація історіософських концепцій Юрія Липи в романі «Козаки в Москві». *Дивослово*. 2009. № 9. С. 41-45.
15. Мишанич О. Повернення. К.: Оберег, 1993. 120 с.
16. Молоде літературне покоління 1930-х рр. і його творче кредо (Ю. Липа, Л.

- Мосендз, Ю.Косач, Н. Королева). Бібліотечка «Дивослова». 2013. № 4. С. 33-47.
17. Омельчук О. Літературні ідеали українського вістниківства (1922 - 1939): монографія. К.: Смолоскип, 2011. 336 с.
18. Поети і воїни прийдешнього («Празька школа» - об'єднання близьких за світоглядом поетів ХХ ст.) / Празька поетична школа. Антологія. Х., 2009. Том 5. С. 3-32.
19. Тарнавський О. Література про поета жорстокої доби (Олег Ольжич); Юрій Липа – поет національної думки. / Остап Тарнавський. Відоме й позавідоме. К.: Вид-во «Час», 1999. С. 290–307.
20. Салига Т. Високе світло (статті про Ю. Дарагана, Є. Маланюка, О. Стефановича, Н. Лівицьку-Холодну, О. Лятуринську). Львів: Каменяр, 1994.

Практичне заняття № 8

Художнє осмислення трагедії України ХХ ст. у творчості План

1. Організація українських письменників «Мистецький український рух» (Улас Самчук, Іван Багряний, Віктор Петров, Юрій Косач, Ігор Костецький та ін.).
2. Об'єднання письменників «Слово» (Григорій Костюк, Юрій Шерех, Василь Барка, Тодось Осьмачка, Улас Самчук, Докія Гуменна та ін.).
3. Екстремальність як умова буття митця (Івана Багряного). Історія написання «Тигроловів», рецепція роману в літературній критиці. Образ Григорія Многогрішного як втілення багрянівського ідеалу українського інтелігента 30-х років.
4. Жанрова своєрідність твору; образи – символи; фольклорні елементи, їх роль у розкритті ідейного задуму автора. Особливості сюжету та композиції.

5. Жіночі образи роману: Ганни Морозихи, старої Сірчихи, Наталки, засоби їх творення (індивідуалізуючі портрети , психологічні штрихи, життєва конкретика і т. ін.).
6. Проблема збереження національного менталітету та традицій української сім'ї в романі.

Література

1. Балаклицький М. «Нова релігійність» Івана Багряного: Монографія. К., 2005.
2. Вдовиченко Л. «Тигролови»: Проблематика твору і характеристика образів. *Українська мова і література*. 2002. Ч.14.
3. Еміграційна література / Літературознавча енциклопедія / Автор-укладач Юрій Ковалів. Т. 1. К. : Видавничий центр «Академія», 2007. С. 330.
4. Карпенко В. Зустрічі з Василем Баркою (спогади). *Українська мова й література в сучасній школі*. 2011. № 6. С. 90-97.
5. Кремінь Т., Мірошніченко І. Особливості художньої реалізації теми голодомору в романі У. Самчука «Марія». *Наукові праці : Науковометодичний журнал*. Т. 118. Вип. 105. Філологія. Літературознавство. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. С. 31-34.
6. Лебединцева Н. М. Сучасна українська література : Навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. 104 с.
7. Логвіненко Н. Іван Багряний «Тигролови». *Українська мова та література*. 1999. № 39. (151) С. 5.
8. Мариненко Ю. «Схід-Захід» (трилогія «OST») Уласа Самчука. *Дивослово*. 2005. № 8. С. 59-64.
9. Мовчан Р. Самітник в океані життя? (Василь Барка). *Кур'єр Кривбасу*.

2009. № 234/235. С. 293-310.
10. Осадчук І. «Я хочу бути тільки людиною...» Життєвий і творчий шлях Івана Багряного. *Українська мова та література*. 2007. Ч.12.
 11. Проза про життя інших : Юрій Косач. К. : Факт, 2003. 352 с.
 12. Слабошпицький М. «Дай мені стати великим поетом» (Юрій Дараган). *Київ*. 2006. № 3. С. 141-145.
 13. Шугай О. Одиссея української людини, або Витоки епічного мислення Івана Багряного : Письменник, політик, борець. *Пам'ять століть*. 1998. №5. С. 2-27.
 14. Яценко Т. Національні традиції родинного виховання в романі Івана Багряного «Тигролови». *Українська література в загальноосвітній школі*. 1999. Ч.1. С. 30-34.
 15. Шерех Ю. МУР і я в МУРі / Шерех Ю. Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. Три томи. Т. 3. Харків : Фоліо, 1998. С. 296-344.
 16. Шерех Ю. Стилi сучасної української літератури на еміграції 1945. Пороги і запоріжжя : Література, мистецтво, ідеології. – Харків : Фоліо, 1998. Т. 1. С. 161-195.

Практичне заняття № 9

Національна й загальнолюдська

проблематика кіноповістей Олександра

Довженка План

1. О. Довженко – творець кіноповісті.
2. «Зачарована Десна» – твір про джерела, з яких починається митець (національне оточення; природа; уява, фантазія, воля маленької людини тощо).

3. Своєрідність композиції «Зачарованої Десни», наявність двох ліричних героїв. Роль умовної символіки у творі.

Завдання:

- Звіт-презентація за результатами опрацювання різнопланових матеріалів із життя та творчості письменника.
- Розкрити концепцію людини у світі «Зачарованої Десни»: поняття роду, українських характерів, народної моралі тощо.
- Порівняти реальний і фантастичний світи дитинства, представлені О. Довженком («Зачарована Десна») та Р. Бредбері («Кульбабове вино»).

Література

1. Вінграновський М. Рік з Довженком / Вінграновський М. Вибрані твори: У 3-х т. Тернопіль, 2004. Т. 3. С. 342-350.
2. Корогодський Р. Довженко в полоні. *Українська мова та література*. 2004. № 41.
3. Лісова О. «Я України син, України...» Через призму «Щоденника» О.Довженка. *Українська література в загальноосвітній школі*. 1999. №6.
4. Мариненко О. «Погуляєм же в просторах свого серця, полину на Вкраїну»: «Зачарована Десна» О.Довженка. *Українська мова і література*. 2004. №41.
5. Сєнко В., Лодигіна О. «Україна в огні»: нове прочитання кіноповісті. *Українська мова та література*. 2004. № 41.
6. Ткаченко Н. «Україна в огні» О.Довженка – це «правда про народ і його лихо». Інтегрований урок. *Історія в школах України*. 2001. № 4.

Літературознавчий аналіз прочитаних текстів (лірика, проза, драма)

надалі здійснювати за такою схемою:

АНАЛІЗ ЛІРИЧНОГО ТВОРУ

дата написання, реально-біографічний і фактичний коментар, історія написання і видання твору; жанрова своєрідність; ідейний зміст; ключові образи твору;

назва твору, її специфіка, характер зачину, своєрідність закінчення (кінцівки) вірша; композиційні прийоми, які використовує письменник; віршовий «сюжет» та етапи його розвитку;

мовні засоби, які сприяють емоційному наснаженню твору;

віршова композиція: система віршування, вид стопи, віршовий розмір, вірш римований чи неримований, спосіб римування, вірш строфічний (вид строфи) чи астрофічний; підсумок: особливості рецепції, оцінки критиків і літературознавців.

АНАЛІЗ ПРОЗОВОГО ТВОРУ

історія написання і видання твору; аналіз

жанрової форми;

зразком якого літературного напрямку, течії є твір (обґрунтувати); аналіз

змістової форми (світ людей, світ природи, світ речей, особливості

хронотопу); аналіз композиційної форми; аналіз сюжетної форми; художня

мова; підсумок: особливості рецепції твору (оцінки критиків і

літературознавців), загальний висновок про мистецьку вартість твору, які

функції він виконує, місце твору в доробку митця та

істориколітературному процесі.

АНАЛІЗ ДРАМАТИЧНОГО ТВОРУ

назва твору, ім'я автора; рік написання, рік

видання, історія написання; наявність

присвяти, епіграфа;

назва твору (алегорична, символічна, метафорична тощо);

жанровий різновид; тема, ідея, проблематика; система

образів; композиція, сюжет;

художньо-зображальні засоби словесного мистецтва: діалоги, монологи,

репліки як засоби характеристики персонажів; наявність авторської

характеристики та коментаря (опис обстановки, поведінки, жестів

персонажів, ремарки тощо); думки митців, критиків щодо твору; власна

думка про твір.

Кредит 3

Феномен «шістдесятництва» в Україні

Практичне заняття № 10

Новаторство й традиційність поезії Дмитра Павличка та Івана Драча

План

1. Ліричне й публіцистичне начала у ранніх збірках Д. Павличка («Любов і ненависть», «Правда кличе», «Сонети подільської осені»).
2. Тема кохання в ліриці поета (зб. «Таємниця твого кохання», «Золоте ябко»).
3. Основні мотиви творчості Д. Павличка 1990-х – поч. 2000-х років: (народ, нація, Україна; суспільне та особистісне; мотив гріха й покаяння; етнографічні мотиви).

4. Періодизація творчості І. Драча. Інтелектуальна образність, метафоричне багатство першої збірки «Соняшник» та ностальгійно-споглядальні мотиви збірки «Теліжинці».

Література (загальна)

1. Гундорова Т. Література і письмо, або місце нового в українській літературі. *Світо-вид*. 1997. № 28. С. 111-115.
2. Зборовська Н. Шістдесятники. *Слово і час*. 1999. № 1 . С. 74-80.
3. Кавуненко О. Опала й тріумф поета, або ж життя по цей бік дроту. *Київ*. 1994. № 8-9. С. 149-151.
4. Ковалів Ю. Шістдесятництво як явище, його витоки й наслідки. *Слово час*. 1997. № 8. С. 40-55.
5. Лощинська Н. Ідейно-тематичний перегук поезії 20-х і 60-х років ХХ ст. як втілення генетичної спадкоємності ренесансних поколінь. *Літературознавчі обрії*. Київ: Ін-т літ-ри ім. Т. Шевченка НАН України, 2000. Вип. 1. С. 85-90.
6. Маленький І. Основний міф світотворення в українських поетичних книжках. *Слово і час*. 2004. № 9. С. 45-54 Дмитро

Павличко

7. Дяченко О. Сонет у «громі серця»: Про «Сонети подільської осені» Д. Павличка. *Дзвін*. 2001. №8.
8. Лубківський Р. Сповідь. Молитва. Присяга: Літературний портрет Д. Павличка. Київ, 2004.
9. Павличко Д. Відлуння десятиліть: електронний ресурс.
URL: <http://virchi.narod.ru/poeziya2/pavlichko.htm>
10. Павличко Д. Любовно-еротична лірика: електронний ресурс: URL:
<http://poetry.uazone.net/pavlychko/>

11. Равлів І. Тематичне й жанрове розмаїття Павличкової лірики 90-х. *Слово і час*. 1998. № 9-10.
12. Равлів І. Час і простір у «Покаянних псалмах» Дмитра Павличка. Київ. 1997. № 5-6.
13. Радько Г. Поетика сонетарію Дмитра Павличка у контексті світової традиції: електронний ресурс. URL:
http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/kyiv_old/2010_1/12_Radko-125141.pdf
14. Стадник О. «В Хайяма взяв я форму...»: Рубаї Д. Павличка. *Дзвін*. 2003. №9.
15. Сьомочкіна О. Дорога як «велика подорож життя». *Дивослово*. 2005. № 4.
16. Фасоля А. Як ви умирали, вам дзвони не грали. Українська мова та література в школі. 2002. № 10.

Іван Драч

17. Витрикуш Г. Образи видатних людей минулого в поезії Івана Драча. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2010. №3.
18. Герман В. Неологізми в поезії Івана Драча. *Дивослово*. 1998. № 5.
19. Гончарук О. Обрії поезії І. Драча. *Українська мова та література*. 2010. № 1-2.
20. Грабовський С. Самовизначення людини як проблема сучасної доби. *Сучасність*. 1998. №7. С. 50-53.
21. Грудко О. Етюди раннього періоду творчості І. Драча: електронний ресурс.
22. Жулинський М. Осінній Драч з вогненным жалом весняної кропиви. *Слово час*. 2006. № 10.
23. Ільницький М. «Сприймати світ до всіх його глибин». *Дивослово*. 2006.

№ 10, 11.

24. Кордон А. протуберанці душі поета. *Дивослово*. 2010. № 8.
25. Кужільна Л. Національна модель світу в творчості І. Драча. *Рідна школа*. 2003. № 12.
26. Ткаченко А. Художнику немає скутих норм... *Вітчизна*. 1996. № 11-12.

Практичне заняття № 11

Естетичні домінанти творчості Ліни Костенко

План

1. Особливості індивідуального стилю (філософічність, історизм мислення, традиційність, інтелектуалізм, публіцистичність). Творчий шлях.
2. Поетичні домінанти Л. Костенко: історія, мистецтво, любов, природа (проаналізувати на прикладі вибраних поезій різних років).
3. Мотиви, образи поетичної збірки «Сад нетанучих скульптур». Розкриття сутності історії в драматичних поемах.
4. Філософія поразки як науки у романі «Берестечко». Література
1. Бідюк О. Психологія як літературознавчий метод: інтерпретаційні можливості (на прикладі роману Ліни Костенко «Берестечко»: електронний ресурс.
2. Богдан С. Нові води Гераклітової річки. електронний ресурс. URL: <http://litakcent.com/2011/06/29/novi-vody-heraklitovoji-richky/>
3. Богомолець О. Ліні Костенко Con Amore / Гіацинтове Сонце. електронний ресурс. URL: <http://www.umka.com.ua/ukr/catalogue/bards/ol-habohomolec-to-lina-kostenko-con-amore-hyacinth-sun-2cd.html>
4. Брюховецький В. Ліна Костенко: Нариси творчості. К., 1990.
5. Гордасевич Г. Під галактик очима карими / Силуети поетес. К., 1989.

6. Дзюба І. Пишеться «велика книга нашого народу»... електронний ресурс.
URL: <http://www.day.kiev.ua/293915>
7. Дончик В. «А ми ще є» («Берестечко» Ліни Костенко. / Дончик В. З потоку літ і літпотоку. К., 2003. С.400-407.
8. Кодак М. «Берестечко»: один урок українству. *Слово час*. 2000. № 1.
9. Костенко Л. Гуманітарна аура нації або дефект головного дзеркала. К., 1999. електронний ресурс. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Fil/1999_17/01_kostenko_l.pdf
10. Костенко Л. Річка Геракліта. електронний ресурс. URL: <http://www.day.kiev.ua/303125>
11. Краснова Л. Грані поетичної майстерності. *Урок української*. 2000. №2.
12. Ромащенко Л. Минуле – урок для сучасності, проекція на майбутнє. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2000. №5.
13. Пахльовська О. Про «Гіацинтове сонце». електронний ресурс. URL: http://www.youtube.com/watch?v=_ueD_-cPEnE
14. Тарнашинська Л. Художній час як категорія індивідуального «Я»: творчість Ліни Костенко / Українське шістдесятництво: профілі на тлі... Київ, 2010.
15. Тарнашинська Л. Час у творчості Ліни Костенко як темпоральний код структури людського досвіду. *Слово час*. 2005. № 6.
16. Тихолоз Б. Поети-шістдесятники. Усе для школи. Українська література. 11 клас. 2001. Вип 5.

Неонародницька концепція лірики Василя Симоненка План

1. Утвердження людської індивідуальності в поезії В. Симоненка. Духовна краса і велич простої людини («Баба Онися», «Дід умер», «Жорна»).

2. Громадянський вибір поета: виклик авторитарній владі («Монархи», «Де зараз ви, кати мого народу?», «Пророцтво 17-го року»).
3. Образ України в поезії В. Симоненка («Задивляюсь у твої зіниці», «Україні», «Лебеді материнства», «Є тисячі доріг, мільйон вузьких стежинок...», «Я»).
4. Поетичні аналогії В. Симоненка: від природи первозданної до «природи» людського буття («Осінній вечір морозом дихав», «Завірюха», «Вже день здається тихим і безсилим», «З вікна», «Ну скажи, хіба не фантастично...», «Ікс плюс ігрек», «Через душі, мов через вокзали...»).

Література

1. Абрамова Г. Василь Симоненко. Випереджаючи себе. *Українська мова та література*. 2008. № 3-4.
2. Колісник С. Страшна війна очима Василя Симоненка. *Українська мова та література*. 2006. № 14/15.
3. Марко В. Осяяння в художній концепції Василя Симоненка. *Дивослово*. 2007. № 4.
4. Пахаренко В. Дорога до рідного краю (Роздуми над сторінками поеми В. Симоненка «Казка про Дурила». *Українська мова і література в школі*. 1992. №2.
5. Пахаренко В. Як він ішов: духовний профіль Василя Симоненка на тлі його доби. *Українська мова та література*. 2005. № 1.
6. Романова Н. Альтернативна модель суспільства в сатиричній творчості Василя Симоненка. *Слово і час*. 2010. № 1.
7. Ткаченко А. Василь Симоненко: Нарис життя і творчості. К., 1990.
8. Ткаченко А. Визрівання таланту (Студентські вірші Василя Симоненка). *Слово і час*. 1999. № 5.
9. Ткаченко А. Лірика Василя Симоненка: текстологічно-стильові колізії.

Слово і час. 2011. № 6.

10. Ткаченко А. «Народ шукає в геніях себе». *Слово і час*. 1990. № 3.
11. Ткаченко А. Нерозкрита грань. *Слово і час*. 1990. № 1.
12. Шевченко А. Василь Симоненко вчора й сьогодні. *Дивослово*. 1999. № 12.

Поезія «проти течії»: дисидентство і постшістдесятицтво

Практичне заняття № 12

Дисидентський рух в Україні.

«В'язнична» лірика Василя Стуса та Івана Світличного План

1. Життєва доля В. Стуса як символ незламності духу.
 2. Мотиви і образи поетичних збірок (узагальнені образи крізь призму індивідуальної долі). Аналіз поезій «Еволюція поета», «Декларація поета і громадянина», «Скажи ім'я своє, поете», «Весь обшир мій – чотири на чотири», «Господи, гніву пречистого», «Літопис Самовидця».
 3. Роль іронії та вишуканої семантичної гри у збірці «Веселий цвинтар».
 4. Екзистенціальна проблематика збірки «Палімпсести». Література
1. Аврахов Г. Незгасна зоря поезії (до 65-річчя з дня народження В. Стуса). *Дивослово*. 2003. №1.
 2. Білоус Г. Рокований вересень (Із роздумів про життя і творчість В. Стуса). *Дивослово*. 2003. №3.
 3. Бондаренко А. Спроба аналізу філософських творів В. Стуса. *Дивослово*. 1998. №8.
 4. Віват Г. Про деякі особливості поезій В. Стуса. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2000. № 2.
 5. Зборовська Н. Василь Стус: до історії проблемного тлумачення. *Дивослово*.

2009. №5.

6. Ільницький М. Палімпсести Василя Стуса. *Вітчизна*. 1990. №3.
7. Коцюбинська М. На цвинтарі розстріляних ілюзій. *Слово і час*. 1990. №6.
8. Овсієнко В. Духовний простір не минає марно. *Слово і час*. 1999. №7.
9. Пахльовська О. Українські шістдесятники: філософія бунту. *Сучасність*. 2000. № 4.
10. Райбедюк Г. Гуманістичний дискурс у творчості Василя Стуса: електронний ресурс.
11. Рарицький О. «Палімпсести» В. Стуса: духовна домінанта. *Слово і час*. 1999. №12.
12. Стус Д. Берегами конспектів В. Стуса. До літературної біографії письменника. *Слово і час*. 2000. №9.
13. Стус Д. Василь Стус: життя як творчість. Київ : Факт, 2005. 364 с.
14. Шевельов Н. Трунок і трутизна. Про «Палімпсести» Василя Стуса / Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. К.: Рось, 1994. Кн.3. С.366-395.
15. Шкандрій М. Поет незгоди: Василь Стус / Шкандрій М. В обіймах імперії. Російська і українська література новітньої доби. К: Факт, 2004. С.380-394.

«Київська школа» та поезія Василя Голобородька План

1. Формування «київської школи», естетична концепція поетівпостшістдесятників.
2. Мотиви і образи поетичних збірок В. Голобородька («Зелен день», «Ікар на метеликових крилах», «Калина об Різдві»).

3. Поезія Василя Голобородька: екзистенційні проблеми свого часу крізь призму власних відчуттів:

- верлібри, у яких переважають яскраві фольклорні образи («З дитинства: замовляння дощика», «Замовляння від печалі», «Квітка на воді», «Телесик»);
- верлібри, що мають виразну публіцистично-філософську основу («Самовбивці», «Ми йдемо», «Наша мова», «Шукачі могил»);
- верлібри-притчі, верлібри-алегорії («Жив один лис, який умів писати», «Сам за деревом», «Балада про кривавих солов'їв»).

Порівняти поезію шістдесятників та постшістдесятників (за таблицею), беручи за основу сформульовані В. Кордуном творчі принципи Київської школи.

	Шістдесятники	Київська школа поетів
Початок активної діяльності		
Представники		
Стосунки літературних поколінь		
Джерела творчості		
Світогляд		
Провідні мотиви, теми, образи		
Особливості стилю		

Література

1. Андрусак І. Київська школа як – нова класика: електронний ресурс.
2. Анісіна Н. Модерна лірика Василя Голобородька. *Українська мова та література*. 2008. № 22-24.
3. Борисюк І. Ініціація як модель і символ у поезії вісімдесятників. *Слово і час*. 2005. №4.

4. Вертій О. «Образ душі народу...»: національна картина світу Василя Голобородька. *Слово і час*. 2007. №7.
5. Вісімдесятники. Антологія нової української поезії / Упор. І.Римарук. Едмонтон, 1990.
6. Дударенко Л. Міфологемний концепт лірики В. Голобородька. *Дивослово*. 2002. №7.
7. Каплюк Г. Стильові особливості поетів Київської школи. *Слово і час*. 2002. №4.
8. Колесник В. Київська школа і В. Кордун: поезія зворотності: електронний ресурс.
9. Кордун В. Київська школа поезії – що це таке. *Літературна Україна*. 1997. 20 березня. С. 3.
10. Любарська Л. Світоглядно-поетичні константи творчості Михайла Григоріва у контексті культурної ситуації другої половини ХХ століття: електронний ресурс.
11. Моренець В. Міфологічна течія в українській поезії другої половини ХХ століття. *Слово і час*. 2002. № 9.
12. Найдено О. Микола Воробйов – поет і художник. *Слово і час*. 1992. №9.
13. Пастух Т. «Верлібр – це віртуозна імпровізація професіонала»: розмова з Василем Рубаном. *Дзвін*. 2006. №1.
14. Пастух Т. Гра як форма поетичного буття. На матеріалі поезії В. Голобородька «Дзвінкі конвалії». *Дивослово*. 2002. №6.
15. Пастух Т. Микола Воробйов: Все є мистецтвом, але не всі є митцями. *Березіль*. 2006. №3-4.

16. Пастух Т. Міфологічна онтологія текстів Віктора Кордуна: електронний ресурс.
17. Пастух Т. Рухомий храм нечуваного віросповідання (До 60-річчя від дня народження Василя Голобородька). *Дзвін*. 2005. №4.
18. Пастух Т. «Слуга півонії» Миколи Воробйова: філософські та естетичні виміри. *Слово і час*. 2006. №5.
19. Тарнашинська Л. «Епоха світання» постшістдесятників: поезія Віктора Кордуна на лезі «між». *Слово і час*. 2002. №1.
20. Ткачук М. Метафора. Що привертає світ (Антологія нової української поезії 90-х років). *Кур'єр Кривбасу*. 1999. № 6.
21. Харченко А. «Хто пізнає мене по блиску листя?» (або стигла позолота неочікуваних конфігурацій М. Воробйова). *Слово і час*. 2007. №11.
22. Шутенко Ю. «Вибране» Миколи Воробйова. *Слово і час*. 2007. №11.
23. Шутенко Ю. Поетичний світ В. Голобородька. *Дивослово*. 2004. №11.

«Нью-Йоркська» поетична група План

1. Естетична й філософська концепція Нью-Йоркської групи поетів (Ю. Тарнавський, Б. Бойчук, Б. Рубчак, Е. Андієвська, В. Вовк та ін.).
2. Естетичні домінанти творчості Богдана Бойчука. Поема «Любов у трьох часах».
3. Екзистенційний вимір людини в поезії та прозі Юрія Тарнавського. Відтворення вітчизняної історії у поемі «У РА НА».
4. Сюрреалістична техніка Емми Андієвської (на прикладі збірки «Базар»).
Художня своєрідність «малої» прози («Подорожі», «Тигри»).
Гіпертекст.

Література (загальна)

1. Віртуальна антологія поезії Нью-Йоркської групи: електронний ресурс.

2. Поети «Нью-Йоркської групи». Антологія (Вступне слово О.Астаф'єва). Харків: Ранок, 2003.
3. Астаф'єв О. Нью-Йоркська група: генеза назви. *Українська мова та література*. 1998. січень № 5.
4. Астаф'єв О. Лірика української еміграції: еволюція стильових систем. К., 1998.
5. Колесниченко-Братунь Н. Поетична тріада Н- Йоркської групи. Роздуми над збірками Б.Бойчука, Б.Рубчака, Ю.Тарнавського, що їх видало «Дніпро» за 1992 р.
6. Ільницький М. Українська повоєнна еміграційна поезія. Львів, 1995.
7. Ільницький М. Мандри внутрішніх краєвидів. Творчість поетів НьюЙоркської групи. *Дзвін*. 1995. №7.
8. Ільницький М. Літературні традиції «поза традиції». *Сучасність*. 1996. №10.
9. Мацько В. Українська еміграційна проза ХХ ст. Хмельницький, 2009.
10. Нікула Мар'яна. Мова в поезії Нью-Йоркської групи. *Слово і час*. 1995. № 2.
11. Павличко С. Нью-Йоркська група в контексті модернізму. *Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2000. № 3.
12. Одаренко О. Простір розгалужених шляхів: знайомство з гіперлітературою. *Всесвіт*. 2003. № 9-10.
13. Ревакович М. Непоетичні дискурси Нью-Йоркської групи: електронний ресурс.
14. Тарнавська М. Англомовна літературна україніка на межі тисячоліть. *Сучасність*. 2001. № 11. С. 144-154.
15. Сорока П. Світ – все ще є, хоч вже його – й нема... Кур'єр Кривбасу.

2002. № 152.

16. Українське слово: У 3-х кн: К., 1994. Кн. 3. (окремі статі про кожного поета).
17. Фасоля А. Давайте знайомитись: Нью-Йоркська поетична група.
Українська література в загальноосвітній школі. 2003. № 7.

Емма Андієвська

18. Гусар-Струк Д. Як читати поезії Емми Андієвської. *Кур'єр Кривбасу*. 2004. № 177.
19. Державин В. Поезія Емми Андієвської. *Кур'єр Кривбасу*. 2004. № 170.
20. Дроздовський Д. Сонети Емми Андієвської як вияв катахретичної свідомості. *Слово і час*. 2009. № 10.
21. Жінка як текст: Емма Андієвська, Соломія Павличко, Оксана Забужко: фрагменти творчості і контексти. Київ, 2002.
22. Лавріненко Ю. Дві течії в поезії Емми Андієвської. *Кур'єр Кривбасу*. 2004.- № 173.
23. Митрович К. Поезія Емми Андієвської: міт і містика. *Кур'єр Кривбасу*. 2004. № 174.
24. Райс Е. Поезія Емми Андієвської. *Кур'єр Кривбасу*. 2004. № 172.
25. Сорока П. Емма Андієвська. Літературний портрет. Тернопіль, 1998.

Богдан Бойчук

26. Моренець В. Богдан Бойчук. *Слово і час*. 1997. № 10.
27. Бойчук Б. Розмисли про поета у повітрі. *Сучасність*. 2003. № 3. С. 110112.

Юрій Тарнавський

28. Бондаренко А. Міфософія актуального життєвого простору в художньому мовомисленні Юрія Тарнавського. *Слово і час*. 2002. № 7.

29. Зборовська Н. «Час слізьми котився по зморщених обличчях каменів...» (Поетичне й непоетичне Ю. Тарнавського). *Слово і час*. 2000. № 1.
30. Котик І. Екзистенційний вимір людини в «Анкетах» Юрія Тарнавського. *Слово і час*. 2005. № 11.
31. Котик І. Концептуалізація душі у творчості Ю. Тарнавського. *Слово і час*. 2007. № 11.
32. Котик І. Про що «поезії про ніщо» (Екзистенційний вимір людини в однойменній збірці Юрія Тарнавського). *Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, гімназіях та колегіумах*. 2008. №4.
33. Москаленко М. Слово та образ Юрія Тарнавського / Тарнавський Ю. Без нічого. Поезії. К., 1991.
34. Шевчук В. У пошуках землі обітованої. Про Юрія Тарнавського, поета з Нью-Йорської групи. *Україна*. 1990. № 10.

Кредит 4

Проблемно-тематичні обрії прози 2-ої пол. XX ст.

Практичне заняття №13

Мала проза Григора Тютюнника

План

1. Розкриття рис українського національного характеру в оповіданнях «Зав'язь», «Деревій», «У Кравчини обідають».
2. Відображення серйозних деформацій у суспільній моралі та національному українському характерові:
 - міщанства, споживацького існування, конформізму («Оддавали Катрю», «Син приїхав»);
 - породження бюрократичною системою нового типу людей, «номенклатури» («Грамотний», «Поминали Маркіяна»);

- «добровільне» виродження селянства, витравлювання в селянинові почуття господаря («Комета», «Бовкун»). Література
1. Астаф'єв О. Еволюція художнього портрета у прозі Григора Тютюнника / «Прийшов, щоб не розлучатися»: на пошану 70-річчя Гр. Тютюнника. Київ, 2005.
 2. Гуцало Є. Сила коріння (Гр. Тютюнник). *Слово і час*. 2006. №2.
 3. Даниленко В. Енергія болю (психічна травма в художньому світі Григора Тютюнника). *Слово і час*. 2000. № 4.
 4. Дончик В. Найніжніший жорстокий реаліст / Дончик В. З потоку літ і літпотуку. К., 2004.
 5. Захарчук І. Проекція дивака у творчості Гр. Тютюнника. *Дивослово*. 1998. №10.
 6. Литвин В. Концепція художньої деталі в «малій» прозі Григора Тютюнника. *Дивослово*. 1998. № 1.
 7. Мовчан Р. Сильові тенденції творчої манери Григора Тютюнника. *Українська мова та література*. 2001. № 45.
 8. Мовчан Р. Чи був дитячим письменником Гр. Тютюнник ? Літературна Україна. 2001. 6 грудня.
 9. Мороз Л. З любові й доброти (Григір Тютюнник): Літературнокритичний нарис. Київ, 1991.
 10. Шевчук В. Те, що не повертається. Спогади про Григора Тютюнника / Шевчук В. Дорога в тисячу років. К., 1990.
 11. Шептицька Т. Проблема етнічної маргінальності в малій прозі Гр. Тютюнника: електронний ресурс.
 12. Шудря М. Непідкупний голос правди: Невідоме про Гр. Тютюнника. *Дивослово*. 1996. №4.

Художня інтерпретація загальнолюдських проблем у творчості Олеся Гончара План

1. Громадянська й життєва позиції О. Гончара.
2. Рання новелістика («Модри Камень», «Ілонка»), її неоромантизм.
3. Роман «Собор»: композиція, сюжет, конфлікти, проблематика, образна система.

Питання до диспуту:

- Як розуміють щастя герої роману «Собор»?
- Сьогодні побутує думка про те, що «Святості зникають із життя, на їх місце приходить цинізм». Чи погоджуєтесь ви із цією думкою? Яка позиція героїв твору?
- Що є для людини справжнім падінням і чи не буває падіння сходинкою до вершини зростання?
- Як ви розумієте слова історика Д. Яворницького: «то не ідеал, до якого йдуть через руїни та трупи...».
- У тексті знайдіть афоризми, суголосні з вашими думками й висновками.

Література

1. Вєрвєс Г. Роман-застереження «Собор». *Слово і час*. 1990. №4.
2. Вінок пам'яті Олеся Гончара: Спогади. Хроніка. К., 1997.
3. Гоян Я. Собор української душі: літературний портрет Олеся Гончара. Київ, 2003.
4. Зобенко М. Українське небо Олеся Гончара: есеї, студії, політика. Львів, 2003.
5. Марченко І. Філософське осмислення образу собору як симфонії величі народу, його творчого генія (за романом О. Гончара «Собор»). *Дивослово*. 1997. №9.

6. Мовчан Р. Українська література ХХ ст. Київ, 1997.
7. Степовичка Л. Роздвоєність письменницької свідомості як феномен тоталітарної доби (роздуми про життя і творчість Олеся Гончара). Рідний край. 2008. №2.

Практичне заняття №14

Повість абсурду Павла Загребельного «Гола душа» План

1. Специфіка жанру твору.
2. Психологічне фіаско жінки в повісті П. Загребельного.
3. Саркастичність прізвиськ, символіка власних назв.
4. Емоційність мовлення (аналіз художніх засобів); вкраплення пісень як форма вираження психологічного стану героїв. Література
 1. Василенко О. Пробний камінь цифр і формул. *Освіта*. 2004. 14-21 липня.
 2. Галич О., Нестерук С. Символічна проза П. Загребельного 90-х років. *Вітчизна*. 1999. № 5-6.
 3. Зборовська Н. Влада ы свобода в романах Павла Загребельного. *Слово і час*. 2011. № 10.
 4. Нестерук С. Образи-символи в творчості П. Загребельного. *Слово і час*. 1999. № 8.
 5. Осадча Ім'я літературного героя як характеротворчий засіб (за творами П. Загребельного про Київську Русь). *Дивослово*. 2000. № 7.
 6. Слабошпицький М. Від «Тризни» до «Розбудови держави»: про прозу П. Загребельного останніх десятиліть. *Літературна Україна*. 2004. 26 серпня.
 7. Слабошпицький М. Три варіації на тему П. Загребельного. *Дивослово*. 2002. № 10.
 8. Шпиталь А. Диво від Загребельного. Мандрівка лабіринтами творчості.

Мистецький всесвіт Миколи Вінграновського

План 1. М.

Вінграновський: поет, прозаїк, кіномитець.

2. Фольклорна поетика збірки «Сто поезій».
3. Світ інтимної лірики (зб. «Цю жінку я люблю»).
4. Образ України в поетичному доробку, персоніфікований знаковими історичними постатями.

5. Історичний роман «Северин Наливайко»: поєднання загальнолюдських проблем із патріотичною спрямованістю. Література

1. Микола Вінграновський: доба і контекст. *Збірник наукових праць Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського*. Філологія. Вип. 2. Миколаїв, 2006.
2. Водяна П. Тематична поліфонія, жанрове різноманіття поезії М. Вінграновського. *Освітянські вітрила*. Миколаїв, 2003. №1.
3. Гаврилова Г. Вивчення народознавчих компонентів роману М. Вінграновського «Северин Наливайко». *Українська література в загальноосвітній школі*. 2003. №8.
4. Гальчук О. Лірична сповідь М. Вінграновського. *Слово і час*. 2012. №4.
5. Грабовська І. Проблема засад дослідження українського менталітету та національного характеру. *Суспільне життя*. 1998. №5.
6. Дзюба І. Чарівник слова / Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. Т.3. К.: Рось, 1994.
7. Жила С. Вивчення історичного роману Миколи Вінграновського «Северин Наливайко» в школі. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2011. №10.

8. Зборовська Н. Чари слова. *Слово і час*. 1991. № 11. С.92-93.
9. Кіт Д. Багатогранний талант. *Дивослово*. 2002. №9.
10. Моренець В. Віхи життя і творчості М.С. Вінграновського / Микола Вінграновський. Вибрані твори. К.: Дніпро, 2004.
11. Пастух Т. Ліричне осягнення історії. *Дзвін*. 1999. №10-12. С.145-149.
(або електронний ресурс).
12. Пашковець М. Історія, цікавіша за роман. Загадка походження Северина Наливайка: електронний ресурс.
13. Родіонова І. Риси українського менталітету в романі Миколи Вінграновського «Северин Наливайко». *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки*
(літературознавство) : зб. наук. пр. ; Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2016. Листопад. Вип. 2 (18). С. 203-206.
14. Салига Т. Поет – це слово. Це його життя... / Вінграновський М. Вибрані твори: У 3 т. Тернопіль, 2004. Т 1.
15. Старовойт Л. Розмаїття строфічної палітри лірики Миколи Вінграновського. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2011. №10.
16. Собчук Л. Особливості художньої манери Миколи Вінграновського прозаїка. *Мандрівець*. 2008. №3.
17. Талалай Л. Передчуття любові і добра / Вінграновський М. Вибрані твори. К.: Дніпро, 2004.
18. Філатова О. Концепція української ментальності в художній інтерпретації Миколи Вінграновського. *Науковий вісник Миколаївського державного університету. Філологічні науки. Збірник наукових праць*.

Вип.14. Миколаїв. 2006.

19. Філатова О. «Vita maxima et heroica» чи «vita minima»: два типи психоповедінкової реакції в романі М. Вінграновського «Северин Наливайко». *Актуальні проблеми східнослов'янської філології. Лінгвістика і літературознавство*. Бердянськ, 2007. (або електронний ресурс).

Кредит 5

Химерна проза як національний феномен та її світовий контекст

Практичне заняття №15

Химерна проза Володимира Дрозда

План

1. «Химерна проза» в українській літературі 50-70-х рр. / світовий контекст.
2. Проблематика оповідання «Білий кінь Шептало». Алгоритмічність образів.
3. Традиційний зміст повісті «Самотній вовк», закодований в умовноалгоритмічній формі.

Література

1. Дрозд В. Бібліографія: електронний ресурс.
2. Жулинський М. Острів у вічності був обіцяний Майстрові ще на землі (до 70-річчя Володимира Дрозда). *Слово і час*. 2009. № 10.
3. Майдаченко П. «Химородність» творів В. Дрозда / Комічне в сучасній українській прозі. Київ: Дніпро, 1991.
4. Манюх Н. Автобіографізм як особливість характеротворення у прозі Володимира Дрозда. *Слово і час*. 2008. № 5.
5. Русанівський В. Мова химерного роману. *Мовознавство*. 2006. № 4.
6. Січкарь О. Жанрово-стильове розмаїття прози В. Дрозда: електронний ресурс.

Чайковська В. Українська химерна проза: історія народження терміну: електронний ресурс.

Творчість Валерія Шевчука як вияв інтелектуального письма.

Роман-балада «Дім на горі»

1. Проза В.Шевчука в координатах світової літератури.
2. Давньоукраїнські джерела прози В. Шевчука («На полі смиренному», «Три листки за вікном», загальна характеристика творів).
3. Ідейно-художній аналіз роману «Дім на горі»:
 - оригінальність композиції;
 - розгалуженість сюжету;
 - притчеві мотиви й символи.

Література

1. Багрій Р. Мотиви екзистенціалізму і абсурду у творах В. Шевчука та М. Осадчого. *Сучасність*. 1988. № 11.
2. Беляєва Н. Історична проза Валерія Шевчука в інтертекстуральному аспекті. *Слово і час*. 2001. № 4.
3. Білоус П. Давня українська література у творчості Валерія Шевчука. *Волинь. Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. Вип.12. Житомир, 2004. С.10-18.
4. Горнятко-Шумилович А. Фольклорна образність «химерної» прози: Типологічні подібності» Лебединої зграї» В. Земляка, «Ірію» В. Дрозда і «Дому на горі» В. Шевчука. *Українська мова та література*. 2004. 15 квітня.
5. Грибан Г. Демонологічна образність роману-балади Валерія Шевчука «Дім на горі»: електронний ресурс.
6. Євхан Н. Фольклорно-міфологічні моделі у прозі Валерія Шевчука.

Слово і час. 2003. № 5.

7. Євхан Н. Художні засоби та прийоми фольклорної поетики у творчій практиці В. Шевчука. *Дивослово*. 2003. №6.
8. Мовчан Р. Барокові тенденції в романі Валерія Шевчука «Дім на горі». *Українська мова та література*. 1999. Ч. 31.
9. Павлишин М. Канон та іконостас. Київ: Час. 1997.
10. Приліпко І. Ремінісценції та алюзії у творах Валерія Шевчука. *Слово і час*. 2009. № 7.
11. Тарнашинська Л. «Паралельна дійсність» у координатах притчі: Вільям Голдінг та Валерій Шевчук. *Всесвіт*. 1999. №2.
12. Тарнашинська Л. Художня галактика Валерія Шевчука. Постать сучасного українського письменника на тлі західноєвропейської літератури. К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2001.
13. Франчук М. Демонологія у романі Валерія Шевчука «Дім на горі» як жанротворчий засіб: електронний ресурс.
14. Шевчук А. Творчість Валерія Шевчука в англомовному світі: лінгвостилістичний аналіз перекладу англійською мовою повісті «Місяцева зозулька із ластів'ячого гнізда». *Волинь. Житомирщина*. Вип.12. Житомир. 2004. С.248-252.

Українська драматургія 2-ої пол. XX – поч. XXI ст.

Практичне заняття №16

Народна інтелігентність і мораль у п'єсі

Олексія Коломійця «Дикий Ангел»

План

1. Драматургія О. Коломійця у контексті доби: традиції та новаторство.

2. Жанрова специфіка, ідейно-тематичні основи, конфлікт п'єси «Дикий Ангел».
3. Аналіз проблематики твору.

Література

1. Буркатов Б. На поклик сьогодення: Літературно-критичні нариси (про творчість Олексія Коломійця). К., 1985.
2. Гримич Г. творчість Олексія Коломійця. *Дивослово*. 1994. №5-6.
3. Дорош Г. Народна інтелігентність як джерело духовного відродження в п'єсі О. Коломійця «Дикий Ангел». *Українська література в загальноосвітній школі*. 2003. №6.
4. Дорош Г. Українська психологічна драма 70-80-х рр. ХХ ст. Київ, 2001.
5. Коломієць О. Дикий Ангел: Посібник для 11 класу / Автор-укладач Паращич В.В. Харків: Ранок, 1999.
6. Мірошніченко О. Олексій Коломієць (драматург). *Український театр*. 1995. №2.
7. Наєнко М. Олекса Коломієць / Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. К., 1995. Т. 4.
8. Одинець І. Вивчення творчості О.Коломійця в 11-му класі. *Українська література в загальноосвітній школі*. 1999. № 2.
9. Олійник Б. Незабутній і неперебутній. *Літературна Україна*. 2004. 1 квітня.
10. Осауленко Л.С., Бойчук Л.М. «...Людину виховати – не різьбу покласти». *Все для вчителя*. 2003. № 1-2.
11. Слоньовська О. Конспекти уроків з української літератури для 11-х класів: Нове прочитання творів. Київ, 2001.
12. Сом М. Веселий чарівник. *Культура і життя*. 2009. 15 квітня.

Драматургія Ярослава Стельмаха

План

1. Я. Стельмах як лідер української драматургії «нової хвилі».
2. Драми Я. Стельмаха: від традицій канонічної п'єси до постмодерного дискурсу:
 - «Шкільна драма»: проблематика, конфлікт, тип героя;
 - «Провінціалки»: філософія людської екзистенції;
 - «Синій автомобіль»: постмодерна стилістика монодрами. Література
1. Богдашевський Ю. Я. Стельмах. *Український театр*. 2001. №6.
2. Бондар Л. Монодрама Я. Стельмаха «Синій автомобіль» як проекція «Его» митця. *Мандрівець*: Всеукраїнський науковий журнал. 2006. №3.
3. Бондар Л. Рефлексуючий герой як носій власного мікрокосмосу (за п'єсою Я.Стельмаха «Провінціалки»). *Література. Фольклор. Проблеми поетики*: Зб. наукових праць. Вип. 22. Ч. 1 / Редкол. А.В.Козлов та ін. К.: Акцент, 2005. С. 64-72.
4. Корнієнко Н.М. Український театр у переддень III тисячоліття: Пошук картини світу. Ціннісні орієнтації. Мова. Прогноз. К., 2000.
5. Лисенко Н. Особливості композиції монодрами Ярослава Стельмаха «Синій автомобіль»: електронний ресурс.
6. Макаренко Є Синій автомобіль щастя. *Український театр*. 1999. № 1-2.
7. Мельник О. «У драматургію я прийшов не одразу...» (Бесіда з драматургом Я. Стельмахом про його твори). *Український театр*. 1991. № 5.
8. Скибицька Ю. Сучасна українська драма: мотиви та поетика. *Українська література в загальноосвітній школі*. К., 2006. №1.
9. Стельмах Я. «Батько залишається для мене взірцем на все життя!» (Інтерв'ю з драматургом / Записав Ю. Чикирисов). *Літературна Україна*. 1999. 2 грудня.

10. Стельмах Я. «Провінціалки»: трагікомедія на дві частини. *Вітчизна*. 1988. №1.
11. Антологія сучасної української драматургії. К., 2004.
12. У пошуку театру: Антологія молодой драматургії. К., 2003.

Українська драматургія кін. ХХ ст. Новаторство постановок

План

1. Різновекторність постмодерної драматургії.
2. Комедії-фарси Неди Нежданої («Той, що відчиняє двері» чи «Угода з ангелом, або Пророкування минулого»): практично-теоретичне розмежування понять мелодрамофарс, чорна комедія, фарсфантазмоагорія.
3. Історико-біографічний вектор драматургії Неди Нежданої. Художня специфіка поєднання трагічного й комічного, вимислу та фактажу у драмі «І все-таки я тебе зраджу».
4. Проаналізувати 1 п'єсу за запропонованою схемою (на вибір одного з драматургів).

Аналізуючи обрану п'єсу, зосередьтесь на таких аспектах:

- назва твору (алегорична, символічна, метафорична тощо)
- роль присвяти, епіграфа,
- жанровий різновид п'єси, ознаки стилів,
- тема, ідея, проблематика,
- як у тексті функціонують час і простір,
- що означають імена героїв,
- як прочитується фінал,
- думки митців, критиків щодо твору, □ які почуття викликав у вас цей твір.

Література

1. Богатиренко Ю. Творча постать Лесі Українки в художній інтерпретації Миколи Олійника та Неди Нежданої. *Студентський науковий вісник*. Випуск 11. Частина I. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. 2013. С. 8-11.
2. Бондарева О. Міф і драма у новітньому літературному контексті: поновлення структурного зв'язку через жанрове моделювання. Київ, 2006. 512 с.
3. Бондарева О. Сучасна українська драматургія – «діагностична модель суспільства». *Література. Театр. Суспільство*: зб наук. праць. Херсон: Айлант, 2005. С. 25-33.
4. Бортнік Ж. Форми реалізації екзистенційної свідомості у сучасній монодрамі: сповідь&скарга. *Наукові записки*. Серія «Філологічна». Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. Вип. 28. С. 3-16.
5. Вірченко Т. Канонічність сучасної драматургії. *Філологічні семінари*. Парадигма сучасного літературознавства: світовий контекст. Випуск 16. С. 107-116.
6. Вірченко Т. Українська драматургія у 1990-2010 років у літературному процесі. / Художній конфлікт в українській драматургії 1990-2010-х років: дискурс, еволюція, типологія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2012. 336 с.
7. Гаврош О. Неда Неждана: «Я вірю в театральну революцію». *Літакцент*. 2010. 12 лютого.
8. Голобородько Я. Прозора непроза Олександра Ірванця / Голобородько Я. Артеграунд. Український літературний істеблішмент. Київ: Факт, 2006.

9. Даниленко В. Театр у шухляді / Даниленко В. Лісоруб у пустелі: Письменник і літературний процес. К., 2008. С. 317-323. (або *Кур'єр Кривбасу*. 2010. № 199.)
10. Залеська-Онишкевич Л. Персонажі і проблеми Ідентичності: історія, нація, релігія і гендер в українській пострадянській драматургії / Українське суспільство на шляху перетворень: західна інтерпретація / За ред. В. Ісаїва: Пер. з англ. К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. С. 279-292.
11. Клименко В. PRO Ірванця. *Україна молода*. 2011. № 11.
12. Корнелюк І. Неда Неждана: Все одно не пишу гепі-ендів: ел. ресур.
URL: <http://postup.brama.com/usual.php?what=38565>
13. Крикун А. Олександр Ірванець: мовлення в прямому ефірі. *Українська мова та література* 2007. № 2-4.
14. Луговская А. Неда Неждана – драматург мирового масштаба из Краматорска. *Восточный проект*. 2007. № 18. С. 5.
15. Неждана Н. Провокація іншості : п'єси. К. : Український письменник, 2008. 277 с.
16. Скибицька Ю. Сучасна українська драма: мотиви та поетика. *Українська література в загальноосвітній школі* 2006. № 1.
17. Томбулатова І. Індивідуальний стиль письменника: чинники та носії. *Філологічні семінари*. Парадигма сучасного літературознавства: світовий контекст. Випуск 16. С. 132-138.
18. Шаповал М. Новітня конфігурація української драми: путівник ілюзорного світу / Страйк ілюзій. Антологія сучасної української драматургії. Київ: Основи, 2004.
19. Шаповал М. Час без героя. *Українська мова та література*. 2004. Ч.39. С.29-32.

Кредит 6
Сучасний літературний процес
Практичне заняття № 17
Український поетичний неоавангард

План

1. Історичні й естетичні передумови появи неоавангардизму.
2. Карнавальна естетика «бубабістів». Поетична творчість:
 - Юрія Андруховича (цикл «Кримінальні сонети»; «Пісня мандрівного спудея», «Казкар», «Астролог», «Балада повернення»);
 - Віктора Неборака («Love story», «Сад», «Генеза літаючої голови», «Гра»);
 - Олександра Ірванця («Любіть!..», «Тінь великого класика», «Мій хрест», «Прощальний романс», «Короткий вірш про кінець світу»).
 - *Проаналізувати по 1 творів кожного автора (прочитати усі, що вказані в плані!).*

Література

1. Анісімова Н. Український поетичний авангард кінця ХХ ст. *Дивослово*. 2003. № 6.
2. Баран Є. Літературне дев'ятдесятицтво: істерія й історія. *Березіль*. 2000. № 3-4.
3. Бестселери українського читача: огляд сучасних українських письменників. *Шкільна бібліотека*. 2008. № 10.
4. Бійчук Г. Література постмодернізму: реальність чи віртуальність? *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2006. № 2. С. 56-62.
5. Білоцерківець Н. Бу-Ба-Бу та ін., або Дещо про український поетичний авангард. / Літературна панорама. Київ, 1990.

6. Білоус П. Сучасний літературний процес. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2001. №4.
7. Бондарева О. Матеріали до вивчення української поезії 1990-х рр.: поетичне угруповання «Західний вітер». *Українська мова та література*. 2010. № 22. С. 21–23.
8. «Бу-Ба-Бу» (Юрій Андрухович, Олександр Ірванець, Віктор Неборак): Вибрані твори : Поезія, проза, есеїстика. Львів: Піраміда, 2008.
9. Виноградов В. Про поезію 90-х. *Кур'єр Кривбасу*. 1999. № 15.
10. Гундорова Т. Бу-Ба-Бу, Карнавал і Кіч. *Критика*. 2000. №7-8.
11. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. Київ: Критика, 2005.
12. Декларація літературного гурту «Пси святого Юри». *Сучасність*. 1995. № 1.
13. Демська-Будзуляк Л. Справжнє обличчя літературного покоління дев'яностих – спроба ідентифікації. *Кур'єр Кривбасу*. 2002. № 149.
14. Жулинський М. Чи відчуваємо ми катастрофу в простій українській душі? (бесіди про сучасну літературу). *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2001. № 2.
15. Зборовська Н. Завершення епохи, або українська літературна ситуація кінця 1980-1990-х рр. *Кур'єр Кривбасу*. 1996. № 9- 10.
16. Ірванець О. Йде генерація нова...(Про поезію гурту «Нова дегенерація»). *Сучасність*. 1994. № 6.
17. Клименко В. Бу-Ба-Бу. 20 років потому. *Україна молода*. 2005. Ч. 56. 31 березня.
18. Лебединцева Н. Поезія 90-х : новий рівень самоусвідомлення. *Слово і Час*. 2000. № 10.
19. Логвиненко О. «Зупинилось небо у вікні» молодій українській поезії.

- Слово і час*. 2002. № 4. С. 53-57.
20. Лучук Т. Літературний ар'єрград: Поетична концепція ЛуГоСаду. *Сучасність*. 1993. № 12.
21. Моренець В. Прощання з ідеологічною «вічністю»: Українська поезія 80-90-х років. *Березіль*. 1997. № 1-2.
22. Москальчук В. Українська література кінця ХХ століття (література постмодерну). *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2006. № 2. С. 63-67.
23. Наєнко М. Типи творчості в епоху постмодернізму. *Слово і час*. 2002. № 4. С. 59-60.
24. Пахаренко В. Нарис української поетики. *Українська мова та література*. 2001. № 29-32. С. 43.
25. Поліщук Я. Що змінюється в сучасній літературі. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2005. № 4. С. 104-112.
26. Поліщук Я. Постколоніальний аспект сучасної літератури. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2006. № 2. С. 98-102.
27. Процюк С. Лицарі стилосу та кав'ярень: Есе про дев'яностиків. Київ, 1996.
28. Рубчак Б. «ХХІ сторіччя прийшло разом із постмодерністами», або Про літературу, право вибору, дух імпровізації, міт України і не тільки про це / Тарнашинська Л. Б. Закон піраміди : діалоги про літературу та соціокультурний клімат довкола неї. К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2001. С. 182-191.
29. Ткачук М. Літературний процес 90-х рр. ХХ ст. *Українська мова та література*. 2000. № 22. С. 16.

30. Українські літературні школи та групи 60-90-х рр. XX ст.: Антологія вибраної поезії та есеїстики / Упоряд., авт. вступ. слова, бібліограф. відомостей та прим. В. Габор. Львів: ЛА «Піраміда», 2009.
31. Харчук Р. Бу-Ба-Бу як синонім свободи. ЛітАкцент. 2008. 11 січня.
32. Шевчук Н. «Бу-Ба-Бу»: контексти артистизму. *Слово і Час*. 2001. № 4.
33. Яковська М. У дзеркалі слова: Есеї про сучасну українську літературу. Львів: Каменярь, 2005.
34. Яровий О. Постмодернізм – це антибуття. *Слово і час*. 2002. № 4.

Жіноча література на порубіжжі віків

План

1. «Жіноча» проза як специфічний літературний феномен.
2. Психологічно-філософське підґрунтя творів Любові Голоти. «Котусь», «Перепливати лету», «Між акаціями та берестками».
3. Автобіографічна рефлексія жіночої долі у новелах Людмили Таран («Свіжина», «Утаємничена», «Люся»).
4. Проблема стосунків між жінками й чоловіками, батьками та дітьми в оповіданнях:
 - Надії Гуменюк «Дім для клонів»;
 - Світлани Горбань «Цивільний шлюб»; □ Алли Рогашко «Їхній світ удвох».

Література

1. Агєєва В. Жінка-авторка як інопланетянка / Жінка як текст: Емма Андєєвська, Соломія Павличко, Оксана Забужко : фрагменти творчості і контексти / Упор. Л. Таран. К. : Факт, 2002.
2. Агєєва В. Жіночий простір / В. Агєєва. К.: Факт, 2003.
3. Гуменюк Н. Коханий волоцюга. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2014.

4. Гуменюк Н. Етюд з метеликом : збірка оповідань. Харків : Віват, 2017. 240 с.
5. Даниленко В. Суспільство у сучасному дзеркалі новелістики : (психологічні тенденції української малої прози 80 – 90-х рр. ХХ ст.). *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2000. № 5. С. 46-53.
6. Зборовська Н. Два «любовних» романи року: Ю. Андрухович проти О. Забужко. *Art Line*. 1997. № 1, 2. С. 44–45.
7. Зборовська Н. Жіноча сповідь на тлі чоловічого герметизму. *Слово і час*. 1996. № 8-9.
8. Зборовська Н. Феміністичні роздуми. На карнавалі мертвих поцілунків. Львів : Літопис, 1999. С. 108-133.
9. Кононенко Є. Різні бажання і різні думи. Які з тих доданків складуться суми? *Гендер і культура*. Збірник статей / Упорядник В. Агеєва. К. : Факт, 2001. С. 145-150.
10. Львів. Смаколики. Різдво. Збірка оповідань. Харків: Книжковий клуб, 2016.
11. Незнайома: антологія української «жіночої» прози та есеїстки другої пол. ХХ – поч. ХХІ ст. Львів: Піраміда / авт. проект, упоряд., вступне слово, бібліограф. відомості та приміт. В.Габора, 2005. 600 с.
12. Сучасна українська література кінця ХХ – початку ХХІ ст. / упорядкув. текстів, передм., підготовка навч.-метод. матеріалів І.М. Андрусяк. К.: Школа, 2006. 464 с.
13. Таран Л. Жіночий простір: витворення цілісності («Інопланетянка» Оксани Забужко) Березіль. 2005. № 12.

14. Тебішевська-Качак Т. Пошук істини як викриття імітацій: Художні особливості прози Є.Кононенко. *Українська мова та література*. 2002. № 5.
15. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр. Донецьк: Лондон – XXI, 2011. 432 с.
16. Філоненко С. «Переживання кінця» в сучасній українській жіночій прозі на матеріалі творів О.Забужко, С.Йовенко, С.Майданської. *Молода нація*. 1999. № 12. С. 309-320.
17. Харчук Р. Сучасна українська проза. Постмодерний період. 2-ге видання. К.: Академія, 2008. 260 с.
18. Харчук Р. Покоління постепохи: проза. *Дивослово*. 1998. № 1. С. 6-12.
19. Штонь Г. Художня реальність і постмодерн. *Слово і час*. 2002. № 4. С. 63-64.

Практичне заняття № 18

Жанрове розмаїття сучасної масової літератури

Індивідуальне науково-дослідне завдання

Підготувати буктрейлер на одну із запропонованих книг / або
Написати реферат за орієнтовними темами

3.2. Вказівки до виконання самостійної роботи студента

Для вивчення дисципліни «Історія української літератури XX століття» виокремлюються години для самостійної роботи студента. Метою самостійної роботи є вироблення навичок навчально-дослідної діяльності, що передбачає самостійне опрацювання художніх творів, літературно-критичних праць, необхідних для належного засвоєння предмета навчальної дисципліни, а також вмінь презентувати одержану інформацію.

Реферат оформлюється відповідно до загальноприйнятих вимог щодо оформлення такого типу робіт (титульна сторінка, план, три елементи структури тексту – вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел).

Буктрейлер – короткий відеоролик за мотивами книги, кліп по книзі; метою створення буктрейлера є спонукання до прочитання книги. Його особливістю є те, що розповідь про книгу подається в образній, інтригуючій формі.

Презентація виконується в комп'ютерній програмі Power Point Presentation (PPT) і передбачає ілюстрований виклад фрагменту матеріалу з урахуванням ґрунтовності і логічності доведення запропонованих тез.

Всі види робіт виконуються в межах тематики курсу.

Тема роботи обирається на вибір із запропонованих або ж формулюється самостійно в межах матеріалу, передбаченого програмою дисципліни.

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Літературно-мистецьке життя 20-30-х років ХХ ст. в Україні. Провідна роль поезії 20-30-х рр. Новітня українська проза 20-30-х рр.: тенденції становлення		
1.	Характеристика літературних угруповань поч. ХХ ст. (представити у презентації). Законспектувати літературно-публіцистичні статті М. Хвильового «Камо грядеши», «Думки проти течії», «Україна чи Малоросія». Скласти термінологічний словник (модерна епоха).	2 год.

2.	Вивчити напам'ять 2 поезії П.Тичини. Законспектувати статтю В.Стуса «Феномен доби». Роман «Третя Рота» і поема «Розстріляне безсмертя» як щире і правдиве слово про трагічну історію України і власну драму В. Сосюри. Вивчити напам'ять 2 поезії (на вибір із поезій «неокласиків»), їх ідейно-художній аналіз. Скласти конспект лекції за опорним планом: Є. Плужник, В. Свідзинський. Проаналізувати по 2 поезії М. Семенка, Є. Плужника та В. Свідзинського.	4 год.
3.	Новелістика Г. Косинки. Підготувати аргументи до диспуту за творчістю М. Хвильового : «Герой М. Хвильового – переможець чи жертва?». Підготувати повідомлення: Освоєння нових жанрів для новітньої української літератури – детектив, фантастика (О. Слісаренко, Ю. Смолич), химерна проза М. Йогансена. Підібрати цікаві світлини портретів Остапа Вишні та його родини (презентація). Засоби комічного в творах митця. Виписати приклади використання митцем різних засобів комічного (бурлеск, травестія, мовний каламбур, просторіччя, гіперболізація, курйоз, гумор, іронія). Проаналізувати фітоніми, зооніми, гідроніми, ойконіми, антропоніми й т. ін. як репрезентанти ідіолекту українського прозаїка (за зб. «Мисливські усмішки»).	6 год.

4.	Традиції та новаторство в драматургії М. Куліша. Визначити риси індивідуального стилю І. Кочергидраматурга, проаналізувавши мову, використання зразків народнопоетичної творчості, образів-символів, творення афоризмів, поєднання реалістичних картин з романтичним пафосом у поемі «Ярослав Мудрий». Підготувати повідомлення за драмою Л. СтарицькоїЧерняхівської «Іван Мазепа»: «Гетьман Мазепа в історії» або презентацію: «Образ Івана Мазепи в мистецтві». Інсценізація уривку п'єси Є. Плужника «Професор Сухораб».	4 год.
Кредит 2. Творчість митців на еміграції. Кіномистецтво 1-ої пол. XX ст. Літературно-художній процес 2-ої пол. 40-х – поч. 50-х років: панорама літературного життя		
5.	Підготувати короткий конспект про діяльність літературних груп «Танк» та «Ми». Створити відеоряд (кілька ілюстрованих кадрів) до вірша Ю. Дарагана «Срібні сурми». Створити віртуальний музей Ю. Дарагана. Створити колаж-обкладинку до збірки Ю. Дарагана «Сагайдак». Дослідити поетичну біографію Є. Маланюка, використавши вірші «Біографія», «Уривок з поеми», «Доба (Родина – тільки вбогий човен...)», «Синові». Підібрати цікаві світлини митця та його родини (представити презентацію про життєвий шлях). Звіт-презентація за результатами опрацювання різнопланових матеріалів із життя та творчості письменника. Підготувати питальник для інтерв'ю Юрія Клена. Повідомлення: ідейне спрямування поем	10 год.

	«Прокляті роки» та «Попіл імперій». Підготувати повідомлення «Символіка й образна палітра в поезіях МУРівського та пізнішого періодів», «Кольористика в поезіях Н. Лівицької-Холодної». Підготувати (на вибір студента): мультимедійну презентацію («О. Лятуринська: багатогранна творча постать» або «Малярська діяльність О. Лятуринської (портрети українських князів, гетьманів, поетів, політичних діячів)») чи повідомлення: «Етнографічна атрибутика й національна ритуальність у поезіях О. Лятуринської» або «Українська флора і фауна в особистісно-пейзажній ліриці О. Лятуринської». Занотувати працю Ю. Липи «Призначення України» (Част. 4., п. 49-52). Порівняти основну думку вірша «Призначення» із його ж працею «Призначення України». До теми «Творчий доробок Ольжича» скласти тести або питання вікторини. Написати есе за поезією Ольжича: «Віра у себе – шлях до успіху». Підготувати презентацію «Тип «нової жінки» у творчості Олени Теліги». Написати есе: «Сучасний тип жінки в українській культурі» або «Потрібно дорожити кожною миттю життя...». Вивчити напам'ять (3 на вибір) поезії Б.-І. Антонича, Ю. Дарагана, Є. Маланюка, Ольжича, О. Теліги, Н. Лівицької-Холодної, О. Лятуринської, Ю. Липи. Ідейнохудожній аналіз поезій пражан.	
--	---	--

	Літературно-мистецька діяльність письменників в екзилі. Здобутки організаторів МУРу. Осмислення	
--	--	--

	трагедії України у творчості представників «Слова», висвітлення правди голодомору (В. Барка, У. Самчук, Т. Осьмачка). Підготуватись до диспуту за романом І. Багряного «Тигролови». Опрацювати тему «НьюЙоркська поетична група», скласти план-конспект за планом. Опрацювати тему «Нью-Йоркська поетична група», скласти план-конспект. Підготувати презентації: Життєвий і творчий шлях (І група – Б. Бойчука, ІІ група – Е. Андієвської, ІІІ група – Ю. Тарнавського).	
6.	Творчі досягнення О. Довженка. Звіт-презентація за результатами опрацювання різнопланових матеріалів із життя та творчості письменника. Розкрити концепцію людини у світі «Зачарованої Десни»: поняття роду, українських характерів, народної моралі тощо. Порівняти реальний і фантастичний світи дитинства, представлені О. Довженком («Зачарована Десна») та Р. Бредбері («Кульбабове вино»).	6 год.
7.	Творчість представників повоєнного покоління. Особливості «третього цвітіння» в творчості представників старшого покоління. Дослідити творчість періоду «третього цвітіння» М.Рильського, В. Сосюри, П. Тичини, А. Малишка. Підготувати повідомлення: «Образ України в поезії ХХ ст. (М. Рильський, А. Малишко, В. Сосюра та ін.).	4 год.
Кредит 3. Феномен шістдесятництва в Україні. Поезія «проти течії»: дисидентство і постшістдесятництво.		

8.	Новаторство й традиційність молодого поетичного гона. Вивчити напам'ять вірш І. Драча, Д. Павличка, Л.	10 год.
----	--	---------

	Костенко, В. Симоненка, М. Вінграновського (на вибір); визначити особливості їх поетичного синтаксису, тропів, поетичної фоніки. Проаналізувати поему І. Драча «Соловейко-Сольвейг». Ознайомитись із змістом «Думи про братів неазовських» Л. Косенко; підібрати цитати з твору для характеристики національної ментальності. Визначити мотиви «Казки про Дурила» В. Симоненка. Розробити оригінальні тестові завдання до теми (мінімум 20).	
9.	Дисидентський рух і література. Законспектувати статтю В. Стуса «Феномен доби (сходження на Голгофу слави)». Підготувати повідомлення за запропонованими темами: Традиція в'язничної лірики у творчості Івана Світличного («Ґратовані сонети» цикл «Камерні мотиви») та Ігоря Калинця (цикл «Невольнича муза»). На прикладі 2 вивчених напам'ять поезій В. Стуса розкрити риси індивідуального стилю поета (за схемою).	6 год.

10.	Літературний андеграунд 60-70-х рр. Ідейно-стильова палітра поезії вісімдесятників. Порівняти поезію «шістдесятників» з поезією постшістдесятників, беручи до уваги сформульовані В. Кордуном творчі принципи «київської школи» (за таблицею, див практичне зан.). Елегійні мотиви лірики І. Жиленко. Етногенетичні мотиви епічної лірики В. Герасим'юка; інтелектуальні медитації інакомовлення І. Римарука; іронічні прозріння І. Малковича. Підготувати презентації: Творчість М. Воробйова – І група, В. Кордуна – ІІ група, М. Григоріва – ІІІ група.	4 год.
-----	--	--------

Кредит 4. Проблемно-тематичні обрії прози 2-ої пол. ХХ ст.

11.	Здобутки прозаїків 2-ої пол. XX ст.: загальні тенденції. Виписати визначення термінів «духовність», «ментальність». З'ясувати особливості реалізації української ментальності в творах Гр. Тютюнника (оповідання «Дивак», «Три плачі над Степаном», «Смерть кавалера» (3 підгрупи). Написати власну новелу. Підібрати цікаві світлини митця та його родини (представити в презентації життєвий шлях О. Гончара). Підготувати презентацію 1 (на вибір студента) новели письменника; створити художню обкладинку (колаж або ін.) до обраного твору. Підібрати цікаві відеоматеріали про творчість О. Гончара. Підготуватися до диспуту (підібрати аргументацію із закладками в тексті – відповіді на питання, що вказані у плані практичного заняття). Розробити оригінальні тестові завдання до теми (мінімум 10). Звіт-презентація за результатами опрацювання різнопланових матеріалів із життя та творчості П. Загребельного. Виписати цитати з повісті «Гола душа», що виражають авторське ставлення до митців і мистецтва, до влади, розкривають розуміння героями сенсу життя; характеристичні прізвиська й прізвища. Напишіть есе на одну з тем: «Читання робить нас кращими», «Ця музика спонукає до думок».	6 год.
12.	Переосмислення історичної пам'яті у творах 60-90-х рр. Підібрати з роману «Северин Наливайко» М. Вінграновського цитати, які б розповідали про: 1)	6 год.

	українські звичаї, традиції; 2) побут, умови життя українців; 3) свята, вірування, забобони українців. Історична проза П. Загребельного, Р. Іваничука та Ю. Мушкетика (представити в презентації). Розробити оригінальні тестові завдання до теми (мінімум 20).	
13.	Підібрати світлини В. Дрозда та його родини (представити у вигляді презентації або фотоколажу). Підібрати приказки, прислів'я чи загадки, в яких фігурує образ коня (до 10-ти). Складіть кросворд на тему: «Химерна проза». Визначити химерні стилістичні прийоми художнього письма В. Дрозда, пояснити їх роль у сюжеті повісті «Самотній вовк». Підготувати презентацію двох (на вибір студента) оповідань із циклу «Голос трави» за романом В. Шевчука «Дім на горі»; створити художню обкладинку (колаж або ін.) до обраних текстів. Пояснити символіку роману-балади: птахи, дорога, кольористика (за романом В. Шевчука «Дім на горі»). Написати текст-роздум у публіцистичному стилі на тему «Нове в культурі мого народу». Розробити оригінальні тестові завдання до теми (мінімум 10) або інтерактивну гру (за романом В. Шевчука «Дім на горі»).	8 год.
Кредит 5. Українська драматургія 2-ої пол. XX – початку XXI ст.		
14.	Розкрити семантику власних імен героїв п'єси О. Коломійця «Дикий Ангел». Підготувати питання до диспуту «Концепція виховання та сімейного устрою в родині Платона Ангела: «за» і «проти». Охарактеризуйте філософію людської екзистенції за	7 год.

	п'єсою Я. Стельмаха «Провінціалки». Розкрийте постмодерні принципи стилістики за п'єсою «Синій автомобіль».	
15.	Новаторський характер драматичних постановок молодих авторів. Проаналізувати 1 п'єсу (на вибір одного з драматургів: за запропонованою схемою аналізу драматичного твору (або представте твір у презентації). • «Душа моя зі шрамом на коліні» Ярослава Верещака, • «Сестра милосердна» Володимира Сердюка, • «Короткий курс» чи «Поетика застілля» В. Діброви, • «Друже Лі Бо, брате Ду Фу» О. Лишеги, • «Пам'яті Галатеї» Олександри Погребінської, • «Шляхетний дон» Сергія Щученка, • «Електричка на Великдень» Олександра Ірванця, • «Зніміть з небес офіціанта» Олега МиколайчукаНизовця, • «Дивна і повчальна історія Каспара Гаузера» Олени Клименко, • «Процес-99» Василя Босовича, • «Біла ворона» Юрія Рибчинського, • «Осінь у Вероні» Анатолія Крима, • «На виступцях» Катерини Демчук, • «Козак Мамай і ключі від раю» Артема Вишневського, • «Таїна буття» Тетяни Іващенко,	15 год.

	• «Сім кроків до Голгофи» Олега Гончарова,	
--	--	--

	• «Біла-біла-біла казка» Світлани Лелюх, • «Ромео і Жасмин» Олександра Гавроша, • «Вовки любові» Богдана Стельмаха, • «Сповідь з постаменту» Аліни Семерякової, • «Петлюра» Василя Фольварочного, • «Делірій» Олександра Куманського, • «Лабіринт» Володимира Бедзира, □ «Соло для двох» Віктора Рибачука, • «Тріумфальна жінка» Надії Ковалик. <i>Аналізуючи обрану п'єсу, зосередьтесь на таких аспектах:</i> • назва твору (алегорична, символічна, метафорична тощо) • роль присвяти, епіграфа, • жанровий різновид п'єси, ознаки стилів, • тема, ідея, проблематика, • як у тексті функціонують час і простір, • що означають імена героїв, • як прочитується фінал, • думки митців, критиків щодо твору, □ які почуття викликав у вас цей твір.	
Кредит 6. Українська література постмодерної епохи		
16.	Завдання на вибір: 1) Підготувати короткі повідомлення: Сильова манера та специфіка поетичної картини світу угруповань «Пропала грамота», «Червона фіра», «Пси святого Юра», «Орден Чину Ідіотів», «Музейний провулок, 8», «Західний вітер», «Нова дегенерація», «Нечувані» (представники, концепція, основні твори); 2)	8 год.

	Складання проєкту літературно-музичної композиції «Поезія Ю. Андруховича, О. Ірванця, В. Неборака та українська рок-музика».	
17.	Прозові школи: київсько-житомирська, галицько-станіславська. Дати визначення таким літературознавчим поняттям: бестселер, масова література, паралітература, детектив, кримінальний роман, трилер, кітч, авантюрний детектив. Охарактеризувати художні звершення письменників кін. ХХ – поч. ХХІ ст. Дати визначення таким літературознавчим поняттям: деконструкція мистецтва, маска героя, гра зі словом, колажність, карнавальний постмодерн, масова література, паралітература, кітч, чикліт, альтернативна література, сленг.	4 год.
18.	Підготувати реферат/буктрейлер за одним із творів, що вказані у переліку: Індивідуальний проєкт.	10 год.
	Разом	120 год.

3.3. Індивідуальний проєкт студента

Індивідуальне науково-дослідне завдання

Підготувати буктрейлер на одну із запропонованих книг / або

Написати реферат за орієнтовними темами:

1. Екзистенційні проблеми в романістиці Євгенії Кононенко («Імітація» або «Зрада. ZRADA made in Ukraine»).

2. Внесок Марини та Сергія Дяченків у розвиток сучасного українського фентезі («Долина совісті» або «Армагед-дом»).
3. Роман Мирослава Дочинця «Вічник» як художня модель переходу фактажу у фіктику.
4. «Дванадцять обручів» Ю. Андруховича як зразок детективного роману.
5. Роман Ю. Андруховича «Таємниця» як художньо-літературознавчий автопортрет.
6. Феномен «паралельної історії» Василя Кожелянка («Конотоп», «Ефіопська січ»).
7. Антиутопія Юрія Щербака («Час смертохристів», «Час великої гри. Фантоми 2079 року»).
8. Антиутопія Олександра Вільчинського «Льодовик».
9. Жанр травелогу у творчості Макса Кідрука («Мексиканські хроніки» або «Любов і піраньї» чи ін. роман).
10. Гостросоціальна проблематика романів Світлани Талан («Коли ти поруч», або «Не вурдалаки»).
11. Роман Марії Матіос «Солодка Даруся»: код української історії і культури ХХ ст.
12. «Щоденник страченої» Марії Матіос як зразок жіночого психотриллера.
13. Роман Василя Шкляра «Залишенець. Чорний Ворон»: осмислення національно-визвольних змагань українців 1920-х рр.
14. Роман Ліни Костенко «Записки українського самашедшого» як літопис сьогодення.
15. Актуалізація історичної пам'яті українців у романі Оксани Забужко «Музей покинутих секретів».
16. Стратегія «історичної справедливості» у творчості П. Загребельного.

17. Стратегія «історичної справедливості» у творчості Ю Мушкетика.
18. Стратегія «історичної справедливості» у творчості Р. Іваничука.
19. Сто років замовчуваних трагедій ХХ століття у романі В. Лиса «Століття Якова».
20. Реінтерпретація тоталітарної дійсності за романом В. Лиса «Країна гіркої ніжності».
21. Проблематика повісті Тані Малярчук «Згори вниз».
22. Жанр психологічного детективу в творчості Ірен Роздобудько (на матеріалі роману «Перейти темряву», або «Гра в чотири руки», або «Ескорт у смерть»).
23. Роман Ірен Роздобудько «Якби»: література про життєву умовність чи серйозний соціально-психологічний твір?
24. Жіночий роман в українській літературі (на матеріалі роману Галини Вдовиченко «Тамдевін»).
25. «Альтернативна» історія в творчості Василя Кожелянка (на матеріалі романів «Лженострадамус» або «Тероріум»).
26. Сергій Жадан як знакова постать творчого покоління 90-х років ХХ ст. Авторські прийоми творення образу «втраченого покоління» 1990-х у повісті «Депеш мод».
27. Особливості ідіостилю (за романом С. Жадана «Ворошиловград»).
28. Пригодницький роман Андрія Кокотюхи «Сентиментальний гангстер».
29. Гостроавантюрний роман А. Кокотюхи «Шукачі скарбів».
30. Детективна складова роману Василя Шкляра «Ключ».
31. Л. Кононович як творець кримінального роману («Я, зомбі», «Кінець світу призначено на завтра», «Детектив для особливих доручень», «Мертва грамота», «Феміністка», «Кайдани для олігарха»).

32. Жанрові ознаки детективу за романом Олексія Волкова «Амністія для хакера».
33. Детектив Олександра Вільчинського «Суто літературне вбивство»: складові жанру.
34. Жанр молодіжного бестселера (на прикладі повісті Н. Сняданко «Колекція пристрастей»).
35. Специфіка жанру роману Надії Гуменюк «Енна».

3.4. Зразок контрольної роботи

1-варіант

1. В умовах тоталітарної системи радянської держави панівним художнім методом був
А неореалізм
Б модернізм
В соцреалізм
Г постмодернізм
2. «Україна дістала поета-лірика, котрого виглядала від часів Шевченка! »
– так пише Михайло Грушевський про
А М. Вороного
Б Олександра Олеся
В М.Рильського
Г В. Сосюру
3. Становлення П.Тичини як поета пов'язане з підтримкою з боку
А М.Коцюбинського
Б М.Хвильового
В М.Рильського
Г Ю.Яновського
4. Своєрідне обрамлення, де перші речення – риторичні запитання, а останні – закономірний висновок, наявне в поезії А «Різдво»
Б «Блакитна Панна»
В «Молюсь і вірю...»
Г «Ви знаєте, як липа шелестить»
5. До кого передовсім звернена поезія «Любіть Україну»
А молоді
В побратимів по перу
Б матерів
Г ветеранів Другої світової війни
6. «Я закоханий в життя поганин», – так про себе казав
А М. Вороний
В Б.-І. Антонич
Б Олександр Олесь
Г П. Тичина
7. З якої поезії наступні рядки: *«Прийшли лемки у крисанях / і принесли місяць круглий...»*

А «Молюсь і вірю...»
«О слово рідне...»

В «Різдво» Б
Г «Чари ночі»

8. Установіть відповідність між твором та його видовою модифікацією

1. «Різдво»	А інтимна
2. «Блакитна Панна...»	Б філософська
3. «Київ-традиція»	В громадянська
4. «О, панно, Інно...»	Г пейзажна

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

ПА

1. Вкажіть головні тематичні мотиви ранньої творчості П. Тичини. Назвіть відомі вам твори, у яких розробляються ці мотиви.
2. Назвіть 5 основних рис неокласичного стилю.
3. Хто з укр. поетів поч. ХХ ст. звертався до біблійних образів. Наведіть 3 приклади.

РКР «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ» 2-варіант

1. Укажіть течію модернізму, з якою пов'язують ранню творчість П.Тичини А неоромантизм Б символізм В імпресіонізм Г футуризм

2. "... від кларнета твого – пофарбована дудка зосталась, ... в окривавлений жовтень – ясна обернулась Весна". Про кого ці рядки написав Є.Маланюк

А М. Зерова

Б Олександра Олеся

В М.Рильського Г

П. Тичину

3. Творчість М.Зерова і раннього М.Рильського пов'язана з літературним угрупованням

А ВАПЛІТЕ

Б «Плуг»

В «Гарт»

Г «неокласики»

4. З якого твору взято наведену нижче цитату:

Зимовий вечір. Тиша. Ми.
Я Вам чужий – я знаю.
А хтось кричить: ти рідну стрів!
І раптом – небо... шепіт гаю...
О ні, то очі Ваші. – Я ридаю.

А «Молюсь і вірю...» Б

«Блакитна Панна» В

«Різдво»

Г «О панно Інно...»

5. До якої збірки М.Рильського увійшла поезія «Молюсь і вірю...»

А «Синя далечінь»

Б «Під осінніми зорями»

В «На білих

островах»

6. Виберіть стилістичну фігуру, якої немає в уривку поезії М.Рильського «Молюсь і вірю...»

Клянусь тобі, веселий світе,
Клянусь тобі, моє дитя, Що
буду жити, поки жити
Мені дозволить дух життя!

А анафора
звертання

Б антитеза

В тавтологія

Г риторичне

7. Яку назву має автобіографічний роман В.Сосюри?

А «Червона зима»

Б «Осінні мелодії»

В «Третя рота»

Г

«Любіть Україну»

8. Установіть відповідність назв збірок (книг) з їх авторами

1. «Щоб сади шуміли»

А П. Тичина

2. «Привітання життя...»

Б Олександр Олесь

3. «Сонячні кларнети»

В В. Сосюра

4. «З журбою радість
обнялась...»

Г Б.-І. Антонич

Д М. Вороний

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					

3					
4					

ПА

1. Розкрийте роль М. Семенка у формуванні українського футуризму.
2. Проаналізуйте естетичні погляди Б.-І. Антонича та охарактеризуйте феномен міста в його творчості.
3. Доведіть зв'язок лірики провідних поетів 20-30-х рр. із поетикою народної творчості.

3.5. Тести для самоконтролю

\$CATEGORY: \$course\$/Базовый уровень

З якого твору Миколи Вінграновського ці рядки: «У годину суху та вологу / Відходились усі мости / І сказав я – вже слава богу, / І, нарешті, перехрестивсь / Коли ж ...» { ~ «У синьому небі я висіяв ліс...» ~ «Чорна райдуга» = «Сеньйорито акаціє, добрий вечір...» ~ «Прилетіли коні – ударили в скроні» }

«Левине серце», «Розгін», «Шепіт» – автор цих творів { ~ Гр. Тютюнник ~ В. Шевчук = П. Загребельний ~ В. Дрозд }

Олексій Коломієць розпочав свій шлях у драматургію комедією { = «Фараони» ~ «Дикий Ангел» ~ «Голубі олені» ~ «Спасибі тобі, моє кохання» }

Яка з перелічених п'єс має підзаголовок «Повість про сім'ю» { ~ «Зніміть з небес офіціанта» }

=«Дикий Ангел»
~«Синій автомобіль»
~«Той, що відчиняє двері»
}

Хто з письменників став очолив Гільдію драматургів України в 1995 р. {
~В. Шевчук
~Я. Стельмах
=Я. Верещак
~Неда Неждана
}

Яку громадську організацію очолила Неда Неждана у {
=Конфедерація українських драматургів ~Гільдія
драматургів України
~Клуб творчої молоді «Сучасник»
~«Пролісок»
}

Перший історичний роман письменника Романа Іваничука опублікований у {
~1980 році =1968 році
~1967 році
~1965 році
}

Вкажіть автора п'єси «Той, що відчиняє двері» {
~В. Шевчук
~Я. Стельмах
~Я. Верещак =Неда
Неждана
}

Вкажіть автора п'єс «Провінціалки», «Шкільна драма» {
~В. Шевчук =Я.
Стельмах ~Я.
Верещак
~Неда Неждана
}

Хто автор цитати «Україна – як скіфське золото в таємних курганах, ще не розкопана...»{ ~Л. Костенко
~Р. Іваничук
=П. Загребельний
~О. Гончар
}

Який твір О. Гончара був вилучений з літературного процесу внаслідок тенденційної вульгаризаторської критики{
~«Прапороносці»
=«Собор»
~«Циклон»
~«Тронка»
}

Хто з персонажів роману О. Гончара «Собор» звертається до кожного з нас:
«Собори душ своїх бережіть, друзі... Собори душ!»{ =учитель
Хома Романович
~Ізот Лобода
~Микола Баглай
~Іван Баглай
}

У якому творі О. Гончар порушує проблему виховання важких підлітків{
=«Бригантина» ~«Таврія»
~«Тронка»
~«Голубий Дунай»
}

«Юшкоїд», «батькопродавець», втілення духу кар'єроманії – це характеристика якого героя роману «Собор»{
=Володька Лобода ~Ізот
Лобода
~Ягор Катратий
~Микола Баглай
}

Укажіть назву твору, який не входить до творчого доробку Олеся Гончара{
~«Бригантина»

=«Диво»
~«Прапорonosці»
~«Тронка»
}

В індивідуальному стилі В. Шевчука переважають риси {
~неореалізму
~неоромантизму
=необароко
~експресіонізму
}

Робітниче селище, де розгортаються події роману «Собор» Олеся Гончара, носить назву { ~Дяківці =Зачіплянка ~Сосниці
~Теліжинці
}

Перша збірка поезій Дмитра Павличка мала назву { ~«Правда кличе»
=«Любов і ненависть»
~«Таємниця твого обличчя»
~«Покаянні псалми»
}

Який твір Дмитра Павличка спрямований проти Й. Сталіна й сталінської системи {
~«О слово рідне, хто без тебе я?!»
~«Якби я втратив очі, Україно...»
=«Коли умер кривавий Торквемада»
~«Пісня про Україну»
}

Дмитро Павличко є автором усіх названих збірок поезій, окрім {
~«Гранослов» =«Неповторність»
~«Покаянні псалми» ~«Бистрина!»
}

Особливої ваги в творчості цього поета-шістдесятника набувають «канонічні» жанроформи сонета та рубаї, які привабили митця

граничною чіткістю думки і вислову, лаконізмом, афористичністю, прихованим драматизмом. Вкажіть його прізвище {

=Дмитро Павличко ~Богдан

Рубчак

~Ігор Калинець

~Віктор Кордун

}

Перша поетична збірка Ліни Костенко має назву {

~«Над берегами вічної ріки»

~«Вітрила» =«Проміння
землі»

~«Зоряний інтеграл»

}

Укажіть найбільш влучне жанрове визначення твору Ліни Костенко «Маруся Чурай» {

~драматична поема

~історична пісня

=історичний роман у віршах

~історична драма у віршах }

Яким розділом починається роман Ліни Костенко «Маруся Чурай» { ~«Гінець
до гетьмана»

=«Якби знайшлась неопалима книга»

~«Весна, і смерть, і світле воскресіння»

~«Сповідь»

}

Визначте автора рядків: «Людині бійся душу ошукать, / бо в цьому схибиш –
то уже навіки» { ~Василь Симоненко

=Ліна Костенко ~Василь

Стус

~Дмитро Павличко

}

Укажіть назву збірки, за яку Ліна Костенко була удостоєна премії Франческо
Петрарки у 1994р {

~«Сад нетанучих скульптур»

~«Вибране» = «Інкустації»
~«Неповторність»
}

Іван Драч належить до покоління {
= «шістдесятників»
~МУРу
~«Розстріляного відродження»
~Нью-Йоркської групи
}

Укажіть назву села, в якому народився Іван Драч (так названо одну з його збірок) { ~Ломівка
~Стопчатів = Теліжинці
~Рахнівка
}

Який жанр домінує у творчості Івана Драча {
~поема
~сонет = балада
~медитація

}

У якому році Іван Драч опублікував поему «Ніж у сонці»{

~1962 =1961

~1956

~1966

}

Укажіть прізвище видатного педагога, якому Іван Драч присвятив поему
«Дума про Вчителя»{

~А. Макаренко

~Г. Сковорода =В.

Сухомлинський

~К. Ушинський

}

У якому творі Івана Драча звучить тема:

За безладу безмір, за кар'єри і премії,

Немов на війні знов вихід один: За

мудрість всесвітньо дурних академій

Платим безсмертям – життям молодим{

~«Балада буднів»

~«Дума про вчителя» =«Чорнобильська
мадонна»

~«Балада про соняшник»

}

Синонімом до терміну «верлібр» є{

~білий вірш

~сонет =вільний

вірш

~тріюлет

}

Кого (що) подано в алегоричних образах соняшника і сонця у «Баладі про
соняшник» І. Драча{

~Україну й українців

~матір і дитину

=поета й поезію

~письменників, що живуть в Україні та за її межами

Цей поет із древнього й шляхетного роду сонцепоклонників. У його новаторській поезії надзвичайно багато сонця. Уже самі назви збірок промовляють самі за себе... Вкажіть його прізвище{

~Дмитро Павличко

~Василь Симоненко

=Іван Драч

~Іван Світличний

}

Григор Тютюнник відомий в українській літературі як{

~автор історичних романів

=майстер психологічної новели

~автор соціально-психологічної драми

~майстер психологічних оповідань

}

Перша збірка оповідань Григора Тютюнника, що з'явилася у світ 1966 р., мала назву{ =«Зав'язь»

~«Ласочка»

~«Деревій»

~«Батьківські пороги»

}

Яким псевдонімом Григор Тютюнник підписав свою першу новелу «В сумерках»{ ~Григор

=Ташанський

~Кандиба

~Саксаганський

}

Темою новели Григора Тютюнника «Зав'язь» є{

~еволюція нероздільного кохання

=зародження кохання

~весілля молодої селянської пари

}

~показ життя селянства в післявоєнні роки
}

Яка з наведених особливостей НЕ є характерною для творчості Григора Тютюнника{

=переважний жанр – роман

~надання читачеві права самостійно оцінювати героїв

~розкриття внутрішнього світу персонажів у короткому за обсягом творі

~змалювання проблем українського села

}

Яке жанрове визначення дав Григійр Тютюнник роману Олеся Гончара «Собор», сказавши: «Орлиний, соколиний роман Ви написали, роман-...! О, як засичить ота наша ретроградна гидь, упізнавши сама себе»{

~роман-хроніка

~роман-епопея

=роман-набат

~роман-виклик

}

Кого Олесь Гончар назвав «витязем молодії української поезії»{ ~Л.Костенко =В.Симоненко ~В.Стуса

~Д.Павличка

}

До «Київської школи» із перелічених поетів належить{

~Ірина Жиленко

~Богдан Рубчак

=Віктор Кордун

~Ігор Калинець

}

Який твір В. Симоненка має такі рядки:

Завтра на цій землі

Інші ходитимуть люди{

~«Лебеді материнства»

~«Де ви зараз, кати мого народу»

=«Ти знаєш, що ти людина...»
~«Пророцтво 17-го року»
}

У жанрі колискової пісні написано вірш {
~«Українська альфреско» Ліни Костенко
~«Сеньйорито акаціє, добрий вечір...» Миколи Вінграновського
=«Лебеді материнства» Василя Симоненка ~«Два
кольори» Дмитра Павличка
Хто з поетів-шістдесятників звеличує красу простої людини, утверджує
неповторність її індивідуальності {
~Дмитро Павличко
=Василь Симоненко
~Іван Драч
~Ліна Костенко
}

Для творчості Василя Стуса характерні всі перелічені мотиви, ОКРІМ {
~мужнього страждання, стоїцизму
= християнського смирення
~осмислення уроків української історії, трагічних помилок предків
~утвердження людського «Я», бунту особистості проти системи
}

Укажіть назву першої збірки В. Стуса {
~«Свіча в свічаді»
~«Палімпсести» =«Зимові
дерева»
~«Дорога болю»
}

У якому місті вийшла поетична збірка В.Стуса «Зимові
дерева» { =Брюсселі ~Варшаві
~Лондоні
~Мюнхені
}

}

Подані рядки: «Народе мій, до тебе я ще верну, / як в смерті обернуся до життя» належать{ ~В. Симоненко

~М. Вінграновському

=В. Стусу

~І. Драчу

}

За жанром твір «Гола душа» – це{

~драма абсурду

~роман абсурду

=повість абсурду ~психологічне
оповідання

}

Традицію в'язничної лірики в українській літературі ХХ ст. продовжують{

~М. Вінграновський та І. Калинець

~Д. Павличко та В. Симоненко

=І. Калинець та І. Світличний

~В. Кордун та І. Драч

}

Ідеєю оповідання «Білий кінь Шептало» є{

~заклик до активної життєдіяльності

~засудження легковажності, надмірної гордості

=нівелювання самобутньої особистості під впливом натовпу

~захоплення прагненням особистості позбутися туги, жалю

}

Із перелічених літературних угруповань 90-х рр. ХХ ст. виберіть зайве{

~ЛуГоСад

~Бу-Ба-Бу

=МАРС

~Західний вітер

}

Укажіть назву літературного угруповання, центральною постаттю якого в 90х рр. ХХ ст. став Юрій Андрухович{

~ЛуГоСад
~Пропала грамота
=Бу-Ба-Бу
~Нью-Йоркська група
}

До поеми Івана Драча «Соловейко-Сольвейг» із усіх перелічених героїв НЕ належить { =Баба Шпачиха
~Марина Турчин ~Баба
Степанида
~Іван Савицький
}

«Дума про братів неазовських», «Сніг у Флоренції» – ці твори належать {
=Ліні Костенко
~Дмитру Павличко
~Олесю Гончару
~Василію Симоненку
Вкажіть автора поетичних рядків: «Любіть Оклахому! Вночі і в обід, / Як
неньку і дедді достоту!» {
=Олександр Ірванець
~Юрій Андрухович
~Іван Лучук
~Назар Гончар
}

Юрій Андрухович – «патріарх» літературного угруповання {
~ЛуГоСад
~Нова дегенерація
=Бу-Ба-Бу
~ Західний вітер
}

Іван Лучук, Назар Гончар, Роман Садловський організували літературне угруповання { =ЛуГоСад
~Нова дегенерація
}

~Бу-Ба-Бу
~Західний вітер
}

\$CATEGORY: \$course\$/Средний уровень1

Хто з поетів-шістдесятників здобув славу неперевершеного поета-пісняка {
~Л. Костенко =Д. Павличко
~М. Вінграновський
~В. Стус
}

Не є характерною для поетів-шістдесятників рисою творчості {
~гуманізм
~культ свободи
~активний патріотизм =соціалістичний
реалізм
}

У повісті Г.Тютюнника «Вогник далеко в степу» розповідь ведеться від імені {
=чотирнадцятилітнього Павла
~автора
~трьох друзів Василів
~тітки Ялосовети

}

Укажіть назву твору Ліни Костенко (опублікованого в 1999р.), у якому присутній символ однієї з найбільших національних трагедій (події 1651 р.){

~«Маруся Чурай»

~«Українське альфреско»

=«Берестечко»

~«Пастораль XX століття»

}

У якій із перелічених поезій не має поділу на строфи{

~«Лебеді материнства»

~«Українське альфреско»

=«О земле, втрачена явися..»

~«Два кольори»

}

Творча спадщина Григора Тютюнника помістилася у{

~3 томах

~5 томах =2

томах

~10 томах

}

До ознак постмодернізму в художньому творі зараховують{

~прагнення відтворити світ почуттів простої людини й викликати співчуття до героїв у читачів

~правдиве і всебічне відображення дійсності на основі типізації життєвих явищ

~захоплення фантастичними світами, протиставлення ідеалу й дійсності

=тяжіння до стилізації, цитування, переінакшення, ремінісценції, алюзії }

Із чим порівнює Іван Драч хліб в «Етюді про хліб»{

~із хмаринкою

=із сонцем

~із серцем

~із соняшником

}

До поетів-шістдесятників НЕ належить {
~Ліна Костенко
~Дмитро Павличко
=Павло Тичина
~Василь Стус
}

В якому творі Василь Стус порушує проблему морального вибору митця в тоталітарному суспільстві {
~«Літопис Самовидця»
=«Декларація поета і громадянина» ~«Господа на цій землі»
~«Весь обшир мій – чотири на чотири»
}

Хто з названих літераторів НЕ належав до «Нью-Йоркської групи» поетів {
~Патриція Килина
=Василь Голобородько ~Богдан Бойчак
~Емма Андіївська
}

З якого твору ці рядки: «Віра – то діло найперше... Бог один, життя одне, а це – все віра...» {
~П. Загребельний «Гола душа»
~О. Гончар «Собор»
=М. Вінграновський «Северин Наливайко»
~Гр. Тютюнник «Климко»
}

Відображення серйозних деформацій у суспільній моралі та національному українському характерові знаходимо у письменника {
~Олеся Гончара
~Миколи Вінграновського
=Григора Тютюнника
~Павла Загребельного
}

«Піч», «Монархи», «Пророцтво 17-го року», «Жорна» – це все твори письменника { ~Дмитра Павличка
~Ліни Костенко
~Івана Драча =Василя
Симоненка
}

Інтелектуальна образність, метафоричне багатство, поєднання епічності з напруженим драматизмом та ліричністю – усі ці ознаки притаманні {
~В. Стусові
=І. Драчеві
~І. Калинцеві
~М. Вінграновському
}

Кого називають «витязем молодії української літератури» {
~М. Вінграновського
~І. Драча =В.
Симоненка
~Л. Костенко
}

Автор поезій «Сто поезій» та «На срібнім березі» {
=М. Вінграновський ~В.
Кордун
~В. Голобородько
~В. Симоненко
}

Драматична доля митців є центральною темою творів Валерія Шевчука {
~«Дзигор одвічний», «Житомирська сага»
~«Мор», «Місячний біль»
=«Вогнище», «Чарівник»
~«Птахи з невидимого острова», «Сповідь»
}

\$CATEGORY: \$course\$/Средний уровень2

Укажіть проблеми, які порушує Олесь Гончар у романі «Собор» {
~%-50%перебування людей старшого віку у спеціальних закладах
~%50%порушення принципів демократії в суспільстві

~%50%дозвілля людей старшого віку
~%50%руйнування моральних цінностей, громадянська пасивність, що породжують національний нігілізм
}

Які проблеми порушує Олексій Коломієць в драмі «Дикий Ангел»{
~%50%єдність особистого і громадського
~%50%відповідальність кожної людини за свою працю, поведінку, спосіб життя перед майбутнім поколінням ~%50%боротьби проти більшовиків
~%50%релігійне виховання дітей у сім'ї
}

Укажіть риси творчого стилю Дмитра Павличка{
~%50%чутливість до найгостріших ідеологічних конфліктів сучасності, суворой правди життя
~%50%відкидання актуальних проблем, заглибленість в дуже далекі минулі часи
~%50%експресивність думки, вогниста пристрасність
~%50%спокійний плин думки, лагідність слова
}

Оберіть твори, написані Василем Земляком{
~%50%«Дикий Ангел» ~%50%«Зелені
Млини»
~%50%«Лебедина згряя»
~%50%«Одіссея в сім днів»
}

У чому полягає новаторство поезії Василя Симоненка{
~%50%в інтересі до внутрішнього світу простої людини
~%50%у розумінні і художньому відтворенні гідності, самоповаги так званої простої людини
~%50%у використанні новітніх символів
~%50%у використанні реалій, що принесла науково-технічна революція
}

Укажіть збірки Василя Стуса, які були видані за кордоном у період «застою»{
~%50%«Дорога болю»
~%50%«Під тягарем хреста»
}

~%50%«Зимові дерева»
~%50%«Палімпсести»
}

Укажіть риси творчості Ліни Костенко {
~%50%громадянська одухотвореність поезії
~%50%простота, майже повна відсутність образності
~%50%глибина думки, афористичність вислову
~%50%надмірна насиченість лексики науковими термінами
}

Які тематично-змістові домінанти виділяють у шістдесятників {
~%50%інтерес до екзотичних картин природи
~%50%переосмислення ролі митця в суспільстві
~%50%органічне злиття народнопісенного начала з інтелектуальним, філософським
~%50%заперечення раціоналізму, що панував у добу Просвітництва, культ почуттів людини
}

Які з перелічених рис властиві для твору Ліни Костенко «Маруся Чурай» {
~%50%широка картина життя України ХХ ст.
~%50%дві сюжетні лінії, які переплітаються
~%50%дев'ять розділів
~%50%образом, що скріплює всі композиційні елементи є дорога
}

Які з перелічених рис властиві для твору Григора Тютюнника «Три зозулі з поклоном» {
~%50%багато героїв, кілька сюжетних ліній
~%50%присвята «любові всевишній»
~%50%за жанром – оповідання
~%50%розповідь ведеться від першої особи
}

Які з перелічених рис властиві для твору Олеся Гончара «Собор» {
~%50%проблема духовної та моральної деградації
~%50%історико-героїчна новела ~%50%образи захисників і «безбатченків»
}

~%-50%невелика кількість героїв
}

Укажіть двох героїв роману «Северин Наливайко» {
~%-50%Дем'ян Многогрішний
~%50%Петро Жбур
~%-50%Ізот Лобода
~%50%Петро Конашевич
}

Оберіть 2 зайвих серед персонажів твору Павла Загребельного «Гола душа»
~%-50%Клавка Микитівна
~%50%Хома Романович
~%50%Марина Турчин
~%-50%Тодось Рябокляч
}

Укажіть твори, що НЕ належать Ліні Костенко {
~%50%«Губами теплими і оком золотим»
~%50%«Задивляюсь у твої зіниці»
~%-50%«Життя іде і все без коректур»
~%-50%«Недумано, негадано»
}

Установіть відповідність між твором та автором {
=«Яничари»->Роман Іваничук
=«Самотній вовк»->Володимир Дрозд
=«Птахи з невидимого острова»->Валерій Шевчук
=«Гола душа» ->Павло Загребельний
}

Установіть відповідність між поетами та висловами про них {
=М. Вінграновський->«він витворив художній світ, законом якого є краса» =І.
Драч->«він відродив український модернізм, спрямовуючи поезію в лоно
світового мистецтва»
=В. Симоненко->«витязь молодої української поезії» =Д.
Павличко->«продовжувач Франка, каменяра нової доби»
}

Установіть відповідність між твором і суголосним йому мотивом {
=«Як добре те, що смерті не боюсь я...»->здатність залишатися людиною за
будь-яких обставин
=«Доля» ->справжній митець підпорядковує свої творчі пориви служінню
істині
=«Балада про соняшник»->здатність бачити красу в повсякденні
=«Два кольори»->доля людини й материнська любов
}

Установіть відповідність між творами і його авторами {
=«Коли помер кривавий Торквемада...»->Дмитро Павличко
=«Казка про Дурила»->Василь Симоненко
=«В сутінки»->Григор Тютюнник
=«Синій автомобіль»->Ярослав Стельмах
}

Установіть відповідність основні проблеми з назвами творів {
=проблема національної незгоди->«Северин Наливайко»
=проблема духовної та моральної деградації->«Собор»
=проблема «любовного трикутника»->«Три зозулі з поклоном»
=проблема жінки в тоталітарному режимі->«Гола душа»
}

Установіть відповідність між короткою характеристикою і персонажем
роману «Собор» Олеся Гончара {
=Спокусившись керівною роботою в комсомолі, нехтує засадами моралі, стає
на шлях владолюбства і кар'єризму->Володька Лобода
=«Самбіст із сталевими м'язами» і справедливим серцем->Іван Баглай
=Свого часу він побував в Магадані за те, що дуже запально розповідав своїм
учням про долю собору->Хома Романович
=Родом із села Вовчуги; верхівки собору викликали милування, святу радість
ще з дитинства->Єлька Чечіль
}

\$CATEGORY: \$course\$/Средний уровень3

Укажіть автора поезій: «Дід умер», «Кирпатий барометр», «Дума про
щастя» {
=Василь Симоненко
}

Збірки «Проміння сонця», «Вітрила», «Мандрівки серця» належать {
=Ліні Костенко
}

Укажіть ім'я та прізвище головного героя оповідання «Деревій» Гр.
Тютюнника { =Данило Коряк
}

У лютому 1980 р. Гр. Тютюннику за книги «Климко», «Вогник далеко в
степу» присуджено { =премію ім. Лесі Українки
}

Прижиттєва збірка творів Василя Симоненка називалася {
=«Тиша і грім»
}

Хто з письменників так сказав про себе: «Моя доля як митця не складалася
безхмарно. Але я ніколи на неї не нарікав. Ніколи не шукав слави для себе, але
шукав слави для народу свого і своєї літератури. Зрештою, я й полюбив народ
свій через те, що він був упосліджений, гнаний, битий і обкрадений» {
=Валерій Шевчук
}

Як з грецької мови перекладається назва «палімпсест» {
=пергамент
}

Роман-трилогія Олеся Гончара про війну називається {
=«Прапороносці»
}

До кого звернені поетичні слова Василя Стуса
*Та жди мене. Чекай мене. Чекай, нехай і
марно, але жди, блаженна.
І Господові помолись за мене.
А вмеру – то й з того світу виглядай* {
=України
}

Хто з поетів упевнено заявив:
Художнику – немає скutih норм.
Він – норма сам, він сам в своєму стилі {
=Іван Драч
}

Представники «Нью-Йоркської» поетичної групи поетів заснували щорічний журнал (виходив у 1959-1971 роках) під назвою {
=«Нові поезії»
}

Зі скількох розділів складається роман Ліни Костенко «Маруся Чурай» { =9
}
Автором статті «Феномен доби (сходження на Голгофу слави)» є {
=Василь Стус
}

Якою була перша назва роману «Мальви» Романа Іваничука {
=«Яничари»
}
Доповніть назву збірки Миколи Вінграновського «Атомні... {
=прелюди
}

Який образ є символом поезії у «Баладі про соняшник» Івана Драча {
=сонце
}

Вкажіть ім'я та прізвище головної героїні повісті Павла Загребельного «Гола душа» {
=Клеопатра Січкара
}

Події якого століття відображені у романі Миколи Вінграновського «Северин Наливайко» {
=XVI
}

Сашко Шостак, Яків Шийка, Семен Оливка, Петро Жбур – герої роману {
=«Северин Наливайко»
}

Яке ім'я при народженні дала Марія своєму синові Аліму (роман «Мальви») {
=Андрій

}

Втіленням духовності народу в романі «Собор» є {
=собор

}

Віршовий розмір «Балади про соняшник» Івана Драча {
=верлібр

}

Такі літературні оніми: Тонконіг, Легкоступ, Безклубний, Безштанний,
Динозавр, Лебідь і т. ін. присутні у творі {
=«Гола душа»

}

Автор творів «Прямий ефір», «Маленька п'єса про зраду для однієї актриси»,
«Любіть!» { =Олександр Ірванець

}

\$CATEGORY: \$course\$/Высокий уровень 1

М. Вінграновський написав спогад {

~«Київ»

=«Рік з Довженком» ~«Дніпро»

~«Іван Мазепа»

~«Первомайськ»

}

Хто з вказаних митців НЕ є представником Київської школи поетів {

~Віктор Кордун

~Василь Голобородько

=Богдан Рубчак ~Валерій

Ілля

~Михайло Саченко

}

В уривку

О земле втрачена, явися

бодай у зболеному сні, і

лазурово простелися, і

душу порятуй мені

провідним художнім засобом є {
~риторичне питання
~рефрен
~гіпербола
=метафора
~порівняння
}

Хто з перелічених письменників НЕ належить до когорти драматургів «новохвилівців» {
~Ярослав Стельмах
~Неда Неждана
~Ярослав Верещак
=Роман Іваничук
~Лариса Хоролець
}

Який з наведених фрагментів поезій НЕ належить перу Ліни Костенко {
~Здається ж, люди, все у них людське, але душа ще з дерева не злізла
~Що не народ – одне й те саме горе. Що не поет – одна і та ж печаль
~Нехай тендітні пальці етики торкнуться вам серце і вуста
=Сто років мучених надій, і сподівань, і вір, і крові синів
~Коли в людини є народ, тоді вона уже людина
}

З якою метою рухаються українці в поезії Василя Голобородька «Ми йдемо» {
~виявили бажання знайти цвіт щастя
~прагнуть вибороти справедливість
=чинити волю предків
~відродити літературу
~знищити ворогів
}

Яким письменником було подароване Гончару (під час першої зустрічі з молодим талантом) літературне ім'я – Олесь {
=О. Фадєєвим
~Л. Смілянським
~Ю. Яновським
~А. Малишком
~Є. Маланюком

}

Усю різножанрову творчість цього митця проймає фундаментальний, наскрізний, системоорганізовуючий образ Дому, як символ осілості й захищеності, щось упізнавано-матеріальне, рідне, прописане до найдрібніших деталей, і водночас – ідеальне, алегорія духовної Батьківщини. Хто цей письменник {

=Валерій Шевчук ~Роман

Іваничук

~Олесь Гончар

~Павло Загребельний

~Григій Тютюнник

}

Чиї ці рядки:

Народе мій! Поки ще небо

Лягає на ніч у Дніпро – Я

на сторожі коло тебе

Поставлю атом і добро {

~Ліни Костенко

~Івана Драча

=Миколи Вінграновського

~Василя Симоненка

~Дмитра Павличка

}

Хто з українських митців поетичного слова, ознайомившись із текстом Івана Драча «Балада про соняшник», записав у своєму щоденнику, що жовтогаряча барва («сонце моє оранжеве») відповідає «характерові творчого сприймання світла українського народу»? {

~А. Малишко

~В. Стус =П.

Тичина

~М. Рильський

~Д. Павличко

}

Поемою «Чорнобильська Мадонна» Іван Драч продовжив традиції {

~П. Грабовського

~І. Франка
~Д. Павличка
=Т. Шевченка
~М. Костомарова
}

Заборонена та замовчувана за радянських часів тема боротьби українських повстанців проти більшовиків у 1920-х роках піднімається в романі {
~«Записки українського самашедшого» (Л. Костенко)
=«Чорний ворон» (В.Шкляра)
~«Московіада» (Ю.Андруховича)
~«Солодка Даруся» (М.Матіос) ~«Імітація»
(Є.Кононенко)
}

\$CATEGORY: \$course\$/Высокий уровень2

Серед перелічених авторів виберіть двох, котрі не належали до НьюЙоркської групи поетів {
~Емма Андрієвська
~Богдан Бойчук
=Станіслав Вишенський
=Надія Кир'ян
~Віра Вовк
}

У яких аспектах полягає створена Платоном Ангелом система виховання (за п'єсою О. Коломійця «Дикий Ангел») {
~головне в сім'ї – демократія
=батько – голова сім'ї
=виховання працею
~батьки повинні виконувати всі забаганки дітей, що дасть змогу виховати незакомплексовану особистість
= повага до старших
}

Укажіть драматичні твори Івана Драча {
=«Соловейко-Сольвейг» ~«Крила»
=«Дума про Вчителя»

~«Ніж у сонці»
=«Зоря і смерть Пабло Неруди»
}

Укажіть оповідання Гр. Тютюнника присвячені маргінальній темі {
=«Син приїхав» ~«Зав'язь» =«Оддавали Катрю»
~«Три зозулі з поклоном»
=«День мій суботній»
}

Серед перелічених авторів виберіть двох, котрі НЕ належали до «Київської школи» поетів { ~Віктор Кордун
~Микола Воробйов
=Богдан Бойчук =Юрій
Тарнавський
~Василь Голобородько
}

Виберіть двох героїв роману «Мальви» Р. Іваничука { ~Газі-Гірей
=Андрій
~Сашко Шостак
=Іслам-Гірей
~лікар Аббас
}

За яких обставин герой твору І. Драча «Балада про соняшник» побачив сонце? {
~Коли він лежав у піску
=Стрибав на одній нозі
=Виливав воду з вуха
~Їхав у піднебессі на велосипеді
~Вилазив на грушу і рвав у пазуху гнилиці
}

Встановіть відповідність ідей поезій з їх авторами {
=уславлення материнської любові та заклик не забувати про своє коріння-
>«Два кольори» Дмитра Павличка
=возвеличення сили людського кохання, пам'яті про нього->«Сеньйорито
акаціє, добрий вечір...» Миколи Вінграновського

=моральний вибір митця у тоталітарному суспільстві->«Декларація поета і громадянина» Василя Стуса
=возвеличення любові до Батьківщини->«Задивляюсь у твої зіниці» Василя Симоненка
}

Установіть відповідність {

=поет, представник Київської школи, маляр->М. Воробйов
=поет-модерніст, прозаїк, перекладач та літературний критик -> Б.Бойчук
=письменник, драматург->О. Коломієць
=письменник, лінгвіст, співредактор журналу «Нові поезії»->Ю. Тарнавський
}

Встановіть відповідність між цитатами та назвами творів {

=«Віра – то діло найперше...»->«Северин Наливайко»
=«Клеопатрою назвав мене батько, бо він же історик»->«Гола душа»
=«А мистецтво – це неvigубний слід людства...»->«Собор» =«Замикається вже круг віків, і ти вернешся туди, звідки прийшов, виконавши своє покликання на землі»->«Мальви»
}

Установіть відповідність тем творів В. Симоненка з назвами {

=любов до рідної землі, до України->«Лебеді материнства»
=роздуми над гірким минулим, тривога за сучасне народу->«Пророцтво 17-го року»
=возвеличення людини, визнання людської гідності->«Ти знаєш, що ти людина?»
=роздуми про духовне багатство простої селянської жінки->«Баба Онися»
}

Установіть відповідність {

=автор українського роману у віршах->Л. Костенко
=представник «Київської школи» поетів ->В. Кордун
=автор повісті абсурду, на сьогодні його творчість залишається візитівкою вітчизняної історичної романістики ->П. Загребельний
=поет, перекладач, кіносценарист, перший голова Народного Руху України->І.Драч
}

\$CATEGORY: \$course\$/Высокий уровень3

«Народе мій, до тебе я ще верну, / Як в смерті обернуся до життя», – передбачив свою долю {
=Василь Стус
}

Допишіть назву першої збірки Василя Голобородька «Зелен...» {
=день
}

Основою естетичного світовідчуття поетів-неоавангардистів у 80-х рр. ХХ ст. стала (...), тому що вона стирає межі між життям і грою, створює ілюзію інакшості дійсності, де людина може заховатися за маскою, розчинитися в натовпі {
=карнавалізація
}

Укажіть автора збірок «Київське небо» (1976), «Драматичні поеми» (1982), «Шабля і хустина» (1981) {
=Іван Драч
}

Кому з українських письменників належать слова: «Іноді я відчуваю людину, як рана сіль» {
=Григорові Тютюннику
}

Хто написав статтю про Василя Симоненка під назвою «Витязь молодії української поезії» { =Олесь Гончар
}

Хто з персонажів п'єси Олексія Коломійця «Дикий Ангел» так розповідає про свою трудову діяльність: «З двох років... штанці сам одягнув, потім іграшки собі майстрував, потім по господарству, потім школа, потім завод...» {
=Платон Ангел
}

Кого Д. Павличко зобразив в алегоричному образі Торквемади (поезії «Коли помер кривавий Торквемада»){
=Сталіна
}

Цей піджанр прози, у якому розповідається про неймовірні події, де реальне поєднується з фантастичним, – специфічне явище для української літератури, проте виступає в одному типологічному ряду з творами магічного реалізму Мігеля Астуріаса, Алехо Карпентьєра, Габрієля Гарсія Маркеса.
Вкажіть назву{ =химерна
}

На якому тропі базується модернізований жанр балади у творчості Івана Драча{ =алегорії
}

Кого О. Гончар назвав «живописцем правди»{
=Григора Тютюнника
}

Як назвала Марія (героїня роману Р. Іваничука «Мальви») свою доньку при народженні{ =Соломія
}

Хто із шістдесятників продовжив традицію сонцепоклонництва в українській літературі ХХ ст.{ =Іван Драч
}

Збірки «Поеми і притчі», «Рубаї», «Сонети Подільської осені» належать{
=Дмитру Павличку
}

Як звали сина Марії з роману «Мальви», якого викрали в дитинстві (ще немовлям) цигани (українське ім'я){
=Семен
}

Образ Марії в романі «Мальви» символізує{
=Україну
}

Відновіть повну назву твору Г. Тютюнника «Поминали...»{
= Маркіяна

}
 Про яку постать написав статтю В. Стус «Феномен доби (сходження на Голгофу слави){ =Павла Тичину
 }
 Кого вважають лідером української драматургії «нової хвилі»? {
 =Ярослава Стельмаха
 }
 Звідки родом був герой роману М. Вінграновського Северин Наливайко {
 =Гусятин
 }
 Скільки років працював над романом «Северин Наливайко» Микола Вінграновський {
 =6
 } Скільки творчих періодів виділяють у Дмитра Павличка { =3
 }
 Укажіть назву літературного угруповання, центральною постаттю якого в 90х рр. XX ст. став Юрій Андрухович {
 =Бу-Ба-Бу
 }
 Назвіть сучасну письменницю, авторку повісті «Інопланетянка», роману «Музей покинутих секретів» {
 =Оксана Забужко
 }

\$CATEGORY: \$course\$/Высокий уровень4

Шістдесятництво як явище культурологічне і соціальне {}

Дисидентський рух в Україні: причини виникнення, особливості та перебіг, участь в ньому письменників {}

Київська школи поетів: творчі принципи, представники {}

Традиції та новаторство поетичного вираження у творчості представників Нью-Йоркської групи {}

Проблемно-тематичні обрії прози 60-х рр. XX ст. Переорієнтація в системі жанрів {}

Український неоавангардизм. Літературні угруповання та організації {}

Практика постмодернізму в українській літературі 90-х років {}

Історична проза М. Вінграновського, П. Загребельного, Р. Іваничука {}

Химерна проза як національний феномен {}

Творчість Валерія Шевчука як альтернатива «химерній прозі» {}

Українська драматургія на зламі XX-XXI століть {}

«Жіноча» проза кін. XX – поч. XXI ст. як специфічний літературний феномен {}

3.6. Питання до іспиту

1. Тематичний та жанрово-стильовий огляд літератури другої пол. 40-х – поч. 60-х років.
2. Поезія другої пол. 40-х – поч. 60-х років: риторика, тенденції офіційної творчості та здобутки.
3. Драматургія другої пол. 40-х – поч. 60-х років: Вплив на розвиток жанру «теорії безконфліктності».
4. Література і повоєнна еміграція. Література в таборах Ді-Пі. Період МУРу. ОУП «Слово».
5. «Шістдесятництво» як явище культурологічне і соціальне.
6. Естетичні та ідейно-проблемні пошуки прозаїків 2-ої пол. XX ст. Жанровостильове оновлення.
7. «Третє цвітіння»: естетичні параметри творчості старшого покоління митців.
8. Основні принципи естетичної платформи Д. Павличка.

9. Інтенсивність духовних пошуків у ліриці Л. Костенко. Історичні романи у віршах.
10. «Неонародницька» концепція лірики В. Симоненка. Проза.
11. Творчі шукання І. Драча, М. Вінграновського та ін. Представників когорти шістдесятників.
12. Проблемно-тематичні обрії прози 60-х років XX століття. Переорієнтація в системі жанрів. Напрямок стильової еволюції.
13. Звернення до нових тем, зумовлених змінами в суспільно-політичному житті країни. «Друга хвиля» воєнної прози.
14. «Мала» проза Гр. Тютюнника та ін. авторів.
15. Нова якість романістики, тяжіння до великих епічних полотен (О. Гончар, П. Загребельний та ін.
16. Історична романістика в літературі XX ст.
17. Дисидентський рух в Україні, причини його виникнення, особливості та перебіг. Участь в ньому письменників.
18. Екзистенційні принципи в поезії В. Стуса.
19. Суспільно-політичний ідеал, морально-етичні та філософські засади, духовне світовідчуження І. Світличного та І. Калинця.
20. Літературний андеграунд 60-70-х років XX століття. Провідні тенденції літературних шукань цього часу.
21. Київська школа поетів: естетична концепція, творчі принципи, представники.
22. Особливості «чистої» поезії М. Воробйова, В. Голобородька, М. Григоріва, В. Кордуна.
23. Традиції та новаторство поетичного вираження у творчості представників Нью-Йоркської групи.

24. Національні джерела «химерної прози» та її вписуваність у світовий контекст. Представники та їхні твори.
25. Жанрово-стильові модифікації фольклорно-міфологічних творів (О. Ільченка, В. Міняйла, Є. Гуцала та ін.).
26. Твори В.Шевчука як альтернатива «химерній прозі».
27. Ідейно-стильова палітра поезії 80-х років.
28. Українська драматургія. Тематичний діапазон драми О. Коломійця.
29. Заперечення нормативів соцреалізму поезією Ліни Костенко, М. Вінграновського, І. Драча. Д. Павличка та ін.
30. Огляд драматургії «новохвилівців». Я. Стельмах, Л. Хоролець, Я. Верещак.
31. Історична проза М. Вінграновського, П. Загребельного, Р. Іваничука.
32. Основні тенденції розвитку літератури кінця ХХ століття.
33. Український неоавангардизм. Літературні угруповання та організації Бу-БаБу, ЛуГоСад, Пси св. Юра, Нова дегенерація та ін.
34. Прозові школи: київсько-житомирська, галицько-станіславська.
35. Практика постмодернізму в українській літературі 90-х років. Ідейноестетичні пошуки поезії 90-х рр.
36. Зміни в прозових жанрах. Перегрупування на тематично-проблемному рівні (філософська, інтелектуально-психологічна література), осмислення національної історії.
37. «Жіноча» проза кін. ХХ – поч. ХХІ ст. як специфічний літературний феномен.
38. Українська драматургія на зламі ХХ-ХХІ століть. Новаторський характер драматичних постановок, націленість драматургів на пошук нових форм і засобів.

Розділ 4.

ДОДАТКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ

4.1. Перелік художніх творів для обов'язкового прочитання

Література першої половини ХХ ст.

1. **Багряний Іван** романи «Тигролови», публіцистика («Чому я не хочу вертатися до СРСР?»).
2. **Вишня Остап** «Дещо з українознавства», «Чухраїнці», «Чукрен», «Думи мої, думи...», «Мисливські усмішки» (прочитати три усмішки на вибір студента).
3. **Довженко Олександр** кіноповість «Зачарована Десна».
4. **Драй-Хмара Михайло** збірка «Проростень».
5. **Зеров Микола** збірка «Камена».
6. **Клен Юрій** поезії (на вибір).
7. **Куліш М.** «Мина Мазайло», «Патетична соната».
8. **Липа Юрій** поезії (на вибір), праця «Призначення України».
9. **Лівицька-Холодна Натяля** поезії (на вибір).
10. **Лятуринська Оксана** поезії (на вибір).
11. **Маланюк Євген** поезії зі збірки «Стилет і стилос».
12. **Ольжич Олег** поезії зі збірок «Рінь», «Вежі» (із циклу «Незаномому воякові»).
13. **Підмогильний Валер'ян** роман «Місто», новели та оповідання.
14. **Рильський Максим** збірки «Під осінніми зорями», «Синя далечінь», «Крізь бурю й сніг».
15. **Сосюра Володимир** роман «Третя рота», поезії.
16. **Теліга Олена** «Сучасникам», «Радість», «Пломінний день» та ін.
17. **Тичина Павло** збірки «Сонячні кларнети», «Замість сонетів і октав»; поеми «Золотий гомін», «Скорбна мати».

18. **Хвильовий Микола** новели та оповідання стаття («Україна чи Малоросія»).
19. **Яновський Юрій** роман «Майстер корабля».

Література 2-ої пол. XX – поч. XXI століття

20. **Андрухович Юрій** поезії.
21. **Драч Іван** збірки «Соняшник», «Теліжинці».
22. **Забужко Оксана** повість «Інопланетянка», «Музей покинутих секретів»
23. **Загребельний Павло** роман «Диво», повість «Гола душа».
24. **Ірванець Олександр** поезії.
25. **Коломієць Олексій** «Дикий Ангел».
26. **Костенко Ліна** поезії збірок «Неповторність», «Над берегами вічної ріки» та роман «Берестечко».
27. **Кононенко Євгенія** «Імітація», збірка «The very woman».
28. **Неборак Віктор** поезії.
29. **Неждана Неда** «І все-таки я тебе зраджу...».
30. **Симоненко Василь** збірки «Тиша і грім» та «Земне тяжіння».
31. **Стус Василь** збірки «Зимові дерева», «Веселий цвинтар», «Палімпсести».
32. **Стельмах Ярослав** «Провінціалки», «Синій автомобіль».
33. **Шевчук Валерій** роман «Дім на горі».
34. **Обов'язково 1** твір за темою реферату.

4.2. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Історія української літератури XX – поч. XXI ст.: у 3-х т. /За ред. В.І. Кузьменка. Київ : Академвидав, 2014. Т.1. 536 с.
2. Історія української літератури. Кінець XIX – поч. XXI ст. : підруч. : у 10 т. Т.4 : У сподіваннях і трагічних зламах. Київ : ВЦ «Академія», 2015. 576 с.
3. Ленська С. Українська мала проза 1920–1960-х років: на перетині жанру і стилю: монографія. Полтава : ПолтНТУ, 2014. 656 с.
4. Філатова О. Автор і текст у системі соцреалізму: монографія. Миколаїв: Іліон, 2017. 244с.
5. Філатова О., Казанжи О. Українська література 20–30-х років XX століття: основні тенденції розвитку й естетична стратегія: навч. посібн. Миколаїв : Іліон, 2013. 235 с.
6. Вертипорох О. Історія української літератури останньої чверті XX – початку XXI ст.: навчально-методичний посібник. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2016. 145 с.
7. Історія української літератури. Кінець XIX – поч. XXI ст. : підруч. : у 10 т. Т.4 : У сподіваннях і трагічних зламах. Київ : ВЦ «Академія», 2015. 576 с.
8. Насмінчук Г. Сучасна українська література: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Рута, 2019. 159 с.
9. Неборак В. Введення у Бу-Ба-Бу: (Хронопис кінця тисячоліття). Вид. 3тє, доповнене. Львів : ЛА «Піраміда», 2015. 308 с.
10. Саєнко В. Сучасна українська література : компедіум. Одеса : Астропринт, 2014. 348 с.
11. Сучасна українська проза. Постмодерний період. Київ : Академія, 2011. 248 с.

Додаткова

до курсу Історія української літератури ХХ ст. (1-ша пол.) 1. Бойко

Г. Творчість Євгена Маланюка. *Українська мова та література*.

2004. № 11. С. 30–35.

2. Бойко Л. Порівняння в ідіостилі Євгена Маланюка. Вісник Запорізького осередку вивчення української діаспори. Вип. 6. Запоріжжя. 2008. С. 125–133.
3. Веретейченко І. Українськість та європейськість у літературній дискусії 20-х роках ХХ століття. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. 2009. № 3 (166), Ч. І. С. 25–31.
4. Голик О. «Я волю полюбив державну», або «життя, зіткане із переходів та ісходів». Цикл уроків за творчістю Є. Маланюка. *Українська мова й література в школах України*. 2014. № 12. С. 48–50.
5. Голобородько Я. Архітектонічна партитура комедії Миколи Куліша «Мина Мазайло». *Слово і час*. 2002. № 12. С. 11–19.
6. Голобородько Я. Духовний подіум М. Куліша. *Дивослово*. 2002. №12. С. 10–13.
7. Голобородько Я. Художньо-інтелектуальна аура Миколи Куліша. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2003. №1. С. 43–49.
8. Гон М. Послав я в небо свою молитву (Біблійна образність збірки П. Тичини «Сонячні кларнети»). *Українська література в загальноосвітній школі*. 2001. № 2. С. 20–25.
9. Грищенко В. Парадокси розстріляного пророка (Трагічні обставини голоду на поч. 20-х років у п'єсі М. Куліша «97»). *Українська література в загальноосвітній школі*. 2000. № 6.
10. Гундорова Т. Проявлення слова. Дискусія раннього українського модернізму. Київ : Критика, 2009. 441 с.

11. Дем'яненко С. «Мушу випити келих до краю...» Вивчаємо життя і творчість Євгена Маланюка. *Дивослово*. 2014. № 11. С. 7–32; № 12. С. 14–24.
12. Дзюба І. Пастка. Тридцять років зі Сталіним. П'ятдесят років без Сталіна. Київ : Криниця, 2003. 144 с.
13. Дунай П. Павло Тичина – знакова постать розчахнутої душі. *Українська мова і література*. 2004. травень. число 19. С. 3–9.
14. Дуняшенко Н. Вивчаємо творчість Євгена Маланюка : До 115-річчя від дня народження поета. 11 клас. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2012. № 8. С. 8–20.
15. Енциклопедія постмодернізму / [ред. Ч. Енквіста, В. Е. Тейлора]. пер. з англ. Київ : Основи, 2003. 504 с.
16. Жила С. Особливості вивчення п'єси М. Куліша «Маклена Граса». *Українська література в загальноосвітній школі*. 2001. №5. С. 39–46.
17. Залеська-Онишкевич Л. Текст і гра. Модерна українська драма. НьюЙорк : Літопис, 2009. 471 с.
18. Зеров М. До вершин української культури поетичного слова ХХ ст.: (творчість М. Рильського : ранній період). *Народна творчість та етнографія*. 2001. № 3. С. 75–82.
19. Кавун Л. «М'ятежні» романтики вітаїзму: проза ВАПЛІТЕ: монографія. Черкаси : Брама-Україна, 2006. 328 с.
20. Кадоб'янська М. Микола Зеров – універсальний таланти. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2012. № 9. С. 74–78.
21. Ковалів Ю. Кларнетизм Павла Тичини – нереалізована естетична концепція. Слово і час. 2003. № 1.
22. Ковалів Ю. «Празька школа»: на крутосхилах філософії чину. Київ : Бібліотека українця, 2001. 120 с.

23. Ковалів Ю. Структуротвірна місія київської «неокласики» в історії української літератури 20-х років. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. Серія 8 : Філологічні науки (мознавство і літературознавство): зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 10. С. 37–43.
24. Когут С. Концепція новочасного Месії у драмі М.Куліша «Народний Малахій». *Дивослово*. 2002. №1. С. 6–7.
25. Констанкевич І. Історія української літератури ХХ ст. (20–30-ті роки): хрестоматія. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. 216 с.
26. Корнієнко Н. Лесь Курбас: репетиція майбутнього. Київ : Либідь, 2007. 328 с.
27. Корогодський Р. Довженко в полоні. *Українська мова та література*. 2004. Ч.41. С. 11–13.
28. Кремінь Т. Метафорика еротизму в ліриці представників «Розстріляного Відродження» URL: <http://maysterni.com/publication.php?id=22954>
29. Кремінь Т. Сугестивність у ліриці Володимира Свідзінського. URL: <http://maysterni.com/publication.php?id=22955>
30. Крупач М. «Таборовий щоденник» як відображення ідейно-тематичного діапазону ранньої творчості Євгена Маланюка. *Визвольний шлях*. 2006. № 7–8. С. 94–106.
31. Кудрявцев М. Драма Миколи Куліша «Патетична соната»: сучасне прочитання. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. № 7. С. 4–12.
32. Курант І. Художня модель світу в поезії Михайла Драй-Хмари. *Studia methodologica*. 2002. № 12. С. 41–44.

33. Куценко Л. Володимир Сосюра і Євген Маланюк: історія творчого діалогу. *Дивослово*. 2007. № 1. С. 49–53.
34. Кухар О. Проблема митця й мистецтва в естетиці й поезії Є. Маланюка. *Дивослово*. 2002. №2. С.14–17.
35. Лавріненко Ю. Валер'ян Підмогильний. *Дивослово*. 2001. № 2. С. 9–10.
36. Лавріненко Ю. Розстріляне відродження: Антологія 1917-1933. Поезія – проза – драма – есей. Київ: Смолоскип, 2007. 976 с.
37. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 636 с.
38. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / [авт.-уклад. Ю. І. Ковалів]. Т.1. Київ : Академія, 2007. 608 с.
39. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / [авт.-уклад. Ю. І. Ковалів]. Т. 2. Київ : Академія, 2007. 624 с.
40. Луцький Ю. Літературна політика в Радянській Україні (1917–1934 роки). Київ : Гелькон, 2000. 242 с.
41. Мардус О. Юрій Яновський «Вершники» – Микола Хвильовий «Мати». *Українська мова й література в сучасній школі*. 2012. № 9. С. 60–63.
42. Мафтин Н. Типологія новелістичного мислення у прозі Юрія Яновського. *Слово і час*. 2010. № 10. С. 3–10.
43. Мелешко В. Кларнетизм ранньої лірики Павла Тичини. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2002. №4. С. 20–24.
44. Мовчан Р. Проза В. Підмогильного. *Дивослово*. 2000. №1. С. 52–55.
45. Мовчан Р. Український модернізм 1920-х: портрет в історичному інтер'єрі. Київ : ВД «Стилос», 2008. 544 с.
46. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. Київ : Либідь, 1999. 447 с.

47. Пізнюк Л. Проблеми відчуження та абсурду в «Місті» В. Підмогильного. *Слово і час*. 2000. №5. С. 62–66.
48. Пізнюк Л. Ще раз про «ВАПЛІТЕ» мовою документів і фактів. *Слово і час*. 2000. №12. С. 36–41.
49. Погрібна В. Скарби античності в живописі та поезіях Максима Рильського. *Всесвітня література та культура*. 2001. №11. С. 12–15.
50. Поляруш О. Вслухався я у гомін золотий... (поема П. Тичини «Золотий гомін»). *Дивослово*. 2004. №2. С. 5–9.
51. Прокопенко С. Життєвий і творчий шлях Юрія Яновського. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2012. № 4. С. 43–46.
52. Пуніна О. Кіноконструкція в романі Юрія Яновського «Майстер корабля». *Слово і час*. 2010. № 11. С. 41–50.
53. Розстріляне Відродження: Антологія 1917–1933: Поезія-проза-драмаесей / Упор., передм., післям. Ю. Лавріненка. Київ : Смолоскип, 2007. 976 с.
54. Романенко Г. Еволюція художніх і літературних об'єднань України: історико-культурологічний вимір [Текст] : монографія. Київ : Інститут культурології Академії мистецтв України, 2008. 208 с.
55. Рудницька О. Українська література 1920–1939 рр. // *Дивослово*. 2011. № 8. С. 28–30.
56. Салига Т. Євген Маланюк: художня ідентифікація Росії. *Урок української*. 2004. №8-9. С. 46–50.
57. Свиридюк І. Будителі української свідомості на західноукраїнських землях I половини XIX століття. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 9. С. 34–38.
58. Синевич Б. Маланюк – літературознавець. *Слово і час*. 2000. № 2. С. 33–35.

59. Сірик Л. Моральні аспекти української еміграційної поезії. *Слово і час*. 2004. № 2. С. 20–24.
60. Скеп'ян О. Іван Багряний «Тигролови». Історія написання роману. *Українська мова та література*. 2013. № 13. С. 28–32.
61. Скиба Т. Маски поета у збірці Максима Рильського «Під осінніми зорями» (1918). *Слово і час*. 2013. № 9. С. 65–73.
62. Скорина Л. Євген Маланюк. / Література та літературознавство української діаспори: курс лекцій. Черкаси, 2005. С. 77–89.
63. Слабошпицький М. 25 поетів української діаспори. Київ : Ярославів вал, 2006. 728 с.
64. Слоньовська О. Антологія національної української ідеї в «Огненному колі» Івана Багряного. *Дивослово*. 2004. №1. С. 5–13.
65. Тиховська О. Мотив кохання й пізнання внутрішньої фемінності в поемі Максима Рильського «Царівна». *Дивослово*. 2010. № 4. С. 55–59.
66. Тищенко О. Образ інтимних переживань у поетичному дискурсі Є.Маланюка. *Українська мова і література в школі*. 2005. №1. С. 49–51.
67. Ткаченко Н. «Україна в огні» О. Довженка – це «правда про народ і...». Інтегрований урок. *Історія в школах України*. 2001. № 4. С. 45–49.
68. Українська діаспора: літературні постаті, твори, бібліографічні відомості / Упор. В.А. Просалової. Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. 480 с.
69. Філософський енциклопедичний словник / [голова редкол. В. І. Шинкарук]. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
70. Хороб М. Грані художнього буття: нариси з української літератури ХХ століття [Текст] : (дослідження, статті, критичні етюди). ІваноФранківськ : Місто НВ, 2013. 428 с.
71. Шептицька Т. Тема малоросійства у творчості Євгена Маланюка.

Українська мова і література. 2000. Ч.39. С. 19.

72. Шуляр В. Микола Хвильовий. Життя і творчість. «Я (Романтика)». Українська мова та література. 2000. Вересень. число 35.
73. Яременко В. Панорама української літератури ХХ століття: (Декаданс, модернізм, імпресіонізм, експресіонізм, символізм, неокласицизм, футуризм, неоромантизм та ін.). *Українська мова та література*. 2001. 11. С. 1–24.
74. Яремчук І. Знак Є. Маланюка. Сучасність. 2005. №6. С. 150–155.

Додаткова

до курсу Історія української літератури ХХ ст. (2-га пол.)

1. Андрейчик М. Інтелектуал як герой прози 90-х років ХХ століття. / З англ. переклад І. Андрущенко. Львів : ЛА «Піраміда», 2014. 188 с.
2. Анісімова Н. Український поетичний авангард кінця ХХ століття. *Дивослово*. 2003. № 6. С. 2–10.
3. Антологія української поезії другої половини ХХ ст. / Упоряд. Ю. Ковалів. Київ : Гранослов, 2000. 576 с.
4. Баліна К. Постмодерністський дискурс Юрія Андруховича. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2007. № 11. С. 14–18.
5. Барабаш М. Жанрові особливості та образно-стильові домінанти готично-притчевої прози Валерія Шевчука [Електронний ресурс] URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/31848/01-Barabash.pdf?sequence=1>
6. Бетко І. Архетипальна постать блазня в українській постмодерній прозі (на прикладі творів Ю. Андруховича та ін.). *Слово і час*. 2009. № 3. С. 54–64.
7. Бернадська Н. *Українська література ХХ ст.: Довідник*. Київ : ЗнанняПрес, 2007. 272 с.

8. Бойко Л. Життя і творчість Івана Багряного. *Дивослово*. 2007. № 6. С. 21-22.
9. Бондарева О. Матеріали до вивчення української поезії 1990-х рр.: поетичне угруповання «Західний вітер». *Українська мова та література*. 2010. № 22. С. 21–23.
10. Бондарева О. Міф і драма у новітньому літературному контексті: поновлення структурного зв'язку через жанрове моделювання. Київ : Четверта хвиля, 2006. 510 с.
11. Борисенко Н. Роман «Три листки за вікном» Валерія Шевчука як об'єкт літературознавчого осмислення. *Рідний край*. 2012. № 2 (27). С. 135–141.
12. Бурчєня В. Романістика Романа Іваничука: інтерпретація минулого. // Український модернізм зі столітньої відстані. Актуальні проблеми сучасної філології. 2001. Рівне. С. 171–174.
13. Вдовиченко Л. «Тигролови»: Проблематика твору і характеристика образів. *Українська мова і література*. 2002. Ч.14. С. 17–18.
14. Вельш В. Наш постмодерний модерн [пер. з нім. А. Л. Богочова, М. Д. Култаєвої, Л.А. Ситніченко]. Київ : Альтерпрес, 2004. 328 с.
15. Вірченко Т. Українська драматургія у 1990-2010 років у літературному процесі. / Художній конфлікт в українській драматургії 1990-2010-х років: дискурс, еволюція, типологія. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2012. 336 с.
16. Голобородько Я. Саундтреки свідомості. Стиль Сергія Жадана. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2007. № 3. С. 83–95.
17. Грабовський В. Таємна місія таланту: поетичний профіль Павла Мовчана. *Літературна Україна*. 2004. 15 лип. С. 4.
18. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. Київ : Критика, 2005. 264 с.

19. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми: статті та есеї. Київ : Грані-Т, 2013. 548 с.
20. Двulichанська О. Творчість Юрія Андруховича як дзеркало суспільних перетворень 80–90-х років ХХ століття. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2009. № 3 (166), Ч. I. С. 171–176.
21. Демська-Будзуляк Л. Справжнє обличчя літературного покоління дев'яностих – спроба ідентифікації. *Кур'єр Кривбасу*. 2002. № 149. С. 157–162.
22. Дончик В. З потоку літ і літпотоку. Київ : ВД «Стилос», 2003. 555 с.
23. Жінка як текст: Емма Андіївська, Соломія Павличко, Оксана Забужко: Фрагменти творчості і контексти. Київ : Факт, 2002. 208 с.
24. Жулинський М. Подих третього тисячоліття. *Луцьк* : Терен, 2000. 47 с.
25. Загороднюк В. Психологізм творчості Михайла Стельмаха. Київ : Акцент, 2002. 349 с.
26. Зборовська Н. Код української літератури: Проект новітньої української літератури. Київ : Академвидав, 2006. 498 с.
27. Зборовська Н. Сучасна масова література в Україні як загальнокультурна проблема. // *СіЧ*. 2007. № 6. С. 3–8.
28. Ковалевський О. В. Ліна Костенко: Філософія бунту й «філософія серця». Харків : Прапор, 2001. 175 с.
29. Колошук Н. Модернізм, експресіонізм, постмодернізм... (До питання про літературні напрями і типи творчості у ХХ ст., матеріали до уроків). *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2002. № 4. С. 36–45.
30. Корнієнко Н. Український театр у переддень 3-го тисячоліття. Київ : Факт, 2000. 160 с.

31. Корогодський Р. Довженко в полоні: Розвідки та есеї про Майстра / Упоряд. В. Шевчук. Київ : Гелікон, 2000. 347 с.
32. Корогодський Р. У пошуках внутрішньої людини. Київ : Гелікон, 2002. 197 с.
33. Косарева Г. Інтерпретація міфологем у романі Валерія Шевчука «Три листки за вікном» [Електронний ресурс]. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/31837/13-Kosareva.pdf?sequence=1>.
34. Лубківський Р. Сповідь. Молитва. Присяга: Літературний портрет Дмитра Павличка. Київ : Веселка, 2004. 32 с.
35. Лучук І. Мистецтво поетичне в дискурсі української лірики та письменницької критики : монографія. Львів; Київ : ТзОВ «ЗУКЦ», 2012. 444 с.
36. Неборак В. Введення у Бу-Ба-Бу. Хронопис кінця тисячоліття (есеїстика). Львів : Класика, 2001. 256 с.
37. Панченко В. «Народу гілочка тернова...» Диптих про поезію Ліни Костенко. Київ : Веселка, 2005. 64 с.
38. Панченко В. Урок літератури. Кіровоград : ДЛАУ, 2000. 200 с.
39. Панченко В. Морський рейс Юрія Третього. Кіровоград : ПВЦ «Мавік», 2002. 148 с.
40. Підпригора С. «Вогненні стовпи» Романа Іваничука: правда, схована за «художнім камуфляжем» : монографія. Миколаїв : Іліон, 2012. 211 с.
41. Підпригора С. Сучасний літературний процес : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Миколаїв : Іліон, 2013. 128 с.

42. Поезія Ліни Костенко в часах перехідних і вічних: Матеріали круглого столу / Ред.-упор. Т. Шаповаленко. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська Академія», 2005. 108 с.
43. Поліщук О. Еволюція альтернативної історії в художній літературі. / Літературний процес: методологія, імена, тенденції : зб. наук. пр. Київ : Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. № 9. С. 42–47.
44. Поліщук Я. Ревізії пам'яті: літературна критика. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2011. 216 с.
45. Соловей О. Василь Стус і адекватність літератури. *Стусознавчі зошити*: Науковий альманах. Зошит перший / за ред. Олега Солов'я й Ольги Пуніної. Вінниця : Простір Літератури, 2016. С. 32–41.
46. Сильові тенденції української літератури ХХ століття / Упоряд. Н. Шумило. Київ : Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка, 2004. 616 с.
47. Стус Д. Василь Стус: життя як творчість. Київ : Факт, 2005. 364 с.
48. Сюта Г. Лінгвосвіт поезії авторів Нью-Йоркської групи : монографія. Київ : Інститут української мови НАН України : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. 164 с.
49. Тарнашинська Л. Українське шістдесятництво: профілі на тлі. Київ : Либідь, 2010. 580 с.
50. Тарнашинська Л. Художня галактика Валерія Шевчука: Постать сучасного українського письменника на тлі західноєвропейської літератури. Київ : Вид-во Олени Теліги, 2001. 223 с.
51. Ткаченко Т. Особливості жіночої прози в українській літературі другої половини ХХ – початку ХХІ століття : посібник. Київ : КМУ, 2010. 307 с.

52. Тузов В. Авангардистські тенденції в українській літературі початку ХХ століття: сучасний погляд. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2010. № 1. С. 73–77.
53. Фасоля А. Поетичне шоу Віктора Неборака, або знову про Бу-Ба- Бу і бубабістів. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2012. № 1. С. 65–71.
54. Фасоля А. Давайте знайомитись: Нью-Йоркська поетична група. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2003. № 7. С. 41–45.
55. Фесенко Н. Українська інтелегенція в русі опору 1960–1980-х рр. *Історія України*. 2007. № 47. С. 9–7.
56. Філоненко С. «Інша мова жінки»: художні особливості української жіночої прози 90-х рр. ХХ ст. *Слово і час*. 2008. № 2. С. 49–56.
57. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс/гендер/жанр. *Донецьк : Ландон – ХХІ, 2011. 432 с.*
58. Харчук Р. Сучасна українська проза. Постмодерний період: Навчальний посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2008. 248 с.
59. Черкашина Т. Особливості авторської репрезентації в українській мемуарно-автобіографічній прозі ХХ століття. *Життя зі словом*. Ювілейний збірник на пошану доктора філологічних наук, професора Миколи Ткачука / за ред. проф. М. Зимомрі. Київ-Дрогобич : Посвіт, 2014. С. 505–509.
60. Читайло О. Марія Людкевич: «Юних письменників зацікавило фентезі» [Електронний ресурс]. *Високий замок* 2008. № 184. URL: <http://www.wz.lviv.ua/pages.php?ac=arch&atid=68363>
61. Шитова Л. «Я воскрес, щоб з вами жити...» Філософія життя у творчості Василя Симоненка. Київ : Вид-во Чабаненко Ю. А., 2006. 111 с.

62. Шугай О. Іван Багряний: нове й маловідоме. Есеї, документи, листи, спогади, нотатки, факти [Текст] : Кн. 1. Київ : Смолоскип, 2013. 957 с.
63. Якубовська М. У дзеркалі слова : есеї про сучасну українську літературу. Львів : Каменярь, 2005. 751 с.
64. Яровий О. Сміслові контури поезії Ірини Жиленко. *Слово і час*. 2000. № 10. С. 45–47.

Інформаційні ресурси

1. www.chtyvo.org.ua - популярна бібліотека української літератури. Містить тексти більшості представників покоління 1920-1930-х рр.
2. www.poetyka.uazone.net - найбільша поетична бібліотека популярних творів українською мовою
3. <http://pysar.net> - бібліотека української літератури
4. <http://ukrlife.org> - сайт «Українське Життя у Севастополі» містить літературні твори та критичні розвідки
5. <http://maysterni.com> - сайт «Поетичні майстерні» пропонує активне обговорення української літератури
6. www.inlit.com.ua - нетрадиційне бачення дійсності – на сторінках сайту «Інша література»
7. www.ilnan.gov.ua - офіційний сайт Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України